

I. BUDŽETA IETVARŠ 2023., 2024. UN 2025. GADAM

1. Makroekonomiskās attīstības apraksts¹

1.1. Ārējā ekonomiskā vide

Pasaules ekonomika, pēc Covid-19 pandēmijas izraisītā 3,0% krituma 2020. gadā, 2021. gadā visai strauji atgūvās, sasniedzot 6,0% izaugsmi, bet 2022. gadā situāciju pasaulē jau pilnībā noteica Krievijas uzsāktais karš Ukrainā, energoresursu cenu straujais kāpums un centrālo banku uzsāktais procentu likmju paaugstināšanas cikls, cenšoties ierobežot arvien augošo inflāciju. 2022. gada laikā gan pasaules ekonomikas, gan ASV un Eiropas Savienības (ES) valstu ekonomikas izaugsmes prognozes gan 2022. gadam, gan 2023. gadam ir tikušas pastāvīgi samazinātas. Samazinājumus veikušas visas vadošās starptautiskās institūcijas.

Starptautiskais Valūtas fonds (SVF) ir samazinājis pasaules ekonomikas izaugsmes prognozi 2022. gadam līdz 3,2%, salīdzinot ar 2022. gada janvārī prognozētajiem 4,4%. 2023. gadā tiek prognozēta vēl tālāka izaugsmes palēnināšanās līdz 2,7%, salīdzinot ar iepriekš prognozēto 3,8% izaugsmi. ASV ekonomikas izaugsmes prognoze 2022. gadam samazināta no 4,0% līdz 1,6%, bet 2023. gadam – no 2,6% līdz 1,0%. Līdzīgu prognožu samazināšanu 27 ES valstīm ir veikusi Eiropas Komisija (EK), pazeminot izaugsmes prognozi 2022. gadam no 4,0% 2022. gada februārī līdz 3,3% novembrī un 2023. gadam – attiecīgi no 2,8% līdz 0,3%. Jaunākās EK un SVF prognozes ES un Latvijas galvenajām ārējās tirdzniecības partnervalstīm apkopotas 1.1. tabulā.

1.1. tabula. IKP pieauguma prognozes 2022. un 2023. gadam

Valsts	Īpatsvars Latvijas preču eksportā 2022. gada janvārī-septembrī	IKP pieauguma prognoze salīdzināmās cenās, g/g, %, EK, 2022. gada novembris * SVF, 2022. gada oktobris		Izmaiņas pret EK 2022. gada februāra prognozēm, procentpunkti * pret SVF prognozēm	
		2022.	2023.	2022.	2023.
Lietuva	19,3%	2,5	0,5	-0,9	-2,9
Igaunija	11,9%	-0,1	0,7	-3,2	-3,3
Vācija	7,2%	1,6	-0,6	-2,0	-3,2
Zviedrija	5,7%	2,9	-0,6	-0,9	-2,6
Apvienotā Karaliste*	5,7%	3,6	0,3	-1,1	-2,0
Krievija*	5,4%	-3,4	-2,3	-6,2	-4,4
Dānija	4,0%	3,0	0,0	0,2	-2,3
Nīderlande	4,0%	4,6	0,6	1,6	-2,1
Polija	3,7%	4,0	0,7	-1,5	-3,5
Somija	3,6%	2,3	0,2	-0,7	-1,8
Kopā vidēji svērtais 10 valstīm	70,6%	1,9	0,1	-1,6	-2,9
ES27	71,0%	3,3	0,3	-0,7	-2,5

¹ Datu avoti: ja nav norādīts citādi – CSP un FM prognozes. Dati atbilstoši Centrālās statistikas datu bāzēs pieejamajai informācijai līdz 30.01.2023.

Latvijas ekonomikas attīstību visbūtiskāk ietekmē situācija tās galvenajās ārējās tirdzniecības partnervalstīs, no kurām liela daļa ir starp Krievijas kara un cenu kāpuma visvairāk skartākajām valstīm. Desmit Latvijas lielāko eksporta partnervalstu – Lietuvas, Igaunijas, Vācijas, Zviedrijas, Apvienotās Karalistes, Krievijas, Dānijas, Nīderlandes, Polijas un Somijas – kopējā vidēji svērtā ekonomikas izaugsmes prognoze 2022. gadam bija par 1,6 procentpunktiem zemāka nekā pirms Krievijas uzsāktā kara, veidojot 1,9%. Šis samazinājums ir lielāks nekā ES valstīm kopumā un arī prognozētā izaugsme ir par 1,6 procentpunktiem zemāka nekā ES kopā.

Līdzīgi arī 2023. gadam Latvijas galveno ārējās tirdzniecības partnervalstu ekonomikas izaugsmes prognoze ir samazināta par 2,9 procentpunktiem līdz 0,1%, kamēr ES kopumā prognoze ir nedaudz pozitīvāka – tā ir samazināta par 2,5 procentpunktiem līdz 0,3%.

Vienlaikus jāatzīmē, ka līdz šim ekonomikas izaugsme ES valstīs 2022. gada laikā ir bijusi augstāka, nekā tika prognozēts uzreiz pēc kara sākuma un straujā energoresursu cenu lēciena, un spēcīgāka negatīvā ietekme vairāk būs jūtama 2023. gada pirmajā pusē. Gan 2022. gada otrā, gan trešā ceturkšņa dati parādīja, ka ES valstīm pagaidām izdevies izvairīties no recesijas, iekšzemes kopproduktam pret iepriekšējo ceturksni palielinoties par 0,7% otrajā ceturksnī un par 0,4% trešajā ceturksnī. Nākamajos divos ceturkšņos EK ir prognozējusi nelielu IKP samazināšanos ceturkšņu griezumā, bet jau no 2023. gada otrā ceturkšņa ES tiek gaidīta pakāpeniska ekonomiskās izaugsmes atjaunošanās.

Apsteidzošie indikatori rāda, ka uzņēmēju un patērētāju pārliecības līmenis ES ir stabili samazinājies jau kopš kara sākuma, īpaši strauji kritoties patērētāju pārliecībai, kas pašlaik ir zemākā līmenī nekā Covid-19 pirmā uzliesmojuma laikā 2020. gada pavasarī. Taču 2022. gada pēdējos mēnešos konfidences kritums ir mazinājies un novembrī jau pat fiksēts neliels uzlabojums. Eirozonas Iepirkumu vadītāju indekss (PMI) novembrī jau piekto mēnesi pēc kārtas ir atradies zem 50 atzīmes, norādot uz ekonomikas izlaides samazināšanos. Vienlaikus salīdzinājumā ar iepriekšējo mēnesi ir fiksēts neliels uzlabojums, indeksa vērtībai paaugstinoties no 47,3 līdz 47,8.

Jau Covid-19 pandēmija bija izraisījusi krasas cenu svārstības, ko 2022. gadā vēl tikai pastiprinājis Krievijas iebrukums Ukrainā un sekojošais straujais energoresursu cenu kāpums. Pēc cenu pieauguma tikai par 0,3% 2020. gadā, 2021. gadā inflācija *euro* zonā paaugstinājās līdz 2,6%, bet šā gada oktobrī sasniedza jau 10,6%, jau no 2022. gada sākuma saglabājoties vēsturiski augstākajā līmenī kopš *euro* valūtas ieviešanas 1999. gadā. Inflācijas kāpumu sākotnēji bija izraisījusi gan ekonomiskās aktivitātes atjaunošanās pēc Covid-19 pandēmijas un apjomīgie valstu valdību un centrālo banku ekonomiskās stimulēšanas pasākumi, gan piegāžu ķēžu traucējumi un resursu ierobežotā pieejamība, bet pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā energoresursu cenas sāka augt īpaši strauji, un 2022. gada vidējā inflācijas prognoze *euro* zonai ir paaugstināta līdz 8,5%. Arī 2023. gada inflācijas 6,5% prognoze joprojām ir būtiski augstāka par Eiropas Centrālās bankas (ECB) definēto inflācijas mērķi, kas ir tuvu, bet nedaudz zem 2%. Vienlaikus paši dati rāda, ka 2022. gada novembrī inflācija *euro* zonā ir samazinājusies līdz 10,0%, kas ir pirmais inflācijas tempa samazinājums kopš 2021. gada jūnija.

Lai ierobežotu inflāciju, pasaules vadošās centrālās bankas ir sākušas procentu likmju paaugstināšanas ciklu. ASV Federālā rezervju sistēma 2022. gada 16. martā pirmo reizi kopš 2018. gada decembra paaugstināja bāzes procentu likmi par 0,25 procentpunktiem līdz 0,25% – 0,5%. Pēc vairākiem sekojošiem procentu likmju paaugstinājumiem 2022. gada novembrī likme sasniedza 3,75% – 4% un turpmākajos mēnešos ir gaidāms tālāks paaugstinājums. ECB 2022. gada 21. jūlijā pirmo reizi pēdējos 11 gados veica procentu likmju paaugstinājumu, galveno bāzes procentlikmi palielinot par 0,5 procentpunktiem līdz 0,5%, bet pēc tam, vēl divas reizes paaugstinot likmi par 0,75 procentpunktiem, novembrī likme sasniedza 2%.

Procentu likmju paaugstināšana un aizņēmumu sadārdzināšanās vienlaikus ar inflācijas mazināšanu var samazināt arī ekonomikas izaugsmi, īpaši negatīvu ietekmi atstājot uz pasaules attīstības valstīm ar augstiem parādu līmeņiem, ievērojami sadārdzinot to aizņemšanās izmaksas. Straujāka likmju celšana ASV nekā *euro* zonā arī veicināja dolāra kursa kāpumu pret *euro* un Eiropas vienotās valūtas vērtība augusta beigās noslīdēja līdz zemākajam līmenim pēdējo 20 gadu laikā, vienam *euro* maksājot mazāk par vienu ASV dolāru. Pēc tam *euro* kurss atkal pakāpeniski sāka celties, decembra sākumā atgriežoties 1,06 dolāru par *euro* līmenī.

1.2. Latvijas tautsaimniecības attīstība

Latvijas ekonomika Covid-19 krīzi pārvarēja būtiski labāk nekā sākotnēji prognozēts un pēc 2,2% krituma 2020. gadā ekonomikas izaugsme strauji atjaunojās, 2021. gadā sasniedzot 4,1%. 2022. gadā Latvijas ekonomisko situāciju jau pilnībā noteica Krievijas uzsāktais karš Ukrainā, tirdzniecības sakaru pārtraukšana ar Krieviju un Baltkrieviju un straujais energoresursu cenu kāpums, kas vājinājis visas pasaules ekonomikas izaugsmi.

Ekonomikas kritums 2020. gadā nebija tik straujš, kā tika prognozēts Covid-19 krīzes pašā sākumā, jo Latvijas ražošanas sektors izrādījās noturīgāks pret pandēmijas šoku un pakalpojumu sektors atguvās straujāk nekā prognozēts. Līdzīgi 2021. gadā ekonomikas izaugsme bija straujāka nekā prognozēts, ko nodrošināja labvēlīgā situācija ārējos tirgos un apjomīgie ekonomikas atbalsta pasākumi, ļaujot saglabāt uzņēmējdarbību un darba vietas krīzes un ierobežojumu tieši skartajās nozarēs, kā arī sniedzot atbalstu sociāli mazāk aizsargātajām iedzīvotāju grupām. 2021. gada otrajā ceturksnī Latvijas ekonomika jau atgriezās pirmskrīzes, 2019. gada ceturktā ceturkšņa līmenī.

2021. gadā kopā lielāko devumu ekonomikas izaugsmē nodrošināja tirdzniecības, veselības aizsardzības un apstrādes rūpniecības nozares, pieaugot attiecīgi par 7,9%, 25,2% un 7,4%. Lejupslīde savukārt bija fiksēta lauksaimniecības un būvniecības nozarēs – attiecīgi par 11,7% un 9,8%. Covid-19 ierobežojumu vismagāk skartā izmitināšanas un ēdināšanas nozare samazinājās par 4,6%, bet mākslas, izklaides un atpūtas nozare saruka par 3,3%.

No izlietojuma puses, ekonomikas izaugsmi 2021. gadā visvairāk veicināja privātā patēriņa pieaugums par 8,2%, ko nodrošināja Covid-19 ierobežojumu pakāpeniskā mazināšana, kā arī valsts atbalsts uzņēmumiem un mājsaimniecībām. Spēcīgi auga sabiedriskais patēriņš, salīdzinājumā ar 2020. gadu palielinoties par 4,4%, un investīcijas pamatkapitālā palielinājās par 2,9%. Eksportam (+5,9%) palielinoties lēnāk nekā importam (+15,3%), neto eksporta devums ekonomikas izaugsmē bija negatīvs.

2022. gada pirmajā pusē ekonomika turpināja atgūties no pandēmijas laikā noteiktajiem ierobežojumiem, pakalpojumu nozarēm turpinot uzrādīt augstus pieauguma tempus, bet jau no otrā ceturkšņa bija jūtama arī kara un energoresursu cenu kāpuma negatīvā ietekme. Ja gada pirmajā ceturksnī iekšzemes kopprodukts (IKP), salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni bija palielinājies par 5,6%, otrajā ceturksnī ekonomikas izaugsme noslīdēja līdz 2,9%, bet trešajā ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, jau bija fiksēts 0,6% kritums.

Noteicošā loma IKP kritumā 2022. gada trešajā ceturksnī bija būvniecības un vairumtirdzniecības nozaru samazinājumam attiecīgi par 13,6% un 23,0% pret pagājušā gada trešo ceturksni. Ja būvniecības nozari kā pirmo no lielākajām nozarēm ir skāris cenu kāpums, palielinot būvniecības izmaksas un kavējot darbu uzsākšanu vai liekot atteikties no jauniem projektiem, vairumtirdzniecības nozari vistiešāk ir ietekmējusi darījumu ar Krieviju ierobežošana.

2022. gada pirmajos trīs ceturkšņos kopā IKP, salīdzinot ar pagājušā gada pirmajiem trim ceturkšņiem, palielinājās par 2,4%, un ekonomikas izaugsmi nodrošināja galvenokārt pakalpojumu nozaru atgūšanās no pandēmijas laika ierobežojumiem, kā arī līdz gada vidum stabilā izaugsme apstrādes rūpniecībā. Būtiskākā ietekme bija pievienotās vērtības pieaugumam profesionālo un administratīvo pakalpojumu nozarēs par 16,2%, informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē par 13,1%, izmitināšanas un ēdināšanas nozarē par 56,7% un apstrādes rūpniecībā par 3,9%. Savukārt tirdzniecības nozarē bija fiksēts 4,9% kritums, būvniecība gada pirmajos trīs ceturkšņos samazinājās par 12,9% un pārējā rūpniecība, tajā skaitā elektroenerģija un gāzes apgāde – par 11,2%.

No izlietojuma puses lielākais devums ekonomikas izaugsmē bija privātā patēriņa pieaugumam par 10,0%, kamēr sabiedriskā patēriņa un investīciju pieaugums bija daudz mērenāks – attiecīgi 1,6% un 1,0%. Preču eksports 2022. gada pirmajos trīs ceturkšņos palielinājās nedaudz lēnāk nekā imports – attiecīgi par 11,7% un 12,2%, un neto eksporta devums ekonomikas izaugsmē bija negatīvs.

Nemot vērā 2022. gada pirmo trīs ceturkšņu datus, kā arī gaidāmo ekonomiskās izaugsmes palēnināšanos ceturtajā ceturksnī un 2023. gada sākumā, 2022. gada decembra sākumā tika aktualizētas makroekonomisko rādītāju prognozes 2022. - 2025. gadam. Prognozes paredz, ka IKP salīdzināmās cenās 2022. gadā būs palielinājies par 1,6%, bet 2023. gadam tiek prognozēts IKP kritums par 0,6%. 2024. un 2025. gadā ekonomikas izaugsme atkal atjaunosies un sasniegs 3,0%.

1.2.1. Tautsaimniecības nozaru attīstība

Rūpniecība

Rūpniecības nozare Latvijā aizvadījusi veiksmīgu 2021. gadu, līdzīgai izaugsmei turpinoties 2022. gada pirmajā pusgadā, taču otrajā pusgadā vērojams ražošanas apjomu samazinājums.

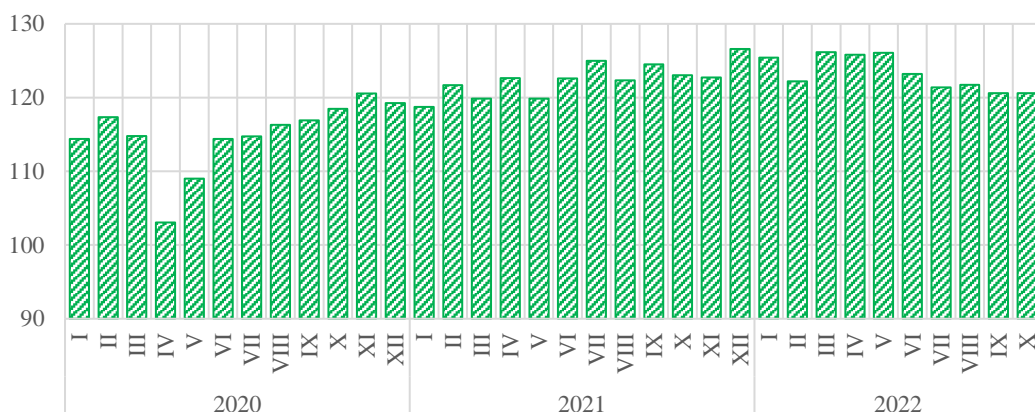
Rūpniecība ir viena no lielākajām nozarēm Latvijā un 2021. gadā veidoja 16,5% no kopējās pievienotās vērtības struktūras, kas ir par 1,1 procentpunktu vairāk kā 2020. gadā. 2021. gadā rūpniecības nozarē nodrošinātas 131,3 tūkstoši darba vietu, kas ir par 2,2% mazāk kā 2020. gadā un veido 15,2% no visām darba vietām Latvijas darba tirgū. Rūpniecības nozare iedalās apstrādes rūpniecībā ar 80,7% īpatsvaru 2021. gadā, otra lielākā apakšnozare ir elektroenerģija un gāzes apgāde ar 15,8% īpatsvaru, bet mazākā ir ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde, kas veido 3,5% no kopējās rūpniecības nozares.

Rūpniecības izlaide salīdzināmās cenās 2021. gadā, neskatoties uz pandēmijas uzliesmojumiem un augošajām elektroenerģijas cenām, bijusi par 6,5% augstāka kā gadu iepriekš, kas ir lielākais ražošanas apjomu kāpums kopš 2017. gada. Vairums ES dalībvalstu uzrādījušas vēl labākus rezultātus, taču to noteica zemās bāzes efekts 2020. gadā spēcīgākas pandēmiskās ietekmes rezultātā. Savukārt pandēmijas pirmā viļņa ietekme uz Latvijas rūpniecības nozari bija viena no zemākajām ES.

Rūpniecības pieaugumu 2021. gadā noteica apstrādes rūpniecības pieaugums par 7,3%, ieguves rūpniecības izlaides palielinājums par 4,7% un elektroenerģijas un gāzes apgādes kāpums par 2,9%.

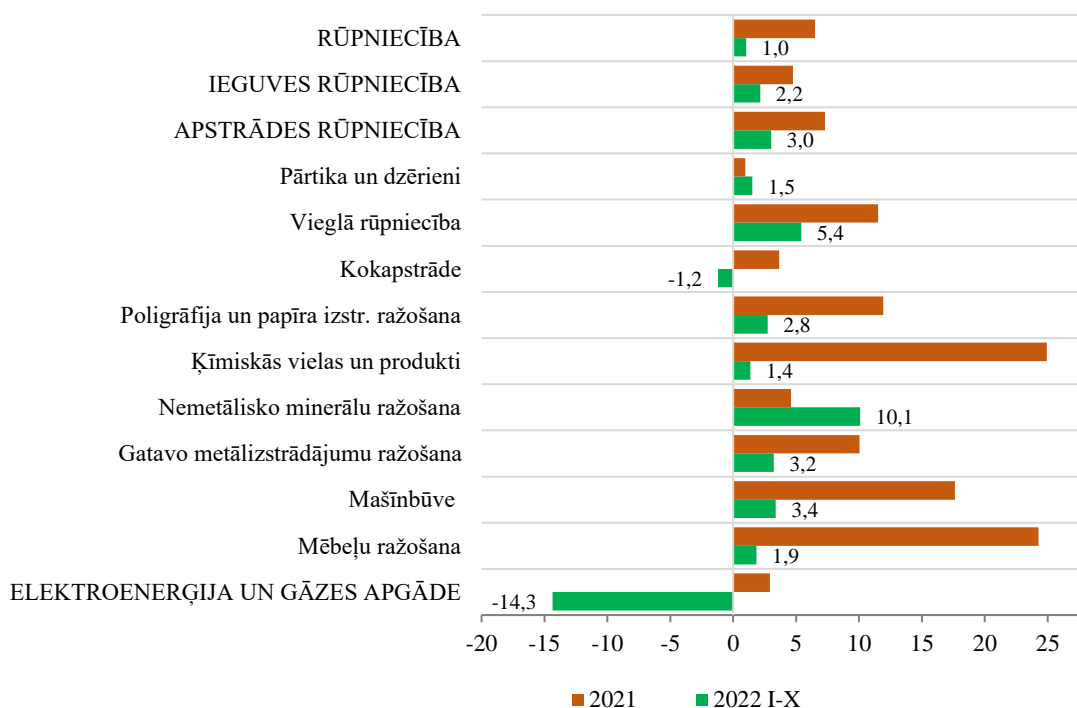
Arī 2022. gada pirmajos desmit mēnešos kopā rūpniecības nozare saglabāja 1,0% izaugsmi, ko nodrošināja apstrādes rūpniecības pieaugums par 3,0%, bet negatīvu ietekmi atstāja elektroenerģijas un gāzes apgādes sarukums par 14,3%. Savukārt ieguves rūpniecībā pirmajos desmit mēnešos fiksēts 2,2% pieaugums. Lai arī rūpniecībā kopumā desmit mēnešos

vērojama izaugsme, tomēr 2022. gada jūlijā - oktobrī jau iezīmējas ražošanas apjomu samazinājumi (1.1. attēls), ko izraisa dārgie energoresursi un izejvielas, kā arī parādās produkcijas pieprasījuma samazināšanās pazīmes.

**1.1. att. Rūpniecības produkcijas apjoma indekss
(sezonāli izlīdzināti dati, 2015 = 100)**

Līdzīgi kā 2021. gadā, arī 2022. gada desmit mēnešos izaugsme turpinājās gan ieguves rūpniecībā, gan vairumā apstrādes rūpniecības apakšnozaru (1.2. attēls). Ievērojams samazinājums fiksēts vienīgi elektroenerģijas un gāzes apgādē. Ja 2021. gadā apstrādes rūpniecībā izaugsmi veicināja zemās bāzes efekts 2020. gadā, tad 2022. gada desmit mēnešos izaugsmi nodrošināja vispārēja rūpniecības nozares izaugsme pirmajā pusgadā, atsevišķām preču grupām uzrādot augstus pieauguma tempus un saglabājoties spēcīgam ārējam pieprasījumam, bet jūlijā – oktobrī situācija nozarē ir pasliktinājusies un ražošanas apjomi sarukuši līdz ar ārējā pieprasījuma mazināšanos.

1.2. att. Rūpniecības nozaru izlaides apjoma izmaiņas 2021. gadā un 2022. gada desmit mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo laika periodu (kalendāri izlīdzināti dati, %)

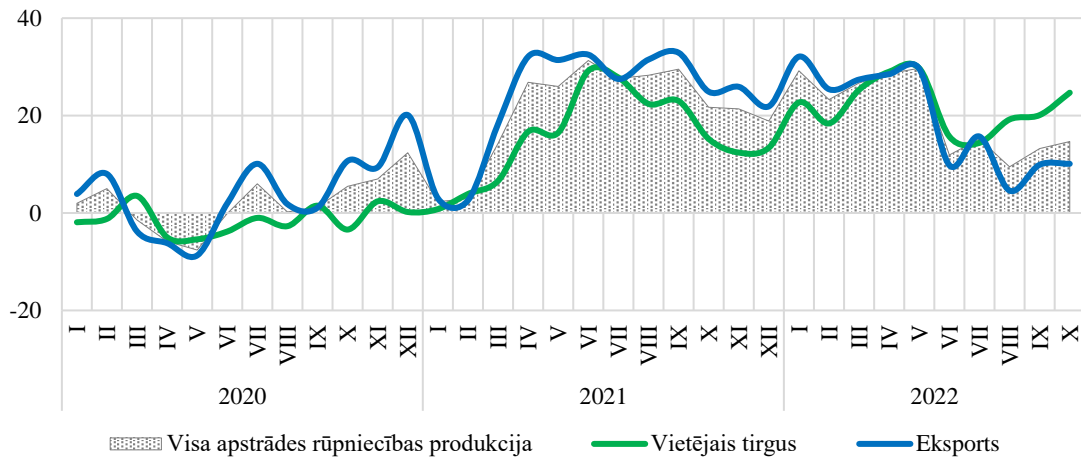
Starp apstrādes rūpniecības apakšgrupām ierasti vismazākās svārstības gada griezumā redzamas pārtikas un dzērienu ražošanā, kas 2022. gada desmit mēnešos augusi par 1,5% pret 2021. gada desmit mēnešiem. Pārtikas un dzērienu izlaides dinamika gan ir krasi atšķirīga. Pārtika desmit mēnešos ražota par 1,2% mazāk kā pērn, bet dzērienu ražošana pieauga par 18,6%.

Nozīmīgajā kokapstrādes nozarē ražošanas apjomi desmit mēnešos samazinājušies par 1,2%. Koksnes cenas gan Eiropā, gan ASV jau kopš 2022. gada maija ir spēcīgi samazinājušās, tajā pašā laikā energoietilpīgajā nozarē strauji aug elektroenerģijas izmaksas un samazinās gan ārējais gan vietējais pieprasījums būvniecības nozarē.

Savukārt 5,4% izaugsme desmit mēnešu griezumā bija vieglajā rūpniecībā, kur 12,8% pieaugums bija ādas un tās izstrādājumu ražošanai. Papīra un to izstrādājumu ražošanā un poligrāfijā ražošanas apjomi auguši par 2,8%, lai arī papīra ražošana samazinājusies par 7,9%, ko ietekmē arī situācija kokrūpniecībā, bet poligrāfijā un ierakstu reproducēšanā apjomi auguši par 6,8%. Ķīmisko vielu un produktu ražošana 2022. gada desmit mēnešos sasniedza 1,4% pieaugumu, ievērojamu kāpumu uzrādot gada pirmajā ceturksnī. 10,1% pieaugums desmit mēnešos bijis arī būvmateriālu ražošanai, pārsniedzot arī 2021. gada kopējo pieaugumu. Pieaugumi pērn desmit mēnešos bija arī metālizstrādājumu ražošanā (+3,2%), mašīnbūvē (+3,4%) un mēbeļu ražošanā (+1,9%).

Elektroenerģijas un gāzes apgādes izlaide 2022. gada desmit mēnešos samazinājās par 14,3%, kas saistīts galvenokārt ar būtiskiem samazinājumiem koģenerācijas staciju izlaidē, ko savukārt ietekmēja strauji augošās degvielas, gāzes un koksnes kurināmā izmaksas. Savukārt hidroelektrostacijas ražojušas par 7,8% vairāk elektroenerģijas nekā pērn. Strauji augošās gāzes cenas arī veicināja pieprasījuma samazināšanos gāzes apgādē.

Vidējais apstrādes rūpniecības apgrozījuma pieaugums laika posmā no 2016. līdz 2020. gadam bija 5,2% gadā. Savukārt 2021. gadā apgrozījuma pieaugums sasniedza 21%, vietējā tirgus apgrozījumam augot par 16%, bet eksporta apgrozījumam palielinoties par 23,6%. 2022. gada desmit mēnešos apgrozījums audzis par 19,6%, vietējā tirgus apgrozījumam palielinoties par 21,7%, bet eksporta tirgū kāpums par 18,6%. 2021. gadā spēcīgo pieaugumu veicināja zemās bāzes efekts, kad 2020. gadā pasaules ekonomiku pirmo reizi ietekmēja pandēmija, bet 2021. gada otrajā pusē sāka augt inflācijas rādītāji. 2022. gada pirmajā pusgadā inflācija turpināja strauji palielināties, bet jūlijā – novembrī saglabājās augstā līmenī virs 20% atzīmes, ietekmējot arī apgrozījuma pieaugumu, taču turpināja palielināties arī ražošanas fiziskie apjomi. Apgrozījums vietējā tirgū 2022. gada desmit mēnešos ir audzis straujāk nekā 2021. gada attiecīgajā periodā (1.3. attēls), kas saistīts ar augstāku vietējo pieprasījumu Ukrainas kara izraisītā izejvielu deficīta dēļ, taču ekonomiskās situācijas pasliktināšanās ES izraisa ārējā pieprasījuma samazināšanos pēc Latvijas ražojumiem, samazinot arī eksporta apgrozījuma pieaugumu.

1.3. att. Apstrādes rūpniecības apgrozījuma pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi (kalendāri izlīdzināti dati, %)

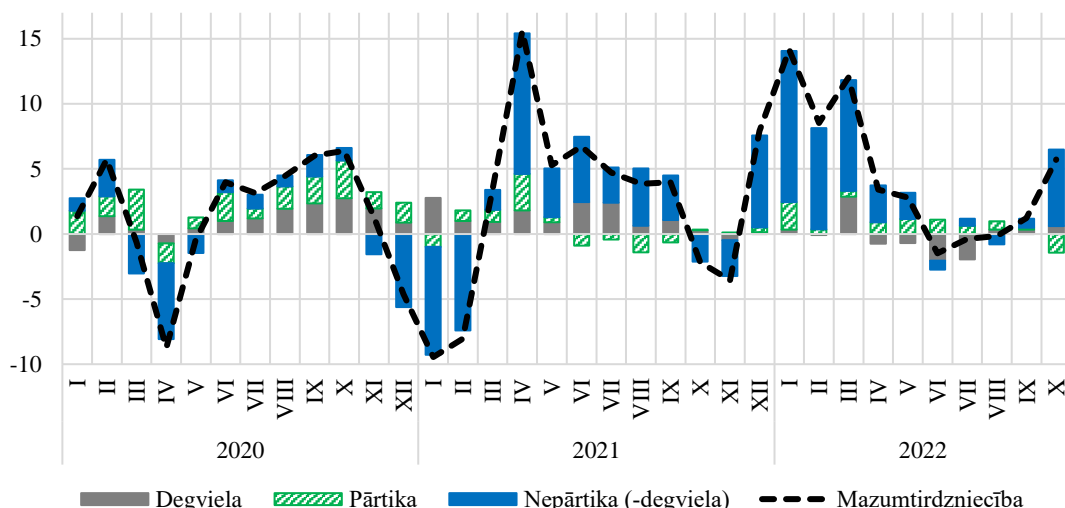
EK apkopotie ekonomiskās konfidences indeksi liecina par noskaņojuma pasliktināšanos apstrādes rūpniecībā 2022. gada desmit mēnešos gan Eiropā, gan Latvijā. Ja pērnā gada februārī noskaņojums nozarē bija vērtējams kā ļoti pozitīvs, tad novembrī tas ir samazinājies zem ilgtermiņa vidējā rādītāja un atrodas starp pandēmijas pirmā un otrā viļņa zemajām atzīmēm. Noskaņojuma pasliktināšanos izraisa visu negatīvo faktoru kopums, ieskaitot energoresursu cenu kāpumu, ārējā pieprasījuma samazināšanos un karadarbības Ukrainā ietekmi.

2023. gada ievadā apstrādes rūpniecībā situāciju noteiks augstās energoresursu cenas un uzņēmēju spēja mazināt ražošanas izmaksas. Nozīmīga loma nozarē būs arī ārējam pieprasījumam pēc Latvijas ražojumiem, uzņēmējiem aptaujās norādot uz iespējamu pieprasījuma turpmāku samazināšanos. Arī Covid-19 vīruss nav pazudis un ir iespējami jauni slimības uzliesmojumi, izraisot lielāku darbinieku saslimstību nekā parasti ziemas sezonā.

Tirdzniecība

Latvijas **tirdzniecības nozari** veido mazumtirdzniecība, vairumtirdzniecība un automobiļu un motociklu tirdzniecība un remonts, nozares īpatsvarā 2022. gadā veidojot attiecīgi 43%, 46% un 11%. Kopējā Latvijas pievienotās vērtības struktūrā 2021. gadā tirdzniecības nozare veidoja 15,3%, kas ir par 0,7 procentpunktiem vairāk kā 2020. gadā.

Pandēmijas ierobežojumi 2021. gadā mazumtirdzniecības nozarei netraucēja sasniegt 2,4% izaugsmi, bet 2022. gada desmit mēnešos pieaugums sasniedza 4,1%. Jāpiemin, ka situācija ceturkšņu griezumā ir ļoti atšķirīga. Ja 2022. gada pirmais ceturksnis mazumtirdzniecībā aizvadīts ar 11,6% izaugsmi, tad otrajā ceturksnī tirgoto apjomu pieaugums samazinājies līdz 1,5% (1.4. attēls), bet trešajā ceturksnī izaugsme bijusi vien 0,2%. Pirmo ceturksni ietekmēja zemas bāzes efekts, 2021. gada sākumā valstī esot spēkā pandēmijas ierobežojumiem, bet ar pērnā gada jūniju un jūliju mazumtirdzniecības apjomi gandrīz vairs nepieauga iedzīvotāju pirktspējas samazināšanās dēļ, darba samaksas pieaugumam atpaliekot no cenu kāpuma un tajā pašā laikā mazinoties noguldījumu pieauguma līmenim. Apkures sezonas laikā iedzīvotāju pirktspēja turpina samazināties, taču 2021. gada tirdzniecības apjomu zemās bāzes dēļ 2022. gada oktobrī nepārtikas preču tirdzniecībā bijis izteikts pieaugums.

1.4. att. Mazumtirdzniecības apgrozījuma pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi (%); salīdzināmās cenas

Pērnā gada desmit mēnešos 4,1% kopējo mazumtirdzniecības apgrozījuma izaugsmi salīdzināmās cenās pret 2021. gada attiecīgo periodu nodrošināja galvenokārt nepārtikas preču straujais tirdzniecības pieaugums gada sākumā, kā arī pārtikas preču tirdzniecības pieaugums par 1,5% desmit mēnešos. Tajā pašā laikā degviela tirdzniecība par 0,7% mazāk nekā 2021. gada desmit mēnešos, ko noteica straujais degvielas cenu kāpums 2022. gada vidū.

Vairumtirdzniecībā 2021. gads bijis ļoti sekmīgs, uzrādot 14,3% izaugsmi pret iepriekšējo gadu un veidojot nozīmīgu devumu kopējā ekonomikas izaugsmē. Straujā nozares izaugsme turpinājās līdz 2022. gada februārim, pirmajā ceturksnī tirgotajiem apjomiem palielinoties par 15,3%, taču sākot ar aprīli vairumtirdzniecības nozarē sāka strauji samazināties apgrozījums, otrajā ceturksnī nozarei sarūkot par 15,2%, bet trešajā par 15,3%. Latvijas tirdzniecībā tieši vairumtirdzniecību visvairāk ietekmē Krievijas karš Ukrainā un noteiktās sankcijas, jo liels īpatsvars Latvijas vairumtirgotāju partneru atradās Krievijā, Baltkrievijā un Ukrainā. Neskatoties uz negatīvajām tendencēm, vairumtirdzniecības nozares vidējais apgrozījuma indekss pērnā gada deviņos mēnešos bijis augstāks nekā 2019. un 2020. gada deviņos mēnešos.

Savukārt mazākajā tirdzniecības apakšnozarē – automobiļu un motociklu tirdzniecībā – 2022. gada deviņos mēnešos tirgoto apjomu samazinājums nav konstatēts. Pēc ievērojama 22,6% apjomu kāpuma 2021. gadā, pērnā gada deviņos mēnešos auto un moto tehnika tirdzniecībā par 6,7% vairāk nekā 2021. gadā.

EK apkopotie mazumtirgotāju konfidences rādītāji novembrī liecina par noskaņojuma uzlabošanu nozarē, konfidences līmenim joprojām atrodoties zem ilgtermiņa vidējā rādītāja. Pozitīvas iezīmes uzņēmēji redz gan pēdējo mēnešu mazumtirdzniecības apjomos, gan turpmāko trīs mēnešu sagaidāmajos apjomos, turklāt nedaudz pieauguši arī preču krājumi noliktavās. Savukārt patērētāju konfidence kopš 2021. gada rudens ir strauji mazinājusies, 2022. gada jūnijā sasniedzot visu laiku zemāko atzīmi. Savukārt pērnā gada novembrī patērētāju noskaņojums bija līmenī, kādā tas bija pirmā pandēmijas viļņa laikā. Patērētāju noskaņojumu negatīvi ietekmē pašreizējā ekonomiskā situācija Latvijā, patērētājiem to vērtējot kā problemātisku, kā arī iedzīvotāju finansiālās situācijas paredzamā pasliktināšanās, samazinoties finanšu uzkrājumiem un noguldījumiem.

Transports un uzglabāšanas nozare

Transporta un uzglabāšanas nozare, kas bija viena no Covid-19 smagāk skartajām nozarēm, pēc 2020. gadā piedzīvotā 20,2% krituma 2021. gadā palielinājās par 9,9%, sākot atjaunoties aviopārvadājumu apjomus, kā arī augot kravu pārvadājumiem autotransportā. Vienlaikus nozares attīstību turpināja negatīvi ietekmēt Krievijas kravu tranzīta samazināšanās caur Latvijas ostām un saruka arī pasažieru sauszemes pārvadājumi Latvijas teritorijā.

Pasažieru skaits lidostā "Rīga" 2021. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, palielinājās par 17,0% un sasniedza 2,3 miljonus, tomēr joprojām bija 3,3 reizes mazāks nekā pirms Covid-19 pandēmijas 2019. gadā. Kravu apgrozība autopārvadājumos pērn palielinājās par 10,2%, dodot būtisku ieguldījumu transporta nozares kopējā izaugsmē, bet pasažieru skaits sauszemes transportā Covid-19 ietekmē saruka par 16,6%. Joprojām turpinot samazināties Krievijas kravu tranzītam, ostās pārkrauto kravu apjoms pērn kritās par 7,0%, tajā skaitā ogļu kravām sarūkot par 48,9% un naftas produktu kravām – par 25,9%. Dzelzceļā pārvadāto kravu apjoms 2021. gadā bija par 9,5% mazāks nekā pirms gada.

2022. gadā transporta nozares attīstību vienlaikus ietekmē gan pasažieru pārvadājumu atjaunošanās pēc pandēmijas laika ierobežojumiem, gan karš Ukrainā un tirdzniecības sakaru apturēšana ar Krieviju un Baltkrieviju, gan globālā energokrīze, radot izmaiņas atsevišķu preču pieprasījumā un kravu plūsmās un virzienos. Gada pirmajos trīs ceturkšņos nozares pievienotā vērtība salīdzinājumā ar pagājušā gada attiecīgo periodu palielinājās par 1,7%, ko noteica aviosatiksmes atjaunošanās un pasažieru skaita pieaugums sauszemes transportā, kā arī neliels kravu tranzīta plūsmas palielinājums caur Latvijas ostām. Savukārt kravu autopārvadājumos bija vērojama lejupslīde, ko noteica pārvadājumu apjomu sarukums ārvalstīs, tajā skaitā nelabvēlīgāks autovadītāju darba regulējums Eiropas Savienības valstīs.

Ar Krievijas tranzītu tieši saistīto naftas produktu kravu īpatsvars Latvijas ostās 2021. gadā bija 19,5%, bet ogļu kravu īpatsvars bija sarucis līdz 4,2%. 2022. gada pirmajos desmit mēnešos kopā ogļu kravu apjomi Latvijas tranzīta koridorā ievērojami palielinājās, ko noteica gan darījumu pabeigšana pirms Krievijai noteikto sankciju stāšanās spēkā, gan kravu plūsmas pieaugums no Vidusāzijas un augošais pieprasījums pēc ogļēm Eiropas tirgū. Savukārt naftas kravu apjomi turpināja kristies. Kopumā 2022. gada pirmajos desmit mēnešos kravu apgrozījums ostās bija par 16,0% lielāks nekā pirms gada, bet kravu apjomi dzelzceļā bija palielinājušies par 1,9%. Taču pēdējo mēnešu dati jau uzrāda būtisku kravu apjomu kritumu dzelzceļā, kur oktobrī pārvadāto kravu apjoms bija par 44,8% mazāks nekā attiecīgajā mēnesī pirms gada.

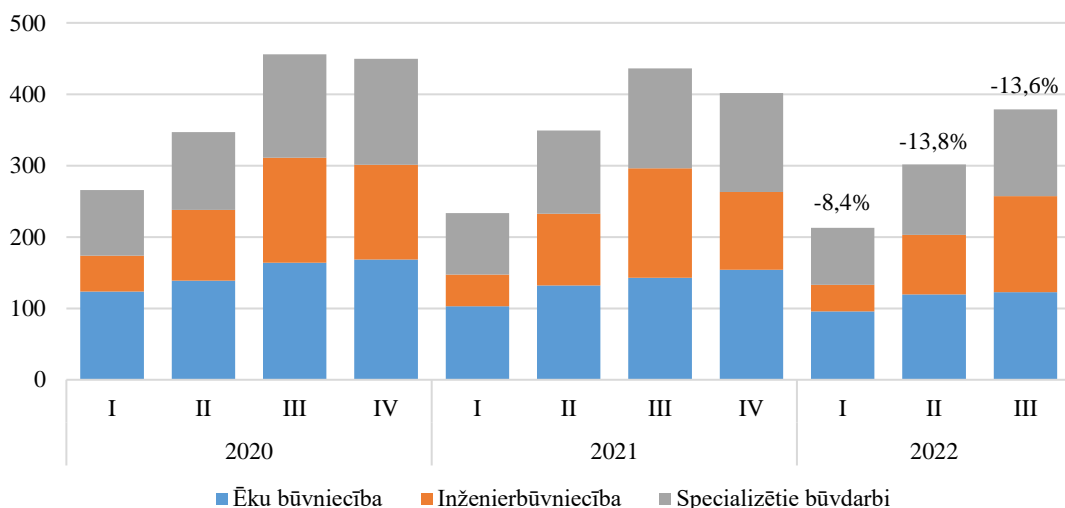
Pasažieru skaits lidostā Rīgā 2022. gadā ievērojami pārsniedz pērnā gada līmeni – gada pirmajos desmit mēnešos apkalpoti 3,4 miljoni pasažieru, kas bija 2,5 reizes vairāk nekā 2021. gada attiecīgajā periodā, bet pasažieru skaits sauszemes transportā gada pirmajos trīs ceturkšņos salīdzinājumā ar attiecīgo periodu pirms gada palielinājies par 24,1%. Nedaudz no pagājušā gada līmeņa atpaliek kravu autopārvadājumi, kur kravu apgrozība 2022. gada pirmajos trīs ceturkšņos bijusi par 4,4% mazāka nekā pirms gada.

Kopumā transporta nozares apjomi 2022. gadā varētu saglabāties 2021. gada līmenī un arī 2023. gadā nav prognozējams pieaugums. Nākamajos divos gados, ekonomikas attīstībai paātrinoties, izaugsme transporta nozarē varētu kļūt straujāka, 2024. gadā atgriezties pirmspandēmijas, 2019. gada līmenī.

Būvniecība

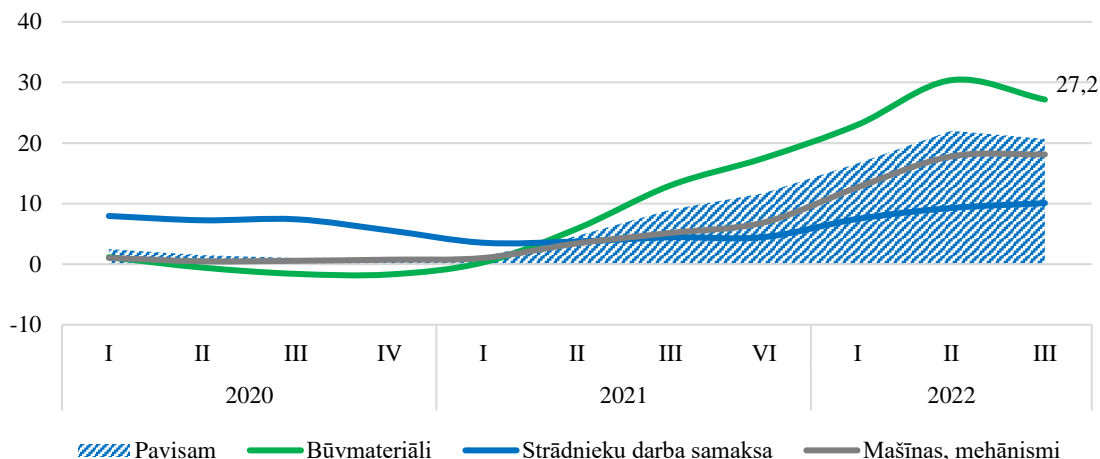
Pēdējie divi gadi Latvijas **būvniecības nozarē** bijuši pārbaudījumu pilni. Būvniecības apjomi 2021. gadā salīdzināmās cenās samazinājās par 6,2% pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu. 2022. gada deviņos mēnešos būvniecības apjomu kritums bijis vēl divas reizes lielāks, 12,5% apmērā, ko noteica straujais būvizmaksu pieauguma turpinājums, kas sarežģīja esošo līgumu izpildi un būvobjektu pabeigšanu.

Būvniecību 2021. gadā negatīvi ietekmēja gan skarbie laikapstākļi ziemā, gan pandēmijas laikā noteiktie būvmateriālu tirdzniecības ierobežojumi 2021. gada sākumā un nogalē. Papildus slogs nozarei bija strauji augošās būvniecības izmaksas, kas sāka palielināties 2021. gada otrajā pusē. 2021. gadā apjomu kritumu piedzīvoja visi būvniecības sektori, tostarp ēku būvniecība gada griezumā saruka par 10,5%, inženierbūvniecība samazinājās par 5,1%, bet specializētie būvdarbu apjomi bija par 2,7% mazāki kā gadu iepriekš. Savukārt 2022. gada deviņos mēnešos straujāko apjomu samazinājumu uzrādīja inženierbūvniecība (-14,3%), kam sekoja specializētie būvdarbi (-12,6%), bet ēku būvniecība saruka par 10,7%.

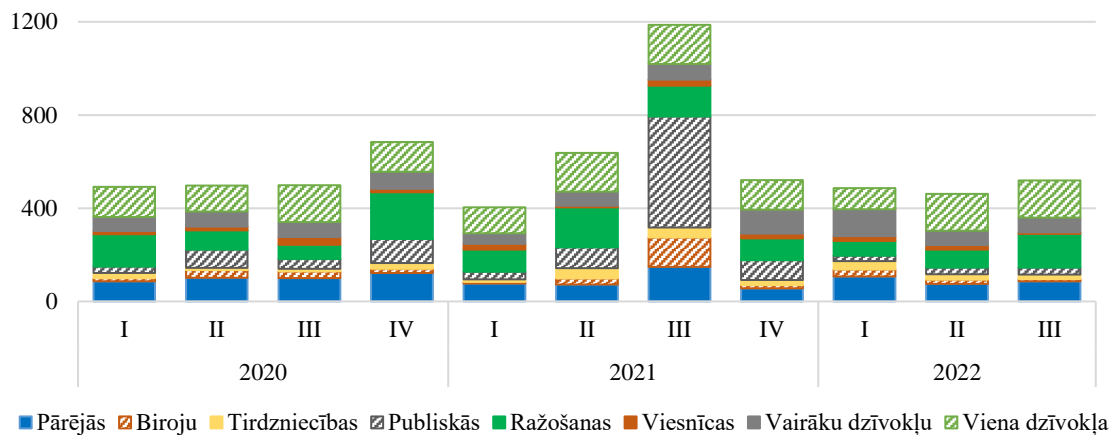
1.5. att. Būvniecības nozares izlaides apjoms pa celtniecības darbu veidiem; indeksi salīdzināmās cenās pa ceturkšņiem un izmaiņas g/g

2022. gada pirmajā pusgadā strauji turpināja palielināties būvniecības izmaksas, kopš aprīļa ik mēnesi pārsniedzot 20% pieaugumu pret 2021. gada attiecīgo mēnesi. Tik straujš izmaksu pieaugums ļoti negatīvi ietekmē būvniecības nozari. Būvniecības izmaksas 2022. gada pirmajā ceturksnī palielinājās par 16,7% gada griezumā, un otrajā ceturksnī izmaksu pieaugums turpinājās, sasniedzot 22% (1.6. attēls). Pērnā gada trešajā ceturksnī būvniecības izmaksu pieauguma temps bija nedaudz samazinājies līdz 20,6%, taču joprojām vērtējams kā ļoti augsts. Visstraujāk trešajā ceturksnī auga būvmateriālu izmaksas (+27,2%), ko ietekmēja Krievijai pēc iebrukuma Ukrainā noteiktās sankcijas, kuru rezultātā bija jāmeklē jauni metālu, kokmateriālu un citu būvmateriālu importa tirgi. Papildus sadārdzinājumu izraisa augošās energoresursu cenas, kas palielina būvmateriālu ražošanas izmaksas gan Latvijā, gan citur Eiropā. Par 18,1% augušas arī mašīnu un mehānismu uzturēšanas izmaksas, bet strādnieku darba samaksa palielinājusies par 10,1%. Nereti pasūtītāju un būvnieku noslēgtie līgumi darbu izpildes gaitā vairākas reizes ir jāpārskata, ko pieprasa būvniecības kompānijas, jo par līgumā norādītajiem naudas līdzekļiem būvobjektu vairs nav iespējams pabeigt. Pasūtītāji bieži vien nepiekrīt šādām izmaiņām līgumā un objekts var tikt iesaldēts uz nenoteiktu laiku. Laika gaitā vairums būvnieku ir pielāgojušies šādām cenu svārstībām, iestrādājot attiecīgus nosacījumus parakstāmajā līgumā, taču savu negatīvo ietekmi izmaksu svārstības uz nozari ir atstājušas.

1.6. att. Būvniecības izmaksu pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni (%)

Paredzamā platība izsniegtajās būvatļaujās 2021. gadā pieauga par 26,6%, ko noteica straujais pieaugums trešajā ceturksnī, kad tika pieteikti daudzi publisko ēku būvniecības projekti, savukārt 2022. gada deviņos mēnešos paredzamā platība būvatļaujās samazinājās par 34,1% (1.7. attēls), kas saistīts galvenokārt ar augsto bāzi 2021. gada trešajā ceturksnī, kā arī ar nestabilo situāciju būvniecības nozarē, kur būvniekiem pie tik izteiktām cenu svārstībām ir grūtības noteikt paredzamās būvniecības izmaksas jauniem projektiem. Pērn, trīs ceturkšņos visvairāk sarukušas tieši ražošanas un plašizklaides pasākumu, izglītības un veselības aprūpes ēku pieteiktās platības, taču ievērojami augušas jaunajās būvatļaujās pieteiktās daudzdzīvokļu ēku platības.

1.7. att. Izdotajās būvatļaujās paredzamā platība pa ēku veidiem (tūkst. km²)

Būvniecības nozarē situācija joprojām ir nestabila, taču straujais būvniecības izmaksu pieaugums pakāpeniski mazināsies un nozarei pozitīvu devumu nesīs arī ES fondu līdzekļu realizācija. Pašlaik turpinās *Rail Baltica* projekta īstenošana, vairāku daudzdzīvokļu namu kompleksu būvniecība, notiek apjomīgi būvdarbi Latvijas lielākajās slimnīcās. Taču negatīvu ietekmi pērnā gada pēdējā ceturksnī atstājuši laikapstākļi, kad decembra sākumā iestājoties ziemai un zemi nokļājot sniega kārtai, vairums āra būvdarbu tika apturēti.

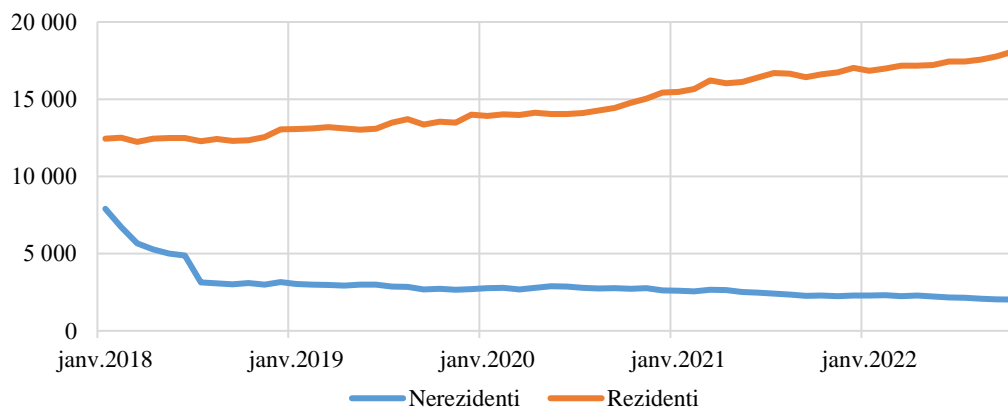
Finanšu un apdrošināšanas nozare

Pēc iepriekšējos gados **finansu un apdrošināšanas nozarē** vērotā pievienotās vērtības krituma, 2021. gads bija ievērojami labvēlīgāks. Nozares pievienotā vērtība salīdzināmās cenās

palielinājās par 19,8%, un tās īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā pieauga līdz 3,6% pretstatā 3,1% gadu iepriekš. Līdzīga tendence saglabājās arī 2022. gada trīs ceturkšņos un pēc nozares darbības efektivitātes uzlabošanās 2021. gadā, sasniegtais līmenis varētu saglabāties arī 2022. un 2023. gadā.

2022. gada pirmajos trīs ceturkšņos finanšu un apdrošināšanas nozarē bija neliels 0,7% pieaugums pret 2021. gada attiecīgo periodu un var uzskatīt, ka pēc iepriekšējo gadu lejupslīdes, ko nozarē noteica strukturālās izmaiņas, kas saistītas ar atteikšanos no riskantu nerezidentu apkalpošanas un vēlāk arī ar Covid-19 izraisīto krīzi, nozares darbība ir stabilizējusies. Nākamie periodi būs izaicinājums turpināt nospraustos mērķus un nepieļaut atkārtotu kritumu nozarē, kas varētu būt saistīts ar Krievijas izraisīto karu Ukrainā, inflācijas kāpumu un iespējamo kredītu kvalitātes pasliktināšanos.

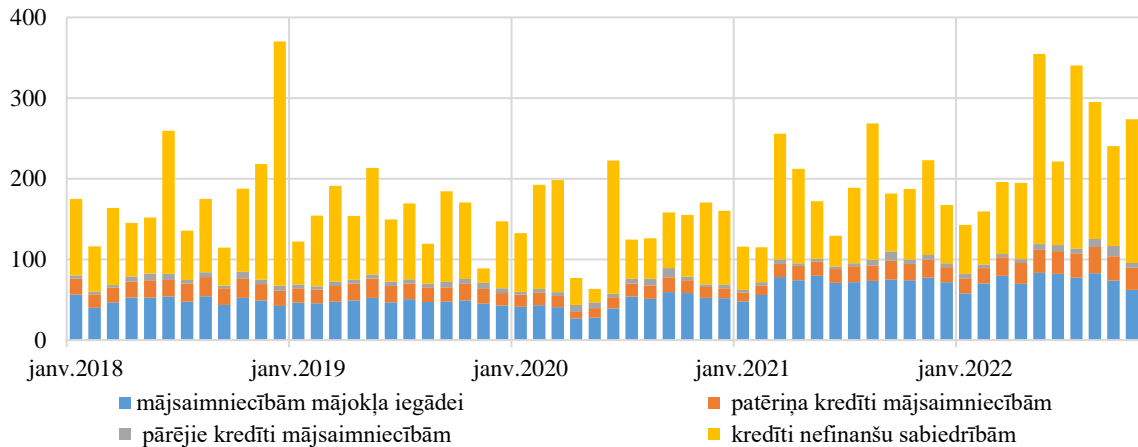
Skatoties uz banku bilanču datiem, jāsecina, ka līdz 2022. gada novembra beigām banku darbība ir bijusi stabila un bankas ir spējušas īstenot nospraustos mērķus. Kopš 2016. gada sākuma, kad nerezidentu noguldījumu apjoms bija vislielākais, tas ir turpinājis samazināties, turpretī rezidentu noguldījumu apjoms ir pastāvīgi pieaudzis (1.8. attēls). Gan Covid-19 krīze, gan Krievijas izraisītais karš banku nozari līdz šim ir ietekmējis minimāli. Banku 2022. gada pārskata perioda tekošie peļņas rādītāji līdz novembra beigām ir bijuši par aptuveni 28% lielāki nekā 2021. gada šādā pašā periodā. ECB bāzes procentu likmju celšana ir nodrošinājusi bankām lielākus procentu ieņēmumus, un šie ieņēmumi var kalpot arī kā drošības spilvens uzkrājumiem nedrošiem kredītiem nākotnē. Taču, ņemot vērā banku sistēmas augsto kapitalizāciju, iespējamam kredītu kvalitātes pasliktinājumam nevajadzētu atstāt būtisku ietekmi uz banku nozares darbību kopumā ilgtermiņā.

1.8. att. Nerezidentu un rezidentu noguldījumi Latvijas bankās (milj. euro)

Aplūkojot jaunizsniegto kredītu segmentu, jāsecina, ka izaugsme vērojama arī tajā visu aizņēmēju kategorijās. Šā gada vienpadsmit mēnešos visstraujākais pieaugums ir vērojams patēriņa kredītiem mājsaimniecībām – par 48,3%, salīdzinot ar 2021. gada vienpadsmit mēnešiem, savukārt jaunizsniegtie mājokļa kredīti auguši tikai par 1,9%. Arī nefinanšu sabiedrībām no jauna izsniegtie kredīti 2022. gads desmit mēnešos ir auguši par 61,7%, salīdzinot ar tādu pašu periodu pērn (1.9. attēls).

2022. gadā nedaudz samazinājusies ir tā jaunizsniegto mājokļu kredītu daļa, kas izsniegta ar valsts attīstības finanšu institūcijas ALTUM atbalstu. Ja 2021. gadā ar ALTUM atbalstu jaunajām ģimenēm un jaunajiem speciālistiem tika izsniegti gandrīz 50% no visiem jaunajiem mājokļu kredītiem, tad 2022. gada pirmajā pusgadā šis apjoms ir samazinājies līdz 44,6%. ALTUM ir paplašinājusi arī mērķprogrammu ar jaunu kategoriju mājokļu kredītiem karavīriem.

1.9. att. Rezidentiem izsniegtie jaunie kredīti (bez refinansētiem kredītiem, milj. euro)

Arī apdrošināšanas nozare 2022. gadā darbojas stabili. Kopējo bruto parakstīto prēmiju apjoms 2022. gada trīs ceturkšņos pieauga par 18,7% līdz 734,8 milj. euro. Nedzīvības apdrošinātāju parakstīto prēmiju apjoma pieaugumu galvenokārt ietekmēja transporta apdrošināšana. Salīdzinot ar 2021. gada attiecīgo periodu, kopējais parakstīto prēmiju apjoms pieauga par 24,8% jeb 110,1 milj. euro, sasniedzot 553,6 milj. euro, taču noslēgto līgumu skaita pieaugums bija mērenāks, vien 17,1%. Savukārt, samazinājums skāra tikai gaisakuģu un gaisakuģu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, parakstīto prēmiju apjomam sarūkot par 15,6% jeb 69,7 tūkst. euro. Dzīvības apdrošinātāju parakstīto prēmiju apjoma pieaugumu galvenokārt nodrošināja mūža pensijas apdrošināšana. Kopā parakstīto dzīvības apdrošināšanas prēmiju apjoms pieauga par 3,4% jeb 5,9 milj. euro, salīdzinot ar 2021. gada attiecīgo periodu, tam sasniedzot 181,2 milj. euro. Tikmēr mūža pensijas apdrošināšanas prēmijas pieauga straujāk – par 24,3% jeb 8,6 milj. euro, līdz 43,8 milj. euro, kas veido 24,2% no visām dzīvības apdrošinātāju parakstītām prēmijām. Finanšu tirgus svārstīguma dēļ apdrošinātāji turpina atteikties no ieguldījumu produktiem ar garantētajiem ienesīguma procentiem, tādā veidā samazinot ieguldījumu risku. Šo produktu bruto parakstīto prēmiju apmērs 2022. gadā saruka par 3,7 milj. euro jeb 23,9%, kas pārskata periodā kļuva par būtiskāko samazinājumu dzīvības segmentā, tomēr jāatzīmē, ka dzīvības apdrošinātāju bruto parakstīto prēmiju apjomā to īpatsvars ir tikai 6,4%, bet kopējā prēmiju apjomā vien 1,6%.

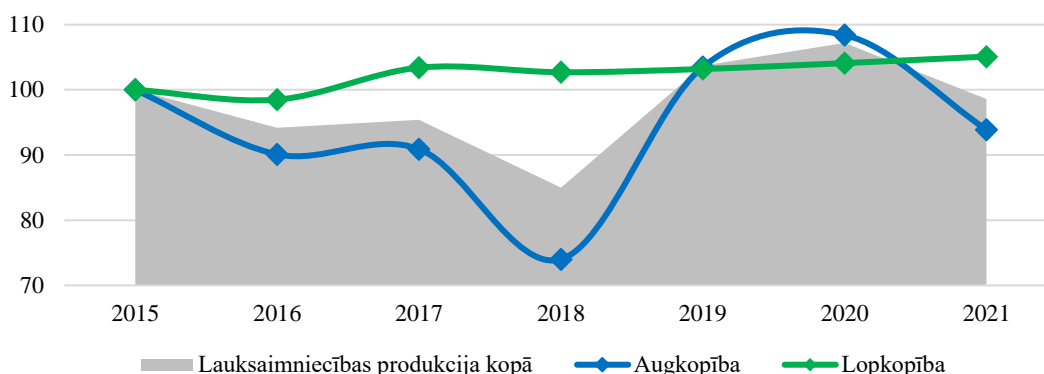
Ieguldījumu fondu darbībā 2022. gada trīs ceturkšņos kopējais aktīvu apmērs samazinājās līdz 194,7 milj. euro, t.i., par 28,9% jeb 79,1 milj. euro, ko būtiski ietekmēja vērtspapīru uzskaites vērtības sarūkums par 37,4% jeb 87,4 milj. euro. Ieguldījumu fondu ienesīgums joprojām ir negatīvs, taču pārskata ceturksnī nedaudz uzlabojās. Obligāciju fondu ienesīgums svārstījās robežās no -26,8% līdz 10,1% un pieci no 12 fondiem spēja sasniegt pozitīvu ienesīgumu, savukārt jaukto fondu ienesīgums svārstījās robežās no -20,9% līdz -6,4% un akciju fondu - robežās no -39,8% līdz -8,6%.

Lauksaimniecība

Lauksaimniecības nozari veido trīs apakšgrupas: mežsaimniecība, lopkopība un augkopība, kā arī zivsaimniecība. Pusi no lauksaimniecības nozares īpatsvara 2021. gadā aizņēma lopkopība un augkopība, meža nozare aizņēma 46%, bet zivsaimniecība vien 4%.

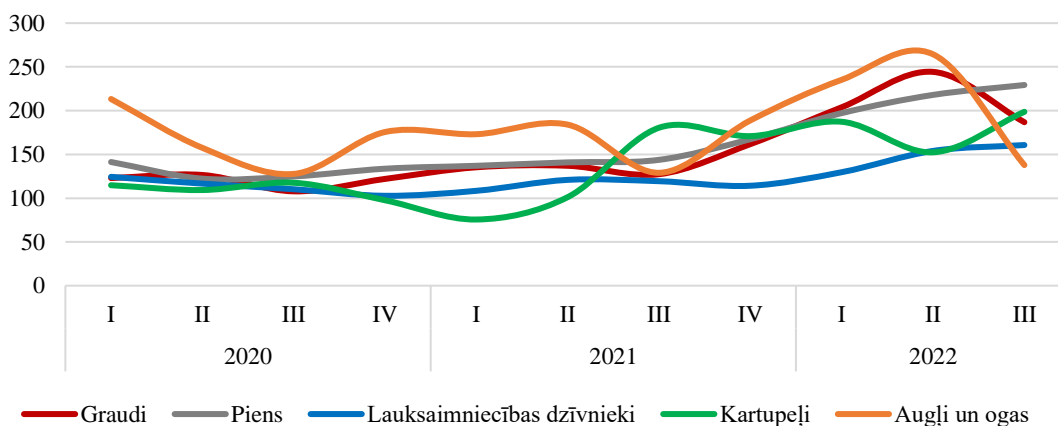
Lauksaimniecības nozarē ierasti produkcijas apjoms augkopībā ir svārstīgāks nekā lopkopībā (1.10. attēls). Ja lopkopības produkciju ietekmē pieprasījums vietējā un eksporta tirgū, kā arī specifisku slimību izplatība, piemēram, cūku gripa, tad augkopība atkarīga galvenokārt no laikapstākļiem. Lopkopības produkcija kopš 2018. gada ik gadu nedaudz

pieaug, taču augkopjiem 2020. gads bija ļoti pateicīgs laikapstākļu ziņā, kam sekoja 2021. gada vasara ar karstumu un sausumu, produkcijai esot mazākai nekā iepriekšējos divos gados, kas pazemināja arī kopējo lauksaimniecības produkcijas apmēru. Jāpiemin, ka arī 2022. gada vasara aizvadīta karsta un ar maz nokrišņiem.

1.10. att. Lauksaimniecības produkcijas indeksi (salīdzināmajās cenās, 2015=100)

Lauksaimniecības produkcijas cenas 2021. gadā uzrādīja kāpumu par 12%, tajā skaitā graudu cenas pieauga par 17,2%, lopkopības produkcija bijusi par 7,2% dārgāka, bet piena cena kāpusi par 12,8%. Savukārt šā gada pirmajos deviņos mēnešos produkcijas cenas augušas par 38,2%, graudu cenām kāpjot par 58,9%, kartupeļu cenām pieaugot par 50,7%, bet piena cenām – par 52,8% (1.11. attēls). Arī lauksaimniekus negatīvi ietekmē pašreizējā ekonomiskā situācija Latvijā un Eiropā, tajā skaitā minerālmēslojuma sadārdzināšanās un energoresursu izmaksu kāpums, īpaši ietekmējot lopkopību.

1.11. att. Lauksaimniecības produkcijas cenu indeksi

Meža nozares īpatsvars kopējā lauksaimniecības struktūrā 2021. gadā audzis par vienu procentpunktu un aizņēmis 46%. Meža nozares īpatsvars ierasti ir augstāks gada pirmajā pusē, augkopjiem darbojoties tikai siltumnīcās, taču mežizstrādei turpinot darbu arī ziemā. 2021. gads mežsaimniekiem bijis sekmīgs straujā apaļkoku cenu kāpuma dēļ, taču šā gada otrajā un trešajā ceturksnī cenas strauji pazeminājās. Taču koksne paliks kā ļoti pieprasīts materiāls, kas Latvijā ir salīdzinoši pieejams.

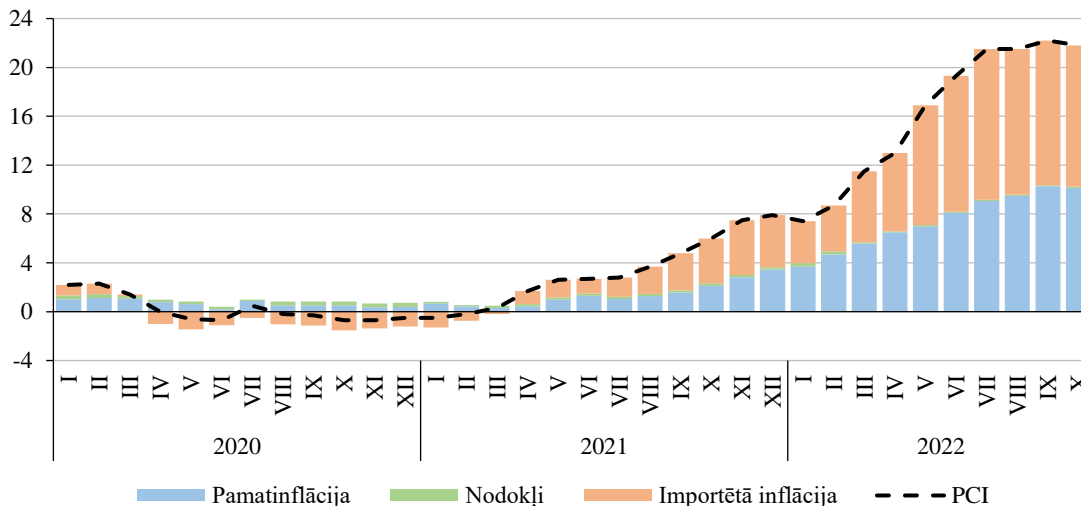
Turpmāk lauksaimniecības produkcija varētu būt pieprasītāka vietējā tirgū nekā iepriekš, samazinoties importam no Ukrainas, kas ir nozīmīgs eksportētājs uz dažādām pasaules

valstīm. Līdzīgi kā vairumu nozaru, arī lauksaimniecību ietekmēs energoresursu cenu kāpums, jo īpaši lopkopību, kāpjot gan apkures, gan lopbarības cenām.

1.2.2. Inflācija

2021. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu patēriņa cenas Latvijā pieauga par 3,3%, kas bija straujākais cenu kāpums kopš 2012. gada. Vidējais cenu pieaugums 2021. gadā bija straujāks nekā 2020. gadā, kad inflācija bija vien 0,2%. Tomēr inflācijas līmenis kopumā bija atgriezies pirmspandēmijas līmenī, kad inflācija 2017.-2019. gadā svārstījās no 2,5% līdz 2,9%. Lielāko devumu patēriņa cenu pieaugumā 2021. gadā noteica energoresursu cenu pieaugums, tādējādi palielinot degvielas, gāzes, siltumenerģijas un elektroenerģijas cenas. Papildus tam, vidējo inflāciju ietekmēja arī pārtikas preču cenu kāpums.

2022. gada 11 mēnešos patēriņa cenu līmenis vidēji bija par 17,0% augstāks nekā iepriekšējā gada attiecīgajā laika periodā. Patēriņa cenu kāpums ir visaptverošs – ar dažiem izņēmumiem pērnā gada 11 mēnešos Latvijā sadārdzinājās visas preces un pakalpojumi. Vēl 2022. gada janvārī gada inflācija bija 7,4%, bet tā turpināja palielināties katru mēnesi. Kopš pērnā gada jūlija inflācija Latvijā svārstās 21,5%-22,2% robežās. Savukārt aktuālākie dati par patēriņa cenu kāpumu liecina, ka pērnā gada novembrī inflācija sasniedza 21,8%. Pašreizējais inflācijas līmenis vērtējams kā ļoti augsts, un vēl straujāks cenu kāpums Latvijā bija vērojams vien pagājušā gadsimta 90. gadu vidū. Par to, ka inflācija ir ļoti strauja, liecina arī tas, ka patēriņa cenas no 2022. gada janvāra līdz novembrim palielinājušās praktiski tikpat daudz kā iepriekšējos 12 gados kopā. Tāpat kā 2021. gadā, arī 2022. gadā patēriņa cenu kāpumu nosaka galvenokārt energoresursu un pārtikas cenu kāpums. Detalizētāka informācija par patēriņa cenu pārmaiņām 2022. gadā pa mēnešiem ir atspoguļota 1.12. attēlā.

1.12. att. Devums gada inflācijā Latvijā pēc izcelsmes avota (pp) un PCI (%)

Straujajam patēriņa cenu kāpumam Latvijā ir vairāki iemesli, bet galvenokārt tie ir saistīti ar ārējiem faktoriem. Pirmkārt, straujo cenu kāpumu nosaka enerģētiskā krīze Eiropā, kas aizsākās 2021. gada rudenī, kā arī augstās energoresursu cenas pārējos pasaules reģionos. Energoresursu cenu pieaugumu ES, it īpaši gāzes un elektroenerģijas cenu, ietekmēja virkne faktoru gan piedāvājuma (zems ūdenslīmenis hidroelektrostacijās, vāja elektroenerģijas ražošana no alternatīvajiem avotiem), gan pieprasījuma pusē (nelabvēlīgie laika apstākļi, kā arī augošais energoresursu patēriņš, ko noteica ekonomikas attīstība). Otrkārt, straujo inflāciju ietekmē vispārējs pārtikas cenu kāpums visā pasaulē. Pārtikas cenu pieaugums vērojams kopš 2021. gada sākuma, ko negatīvi ietekmē pēcpandēmijas laikā augošais pieprasījums, atsevišķu

lauksaimniecības kultūru sliktā raža, mēslojuma sadārdzinājums augsto energoresursu cenu dēļ, kā arī loģistikas traucējumi. Treškārt, Krievijas agresija Ukrainā 2022. gada februāra beigās pastiprināja iepriekš minēto divu faktoru negatīvo ietekmi un palielināja spriedzi gan energoresursu, gan pārtikas tirgū.

Lielāko devumu patēriņa cenu kāpumā 2022. gada 11 mēnešos noteica ar mājokli saistīto pakalpojumu sadārdzinājums par 34,4%, ko ietekmēja elektroenerģijas, gāzes, siltumenerģijas, cietā kurināmā, kā arī ūdenspiegādes un atkritumu savākšanas pakalpojumu cenu pieaugums. Galvenais iemesls šīs preču un pakalpojumu grupas sadārdzinājumam ir augstā gāzes cena pasaules tirgos. Ņemot vērā, ka gāze tiek izmantota elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanā, tas tiešā veidā ietekmē šo preču cenu kāpumu. Gāzes nākotnes darījumu cenas Eiropas tirgū sāka palielināties vēl 2021. gada rudenī, bet pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā gāzes cenu pieaugums tikai pastiprinājās. Gāzes cena Eiropas tirgū 2022. gada vasaras beigās sasniedza vēsturiski augstāko līmeni jeb 345 *euro*/MWh. Kopš pērnā gada rudens gāzes cena pakāpeniski samazinās, decembra sākumā svārstoties ap 140 *euro*/MWh, kamēr 2021. gadā vidējā gāzes cena *Dutch TTF* biržā bija 46 *euro*/MWh. Gāzes cena būtiski pieauga arī pārējos pasaules reģionos. Lai arī Latvijas iepirktās gāzes cena nav tieši piesaistīta *Spot* gāzes tirgum, gāzes tarifi kopumā strauji palielinājās, tādējādi būtiski ietekmējot arī elektroenerģijas un siltumenerģijas tarifus. 2022. gada 11 mēnešos gāzes cena mājokļos pieauga par 98,8%, savukārt elektroenerģija un siltumenerģija bija dārgāka attiecīgi par 37,7% un 50,5%. Cenu pārmaiņu atšķirības starp augstākminētajiem energoresursiem nosaka atšķirīga tarifu aprēķināšanas metodoloģija, kā arī dažādi valdības atbalsta instrumenti katram energoresursu veidam. Straujais gāzes cenu kāpums veicināja pieprasījuma pieaugumu pēc granulām un šķeldas kā alternatīva kurināmā, kas noteica cietā kurināmā cenu kāpumu par 73,4%.

Situācija energoresursu tirgū saglabājas sarežģīta, it īpaši gāzes tirgū. ES dalībvalstu lēmums samazināt gāzes importu no Krievijas, kā arī "Nord Stream 1" gāzes cauruļvada bojājums uztur augstas cenas. Savukārt sašķidrinātās gāzes infrastruktūras jaudas kopā ar alternatīvo energoresursu izstrādi vēl nav pietiekošas, lai pilnībā aizstātu Krievijas gāzi. Tādējādi gāzes cena un līdz ar to arī elektroenerģijas un apkures tarifi būs augsti arī 2023. gadā kopumā. Detalizētāki dati par preču un pakalpojumu cenu pārmaiņām ir atspoguļoti 1.2. tabulā.

1.2. tabula. gada inflācija pa grupām 2021. gadā vidēji un 2022. gadā pa mēnešiem, %

Grupas un apakšgrupas	2021	2022										
		Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jūn	Jūl	Aug	Sep	Okt	Nov
Vidējā inflācija	3,3	7,4	8,7	11,5	13,0	16,9	19,3	21,5	21,5	22,2	21,8	21,8
Pārtika un bezalkoholiskie dzērieni	2,2	8,8	11,8	14,7	17,4	18,2	22,1	24,3	25,7	27,5	29,5	29,5
Mājokļa īres maksa	1,6	2,1	3,1	3,4	2,1	6,0	9,3	7,9	5,2	2,4	-1,0	-3,0
Elektroenerģija	8,1	-17,9	-17,9	-4,9	-5,9	49,3	63,2	78,5	100	95,9	32,4	29,0
Gāze	16,8	65,3	65,5	68,5	71,1	107	106	151	108	108	106	105
Siltumenerģija	3,5	25,2	26,7	27,9	27,9	47,8	51,1	59,3	59,9	58,6	84,8	75,0
Degviela	17,4	26,3	26,6	43,3	45,7	51,1	60,3	51,5	40,4	37,4	32,1	28,4
Pārveidājumu pakalp.	-0,5	1,4	0,2	0,7	0,6	0,6	0,6	4,5	4,7	4,6	3,8	3,1
Veselības aprūpe	2,8	3,7	4,2	5,5	5,9	6,4	7,3	7,1	7,7	7,9	8,3	9,1
Atpūta un kultūra	2,3	3,5	4,0	4,2	3,3	5,2	6,7	7,2	7,3	7,8	8,0	8,8
Restorāni un viesnīcas	2,1	5,3	6,2	7,7	10,3	12,1	14,1	15,0	15,6	17,5	18,2	19,2

Grupas un apakšgrupas	2021	2022										
		Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jūn	Jūl	Aug	Sep	Okt	Nov
Dažādas preces un pakalpojumi	1,0	4,7	4,3	8,5	10,4	12,7	9,6	12,5	12,8	15,3	15,3	18,0

Būtisku devumu patēriņa cenu kāpumā 2022. gada 11 mēnešos nodrošināja arī pārtikas preču un bezalkoholisko dzērienu cenu pieaugums par 20,9%. Pārtikas preču cenu kāpums ir visaptverošs, jo cenas palielinājās visai pārtikai. Salīdzinājumā ar 2021. gada 11 mēnešiem eļļa kļuva par 30,1% dārgāka, piena produkti – par 28,0%, maize – par 23,2%, zivis – par 18,9%, gaļa – par 15,8%. Augļi un dārzeņi sadārdzinājās attiecīgi par 12,5% un 17,3%. Savukārt cukura un bezalkoholisko dzērienu cena vidēji pieauga attiecīgi par 39,7% un 17,0%. Pārtika un bezalkoholiskie dzērieni veido ceturto daļu no kopējā mājsaimniecību patēriņa groza, līdz ar to cenu pieaugumam šai preču grupai ir būtiska ietekme uz iedzīvotāju izdevumiem un pirktspēju.

Pārtikas produktu pieejamība atsevišķos pasaules reģionos un augošās cenas ir viens no aktuālākajiem tematiem inflācijas kontekstā visā pasaulē. Pēc Krievijas un Ukrainas vienošanās par labības izvešanu no Ukrainas ostām graudaugu un eļļas cenas 2022. gada vasaras beigās stabilizējās. Tas kopā ar lejupslidošām naftas cenām mazināja arī citu neapstrādāto pārtikas produktu cenas. Tomēr, par spīti tam, ka neapstrādātās pārtikas cena pasaulē samazinās jau astoņus mēnešus pēc kārtas, pārtikas cenu pieaugums Latvijā ar katru nākošo mēnesi kļūst tikai straujāks. Tas, ka neapstrādātās pārtikas cenas pasaulē samazinās, vērtējams pozitīvi, bet augstās apstrādes un loģistikas izmaksas energoresursu cenu kāpuma dēļ neļauj samazināt pārtikas gala cenu. Tas apliecina, ka energoresursu cenu pieaugumam ir būtiska netieša ietekme arī uz pārējo preču cenām. Pārtikas cenu stabilizēšanos Latvijā sagaidāma 2023.gadā.

Energoresursu cenas negatīvi ietekmē ražošanas un loģistikas izmaksas, tādējādi paaugstinot arī citu preču un pakalpojumu cenas. Papildus tam, spiedienu uz uzņēmumu izmaksām rada arī darba samaksas kāpums, liekot uzņēmējiem pārskatīt cenas, par ko liecina pamatinflācijas pieaugums. 2022. gada 11 mēnešos pamatinflācija sasniedza 10,7%, salīdzinot ar 1,7% attiecīgajā laika posmā pirms gada. Pamatinflācija atspoguļo to patēriņa preču un pakalpojumu cenu pārmaiņas, kuri saražoti un sniegti vietējā tirgū, neņemot vērā importēto preču cenu ietekmi.

Atbilstoši Finanšu ministrijas prognozēm, patēriņa cenu kāpums 2022. gada decembrī gada izteiksmē būs ļoti tuvs tam līmenim, kāds bija novērots iepriekšējos mēnešos, līdz ar to 2022. gada vidējā inflācija varētu sasniegt 17,3%. Pašreizējos ģeopolitiskajos apstākļos grūti apgalvot, vai cenu kāpums Latvija sasniedzis augstāko punktu, jo joprojām pastāv liela nenoteiktība saistībā ar gāzes cenām Eiropā. Ja gāzes cenas īstermiņā strauji nepalielināsies, nav pamata sagaidīt vēl augstāku patēriņa cenu pieaugumu. Inflācija ap 21%-22% Latvijā saglabāsies līdz 2023 gada pavasarim, bet pēc tam cenu kāpums pakāpeniski samazināsies. Valdības pieņemtie lēmumi attiecībā uz siltumenerģijas, gāzes un elektroenerģijas tarifu mazināšanu, kuri ir spēkā līdz 2023. gada aprīlim, nedaudz mazinās inflāciju. 2023. gadā turpināsies patēriņa cenu pieaugums, vidējai inflācijai sasniedzot 8,5%. Pārtikas un energoresursu cenas pašreizējā augstajā līmenī saglabāsies arī nākamajā gadā. Ekonomikas attīstības bāzes scenārijā netiek sagaidīta izejvielu cenu eskalācija 2023. gadā, tādējādi papildus nepalielinot inflāciju. 2023. gada pirmajā pusē patēriņa cenu kāpums saglabāsies augstā līmenī, bet gadā otrajā pusē inflācija mazināsies, galvenokārt bāzes efektu dēļ.

1.2.3. Darba tirgus

Līdz ar straujo ekonomikas izaugsmi laikā līdz 2019. gadam bezdarba līmenis Latvijā strauji samazinājās, atsevišķās nozarēs un profesijās jau robežojoties ar darbaspēka trūkumu. 2020. gadā šo dinamiku pārtrauca koronavīrusa izraisītā krīze, kuras ietekme darba tirgū tomēr izrādījās būtiski mazāka nekā sākotnēji sagaidīts, tajā skaitā pateicoties valsts atbalsta pasākumiem – dīkstāves pabalstiem un algu subsīdijām. Bezdarba pieaugums iepriekšējos gados bija pavisam mērens, un bezdarbs tālu atpalika no rekordaugstajiem līmeņiem, kas tika sasniegti 2009.-2010. gada ekonomiskās krīzes laikā.

Pēc pieauguma līdz 8,1% 2020. gadā, bezdarba līmenis pēc darbaspēka apsekojuma 2021. gadā samazinājās līdz 7,6% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. Visa 2021. gada laikā bezdarba līmenis pakāpeniski pazeminājās, no 8,1% pirmajā ceturksnī noslīdot līdz 7,1% ceturtajā ceturksnī. Bezdarba kritums 2021. gadā kopumā varētu būt bijis vēl straujāks, taču gada pēdējos mēnešos bezdarba un nodarbinātības rādītājus atkal negatīvi ietekmēja pandēmijas uzliesmojums un saslimstības mazināšanai noteiktie ierobežojumi.

2022. gadā jau no pirmajiem mēnešiem bija vērojama stabila bezdarba līmeņa samazināšanās, ko noteica ekonomiskās aktivitātes pieaugums pēc pandēmijas ierobežojumu atcelšanas. Darba tirgū līdz 2022. gada rudenim vēl nebija jūtama arī Krievijas uzsāktā kara ietekme un ražošanas izmaksu kāpums, un bezdarba kritums turpinājās līdz pat oktobrim, nedaudz sezonāli sākot palielināties tikai novembra vidū. Kopumā reģistrētā bezdarba līmenis 2022. gada laikā ir samazinājies no 6,9% janvāra beigās līdz 5,8% novembra beigās, tomēr nākamajos mēnešos jūtamāku ietekmi atstās ekonomiskās aktivitātes mazināšanās un gaidāms mērens bezdarba līmeņa pieaugums. Kopumā 2022. gadā, pēc FM prognozēm, vidējais bezdarba līmenis būs samazinājies līdz 7,0%, pēc darbaspēka apsekojuma datiem, bet, ņemot vērā gaidāmo bezdarba pieaugumu nākamajos mēnešos, 2023. gadā kopumā tas varētu paaugstināties līdz 7,3%, pēc tam līdz ar straujāku ekonomikas izaugsmi atkal pakāpeniski pazeminoties.

Tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits, pēc darbaspēka apsekojuma datiem, 2021. gadā bija par 3,2% mazāks nekā 2020. gadā un veidoja 864 tūkstošus. Strādājošo skaita kritumu 2021. gadā noteica Covid-19 saslimstības mazināšanai noteiktie ierobežojumi, kad cilvēki uz laiku kļuva ekonomiski neaktīvi, saņemot dīkstāves pabalstus. Ierobežojumiem mazinoties, nodarbināto iedzīvotāju skaits jau 2021. gada laikā pakāpeniski sāka palielināties. 2022. gadā līdz ar visu Covid-19 ierobežojumu atcelšanu, uz laiku par ekonomiski neaktīvajiem kļuvušie cilvēki vēl aktīvāk turpināja atgriezties darba tirgū un nodarbināto skaits gada pirmajos trīs ceturkšņos bija par 2,4% lielāks nekā attiecīgajā laika posmā pirms gada, veidojot 884,7 tūkstošus.

2022. gada kopējos rādītājus pozitīvi ietekmējusi pandēmijas ierobežojumu atcelšana, gan darba iespējas Latvijā uzņemtajiem kara bēgļiem no Ukrainas. Līdz vasaras beigām darbu Latvijā jau bija uzsākuši pieci tūkstoši Ukrainas iedzīvotāju. Tajā pašā laikā pieprasījumu pēc strādājošajiem gada beigās sāk mazināt ar Krieviju saistītās ekonomiskās aktivitātes sarukums un straujā cenu kāpuma negatīvā ietekme. Gadā kopumā joprojām ir sagaidāms nodarbinātības pieaugums, strādājošo skaitam salīdzinājumā ar 2021. gadu palielinoties par 2,8%, tomēr pagaidām neatgriežoties pirms Covid-19 – 2019. gada līmenī.

Nākamajos gados, kad ekonomiskās izaugsmes palēnināšanās būs vājinājusi pieprasījumu arī darba tirgū un strādājošo skaitu ietekmēs arī demogrāfiskā situācija un darbības vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanās, nodarbināto skaits sāks pakāpeniski samazināties, 2023. gadā noslīdot par 0,2%. Iedzīvotāju skaita kritums vienlaikus ietekmēs arī bezdarba rādītājus, kas neskatoties uz stabilu nodarbināto skaitu, turpinās pazemināties.

Neskatoties uz Covid-19 krīzi, algu pieaugums 2020. gadā tikai nedaudz palēninājās, mēneša vidējai bruto darba samaksai salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinoties par 6,2%. 2021. gadā, minimālai algai pieaugot līdz 500 *euro*, krasī palielinoties darba samaksai veselības aizsardzības nozarē, kā arī uz laiku darba tirgu atstājot zemo algu saņēmējiem tādās nozarēs kā izmitināšana un ēdināšana, algu pieaugums kļuva vēl straujāks un mēneša vidējā bruto darba samaksa palielinājās par 11,8%, sasniedzot 1277 *euro*. Algu pieauguma tempi privātajā un sabiedriskajā sektorā bija līdzīgi – attiecīgi 11,9% un 11,8%, bet sabiedriskajā sektorā saglabājās nedaudz augstāks darba samaksas līmenis – 1293 *euro*, kamēr privātajā sektorā vidējā alga bija 1273 *euro*. Nozaru griezumā 2021. gada laikā vidējā alga visstraujāk auga veselības un sociālās aprūpes nozarē – par 28,2%, profesionālo pakalpojumu nozarē – par 18,2% un mākslas, izklaides un atpūtas nozarē – par 13,9%.

2022. gadā darba samaksas pieaugums ir nedaudz palēninājies, ko noteikusi gan pagājušā gada augstā bāze, gan lēnāks algu pieaugums sabiedriskajā sektorā, gan minimālās algas saglabāšana 2021. gada līmenī, gan ekonomisko sakaru saraušana ar karu uzsākušo Krieviju. Tāpat jau izveidojušos algu spiedienu 2022. gadā mazinājis arī pieaugušais darbaspēka piedāvājums, beidzoties pandēmijas laika ierobežojumiem, un Ukrainas bēgļu uzņemšana. Gada pirmajos trīs ceturkšņos, salīdzinot ar attiecīgo laika periodu pirms gada, mēneša vidējā bruto darba samaksa ir palielinājusies par 7,2%, sasniedzot 1348 *euro*. Straujākais algu pieaugums bijis privātajā sektorā, kur vidējā alga palielinājusies par 7,5%, kamēr sabiedriskajā sektorā algas cēlušās par 6,6%.

2023. gadā algu pieaugumu nedaudz paātrinās mēneša minimālās darba samaksas paaugstināšana no 500 līdz 620 *euro*, kā arī nedaudz straujāks patēriņa cenu pieaugums, un mēneša vidējā bruto darba samaksa varētu palielināties par 7,5%. Minimālās algas tālāka paaugstināšana līdz 700 *euro* vēl ietekmēs algu kāpumu arī 2024. gadā, bet pēc tam, vidējā termiņā, algu pieauguma tempi mazināsies, pakāpeniski pietuvojoties produktivitātes pieauguma tempiem.

1.2.4. Ārējā tirdzniecība un maksājumu bilance

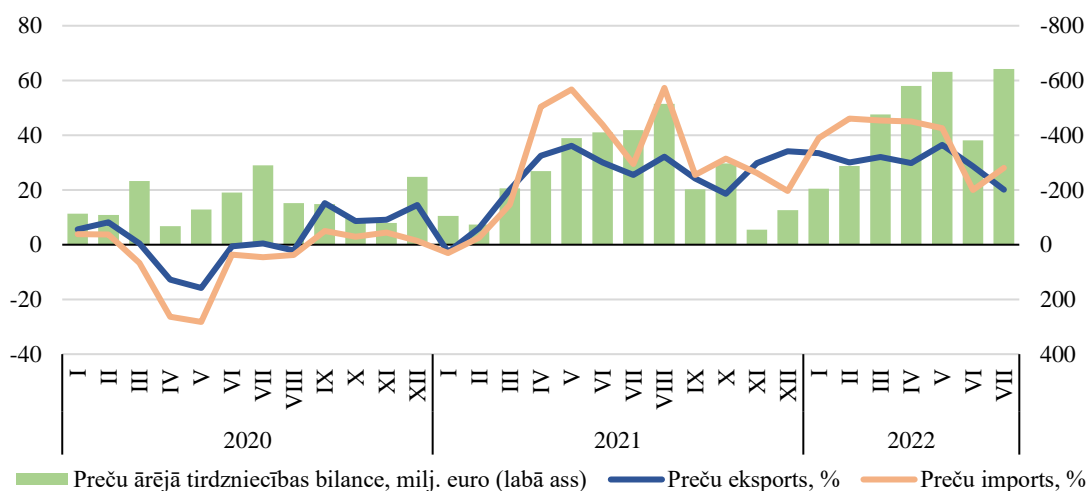
Latvijas **preču un pakalpojumu ārējās tirdzniecības** apgrozījums salīdzināmajās cenās 2021. gadā palielinājies par 10,8%, uzrādot labāko sniegumu kopš 2012. gada. Pasaules ekonomikas atkopšanās un ārējā pieprasījuma pieaugums galvenajos eksporta noieta tirgos kā ES un Apvienotā Karaliste, kā arī būtisks eksporta kāpums uz tādām valstīm kā ASV, Turcija, Japāna, Nigērija, Norvēģija pērn nodrošināja Latvijas preču un pakalpojumu eksporta pieaugumu par 5,9%. Savukārt Latvijas iekšējā patēriņa pieaugums un investīcijas iekārtās un tehnoloģiskajās mašīnās veicināja kopējā preču un pakalpojumu importa kāpumu par 15,3%. Ņemot vērā, ka imports ir palielinājies straujāk par eksportu, ārējās tirdzniecības bilance 2021. gadā būtiski pasliktinājusies. 2021. gadā ārējās tirdzniecības deficīts salīdzināmajās cenās palielinājies līdz 3128 milj. *euro* pretstatā 1305 milj. *euro* 2020. gadā. Eksporta un importa kāpums bijis straujāks nekā iekšzemes kopprodukta pieaugums par 4,5%, līdz ar to ārējās tirdzniecības nozīme tautsaimniecībā palielinājusies. Eksporta īpatsvars IKP 2021. gadā pieauga par 1,1 procentpunktu un sasniedza 65,3%. Savukārt importa īpatsvars valsts ekonomikā pērnajā gadā veidoja 76,4%, palielinoties par 7,4 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2020. gadu.

Neskatoties uz pandēmiju un ieviestajiem ierobežojumiem Covid-19 izplatības mazināšanai gan Latvijā, gan ES un pārējos svarīgos eksporta tirgos, kuri negatīvi ietekmēja patēriņu, kā arī uz loģistikas traucējumiem, 2021. gadā Latvijas **preču eksporta** pieaugums faktiskajās cenās bija straujākais desmitgadē. Pērn preču eksporta vērtība palielinājās vidēji par 20,5%, sasniedzot 16,2 mljrd. *euro* – augstāko eksporta vērtību, kopš tiek apkopoti ārējās tirdzniecības statistiskie dati. Zīmīgi, ka straujš eksporta kāpums bija vērojams praktiski visa

gada garumā, un pieaugums bija visās preču grupās, kas nozīmē, ka ārējā pieprasījuma uzlabojumu izjūt visas apstrādes rūpniecības apakšnozares. Svarīgi norādīt, ka būtisku devumu tik straujā preču eksporta kāpumā 2021. gadā nodrošināja cenu pieaugums, it īpaši energoresursiem un koksnei, tādējādi palielinot minerālproduktu, kā arī koka un koksnes preču eksportu. Atskaitot cenu faktora ietekmi, preču eksports 2021.gadā būtu palielinājies par 5,4%.

Ja Latvijas preču eksports 2021. gadā jau bija veiksmīgi pārvarējis pandēmijas negatīvo ietekmi, tad **pakalpojumu eksports** to vēl izjuta. Latvijas pakalpojumu eksporta vērtība pagājušajā gadā palielinājās par 10,4%. Pakalpojumu eksporta pieaugumu labvēlīgi ietekmēja telesakaru, informācijas un datorpakalpojumu, gaisa un autotransporta pakalpojumu, kā arī finanšu pakalpojumu eksporta kāpums. Savukārt ārvalstu tūristu izdevumu apjoms samazinājās par 9,1%. Eksporta kritums bija fiksēts arī dzelzceļa un jūras transporta pakalpojumiem.

2022. gadā preču eksports turpināja strauji palielināties par spīti enerģētikas krīzei Eiropā un ģeopolitiskās vides pasliktinājumam, ko izraisījis Krievijas militārais iebrukums Ukrainā. Preču eksporta vērtība faktiskajās cenās 2022. gada deviņos mēnešos pieauga par 31,9% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu. Šādu kāpumu var vērtēt kā ļoti augstu, ņemot vērā to, ka 2021. gada deviņos mēnešos preču eksporta kāpums veidoja 22,3%. Preču eksporta attīstība līdz 2022. gada septembrim bija noturīga, jo eksporta kāpums ap 30% bija fiksēts katru mēnesi, tikai 2022. gada jūlijā eksporta kāpums bija piebremzējies līdz 20%. Papildus tam jānorāda, ka eksports pieauga visās preču grupās, kas nozīmē, ka ārējā pieprasījuma uzlabojumu izjuta visas apstrādes rūpniecības apakšnozares. Preču eksporta, kā arī preču importa pārmaiņas un preču ārējās tirdzniecības bilance ir atspoguļota 1.13. attēlā.

1.13. att. Preču eksporta un preču importa vērtības pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi (%) un preču ārējā tirdzniecības bilance (milj. euro)

Viens no galvenajiem iemesliem tik straujai un noturīgai preču eksporta izaugsmei bija cenu kāpums. Eksporta vienības vērtības indekss 2022. gada deviņos mēnešos ir palielinājies par 21,9%, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu. Tas nozīmē, ka reālā izteiksmē (jeb izslēdzot cenu ietekmi) preču eksporta vērtība deviņos mēnešos pieaugtu par 10,0%, nevis par 31,9%. Tādējādi aptuveni divas trešdaļas no preču eksporta kāpuma nodrošināja preču cenu pieaugums, bet ārējais pieprasījums deva tikai vienu trešdaļu no kopējās preču eksporta izaugsmes. Cenu kāpums vērojams praktiski visām izejvielām, proti, energoresursiem, pārtikai, metāliem, koksnei. Izejvielu cenu kāpums kopā ar loģistikas traucējumiem, ko ietekmē augošais globālais pieprasījums un augstās degvielas cenas, sadārdzina gala preču cenu.

Lielāko devumu eksporta izaugsme 2022. gada deviņos mēnešos nodrošināja minerālproduktu eksporta pieaugums gandrīz 3 reizes. Šo preču grupu eksporta pieaugumu

veicināja gāzes un naftas pārstrādes produktu reeksports uz pārējām Baltijas valstīm, Somiju un Ukrainu, kā arī elektroenerģijas eksporta pieaugums uz Lietuvu. Kopējo preču eksporta vērtības pieaugumu veicināja arī lauksaimniecības un pārtikas preču eksporta kāpums par 41,2%, būtiski palielinoties graudaugu, piena produktu, gaļas, eļļas eksportam.

2022. gada sākumā galvenais preču eksporta pieauguma virzītājspēks bija koksnes un koka izstrādājumu preču grupa. Tomēr jūnijā, jūlijā un augustā šīs preču grupas eksports bija zemāks nekā pirms gada. Septembrī koka un koksnes preču eksports atkal uzrādīja pieaugumu gada griezumā 5,5%. Tomēr šāds kāpums bija būtiski mazāks salīdzinājumā ar šīs preču grupas vidējo pieaugumu gada sākumā, kad koka un koksnes eksports vidēji palielinājies par 45,7% mēnesī. Kopumā, koksnes un koka izstrādājumu eksports deviņos mēnešos pieauga par 22,4%. Koka un koksnes izstrādājumu eksports ir pietiekoši labi diversificēts gan noieta tirgu, gan eksportēto preču ziņā. Kāpums bija fiksēts praktiski visos lielākajos noieta tirgos – Vācijā, Lietuvā, Zviedrijā, Nīderlandē, Igaunijā. Savukārt koksnes eksports uz lielāko eksporta tirgu jeb Apvienoto Karalisti saglabājās pērnā gada līmenī. Apvienotā Karaliste ar 23% īpatsvaru kopējā šīs grupas eksporta apjomā būtiski apsteidz citus eksporta tirgus, bet eksports uz Zviedriju, Vāciju, Igauniju veido attiecīgi 9%, 8% un 7% no kopējās koksnes eksporta vērtības. Pēdējos gados strauji pieaug koksnes eksports uz ASV. 2022. gada deviņos mēnešos koka un koksnes eksporta vērtības kāpums uz ASV bijis otrais lielākais (+74 milj. euro), ierindoties uzreiz pēc Zviedrijas (+79 milj. euro). Tādējādi ASV tirgus daļa kopējā koksnes eksportā pieauga līdz 6%.

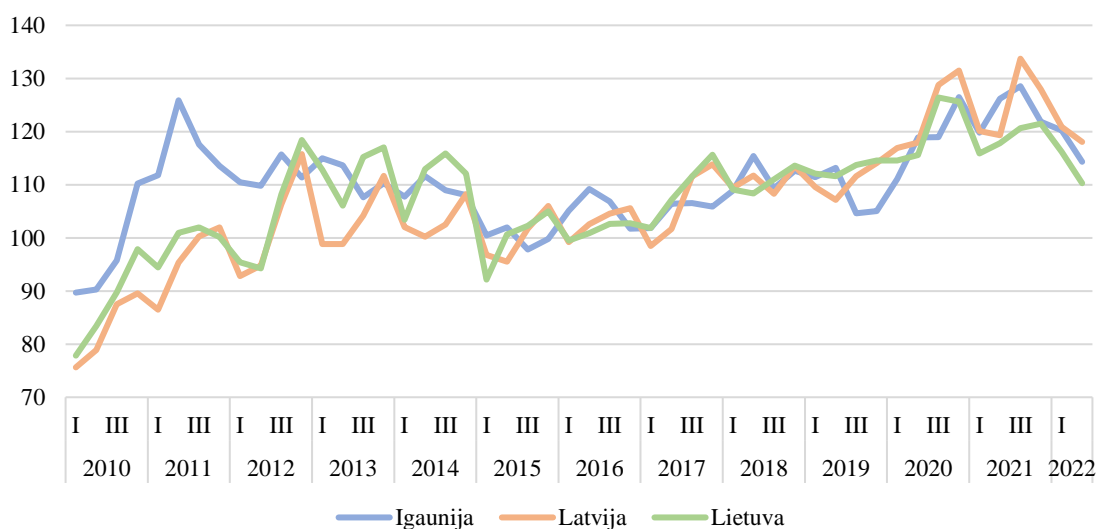
Koka un koksnes izstrādājumu eksports ir viena no lielākajām preču grupām kopējā eksportā, kura nodrošina būtisku devumu gan apstrādes rūpniecībā, gan kopējā eksporta izaugsmē. Tieši šī preču grupa mazina preču ārējās tirdzniecības deficītu, jo tās eksports būtiski pārsniedz importa vērtību. Pārējo preču grupu eksporta vērtība ir mazāka nekā importa vērtība.

Eksporta pieaugums pērnā gadā bija fiksēts arī pārējās preču grupās, bet ir būtiski zemāks nekā minerālproduktu, pārtikas un koksnes eksporta kāpums. Visu preču grupu eksporta vērtība, kā arī tās pārmaiņas ir atspoguļotas 1.3. tabulā.

1.3. tabula. Preču eksporta vērtība 2021. gada un 2022. gada pirmajos deviņos mēnešos (izmaiņas un preču grupu īpatsvars 2022. gada deviņos mēnešos)

Preču grupa	I-IX 2021 milj. euro	I-IX 2022 milj. euro	Izmaiņas, %	Izmaiņas, milj. euro	Preču grupu īpatsvars, %
Lauksaimniecības preces un pārtika	2 114	2 985	41	871	19
Koks un koka izstrādājumi	2 329	2 850	22	521	18
Mehānismi un ierīces, t.sk. elektroierīces	1 935	2 175	12	240	14
Minerālprodukti	633	1 801	185	1 168	12
Ķīmiskās rūpniecības ražojumi	986	1 294	31	308	8
Metāli un to izstrādājumi	1 144	1 143	0	-1	7
Pārējās preces	739	917	24	179	6
Satiksmes līdzekļi	574	716	25	142	5
Plastmasas, kaučuks un to izstrādājumi	416	530	27	113	3
Tekstilmateriāli un tekstilizstrādājumi	318	367	16	50	2
Būvniecības izstrādājumi	266	341	28	75	2
Papīrs, kartons un poligrāfijas izstrādājumi	236	296	25	60	2
Kopējais preču eksports	11 691	15 416	32	3 725	100

Pēdējā desmitgadē Latvijas preču eksports bija noturīgs pret vairākām krīzēm, kuras negatīvi ietekmēja pasaules ārējo tirdzniecību. Latvijas preču eksporta daļa pasaules preču importā veido vien 0,1%, bet tā ir stabila un pēdējos gados pat nedaudz ir palielinājusies. Vērtējot eksporta attīstības sniegumu salīdzinājumā ar Baltijas kaimiņvalstīm, jāsecina, ka Latvija diezgan veiksmīgi iekļaujas pasaules tirdzniecības ķēdēs un spēj piedāvāt konkurētspējīgu produkciju. Vienaļīgi, ir svarīgi atzīmēt, ka eksporta nozīme Igaunijas un Lietuvas ekonomikā ir būtiski augstāka nekā Latvijā, ko galvenokārt nodrošina augstāks pakalpojumu eksports. Baltijas valstu preču eksporta daļas attīstība pasaules preču importā ir atspoguļota 1.14. attēlā. Lai nezaudētu eksporta tirgus daļas, Latvijas eksportētājiem ir nepieciešams investēt ne tikai iekārtu atjaunošanā vai darbības procesu optimizācijā, bet arī jaunu augstas pievienotās vērtības produktu izstrādē un specializācijā.

1.14. att. Baltijas valstu preču eksporta tirgus daļa pasaules importā, indekss 2015=100

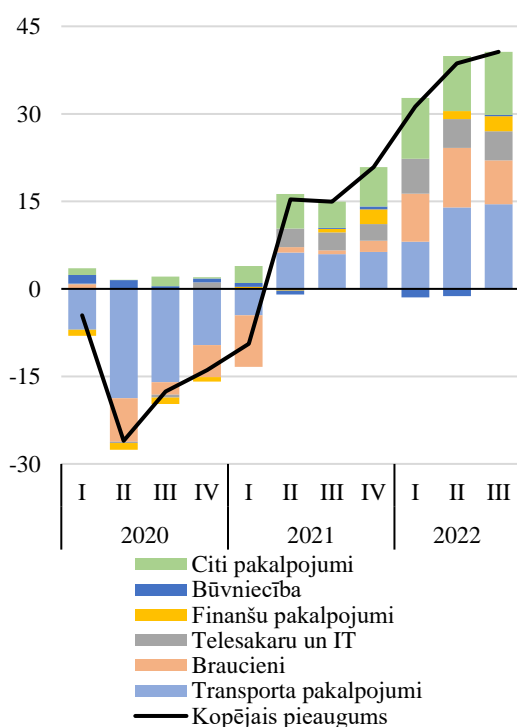
Pakalpojumu eksporta izaugsme 2022. gadā ir pat straujāka par preču eksporta pieaugumu. 2022. gadā pirmajos deviņos mēnešos kopējais pakalpojumu eksports faktiskajās cenās palielinājās par 37,2% salīdzinājumā ar attiecīgo periodu iepriekšējā gadā un veidoja 5060 milj. *euro*. Pozitīva pakalpojumu eksporta dinamika bija fiksēta vēl 2021. gadā, bet 2022. gadā pieaugums paātrinājies. Atšķirībā no preču eksporta, kurš turpināja palielināties arī 2020. gadā, kad sākās pandēmija, pakalpojumu eksports tikai 2022. gadā sasniedza pirmspandēmijas līmeni. Sagaidāms, ka pakalpojumu eksports turpinās palielināties arī 2022. gada nogalē, līdz ar to pārsniedzot pirmspandēmijas līmeni.

Pakalpojumu eksporta vērtība palielinājās visās pakalpojumu grupās, izņemot būvniecības pakalpojumus. No visiem ārvalstniekiem sniegtajiem pakalpojumiem straujākais pieaugums bija tūrisma pakalpojumiem. Ārvalstu tūristu izdevumi Latvijā 2022. gada deviņos mēnešos pieauga par 67,0% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu. Tik strauju izaugsmi noteica gan lielāks ārvalstu tūristu skaits, gan arī ļoti zema bāze pērnajā gadā. Sākoties pandēmijai un ieviešot stingrus cilvēku pulcēšanās un pārvietošanās ierobežojumus, praktiski visās ES valstīs tūristu skaits būtiski samazinājies. Tā, 2020. gadā Latvijas viesnīcās apkalpoto ārvalstu tūristu skaits samazinājies par 64%. 2021. gadā kritums turpinājās, un ārvalstu tūristu skaits samazinājies vēl par 38%. Tādējādi divu gadu laikā apkalpoto ārvalstu tūristu skaits Latvijas viesnīcās samazinājās gandrīz 4,5 reizes. 2022. gada pirmajā pusē, kad tika atcelta lielākā daļa no ierobežojumiem gan Latvijā, gan pārējās ES valstīs, tūrisma nozare atdzīvojās. Pērnā gada deviņos mēnešos apkalpoto ārvalstu viesu skaits salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu pieauga 2,7 reizes. Neskatoties uz strauju ārvalstu tūristu plūsmu, pirmspandēmijas līmenis vēl nav sasniegts. Jāatzīmē, ka 2019. gadā Latvija uzņēma gandrīz

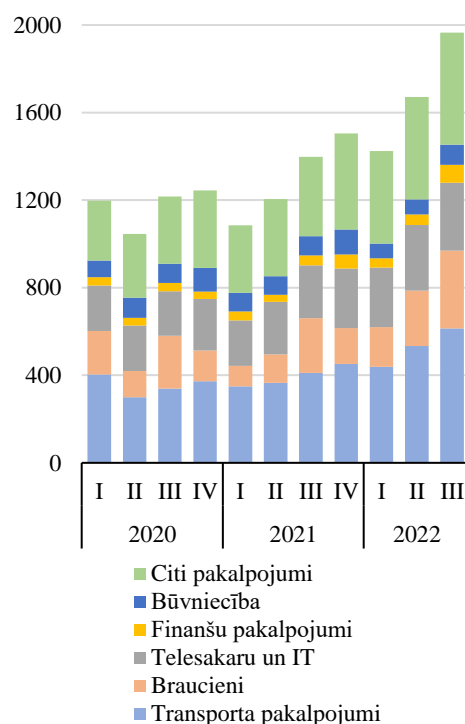
2 miljonus ārvalstu viesu, bet 2022. gada deviņos mēnešos apkalpoto ārvalstu tūristu skaits veidoja 883 tūkst. cilvēku.

Samērā straujš eksporta pieaugums ir fiksēts arī pārējiem pakalpojumiem. Tā, transporta pakalpojumu eksports 2022. gada deviņos mēnešos bijis par 40,8% augstāks nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā. Transporta pakalpojumu eksportu veicināja visi transporta pakalpojumu veidi. Tomēr lielāko devumu šajā pakalpojumu eksporta grupas attīstībā nodrošināja gaisa un autotransporta pakalpojumu pieaugums ārvalstīs. Gaisa pakalpojumu eksporta pieaugumu 2,5 reizes salīdzinājumā ar 2021. gada trīs ceturkšņiem labvēlīgi ietekmēja augstāka tūristu plūsma. Savukārt autotransporta pakalpojumu kāpumu par 26,1% noteica kravu pārvadājumu pieaugums pateicoties augstākam loģistikas un piegādes cenām.

Starp pārējiem pakalpojumu veidiem var atzīmēt informācijas un datorpakalpojumu eksportu, kas no gada uz gadu uzrāda stabilu kāpumu. 2022. gada trīs ceturkšņos šo pakalpojumu eksports pieauga par 30,1%, tādējādi veidojot 12,1% no kopējās pakalpojumu eksporta vērtības. Tā ir trešā lielākā pakalpojumu grupa, pēc apjoma pietuvojoties ārvalstu tūristu izdevumiem Latvijā. Pozitīvi vērtējams, ka pieaugums bijis gan informācijas pakalpojumiem ES valstīs, gan ārpus ES. Šiem pakalpojumiem kopā ar telesakaru pakalpojumiem ir labi priekšnosacījumi kāpumam arī turpmāk. Detalizētāka informācija par pakalpojumu eksporta vērtību, kā arī tās pārmaiņas ir atspoguļotas 1.15. un 1.16. attēlā.

1.15. att. Latvijas pakalpojumu eksports faktiskajās cenās pa grupām, devumi (pp) un kopējais pieaugums (%)

1.16. att. Latvijas pakalpojumu eksports faktiskajās cenās pa grupām (milj. euro)

Sagaidāms, ka preču un pakalpojumu eksports turpinās palielināties gan 2022. gada nogalē, gan arī 2023. gadā, bet pieauguma temps pakāpeniski mazināsies. Ārējo pieprasījumu varētu negatīvi ietekmēt bažas par recesiju ASV un ES. Papildus tam, Krievijas militārais iebrukums Ukrainā un no tā izrietošās ekonomiskās sekas jeb augstās gāzes cenas, sarautās piegāžu ķēdes, kā arī atsevišķu izejvielu deficīts vēl nav pilnā apmērā atspoguļojies nedz ES, nedz Latvijas preču ārējās tirdzniecības datos. Tas arī negatīvi ietekmēs eksporta attīstību. Uz to, ka ārējais pieprasījums bremzēsies, norāda arī starptautisko institūciju atjaunotās

ekonomiskās prognozes. Ja 2022. gada janvārī Starptautiskais Valūtas fonds (SVF) prognozēja, ka pasaules ekonomika 2022. gadā varētu palielināties par 4,4%, tad, pasliktinoties ģeopolitiskai situācijai, SVF pērnā gada oktobrī, aktualizējot ekonomiskās prognozes, samazināja globālās ekonomikas izaugsmes prognozi 2022. gadam līdz 3,2%. Attiecībā uz 2023. gadu, pasaules IKP pieaugums ir pārskatīts no 3,8% 2022. gada janvārī uz 2,7% oktobrī.

Preču un pakalpojumu imports 2021. gadā palielinājies par 15,3% salīdzināmajās cenās, kas bija straujākais kāpums desmitgadē. Palielinoties ekonomikas aktivitātei Latvijā, palielinājies arī pieprasījums pēc importa precēm, galvenokārt pēc starppatēriņa precēm, kas tiek izmantotas ražošanas procesā. Tomēr augstākas investīcijas iekārtās un mašīnās palielināja arī kapitālpreču importu. Ņemot vērā, ka importa kāpums bija straujāks par eksporta pieaugumu, neto eksporta devums reālā iekšzemes kopprodukta pieaugumā 2021. gadā bija negatīvs, proti, 6,7 procentpunkti.

2022. gada pirmajos trīs ceturkšņos kopējais imports salīdzināmajās cenās bija par 12,2% augstāks nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā. Straujš importa kāpums bija fiksēts gan precēm, gan pakalpojumiem. galvenie Latvijas ekonomikas attīstības spēki 2022. gada trīs ceturkšņos bija iekšzemes patēriņš un eksports. Tādējādi, palielinoties mājaisaimniecību patēriņam, ko veicināja augošie ienākumi un atceltie Covid-19 ierobežojumi, ka arī reeksporta kāpums veicināja strauju importa pieaugumu. Papildus tam, importa kāpumu ietekmē arī straujš energoresursu cenu pieaugums.

Mēnešu dati rāda, ka preču importa vērtība 2022. gada deviņos mēnešos palielinājās par 36,0% faktiskajās cenās salīdzinājumā ar 2021. gada attiecīgo periodu. Pusi no importa kāpuma izskaidro minerālproduktu importa pieaugums par 197% jeb 2638 milj. *euro*. Fiziskais minerālproduktu importa apjoms attiecīgajā laikā periodā pieauga vien par 11,0%. Noteicoša loma tik straujā minerālproduktu importa kāpumā bija cenu pieaugumam, it īpaši gāzei, jēlnaftai, naftas produktiem un elektroenerģijai. Tā, gāzes importa vērtība pieauga vairāk nekā 4 reizes jeb par 1304 milj. *euro* salīdzinājumā ar pērnā gada deviņiem mēnešiem, elektroenerģijas imports palielinājās 4 reizes jeb par 756 milj. *euro*, bet naftas pārstrādes produktu importa vērtība pieauga gandrīz 2 reizes jeb par 517 milj. *euro*. Tādējādi minerālproduktu īpatsvars kopējā preču importā palielinājies no 9,4% 2021. gada deviņos mēnešos līdz 20,5% 2022. gada deviņos mēnešos. Detalizētāki dati par preču importa vērtību ir atspoguļoti 1.4. tabulā.

1.4. tabula. Preču importa vērtība 2021. gada un 2022. gada pirmajos deviņos mēnešos (izmaiņas un preču grupu īpatsvars 2021. gada deviņos mēnešos)

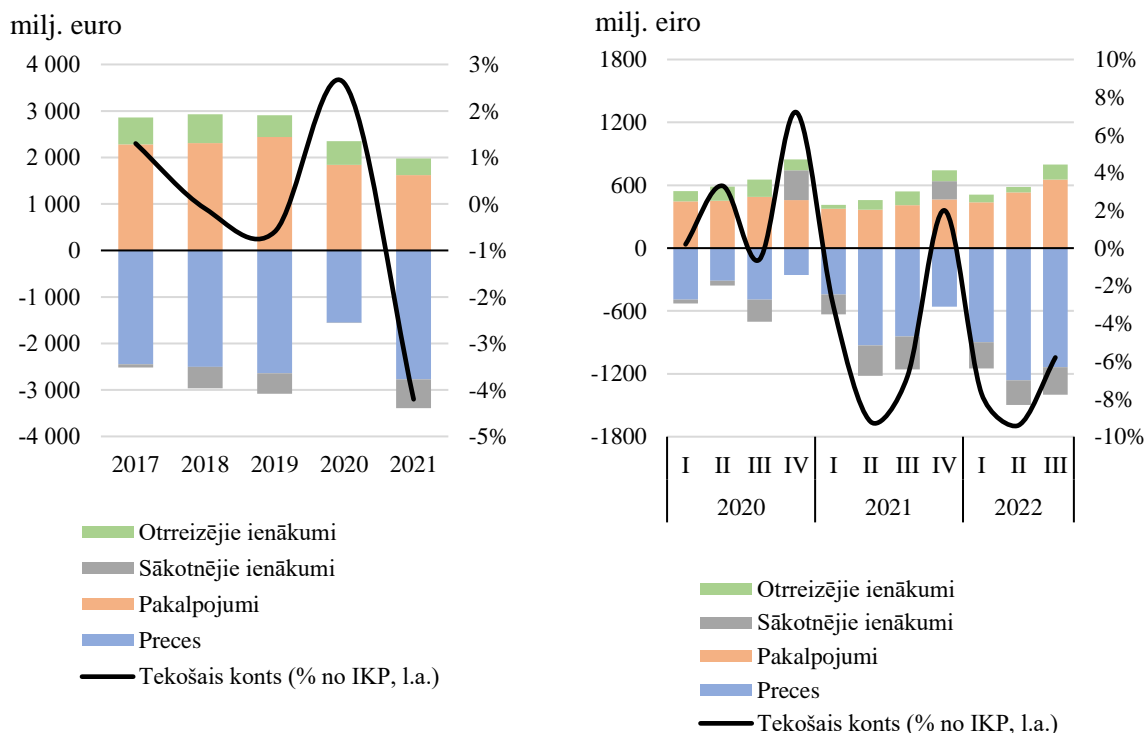
Preču grupa	I-IX 2021 milj. <i>euro</i>	I-IX 2022 milj. <i>euro</i>	Izmaiņas, %	Izmaiņas, milj. <i>euro</i>	Preču grupu īpatsvars, %
Minerālprodukti	1 339	3 977	197	2 638	20
Mehānismi un ierīces, t.sk. elektroierīces	2 854	3 304	16	450	17
Lauksaimniecības preces un pārtika	2 147	2 899	35	752	15
Ķīmiskās rūpniecības ražojumi	1 489	1 991	34	501	10
Satiksmes līdzekļi	1 650	1 775	8	124	9
Metāli un to izstrādājumi	1 345	1 435	7	90	7
Pārējās preces	949	1 087	15	138	6
Plastmasas, kaučuks un to izstrādājumi	821	1 028	25	207	5
Koks un koka izstrādājumi	726	732	1	6	4
Tekstilmateriāli un tekstilizstrādājumi	480	563	17	84	3

Preču grupa	I-IX 2021 milj. euro	I-IX 2022 milj. euro	Izmaiņas, %	Izmaiņas, milj. euro	Preču grupu īpatsvars, %
Papīrs, kartons un poligrāfijas izstrādājumi	261	341	31	80	2
Būvniecības izstrādājumi	218	284	30	66	1
Kopējais preču imports	14 279	19 416	36	5 137	100

Pakalpojumu importa vērtība 2022. gada pirmajos deviņos mēnešos palielinājās par 35,5%, ko veicināja visi pakalpojumu veidi. Vienlaicīgi palielinoties gaisa, dzelzceļa, jūras un autotransporta pakalpojumu importam, transporta pakalpojumu importa vērtība pieauga par 41,9% salīdzinājumā ar 2021. gada deviņiem mēnešiem. Latvijas iedzīvotāju izdevumi ārvalstīs pieauga par 65,4%. No pārējiem pakalpojumu veidiem vērā ņemams importa kāpums bija fiksēts informācijas un datorpakalpojumiem, importa vērtībai palielinoties par 17,5%.

2021. gadā **tekošajā kontā** bija 1414 milj. euro deficīts (-4,2% no IKP) pretstatā 788 milj. euro pārpalikumam 2020. gadā (+2,6 % no IKP). Lielāks tekošā konta deficīts bija fiksēts tikai laikā periodā no 2005. līdz 2008. gadam, pieaugot līdz pat -20,8% no IKP, kad bija izteiktas ekonomikas pārkaršanas pazīmes. Pirms finanšu krīzes periodā tekošā konta deficītu lielā mērā noteica strauji augošais preču imports, ko stimulēja iekšējais patēriņš. Lai arī tekošā konta deficīts pērnajā gadā vērtējams kā augsts un lielākais negatīvais devums tāpat kā pirms finanšu krīzes bija preču importa pieaugumam, pašreizējā situācija neliecina par ekonomikas attīstības nesabalansētībām. Straujo preču importa kāpumu lielā mērā noteicis cenu kāpums, it īpaši energoresursiem, nevis patēriņa pieaugums. 2021. gadā minerālproduktu imports pieauga par 883 milj. euro, ko ietekmēja augstākas gāzes, degvielas un elektroenerģijas cenas. Ņemot vērā, ka Latvija neražo gāzi un naftas produktus, kā arī nevar ietekmēt globālās biržas cenas, energoresursu imports pašreizējos apstākļos būtiski pasliktina ārējās tirdzniecības bilanci. Papildus tam, pērnajā gadā pandēmijas dēļ samērā vājus rezultātus uzrādīja pakalpojumu eksports. 2021. gadā tekošā konta rādītājus būtiski ietekmēja arī ārvalstu investoru lēmums izmaksāt augstākas dividendes nekā iepriekšējos gados. Tieši šī iemesla dēļ sākotnējo ienākumu konta deficīts palielinājies līdz 621 milj. euro pretstatā 8 milj. euro deficītam 2020. gadā.

Tekošā konta deficīts attiecībā pret iekšzemes kopproduktu 2021. gadā ir palielinājies līdz 4,2%. Tomēr, ja vērtē tekošo kontu kopā ar kapitāla kontu, ko Latvijas gadījumā galvenokārt veido ienākošās ES struktūrfondu investīcijas, kā arī Zivsaimniecības fondu investīcijas, deficīts pērnajā gadā būtu 2,8% no IKP. Lai arī tekošajā kontā bija fiksēts deficīts, tomēr tekošā konta bilances struktūra un dinamika kopumā vērtējama kā sabalansēta.

1.17. att. Latvijas maksājumu bilances tekošā konta komponentes (milj. euro) un tekošais konts procentos no IKP (labā ass)

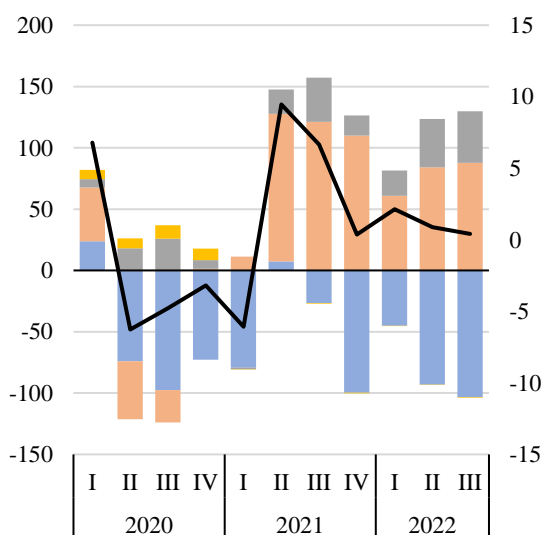
2022. gada pirmajos trīs ceturkšņos maksājumu bilances tekošā konta deficīts turpināja palielināties, sasniedzot 2153 milj. *euro*. Tāpat kā 2021. gadā, deficīta kāpumu nosaka augstāks preču konta deficīts. Lai arī preču eksportam fiksēts straujš kāpums, preču importa pieaugums bijis vēl lielāks. Tādējādi preču konta deficīts pieauga par 1081 milj. *euro* līdz 3296 milj. *euro*. Tāpat kā 2021.gadā, preču importu būtiski ietekmēja energoresursu imports augsto cenu dēļ. Gāzes cenas un līdz ar to arī elektroenerģijas cenas sasniedza vēsturiski augstāko līmeni un salīdzinājumā ar pērnā gada palielinājās vairākas reizes, tādējādi negatīvi ietekmējot preču ārējās tirdzniecības bilanci. Turpretim pakalpojumu konta pārpalikums 2022 gada trīs ceturkšņos bija par 470 milj. *euro* lielāks nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā, tādējādi nedaudz mazinot tekošā konta deficītu. Savukārt sākotnējo un otrreizējo ienākumu kontu bilances saglabājās praktiski bez izmaiņām.

1.2.5. Investīcijas

2021. gadā investīciju apjoms Latvijā palielinājās par 2,9% salīdzināmajās cenās, kopumā veidojot 6581 milj. *euro*. Salīdzinājumā ar pārējām IKP sastāvdaļām kā privāto un sabiedrisko patēriņu, kā arī eksportu, investīciju sniegums bija visvājākais. Tādējādi investīciju īpatsvars IKP nedaudz samazinājies no 23,6% 2020. gadā līdz 23,3% 2021. gadā. Investīciju aktivitāte Latvijā 2021. gadā varēja būt lielāka, bet to negatīvi ietekmēja straujais cenu kāpums, it īpaši gada otrajā pusē. Būtiski sadārdzinājās koksnes, metālu, energoresursu, gumijas un pārējo izejvielu un resursu cenas, kas ir svarīgas būvniecības procesā. Tas ietekmēja investīciju apjomu infrastruktūras attīstībā. Kopējās būvniecības izmaksas 2021. gadā vidēji pieauga par 6,6% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, straujāk pieaugot tieši būvmateriālu sastāvdaļai (+9,1%), kamēr strādnieku darba samaksas sastāvdaļa un izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai palielinājās par 4,1%.

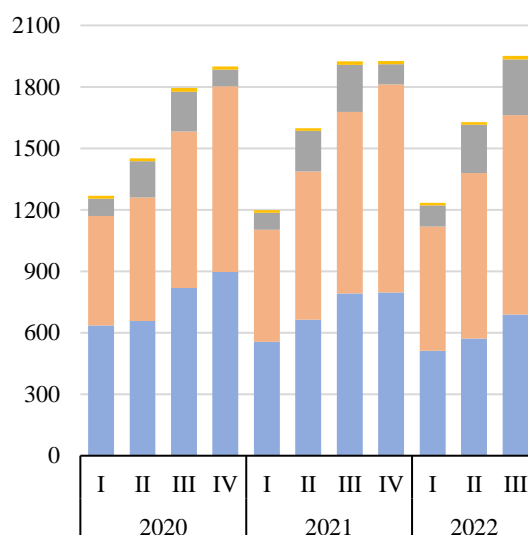
Investīciju apjoma pieaugums Latvijas tautsaimniecībā 2022. gadā pa ceturkšņiem bija attiecīgi 2,1%, 0,9% un 0,4%, salīdzinot ar attiecīgo ceturksni iepriekšējā gadā. Lai arī kopējā investīciju dinamika bija vāja, tomēr investīciju izmaiņas pa aktīvu veidiem bija ļoti neviendabīgas. Investīciju kāpumu 2022. gada pirmajos trīs ceturkšņos veicināja lielākas investīcijas iekārtās un mašīnās, kā arī intelektuālajā īpašumā. Vienlaicīgi investīcijas ēkās un būvēs bija būtiski zemākas nekā 2021. gadā. Kopumā 2022. gada trīs ceturkšņos investīcijas veidoja 4742 milj. *euro* salīdzināmajās cenās, kas bija par 1,0% jeb 48 milj. *euro* vairāk nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā. Svarīgi norādīt, ka augsts izejvielu cenu līmenis turpināja ietekmēt investīciju aktivitāti arī 2022. gadā. Investīciju deflators 2022 gada trīs ceturkšņos bija 12,3%, kas nozīmē, ka faktiskajās cenās investīciju apjoms tautsaimniecībā attiecīgajā laikā periodā ir palielinājies par 13,3%. Investīciju apjoms un tā izmaiņas pa darbības veidiem ir atspoguļots attiecīgi 1.18. un 1.19. attēlā.

Investīcijām iekārtās un mašīnās bija noteicošā lomā kopējā investīciju pieaugumā 2022. gada pirmajos trīs ceturkšņos. Šo investīciju apjoms palielinājās par 10,8% salīdzinājumā ar 2021. gada attiecīgo periodu, veidojot 49,9% no kopējām investīcijām. Jāatzīmē, ka pirms pandēmijas investīciju apjoms šajos pamatlīdzekļos bija augošs, tomēr nepietiekošs, lai spētu būtiski veicināt un nodrošināt produktivitātes pieaugumu un inovāciju ieviešanu. Aktuālākie apstrādes rūpniecības nozarē strādājošo uzņēmēju aptaujas dati par investīcijas ietekmējošiem faktoriem rāda, ka 56% no plānotajām investīcijām 2022. gadā būs vērstas uz veco iekārtu aizvietošanu un ražošanas procesu optimizāciju un tikai 29% uz ražošanas paplašināšanu. Šāds investīciju struktūras sadalījums saglabājas jau vairākus gadus. Vienlaicīgi, pašreizējos apstākļos, kad būvniecības aktivitāte strauji samazinās augsto izmaksu dēļ, investīcijas iekārtās un mašīnās palīdz noturēt kopējo investīciju līmeni.

■ Pārējie pamatlīdzekļi
■ Intelektuāla īpašuma produkti
■ Tehnoģiskās iekārtas un mašīnas
■ Ēkas, būves, celtnes
— Investīciju izmaiņas, % (labā ass)

1.18. att. Bruto kapitālieguldījumu izmaiņas pa darbības veidiem (milj. *euro*, salīdzināmajās cenās)

■ Pārējie pamatlīdzekļi
■ Intelektuāla īpašuma produkti
■ Tehnoģiskās iekārtas un mašīnas
■ Ēkas, būves, celtnes

1.19. att. Bruto kapitālieguldījumi pa darbības veidiem (milj. *euro*, salīdzināmajās cenās)

Investīcijas biroju, mājokļu, noliktavu un citu ēku būvniecībā, kā arī jau esošo ēku un būvju renovācijā 2022. gada trīs ceturkšņos samazinājās par 12,0%, veidojot 1771 milj. *euro*. Investīciju apjoms šajos aktīvos samazinās ceturto ceturksni pēc kārtas. Savukārt, ja neņem vērā nelielo investīciju pieaugumu šajos aktīvos 2021. gada otrajā ceturksnī, tad investīcijas mājokļu un citu ēku būvniecībā samazinājušās jau divarpus gadus jeb kopš pandēmijas sākuma. Tādējādi šo investīciju īpatsvars kopējās investīcijās 2022. gada trīs ceturkšņos samazinājās līdz 35,3%, kamēr pirms pandēmijas jeb 2019. gadā investīcijas būvniecībā veidoja vidēji 49,1%. Investīcijas šajos aktīvos spilgti raksturo būvniecības produkcijas apjoma samazinājumu, kas 2022. gada deviņos mēnešos sasniedza 12,5% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu. Vājo investīciju aktivitāti šajos aktīvos ietekmē vairāki faktori. Pirmkārt, darba organizācijas ieradumu maiņa un masveidīga attālinātā darba prakse pandēmijas dēļ negatīvi ietekmēja pieprasījumu pēc birojiem, vismaz līdz tam brīdim, kamēr pastāv Covid-19 vīrusa izplatības riski.

Otrkārt, tādās nozarēs kā izmitināšana, ēdināšana, izklaide un kultūra, kā arī transports – pandēmijas visskartākajās nozarēs, būtiski ir samazinājies apgrozījums un pasliktinājušies peļņas rādītāji, jo strauji samazinājies pieprasījums pēc šiem pakalpojumiem. Lai arī šogad redzams, ka pieprasījums šajās nozarēs ir strauji palielinājies, tas tomēr nav spējis pilnā apmērā atjaunoties pēc Covid-19 krīzes un šobrīd nozares cieš no darbinieku trūkuma un augošām energoresursu izmaksām. Visticamāk, šīs nozares pagaidām tikai apdomā jaunu kredītu un investīciju iespējas vidējā termiņā.

Treškārt, būvniecības materiālu un energoresursu cenu kāpums būtiski palielināja būvniecības izmaksas. Šim faktoram ir būtiska ietekme uz investoru lēmumiem attiecībā uz jaunu infrastruktūras objektu būvniecības īstenošanu. Būvniecības izmaksas 2022. gada deviņos mēnešos pieaugušas par 19,8%, salīdzinot ar 2021. gada attiecīgo periodu, kas ir straujš kāpums. Izmaksu pieaugums vērojams visās pozīcijās, bet noteicošā loma bija būvmateriālu sadārdzinājumam (+26,9%). No vienas puses, augstās energoresursu un būvniecības materiālu cenas vēl ilgu laiku saglabāsies pašreizējā līmenī, līdz ar to tas ir būtisks šķērslis jaunu infrastruktūras projektu realizēšanai. Savukārt no otras puses, ir aktualizējies energoefektivitātes un energodrošības jautājums. Tādējādi varētu sagaidīt augstākas investīcijas alternatīvo energoresursu ražošanā, kā arī tehniskajos risinājumos, kas vērsti uz energoresursu efektīvāku patēriņu.

Būvniecības nozares konfidence 2021. gada beigās sasniedza pirmspandēmijas līmeni. Tomēr enerģētikas krīzes un ģeopolitiskās situācijas pasliktinājuma dēļ uzņēmēju noskaņojums kopš 2022. gada sākuma atkal pasliktinājies. Lai arī Latvijas kredītreitings, kas atspoguļo arī investīciju riskus, saglabājies augstā līmenī, tomēr fiziskā robeža ar agresorvalsti Krieviju varētu likt pārskatīt ārvalstu investoru plānus attiecībā uz jaunu projektu realizēšanu Latvijā. Savukārt augstās izejvielu cenas negatīvi ietekmēs vietējo biznesu, jo būs grūtāk prognozēt investīciju projektu kopējās izmaksas. Sagaidāms, ka investīciju apjoms biroju, mājokļu, noliktavu un citu ēku būvniecībā, kā arī jau esošo ēku un būvju renovācijā 2022. gadā kopumā būs mazāks nekā pērn. Vidējā termiņā investīciju apjomu šajos aktīvos noteiks būvniecības izmaksu dinamika. Investīciju aktivitāti ietekmēs arī stingrāka monetāra politika un augošās procentu likmes, kas padarīs aizņēmšanos dārgāku.

Šajos apstākļos pieaug valdības investīciju loma. Lai arī valdības investīciju apjoms nesasniedz pat ceturto daļu no kopējām investīcijām tautsaimniecībā, tās nodrošina būtisku multiplikatoru privātajām investīcijām. ES fondu ieguldījumi jaunajā plānošanas periodā, Atveseļošanās un noturības mehānisma līdzekļi, kā arī investīcijas *Rail Baltica* projekta realizācijā palīdzēs mīkstināt negatīvo faktoru ietekmi. Tomēr kopējā investīciju aktivitāte 2022. gadā būs vāja. Atbilstoši FM aktualizētajām prognozēm, kopējais investīciju apjoms šogad palielināsies par 0,6%.

1.3. Makroekonomisko nelīdzsvarotību uzraudzība ES

Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojums (AMR) tiek publicēts tekošā gada beigās, kas ir arī sākums jaunam makroekonomiskās nesabalansētības uzraudzības ciklam. Tādējādi šobrīd, sagatavojot 2023. gada budžeta paskaidrojumus, tiek izmantots “Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojums 2023” (*Alert Mechanism Report 2023*), kurš tika publicēts 2022. gada 22. novembrī. Ziņojumu izstrādē tiek lietoti statistikas dati ar gada nobīdi, attiecīgi 2023. gada AMR balstās uz 2021. gada statistikas datiem. Ziņojuma pamatā ir divas rādītāju grupas – 14 pamata rādītāji un 28 papildinoši rādītāji. Pamata rādītājiem ir definēti mērķlīmeņi jeb pieļaujamās robežvērtības, kuru pārsniegšana var iniciēt Padziļinātās izpētes ziņojuma (IDR) izstrādi par attiecīgo dalībvalsti. Lēmums par attiecīgās valsts ekonomikas padziļinātās izpētes procedūras uzsākšanu var tikt pieņemts pamatojoties uz izvērstu, fundamentālu ekonomiskās situācijas un saistīto risku analīzi, kā arī ņemot vērā rādītāju sagaidāmo dinamiku. Automātiska padziļinātās izpētes procedūras uzsākšana, pamatojoties vienīgi uz tehnisku dažu rādītāju noteikto robežvērtību pārsniegšanu, netiek praktizēta. Pamata rādītāju tabula (*scoreboard*) ietver šādus rādītājus:

1. Tekošā konta bilance, % no IKP, 3 gadu vidējais rādītājs;
2. Neto starptautisko investīciju pozīcija, % no IKP;
3. Reālais efektīvais valūtas kurss (HICP deflators), 3 gadu % izmaiņas;
4. Eksporta tirgus daļa, % no pasaules eksporta, 5 gadu % izmaiņas;
5. Nominālo vienības darbaspēka izmaksu indekss,² 3 gadu % izmaiņas, (2010=100);
6. Mājokļu cenu indekss (2010=100), gada % izmaiņas;
7. Privātā sektora konsolidētā kredītplūsma, % no IKP;
8. Privātā sektora konsolidētais parāds, % no IKP;
9. Vispārējās valdības sektora parāds, % no IKP;
10. Bezdarba līmenis, 3 gadu vidējais;
11. Finanšu sektora nekonsolidētās saistības, 1 gada % izmaiņas;
12. Iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes līmenis – 3 gadu izmaiņas procentu punktos no visiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem;
13. Ilgtermiņa bezdarba līmenis – 3 gadu izmaiņas procentu punktos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem;
14. Jauniešu bezdarba līmenis – 3 gadu izmaiņas procentu punktos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem.

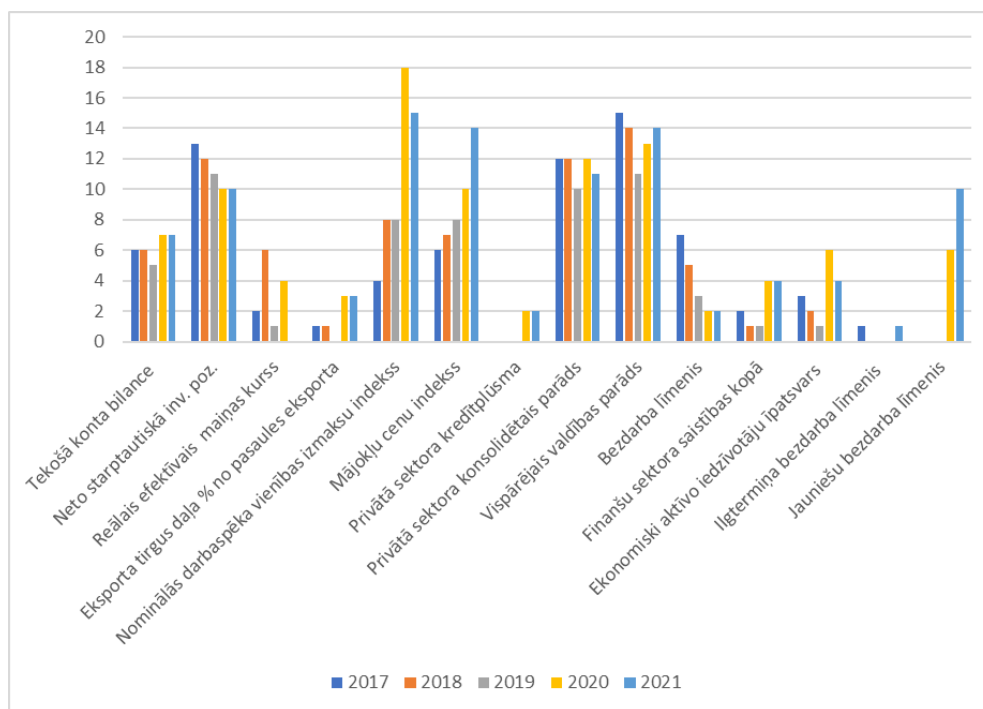
Līdzīgi kā pamata rādītāju tehniskā neievērošana, arī sociālo rādītāju robežvērtību tehniska neievērošana nevar kalpot par makroekonomiskās nesabalansētības fakta atzīšanu kādā no dalībvalstīm – šāds lēmums vienmēr tiek balstīts uz padziļinātu, vispārēju situācijas analīzi, ņemot vērā rādītāju dinamiku un attīstības perspektīvas.

² Nominālās vienības darbaspēka izmaksas (*Nominal Unit Labour Costs*) mēra vidējās darbaspēka izmaksas uz vienu saražoto produkcijas vienību.

1.3.1. Pārmērīga makroekonomiskā nesabalansētība un Padziļināto izpētes ziņojumu izstrāde

2023. gada AMR 10 dalībvalstīm konstatētas nesabalansētības. Atšķirībā no iepriekšējā gada ziņojuma, 2023. gada ziņojumā par 2 valstīm (Horvātija un Īrija) ir samazinājies valstu skaits, kurām ir konstatētas nesabalansētības.

Latvijā tāpat kā līdz šim makroekonomiskās nesabalansētības nav konstatētas un nav ierosināts sākt padziļināto izpēti, taču ir ierosināts sākt trīs atsevišķus tematiskos novērtējumus.

1.20. attēls Valstu skaits, kurās pārsniegts AMR rādītāju noteikto robežsliekšni

Saskaņā ar 2023. gada AMR padziļinātā izpētes procedūra ir uzsākta 10 valstīm – Francijai, Vācijai, Nīderlandei, Portugālei, Rumānijai, Spānijai, Zviedrijai, Kiprai, Grieķijai un Itālijai (1.5. tabula).

1.5. tabula 2023. gada AMR rezultāts

1. Nesabalansētības netika konstatētas un netiek iniciēta Padziļinātā izpētes ziņojuma izstrāde	Austrija, Beļģija, Bulgārija, Igaunija, Īrija, Horvātija, Ungārija, Čehija, Dānija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Slovākija, Polija, Slovēnija, Somija
2. Pastāv makroekonomiskās nesabalansētības	Francija, Vācija, Nīderlande, Portugāle, Rumānija, Spānija, Zviedrija, Kipra, Grieķija un Itālija
3. Kopā, no 27 ES dalībvalstīm Padziļinātās izpētes ziņojumi izstrādāti	10 dalībvalstīs

Ziņojumā norādīts, ka pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā ES ekonomika atrodas pagrieziena punktā, transformējoties no Covid-19 pandēmijas atveseļošanās un satopoties ar izaugsmes palēnināšanos inflācijas spiediena apstākļos.

1.3.2. Latvijas ekonomiskās situācijas novērtējums 2023. gada AMR

Saskaņā ar 2023. gada AMR, kurā tiek izmantoti 2021. gada statistikas dati, redzams, ka 2021. gadā četri rādītāji pārsniedza noteikto robežvērtību rādītājus, proti, nominālās vienības darbaspēka izmaksu pieaugums, mājokļu cenu indekss, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars % no visiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15-64 gadiem un jauniešu bezdarba līmenis % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15-24 gadiem. Turklāt EK prognozē, ka 2023. gadā arī tekošā konta bilances 3 gadu vidējais rādītājs pārsniegs noteikto robežvērtību - 4% no IKP un sasniegs -6,9%.

Uzmanība būtu jāpievērš, ka 2023. gada AMR attiecībā uz Latviju (kā arī uz Lietuvu, Igauniju un citām dalībvalstīm) ir iezīmētas atsevišķas jaunas atziņas.

Ziņojumā ir norādīts, ka Komisija veiks padziļinātus tematiskos novērtējumus par trim jautājumiem, kam ir būtiska nozīme pašreizējā situācijā. Šie novērtējumi aptvers biežāk sastopamās problēmas, kas ir kopīgas vairākām dalībvalstīm un noteiks kopīgus faktorus, kas attiecas uz konkrētu valsti, kā arī sīkāk koncentrēties uz valstīm, kuras šajā ziņojumā novērtētas kā visvairāk skartās valstis. Novērtējumi 2023. gada sākumā tiks iesniegti arī Ekonomiskās politikas komitejai (EPC) un attiecīgās dalībvalstis tiks aicinātas sniegt savu ieguldījumu, lai veicinātu diskusiju. EK sagatavos šādus novērtējumus:

- Padziļinātais tematiskais novērtējums par mājokļu tirgus norisēm aplūkos riskus un virzītājspēkus, kas saistīti ar mājokļu cenu attīstību, hipotēku tirgiem un māsaimniecību parādiem. Novērtējumā tiks padziļināti analizētas - Čehija, Igaunija, Vācija, Ungārija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Nīderlande, Portugāle, Slovākija un Zviedrija.
- Padziļinātais tematiskais novērtējums par konkurētspējas dinamiku novērtēs enerģijas izmaksu ietekmi uz inflāciju un algu attīstību. Šajā novērtējumā galvenā uzmanība tiks pievērsta Čehijai, Igaunijai, Ungārijai, Latvijai, Lietuvai, Rumānijai un Slovākijai.
- Padziļinātais tematiskais novērtējums par ārējo ilgtspējību un līdzsvaru aplūkos tirdzniecības bilanču samazinājumu horizontālās pieejas ietvaros. Šajā novērtējumā galvenā uzmanība tiks pievērsta Kiprai, Grieķijai, Vācijai, Ungārijai, Latvijai, Lietuvai, Nīderlandei, Portugālei, Rumānijai un Slovākijai.

1.4. Makroekonomiskās attīstības scenārijs

Sākotnējais vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenārijs 2022.-2025. gadam tika izstrādāts 2022. gada augustā. Tomēr, mainoties 2023. gada valsts budžeta sagatavošanas grafikam, 2022. gada decembrī Finanšu ministrija aktualizēja makroekonomisko rādītāju prognozes 2022. - 2025. gadam, ņemot vērā Latvijas IKP dinamiku 2022. gada trešajā ceturksnī, kā arī prognozēto ekonomiskās izaugsmes palēnināšanos Latvijas galvenajās ārējās tirdzniecības partnervalstīs. Arī ģeopolitiskā situācija ir pasliktinājusies, tiek noteikti arvien jauni ierobežojumi tirdzniecībai ar Krieviju, veicinot enerģijas resursu cenu strauju pieaugumu globāli. Vienlaikus pamata scenārijā pieņemts, ka ģeopolitiskā situācija turpmāk būtiski nepasliktinās. Savukārt Covid-19 ietekme tiek uzskatīta par nenozīmīgu, kas neskars visu ekonomiku tādā mērā kā iepriekšējos gados. Makroekonomisko rādītāju prognozes ir saskaņotas ar Latvijas Banku un Ekonomikas ministriju, kā arī 2022. gada 2. decembrī tās ir apstiprinājusi Fiskālās disciplīnas padome.

Atbilstoši jaunajam scenārijam Latvijas IKP pieauguma prognoze 2022. gadam samazināta līdz 1,6% (par 1,2 procentpunktiem). Gada sākumā bija vērojama vēl strauja ekonomikas izaugsme (gada pirmajā pusē sasniedza 4,1%), ko noteica spēcīgs privātā patēriņa pieaugums pēc Covid-19 ierobežojumiem. Savukārt jau gada otrajā pusē augsto cenu un pirkjspējas krituma ietekmē patēriņa pieauguma temps būtiski saruka, kā arī pasliktinoties Latvijas ražotāju situācijai un saglabājoties zemiem investīciju apjomiem, trešajā ceturksnī Latvijas IKP samazinājās par 0,6% un ekonomikas lejupslīde sagaidāma arī gada pēdējā ceturksnī, iespaidojot arī sekojošo gadu.

2023. gadā tiek prognozēts IKP kritums par 0,6% (jeb par 1,6 procentpunktiem mazāk, nekā 2022. gada augusta prognozēs). Augstās energoresursu cenas, ražošanas izmaksu pieaugums un pieprasījuma vājināšanās ārējos tirgos turpinās negatīvi ietekmēt Latvijas ekonomiku arī 2023. gada pirmajā pusē, bet no gada vidus ekonomikas izaugsme sāks atjaunoties. Tāpēc vidējā termiņā atkal gaidāma izaugsmes tempu palielināšanās līdz potenciālā IKP izaugsmes tempam, iekšzemes kopprodukta pieaugumam 2025. gadā sasniedzot 3%.

2022. gada beigās un 2023. gada sākumā, apkures sezonas laikā, privāto patēriņu mazinās iedzīvotāju pirkjspējas kritums augstās inflācijas dēļ, kā arī iedzīvotājiem vairāk līdzekļus novirzot ar mājokli saistīto izdevumu segšanai. Līdz ar to, privātā patēriņa pieaugums 2022. gadā vēl sasniegs 7,9%, ņemot vērā tā spēcīgo kāpumu gada sākumā, bet 2023. gadā jau samazināsies par 3%. Savukārt 2023. un 2024. gadā privātā patēriņa gada pieaugums atjaunosies attiecīgi 3,6% un 4,1% apmērā.

2022. un 2023. gadā vispārējās valdības patēriņa pieaugums salīdzināmajās cenās būs mērens, attiecīgi 1,9% un 1,2%. Valdības patēriņa prognoze ir veikta, balstoties uz nemainīgas politikas pieņemumu, ietverot tikai jau apstiprinātus izdevumu pasākumus. Mērenu izaugsmi noteiks pieaugušās cenas, proti, vairāk resursu būs jānovirza esošā patēriņa uzturēšanai.

Investīciju (bruto pamatkapitāla veidošanas) apjoms 2022. gadā varētu būt palielinājies par 0,6% (jeb par 1,3 procentpunktiem mazāk nekā prognozēts augustā). Lēnāku izaugsmi nosaka strauji pieaugušās izmaksas, kas ietekmēs arī investīciju dinamiku 2023. gadā – investīciju apjoms saruks par 1%. Ņemot vērā lielo nenoteiktību, t.sk., no ģeopolitiskās situācijas izrietošo, 2023. gadā investīciju katalizators būs Eiropas Savienības fondu finansējums, ANM finansējuma pieejamība, kā arī *Rail Baltica* projekta realizācija. Savukārt vidējā termiņā investīciju pieaugums atjaunosies un būs ap 5% gadā.

Jūtama pozitīva ietekme uz ekonomikas izaugsmi ir eksporta pieaugumam, kas 2022. gadā varētu attiecīgi sasniegt 10,7%, jo eksportu veicina pieaugušais ārējais pieprasījums un augušās cenas. Savukārt 2023. gadā, pasliktinoties ārējai videi un samazinoties pieprasījumam, eksportētāji varētu vairāk izjust grūtības, tādējādi eksports pieaugtu vien par 0,2%. Turpmākajos gados scenārijā pieņemts, ka eksportētāji būs pielāgojušies jaunajiem apstākļiem, un eksports varēs augt ap 4% gadā.

1.6. tabula. Makroekonomisko prognožu kopsavilkums

	2021	2022	2023	2024	2025
	fakts	prognoze			
Iekšzemes kopprodukts (milj. euro)	33 696	39 439	42 617	44 911	47 479
pieaugums faktiskajās cenās (%)	11,2	17,0	8,1	5,4	5,7
pieaugums salīdzināmās cenās (%)	4,1	1,6	-0,6	3,0	3,0
IKP deflators (gads pret gadu, %)	6,9	15,2	8,7	2,3	2,6
PCI (gads pret gadu, %)	3,3	17,3	8,5	1,0	2,0
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa (euro)	1 277	1 379	1 483	1 575	1 653

	2021	2022	2023	2024	2025
	fakts	prognoze			
pieaugums faktiskajās cenās (%)	11,7	8,0	7,5	6,2	5,0
pieaugums salīdzināmās cenās (%)	8,2	-7,9	-0,9	5,1	2,9
Nodarbinātība (tūkst. iedzīvotāju atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	864	888	886	885	882
pieaugums (%)	-3,2	2,8	-0,2	-0,2	-0,3
Bezdarba līmenis (gada vidējais, % no ekon. aktīviem iedzīv.)	7,6	7,0	7,3	7,0	6,6

Salīdzinot ar 2022. gada augustā izstrādātajām prognozēm, atjaunotajā makroekonomisko rādītāju scenārijā arī nedaudz paaugstināta inflācijas prognoze 2022. un 2023. gadam. Inflācijas prognozes paaugstināšana ir saistīta ar dabasgāzes un ar to saistīto siltumenerģijas cenu kāpumu, kā arī spēcīgākiem otrās kārtas efektiem. Tāpēc patēriņa cenu pieaugums 2022. gadā sasniegs 17,3%, bet 2023. gadā samazināsies līdz 8,5%, kas ir attiecīgi par 0,8 un 2,0 procentpunktiem vairāk, nekā tika prognozēts iepriekš. Nākamajos divos gados inflācijas spiediens mazināsies, pieņemot, ka ES tiks galā ar šo izaicinājumu un pasākumi, kas vērsti uz enerģētisko neatkarību, būs veiksmīgi, kas varētu izraisīt arī enerģijas resursu cenas samazinājumu, līdz 2025. gadam tai stabilizējoties 2,0% līmenī.

Darba tirgū Krievijas uzsāktā kara, tirdzniecības ierobežojumu un straujā cenu kāpuma negatīvā ietekme līdz šim praktiski nav bijusi jūtama un varētu izpausties ar lielāku laika nobīdi, nekā prognozēts iepriekš. Attiecīgi 2022. gada bezdarba līmeņa prognoze ir samazināta līdz 7,0% jeb par 0,1 procentpunktu, bet 2023. gadā bezdarba līmenis varētu paaugstināties līdz 7,3%, kas ir par 0,2 procentpunktiem vairāk nekā prognozēts augustā. 2024. gadā gaidāma bezdarba samazināšanās līdz 7,0%, tomēr tas būtu par 0,3 procentpunktiem augstāks, nekā prognozēts augusta sākumā.

Darba samaksas pieauguma prognoze 2022. gadam nav mainīta, bet 2023. un 2024. gadam ir paaugstināta attiecīgi līdz 7,5% un 6,2%, ņemot vērā minimālās mēneša darba samaksas paaugstinājumu līdz 620 un 700 *euro*, attiecīgi no 2023. un 2024. gada 1.janvāra, kā arī nedaudz straujāku prognozēto patēriņa cenu pieaugumu. Salīdzinājumā ar augusta sākuma prognozēm, 2023. gada vidējās darba samaksas prognoze ir paaugstināta par 1,5 procentpunktiem un 2024. gada prognoze – par 0,9 procentpunktiem.

Makroekonomiskās attīstības scenārija riski

Izstrādājot makroekonomisko rādītāju prognozes, Finanšu ministrija balstās uz konservatīviem pieņēmumiem. Vienlaikus FM izvērtēja arī ārējās un iekšējās vides riskus, un norāda, ka prognozes joprojām ir izstrādātas ārkārtīgi augstas nenoteiktības apstākļos. Tāpat kā iepriekšējos gados, būtiskākie negatīvie riski ir saistīti ar ģeopolitisko situāciju, kā arī ar straujām energoresursu cenu svārstībām un to ierobežoto pieejamību, kas var negatīvāk ietekmēt ekonomikas izaugsmi. Riskus Eiropas ekonomikas izaugsmei var radīt arī centrālo banku uzsāktais procentu likmju paaugstināšanas cikls, lai mazinātu inflācijas pieaugumu, īpaši ņemot vērā to, ka pašreizējās straujās un negaidītās inflācijas cēlonis ir ārpus tiešas Eiropas Savienības kontroles. Latvijā dārgāki kredītresursi un jau esošo kredītsaistību apkalpošanas sadārdzināšanās varētu vēl vairāk ierobežot privātā patēriņa, kā arī investīciju attīstību.

Vienlaikus pastāv arī pozitīvie riski, kas var nodrošināt straujāku ekonomiskās izaugsmes atjaunošanos Latvijā. Vispirms jau karadarbības pārtraukšana Ukrainā palielinās drošību arī Baltijas jūras reģionā un pakāpeniski uzlabos investīciju klimatu, straujāk pieaugot privātajām investīcijām. Investīcijas stimulēs arī straujāka ES finansējuma izmantošana, dodot

papildus stimulu jau iezīmētiem projektiem, kurus finansē ES fondu investīcijas 2021. - 2027. gada plānošanas periodā, it sevišķi Eiropas ANM īstenošana un *Rail Baltica* projekta realizācija. Pastāv arī iespēja, ka ekonomikas izaugsme gan pasaulē, gan Latvijas tirdzniecības partnervalstīs atjaunojas straujāk nekā prognozēts, ātrāk atrisinot izejvielu piegāžu ķēžu problēmas.

1.5. Jūtīguma analīze

Ņemot vērā iespējamus pozitīvos un negatīvos riskus ekonomikas izaugsmei, FM ir izstrādājusi divus alternatīvus ekonomikas attīstības scenārijus laika posmam no 2023. līdz 2025. gadam, kad realizētos viens vai vairāki no iepriekšminētajiem riskiem. Šajos scenārijos ir modelēta šo risku realizēšanās ietekme uz dažādiem makroekonomiskajiem rādītājiem un budžeta ieņēmumiem.

1.5.1. Optimistiskais scenārijs

Optimistiskajā scenārijā iestāšanās varbūtība ir mazāka nekā pesimistiskajam scenārijam, jo tas sevī ietver būtisku ģeopolitisko risku mazināšanos, energoresursu cenu stabilizāciju un noteiktību, līdz ar to arī optimistiskā scenārija īstenošanās būtu īslaicīga, proti, iesāktos 2023. gadā un nedaudz ietekmētu 2023. gada ekonomisko aktivitāti. Šis scenārijs paredz, ka Latvijas IKP pieaugums 2023. gadā sasniegs 1% pretstatā bāzes scenārija 0,6% kritumam. Pārējos gados IKP pieaugtu kā bāzes scenārijā jeb 3% apmērā, atbilstoši ekonomikas potenciālā IKP izaugsmes tempam.

Līdzīgi kā 2022. gadā, arī 2023. gadā ekonomikas izaugsmi nodrošinās galvenokārt augstais privātā patēriņa pieaugums, kas pērnā gada pirmajā pusgadā jau ir spēcīgi audzis, bet gada otrajā pusē augsto cenu un pirktpējas samazināšanās ietekmē patēriņš reālā izteiksmē samazinājās, iedzīvotājiem vairāk līdzekļu novirzot ar mājokli saistīto izdevumu segšanai. Toties 2023. gada siltās ziemas apkures rēķini un energoresursu tarifu nepieaugšanas gaidas veicinās patēriņa pieaugumu par 1,5% jeb par 4,5 procentpunktiem vairāk nekā bāzes scenārijā, 2024. un 2025. gadā privātā patēriņa gada pieaugums būs bāzes scenārija līmenī – attiecīgi 3,5% un 4,1% apmērā.

Pieņemot, ka energoresursu cenas vairs nekāps, paredzams, ka arī inflācija 2023. gadā sasniegs tikai 6,5% jeb būs par 2 procentpunktiem mazāka nekā bāzes scenārijā, ko pamatā ietekmēs otrreizējie cenu veidošanās faktori, kurus savukārt noteiks 2022. gada augstā inflācija.

Investīciju (bruto pamatkapitāla veidošanas) apjoms 2023. gadā varētu palielināties par 2%, ko veicinās inflācijas samazinājums, ģeopolitisko risku de-eskalācija, kā arī veiksmīgāka Eiropas Savienības fondu un ANM finansējuma izmantošana, kā arī *Rail Baltica* projekta realizācija atbilstoši plānotajam apjomam. Savukārt vidējā termiņā investīciju pieaugums būs ap 4 līdz 5%.

Jūtama pozitīva ietekme uz ekonomikas izaugsmi 2023. gadā būtu arī eksporta pieaugumam, kas varētu attiecīgi sasniegt 12,5%, jo eksportu veicinās pieaugošais ārējais pieprasījums.

1.7. tabula. Optimistiskais makroekonomisko rādītāju attīstības scenārijs

	2021	2022	2023	2024	2025
	fakts	prognoze			
Iekšzemes kopprodukts (milj. euro)	33 696	39 454	43 027	45 345	47 928
pieaugums faktiskajās cenās (%)	11,2	17,1	9,1	5,4	5,7
pieaugums salīdzināmās cenās (%)	4,1	1,6	1,0	3,0	3,0

	2021	2022	2023	2024	2025
	fakts	prognose			
IKP deflators (gads pret gadu, %)	6,9	15,2	8,0	2,3	2,6
PCI (gads pret gadu, %)	3,3	17,5	6,5	1,0	2,0
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa (euro)	1 277	1 379	1 483	1 575	1 653
pieaugums faktiskajās cenās (%)	11,7	8,0	7,5	6,2	5,0
pieaugums salīdzināmās cenās (%)	8,2	-8,1	0,9	5,1	2,9
Nodarbinātība (tūkst. iedzīvotāju atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	864	888	888	886	884
pieaugums (%)	-3,2	2,8	0,0	-0,2	-0,3
Bezdarba līmenis (gada vidējais, % no ekon. aktīviem iedzīv.)	7,6	7,0	7,1	6,7	6,5

Ietekme uz vispārējās valdības budžetu un parādu

Īstenojoties optimistiskajam scenārijam, kopbudžeta nodokļu ieņēmumi un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi palielināsies par 71,1 milj. euro jeb 0,2% no IKP 2023. gadā, salīdzinājumā ar bāzes scenāriju, bet 2024. un 2025. gadā tie būtu attiecīgi par 74,3 milj. euro un 77,4 milj. euro jeb 0,2% no IKP augstāki nekā bāzes scenārijā.

Izpildoties optimistiskajam scenārijam, lielākā daļa no kopbudžeta ieņēmumu pieauguma būtu attiecināma uz valsts pamatbudžetu. Pie šāda scenārija, pieaugot nodokļu ieņēmumiem, uzlabotos valsts budžeta finansiālā bilance, kā rezultātā samazinātos kopējā finansēšanas nepieciešamība un attiecīgi arī aizņemšanās apjoms attiecīgajā periodā, salīdzinot ar bāzes scenāriju. Mazāks aizņemšanās apjoms izraisītu nelielu ietaupījumu procentu izdevumos. Optimistiskā scenārija gadījumā procentu izdevumi 2024. gadā samazinātos par 2,8 milj. euro, bet 2025. gadā izdevumi būtu par 6 milj. euro mazāki nekā bāzes scenārijā.

1.8.tabula. Optimistiskā scenārija ietekme uz vispārējās valdības budžetu, milj. euro

	Optimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Vispārējās valdības budžeta bilance³, % no IKP	-4,7	-4,0	-2,1	-1,8	0,0	0,2	0,2	0,2
Vispārējās valdības budžeta bilance	-1 838,8	-1701,3	-947,3	-855,8	0,0	71,1	77,1	83,4
Nodokļu ieņēmumi	11 557,3	12 350,5	13 028,5	13 708,0	0,0	63,9	68,4	71,5
Nenodokļu ieņēmumi	847,6	854,8	714,0	722,5	0,0	7,2	6,0	5,9
Procentu izdevumi	208,8	239,0	347,9	486,2	0,0	0,0	-2,8	-6,0
Procentu izdevumi (% likmes paliel. par 1 pp)	208,8	239,0	367,8	523,7	0,0	0,0	19,9	37,5
Procentu izdevumi (% likmes samaz. par 1 pp)	208,8	239,0	322,3	436,3	0,0	0,0	-25,6	-49,9
Vispārējās valdības parāds, % no IKP	40,9%	41,3%	38,6%	37,7%	0,0 pp	-0,6 pp	-0,7 pp	-0,8 pp

Vispārējās valdības budžeta bilance optimistiskajā scenārijā uzlabotos no 4,2% deficīta bāzes scenārijā uz 4,0% deficītu no IKP 2023. gadā jeb par 71,1 milj. euro. 2024. un 2025. gadā bilance uzlabotos attiecīgi par 77,1 milj. euro un 83,4 milj. euro, tādējādi vispārējās valdības

³ Procentu likmei saglabājoties kā bāzes scenārijā.

budžetā 2024. gadā būtu deficīts 2,1% no IKP, bet 2025. gadā budžets būtu ar 1,8% no IKP deficītu.

Papildus tiek aplūkoti scenāriji, kuros aizņemšanās procentu likmes parāda pārfinansēšanai nosvārstās viena procentpunkta robežās – par vienu procentpunktu palielinoties vai konkrētajā apmērā samazinoties. Procentu likmēm par vienu procentpunktu palielinoties, procentu izdevumi 2024. gadā pieaugtu par 19,9 milj. *euro* un 2025. gadā par 37,5 milj. *euro* salīdzinājumā ar bāzes scenāriju. Savukārt procentu likmei par vienu procentpunktu samazinoties, izdevumi 2024. gadā samazinātos par 25,6 milj. *euro* un 2025. gadā par 49,9 milj. *euro* pret bāzes scenāriju prognozēto.

1.5.2. Pesimistiskais scenārijs

Lielākais risks, kas varētu izraisīt pesimistiskā scenārija iestāšanos, ir neparedzamā ģeopolitiskā situācija, kas saasinātu situāciju enerģētikā. 2022. gada augusta beigās, kad Krievija paziņoja, ka neatjaunos gāzes vada *Nord Stream 1* darbību, dabas gāzes cenas sasniedza jaunus rekordus. Arī pēc gāzes cenu krišanās 2022. gada rudenī, jau novembrī mērens cenu pieaugums atsākās. Līdz ar to riska scenārijs veidots ar pieņēmumu, ka gāzes cena līdz 2022. gada decembrim sasniegs 250 *euro*/MWh un tāda saglabāsies līdz 2025. gadam, kas 2023. gadā nozīmē cenas pieaugumu par 50%. Gāzes cenas kāpums izraisīs arī elektrības un citu ar mājokli saistīto izdevumu pieaugumu. Līdz ar to pieaugs kopējā inflācija un mazinās iekšzemes pieprasījumu, samazinot IKP izaugsmi salīdzinājumā ar bāzes scenāriju.

Tā kā enerģijas cenu pieaugums vecinās patēriņa cenu inflāciju, pesimistiskais scenārijs paredz, ka gada vidējā inflācija 2022. gadā sasniegs 17,5%, kas ir tikai par 0,2 procentpunktiem vairāk nekā bāzes scenārijā, jo straujais enerģijas cenu pieaugums būtu tikai gada pēdējos mēnešos. Toties jau 2023. gadā inflācija būs par 3 procentpunktiem augstāka nekā bāzes scenārijā jeb 11,5%, jo bāzes scenārijā bija paredzēts, ka enerģijas cenas pēc apkures sezonas sāks samazināties. Turpmākajos gados inflāciju ierobežos ECB ierobežojošā monetārā politika, kā arī pieprasījuma pieauguma mazināšanās, tāpēc arī energoresursu cenas pārstās augt un inflācija sāks mazināties. Turpmākajos gados – līdz 2025. gadam – tā diezgan strauji samazināsies līdz bāzes scenārija līmenim.

2022. gada pirmajā pusē IKP ir ievērojami pieaudzis – par 4,7%. Arī trešā ceturkšņa izaugsmi gada izteiksmē nav ietekmējusi apkures sezona, tāpēc straujāka cenu pieauguma ietekme uz 2022. gada izaugsmi visdrīzāk nebūs būtiska. Tarifu pieaugums uzreiz nesekos energoresursu cenu kāpumam un pieaugums nebūs vienmērīgs visiem patērētājiem. Secināms, ka ekonomiskās izaugsmes straujāka bremsēšanās būtu tikai 2023. gadā, iekšzemes kopprodukta kritumam sasniedzot 2,1%, kas ir par 1,5 procentpunktiem zemāk nekā bāzes scenārijā. Turklāt izaugsmi arī bremsēs ECB inflācijas samazināšanas politika, kas scenārija ietvaros tiek uzskatīta par veiksmīgu, līdz ar to tālāka procentu likmju celšana 2024. gadā nebūtu nepieciešama. Izaugsme atsāktos 2024. gadā ar 1,8% pieaugumu un 2025. gadā izaugsme jau būtu bāzes scenārija līmenī jeb 3% apmērā.

2023. gada IKP samazinājumu visvairāk ietekmētu privātā patēriņa kritums. Scenārijs ietver pieņēmumu, ka mājāsaimniecības apkures sezonas laikā mēģinās samazināt ne-pirmās nepieciešamības preču un pakalpojumu tēriņus, lai varētu nosegt pieaugušos komunālos izdevumus. Būtiski taupības pasākumi būs aktuāli vairāk nekā 20% iedzīvotājiem (1. un 2. ienākumu kvintile), pārējiem tikai pārtiku un norēķinoties par mājokli, kas privāto patēriņu 2023. gada 1. ceturksnī samazinās līdz 2021. gada 4. ceturkšņa līmenim. Tādējādi 2023. gadā privātais patēriņš samazinātos par 5,4%. Cenām stabilizējoties un uzlabojoties patērētāju noskaņojumam, atjaunosies arī privātā patēriņa pieaugums, sasniedzot 1,5% un 4,1% attiecīgi 2024. un 2025. gadā.

Tikmēr valdības izdevumi nedaudz pieaugtu, palielinot pabalstus iedzīvotājiem un uzņēmumiem enerģijas resursu cenu pieauguma segšanai. Tiktu turpināti arī investīciju projekti, kas tiek finansēti ar ES finanšu atbalstu. Tomēr privāto investīciju pieaugums, ģeopolitisko risku dēļ, jūtami sabremzētos, kā rezultātā bruto kapitāla veidošana 2023. gadā samazinātos par 1,9%. Tā kā ekonomiskā sabremzēšanās būtu relatīvi īslaicīga, jau 2024. gadā investīcijas pieaugtu par 4,5%, lai arī par 0,6 procentpunktiem mazāk nekā bāzes scenārijā, un 2025. gadā pieaugtu atbilstoši bāzes scenārijam.

Samazinoties ekonomiskajai aktivitātei un ņemot vērā to, ka nebūs līdzīgu uzņēmējdarbības ierobežojumu kā Covid-19 laikā, 2023. gadā gaidāms neliels nodarbinātības samazinājums (par 1% salīdzinājumā ar bāzes scenāriju). Paredzams, ka bezdarbs pieaugtu par 0,7 procentpunktiem, palielinot bezdarba līmeni līdz 8%, 7,7% un 7,1% attiecīgi laikā no 2023. līdz 2025. gadam.

1.9. tabula. Pesimistiskais makroekonomisko rādītāju attīstības scenārijs

	2021	2022	2023	2024	2025
	fakts	Prognoze			
Iekšzemes kopprodukts (milj. <i>euro</i>)	33 696	39 454	42 503	44 898	47 459
pieaugums faktiskajās cenās (%)	11,2	17,1	7,7	5,6	5,7
pieaugums salīdzināmās cenās (%)	4,1	1,6	-2,1	1,8	3,0
IKP deflators (gads pret gadu, %)	6,9	15,2	10,1	3,8	2,7
PCI (gads pret gadu, %)	3,3	17,5	11,5	3,5	2,0
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa (<i>euro</i>)	1 277	1 379	1 476	1 554	1 632
pieaugums faktiskajās cenās (%)	11,7	8,0	7,0	5,3	5,0
pieaugums salīdzināmās cenās (%)	8,2	-8,1	-4,0	1,7	2,9
Nodarbinātība (tūkst. iedzīvotāju atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	864	888	879	878	878
pieaugums (%)	-3,2	2,8	-1,0	-0,2	0,0
Bezdarba līmenis (gada vidējais, % no ekon. aktīviem iedzīv.)	7,6	7,0	8,0	7,7	7,1

Ietekme uz vispārējās valdības budžetu un parādu

Īstenojoties pesimistiskajam scenārijam, kopbudžeta nodokļu ieņēmumi un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi samazinātos par 93,1 milj. *euro* jeb 0,2% no IKP 2023. gadā salīdzinājumā ar bāzes scenāriju. Savukārt 2024. un 2025. gadā tie būtu attiecīgi par 146 milj. *euro* jeb 0,3% no IKP un 138,3 milj. *euro* jeb 0,3% no IKP zemāki nekā bāzes scenārijā.

Izpildoties pesimistiskajam scenārijam, vairāk nekā puse no kopbudžeta ieņēmumu samazinājuma būtu attiecināma uz valsts speciālo budžetu, ņemot vērā ietekmi uz darba tirgu. Pie šāda scenārija, samazinoties nodokļu ieņēmumiem, pasliktinātos valsts budžeta finansiālā bilance, kā rezultātā palielinātos kopējā finansēšanas nepieciešamība un attiecīgi arī aizņemšanās apjoms attiecīgajā periodā, salīdzinot ar bāzes scenāriju. Lielāks aizņemšanās apjoms izraisītu palielinājumu procentu izdevumos. Pesimistiskā scenārija gadījumā procentu izdevumi 2024. gadā palielinātos par 3,2 milj. *euro*, bet 2025. gadā izdevumi būtu par 7,6 milj. *euro* lielāki nekā bāzes scenārijā.

Vispārējās valdības budžeta bilance pesimistiskajā scenārijā 2023. gadā pasliktinātos līdz 4,3% deficītam no IKP jeb par 95,1 milj. *euro*, savukārt 2024. un 2025. gadā bilance

pasliktinātos attiecīgi par 149,2 milj. *euro* un 145,9 milj. *euro*. Vispārējās valdības budžetā veidotos 2,6% no IKP deficīts 2024. gadā un 2,3% no IKP deficīts 2025. gadā.

1.10. tabula. Pesimistiskā scenārija ietekme uz vispārējās valdības budžetu, milj. *euro*

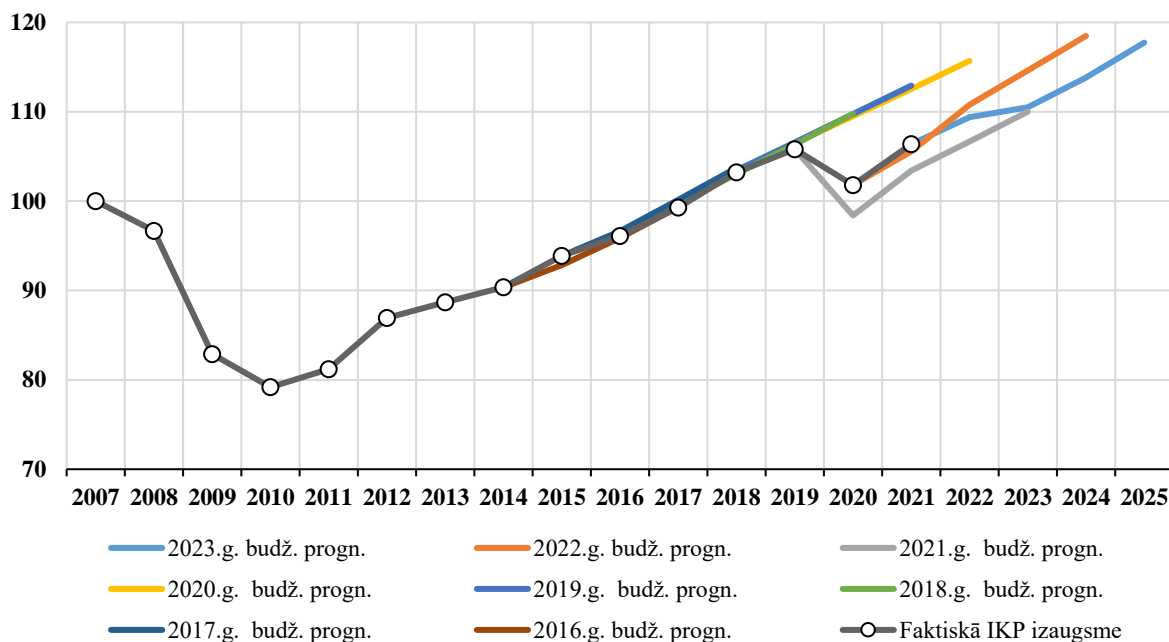
	Pesimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Vispārējās valdības budžeta bilance⁴, % no IKP	-4,7	-4,3	-2,6	-2,3	0,0	-0,2	-0,3	-0,3
Vispārējās valdības budžeta bilance	-1 838,8	-1867,5	-1173,6	-1085,1	0,0	-95,1	-149,2	-145,9
Nodokļu ieņēmumi	11 557,3	12 193,5	12 814,1	13 498,3	0,0	-93,1	-146,0	-138,3
Nenodokļu ieņēmumi	847,6	845,6	708,0	716,6	0,0	-2,0	0,0	0,0
Procentu izdevumi	208,8	239,0	353,9	499,8	0,0	0,0	3,2	7,6
Procentu izdevumi (% likmes paliel. par 1 pp)	208,8	239,0	376,7	543,7	0,0	0,0	26,0	51,5
Procentu izdevumi (% likmes samaz. par 1 pp)	208,8	239,0	331,1	455,9	0,0	0,0	-19,6	-36,3
Vispārējās valdības parāds, % no IKP	40,9%	42,2%	39,8%	39,2%	0,0 pp	0,3 pp	0,4 pp	0,7 pp

Papildus tiek aplūkoti scenāriji, kuros aizņemšanās procentu likmes parāda pārfinansēšanai nosvārstās viena procentpunkta robežās – par vienu procentpunktu palielinoties vai konkrētajā apmērā samazinoties. Procentu likmēm par vienu procentpunktu palielinoties, procentu izdevumi 2024. gadā palielinātos par 26,0 milj. *euro*, bet 2025. gadā izdevumi būtu jau par 51,5 milj. *euro* lielāki nekā bāzes scenārijā. Savukārt, procentu likmēm par vienu procentpunktu samazinoties, izdevumi 2024. gadā samazinātos par 19,6 milj. *euro*, bet 2024. gadā izdevumi būtu par 36,3 milj. *euro* mazāki nekā bāzes scenārijā.

1.6. Iepriekšējo makroekonomisko prognožu izvērtējums

FM makroekonomiskās prognozes 2023. gada budžeta vajadzībām tika izstrādātas 2022. gada decembrī, balstoties uz pēdējiem uz to brīdi pieejamajiem datiem un augstas nenoteiktības apstākļos, īpaši ņemot vērā ģeopolitiskās spriedzes palielināšanās situāciju un tās ietekmes neprognozējamību. Jāatzīmē, ka nedaudz līdzīgs – ar augstu nenoteiktību – bija arī Covid-19 periods – no 2019. līdz 2021. gadam. Tāpēc prognozes tika balstītas uz piesardzīgiem pieņēmumiem, ļaujot veidot arī piesardzīgu fiskālo politiku. Šī pieeja sevi ir attaisnojusi, jo pēdējos piecos gados FM prognozes kopumā ir atbildušas ekonomiskajam trendam, prognozēm nav vērojamas sistemātiskas kļūdas, līdz ar to prognozēšanas process kopumā ir vērtējams kā apmierinošs.

⁴ Procentu likmei saglabājoties kā bāzes scenārijā.

1.21. att. IKP vidēja termiņa prognozes un faktiskā izpilde, salīdzināmās cenās, 2007=100

IKP pieauguma prognožu kļūda piecos pēdējos gados bija gan pozitīvā, gan negatīvā virzienā vidēji 0,7 procentpunktu amplitūdā, neiekļaujot 2020. gadu, kad kļūda negatīvā virzienā bija lielāka, kas skaidrojams ar piesardzīgiem pieņēmumiem par to, kā ekonomika reaģēs uz Covid-19 radītajiem izaicinājumiem. Savukārt, kļūda pozitīvā virzienā pārsvarā ir saistīta ar netipisku ekonomisko sabremzēšanos, piemēram, kā tas notika 2016. gadā un 2019. gadā. Salīdzinājumam, starptautisko institūciju prognožu kļūdas pēdējos piecos gados bija tajā pašā virzienā un kopumā bija lielākas. Sagaidāms, ka nākamie gadi varētu būt ar relatīvi lielu prognožu novirzi no faktiskajiem datiem, ņemot vērā lielo nenoteiktību, kādu rada ģeopolitiskā situācija un ar to saistītās tirdzniecības barjeras.

1.11. tabula. Finanšu ministrijas un starptautisko finanšu institūciju IKP pieauguma salīdzināmajās cenās (%) prognožu salīdzinājums⁵

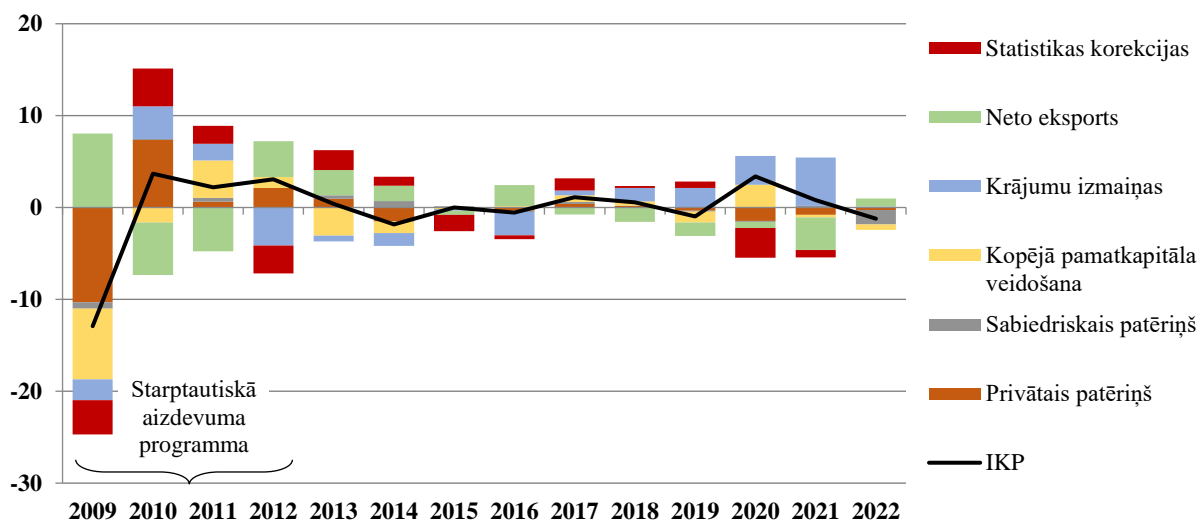
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Finanšu ministrija	2,5	3,7	4,2	2,8	2,5	3,7	3,4	3,0	2,8	5,1	-0,6
Eiropas Komisija	2,5	3,6	4,0	2,9	2,8	3,2	3,5	3,2	2,8	6,4	-0,3
Starptautiskais Valūtas fonds	3,0	3,5	4,2	3,2	3,2	3,0	3,3	3,3	3,1	8,3	1,6
OECD				3,2	3,6	3,5	3,5	3,6	2,7	6,4	-0,2
IKP fakts pēc CSP datu revīzijas 30.09.2022	7,0	2,0	1,9	3,9	2,4	3,3	4,0	2,6	-2,2	4,1	

Pēdējos piecos gados būtiskākā ietekme uz prognožu novirzi ir krājumu izmaiņām, kas ir neprognozējamas. Īpaši liels to devums IKP izaugsmē bija 2021. gadā jeb 4,6 procentpunkt (sk. 1.22. att.). CSP krājumu izmaiņās iekļauj ekonomiskajai darbībai nepieciešamos uzkrājumus, kā arī statistisko novirzi, kas rodas no IKP kontu balansēšanas no ražošanas un

⁵ Tabulā ir atspoguļotas attiecīgā gada prognozes, kas izstrādātas vienu gadu iepriekš (T-1). Piemēram, 2021. gada prognozes ir izstrādātas 2020. gadā. FM prognozes ir attiecīgā gada budžeta prognozes, kas izstrādātas iepriekšējā gada jūnijā, izņemot 2011. un 2012., 2015., kā arī 2018. un 2023. gada budžetus, kad iepriekšējā gada rudenī notika Saeimas vēlēšanas un prognozes tika sagatavotas vēlāk rudenī/ziemā. OECD, SVF un EK prognozes ir minēto institūciju tekošajā gadā publicētās jaunākās (līdz attiecīgā gada jūnijam) prognozes par nākošo gadu.

izlietojuma puses. Tieši statistiskā novirze ir galvenais nezināmais, kas ietekmē prognozes un kuru nav iespējams racionāli prognozēt. Tāpēc prognozēs tiek pieņemts, ka tai nav ietekme uz IKP pieauguma tempiem, kas ir arī vispārpieņemta prognozēšanas prakse.

Tā kā krājumu izmaiņas ir saistītas ar starpproduktu, tad tām ir ietekme uz importu, tāpēc šī novirze atbilstoši FM makroekonomiskajam modelim atspoguļojas neto eksportā un investīcijās bruto pamatkapitālā. Pēdējais ir saistīts ar to, ka saņemot detalizētāku informāciju, CSP daļu no krājumiem pārkvalificē uz investīcijām bruto pamatkapitālā.

1.22. att. IKP salīdzināmās cenās faktiskā izaugsmes un attiecīgā gada gadskārtējā valsts budžeta likumā iekļautās IKP izaugsmes prognozes starpība pa IKP komponentēm, procentpunkti

Jāatzīmē, ka kopš 2013. gada IKP prognožu atšķirība no fakta ir mazinājusies, turklāt bez sistemātiskām novirzēm nedz pozitīvā, nedz negatīvā virzienā. Izņēmums ir tikai 2020. gads, kā cēlonis ir neparedzamas strukturālas izmaiņas ekonomikā. Pēdējos divos gados vislielākās prognožu kļūdas bija saistītas ar nenoteiktību, ko radīja globāla Covid-19 izplatības ierobežošana 2020. un 2021. gadā. Tā bija vēl nezināma ekonomiskā pieredze, darot neiespējamu kaut cik precīzi noteikt iedzīvotāju un uzņēmēju rīcību. Tajā pašā laikā tā radīja jaunas iespējas, transformējot ekonomiku jaunām realitātēm. Šī iemesla dēļ 2020. gada IKP izaugsmes prognozē bija vislielākā atšķirība no fakta.

2. Fiskālā politika

Likums “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” tiek sagatavots laikā, kad Eiropā notiek karš. Lai arī Covid-19 pandēmija Latvijā pašlaik ir mazinājusies, globāli tā joprojām negatīvi ietekmē pasaules ekonomiku it īpaši ar slimības uzliesmojumu Ķīnā. Šie faktori negatīvi ietekmē Latvijas ekonomiku un publiskās finanses (strauji augošās enerģijas cenas, inflācija, sankcijas, izejvielu trūkums, piegādes ķēžu pārrāvumi u.c).

Augstā inflācija un Covid-19 pandēmijas mazināšanās Eiropā un ar to saistīto ierobežojumu atcelšana ir novērsusi nepieciešamību pēc vispārējas ekonomikas stimulēšanas ar fiskālās politikas instrumentiem. Lai arī 2023. gadā saglabājas ES vispārējā izņēmuma klauzula, 2022. gada pavasara pakotnes komunikācijā EK norādīja, ka atšķirībā no vispārējās izņēmuma klauzulas piemērošanas 2022. gadā, 2023. gadā tas nenozīmē dalībvalstu pilnu rīcības brīvību attiecībā uz budžeta deficītu. Rīcības brīvību ierobežo ES dalībvalstīm, t.sk. Latvijai, adresētās Padomes specifiskās rekomendācijas, kas ietver daļēji kvantitatīvu fiskālo rekomendāciju 2023. gadam. Saskaņā ar rekomendāciju Latvijai 2023. gadā ir jānodrošina kopumā neitrāla fiskālā pozīcija.

Faktiski tas nozīmē, ka 2023.-2025. gadu periodā ir pamatoti uz deficīta finansēt mērķētus pasākumus, kas tieši risina pašreizējās krīzes izpausmes. Pārējie izdevumi ir jāfinansē fiskālās disciplīnas noteikumu ietvaros.

Šie jaunie apstākļi lika pārskatīt Latvijas fiskālās politikas stratēģiju, kas Covid-19 pandēmijas laikā balstījās uz FDL normu apturēšanu un vispārējās izņēmuma klauzulas izmantošanu bez tvēruma ierobežojuma.

Jaunā fiskālās politikas stratēģija tika apstiprināta Ministru kabineta 2022. gada 12. aprīļa sēdē (Ministru kabineta sēdes protokols Nr. 20, 45.§) kopā ar Latvijas Stabilitātes programmu 2022.-2025. gadam. Stratēģijas pamatā ir atgriešanās pie FDL normu piemērošanas no 2023. gada, paredzot pārejas kārtību vispārējās valdības strukturālās bilances mērķa sasniegšanā – strukturālais deficīts tiek pakāpeniski samazināts vidēji par 0,5% no IKP gadā līdz tas sasniedz FDL 10. pantā noteikto 0,5% no IKP vērtību. Otrs būtisks stratēģijas elements ir vienreizējo pasākumu tvēruma noteikšana. Tās pamatā ir nostāja, ka ar krīzi saistītie izdevumi ir vienreizēji un ārkārtas, turklāt tie ir jāveic tādā apmērā un laikā, kāds nepieciešams, lai mazinātu krīzes negatīvo ietekmi uz sabiedrību un tautsaimniecību. Šie izdevumi tiek izslēgti no strukturālās bilances aprēķina un tāpēc neietekmē strukturālās bilances mērķi.

Jāatzīmē, ka fiskālās politikas stratēģijā par vienreizēju pasākumu tiek uzskatīts arī valsts aizsardzības finansējuma pieaugums pret iepriekšējā gada izdevumu līmeni, izmantojot šādu algoritmu – pirmajā gadā pieaugums pilnā apmērā ir vienreizējs, nākamajā gadā pēc pieauguma 80% no pieauguma ir vienreizēji un turpmāk ik gadu īpatsvars samazinās par 20 procentu punktiem, līdz, ceturtajā gadā pēc pieauguma, pasākums pārstāj būt vienreizējs. Šāda pieeja ļauj būtiski palielināt aizsardzības finansējumu vienā gadā, fiskālo šoku amortizējot pakāpeniski piecu gadu laikā. Minētā pieeja tika daļēji izmantota arī iekšlietu resora bāzes izdevumu pieaugumam 2023. gadā.

Ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” tiek noteikts, ka no vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķa tiek izslēgti šādi izdevumi (vienreizējie pasākumi):

- 1) vienreizējie izdevumi, kas saistīti ar Covid-19 pandēmijas negatīvo seku mazināšanu;
- 2) vienreizējie izdevumi valsts aizsardzībai un iekšējai drošībai;

- a) investīcijām valsts sabiedrības ar ierobežotu atbildību "Latvijas Televīzija" darbības nepārtrauktības nodrošināšanai valsts ārējā apdraudējuma gadījumā;
 - b) valsts robežas infrastruktūras izveidei un investīcijām valsts drošības iestāžu stiprināšanā;
 - c) valsts aizsardzības spēju stiprināšanai;
 - d) speciālo ugunsdzēsības un glābšanas transportlīdzekļu iegādei;
 - e) Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta depo - katastrofu pārvaldības centru izbūvei;
 - f) iedzīvotāju nodrošināšanai ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm valsts apdraudējuma gadījumā;
 - g) kibernetikas stiprināšanai;
 - h) Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes struktūrvienību nodrošināšanai ar atbilstošām telpām;
- 3) vienreizējie izdevumi enerģijas cenu būtiskā pieauguma kompensācijai;
 - 4) vienreizējie izdevumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam Latvijā;
 - 5) vienreizēji izdevumi Ukrainas atbalstam;
 - 6) valsts aizsardzības bāzes izdevumu pieaugums pret iepriekšējo gadu 100% apmērā. Pirmajā gadā pēc pieauguma 80% apmērā, otrajā gadā pēc pieauguma 60% apmērā, trešajā gadā pēc pieauguma 40% apmērā un ceturtajā gadā pēc pieauguma 20% apmērā.

Fiskālās politikas stratēģija ļauj nošķirt "miera laika" izdevumus no "krīzes laika" izdevumiem. Pirmajiem sākot ar 2023. gadu ir jāiekļaujas fiskālās disciplīnas nosacījumos, bet otrie tiek finansēti ārpus šiem nosacījumiem un tas tiek panākts, pilnā apmērā ievērojot FDL. Jāatzīmē, ka šāda vienreizējo pasākumu klasifikācija ir noteikta nacionālajā līmenī. Eiropas Komisija, vērtējot valsts noteikumu atbilstību ES fiskālajiem noteikumiem, par vienreizējiem atzīst tikai ļoti ierobežotu izdevumu klāstu, kurā augstāk minētie gadījumi neietilpst. Ņemot vērā, ka 2023. gadā saglabājas vispārējā izņēmuma klauzula, šī atšķirība neizraisa potenciālu neatbilstību ES fiskālajiem noteikumiem. Vienlaicīgi tā nodrošina ES rekomendācijas izpildi attiecībā uz neitrālu fiskālo pozīciju 2023. gadā.

Bez augstāk minētā izdevumu sadalījuma divās kategorijās fiskālās politikas stratēģija formulē arī fiskālās politikas vispārējo mērķi un fiskālās politikas specifiskos mērķus, jeb vidēja termiņa budžeta politikas prioritāros attīstības virzienus.

Fiskālās politikas stratēģija 2023.-2025. gadam ir pakārtota deklarācijai par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību.

Latvijas fiskālās politikas vispārējais mērķis ir Latvijas ekonomikas transformācija labākai dzīvei Latvijā.

Cilvēks ir galvenā Latvijas vērtība, tāpēc šobrīd ir jāmobilizējas tādi tautsaimniecības izaugsmei, kas uzlabos dzīvi pašiem un nākamajām paaudzēm. Lai īstenotu plašu ekonomikas transformāciju, mērķēti pārorientējams darbs piecās savstarpēji cieši saistītās jomās: drošība, izglītība, enerģētika, konkurētspēja un dzīves kvalitāte, cilvēka un sabiedrības veselība. Šīs jomas arī ir **fiskālās politikas specifiskie mērķi, jeb vidēja termiņa budžeta politikas prioritārie attīstības virzieni:**

1. Drošība. Ekonomikas transformācijas un valsts attīstības pamats ir droša vide. Īpaši nozīmīgi tas ir laikā, kad kaimiņvalsts Krievija īsteno agresīvu karadarbību pret Ukrainu. Iedzīvotājiem un jebkuram investoram vajadzīga pārliecība, ka Latvija ir un būs droša, tiesiska valsts, kur dzīvot un attīstīt savu uzņēmējdarbību. Drošības joma aptver ne tikai ārējo militāro

drošību un ārpolitiku, bet arī iekšējo drošību, tiesiskumu un likuma varas stiprināšanu, kas ietver gan policijas, gan ugunsdzēsēju, gan robežsardzes, gan korupcijas apkarošanas spēkus.

2. Izglītība. Tā ir pamats valsts ekonomikas transformācijai. Kvalitatīva un pieejama izglītība ir būtiska tautsaimniecības izaugsmes, katra cilvēka, visas sabiedrības un valsts sekmīgas attīstības un ilgtspējas pamats. Caur visiem mūžizglītības posmiem – pirmsskolu, pamatskolu, vidusskolu, profesionālo un profesionālās ievirzes izglītību, speciālo un interešu izglītību, kā arī augstskolu – ir jāturpina darbs, lai izveidotu pieprasītu un efektīvu izglītības sistēmu, kas dod iespēju katra indivīda izaugsmei un sagatavo reālajiem ekonomiskajiem apstākļiem. Īpaši jāinvestē augstākajā izglītībā un zinātnē, lai Latvijā panāktu dinamisku inovāciju attīstību, paplašinātu un nostiprinātu pamatu eksportam ar augstu pievienoto vērtību, kā arī palielinātu nacionālo cilvēkkapitālu.

3. Enerģētika. Tas ir motors ekonomikas transformācijai. Ilgstoši Latvijas tautsaimniecība paļāvās uz salīdzinoši lēto Krievijas gāzes importu, lai ražotu gan siltumu, gan elektrību. Krievijas karš Ukrainā beidzot ir sagrāvis ilūziju, ka Latvija var turpināt ierasto ceļu enerģētikas jomā. Tāpēc ir jāattīsta tāda enerģētikas nozare, kas paredz pietiekamu, prognozējamu un cenas ziņā konkurētspējīgu enerģētikas nodrošinājumu nākotnes ekonomikas attīstībai un skaidru plānu, kā Latvija sasniegs tai saistošos ES klimata mērķus. Ir jāveicina atjaunojamo energoresursu izmantošana, jo tā ir ne tikai klimata politikas sastāvdaļa, bet tā arī nozīmīgi samazina Latvijas importa bilanci.

4. Konkurētspēja. Tā ir nodrošinājums ekonomikas transformācijai. Lai turpinātu tautsaimniecības un eksporta izaugsmi, ir jāveicina augstas pievienotas vērtības investīcijas Latvijā. Jāattīsta ne tikai *Rail Baltica* dzelzceļa projekts, bet jāpārorientē visa dzelzceļa sistēma un ostu potenciāls. Ir jāturpina attīstīt pelnošie lauksaimniecības un mežsaimniecības sektori, lai augtu to pievienotā vērtība. Ir jāiedzīvina jauno novadu centru ekonomiskā attīstība, kas ietver mājokļu pieejamību, izglītības, veselības un sociālās aprūpes pakalpojumu attīstību un fizisko savienojamību ar tuvāko apkārtni un citiem novadu centriem. Rīgas konkurētspējas stiprināšana ir priekšnoteikums straujākai valsts kopējai ekonomikas izaugsmei. Ir jāpanāk būtisku ēnu ekonomikas samazināšanos.

5. Dzīves kvalitāte, cilvēka un sabiedrības veselība. Tās pieaugums nodrošinās ilgtspējīgu ekonomikas transformāciju, jo galvenais izaugsmes resurss ir darba tirgū pieprasītas cilvēka spējas, zināšanas, un radošums, kā arī to prasmīga izmantošana, savstarpēji sadarbojoties. Lai ikkatrs izjustu dzīves kvalitātes uzlabojumus, ir jāstiprina tiesiskums, veselības aprūpes kvalitāte, latviskā kultūrtelpa, vietējo kopienu attīstība, kā arī bērnu aprūpes un labklājības sistēma, jāpanāk, lai cilvēks būtu efektīvu pakalpojumu centrā. Ir jānodrošina ilgtspējīgu un uz pacientu centrētu veselības aprūpes sistēmas darbību. Ziemeļvalstu pieredze rāda, ka kopējā dzīves kvalitātes uztvere investoru piesaistei un ekonomikas attīstībai ir svarīgāka par dzīves dārdzību vai nodokļu slogu. Savukārt dzīves kvalitāte ir pamats pašu, mūsu bērnu un uzņēmēju izvēlei par labu savai zemei Latvijai.

Tālāk šajā nodaļā tiks sniegts izvērsums gan par to, kā tiek aprēķināti pieejamie papildus resursi budžeta prioritāšu īstenošanai, gan arī par to, kādi ir Ministru kabineta pieņemtie lēmumi fiskālās politikas vispārējā mērķa un specifisko mērķu sasniegšanai. Informācija tiks ietverta sekojošās apakšdaļās:

- vidēja termiņa strukturālās bilances mērķu noteikšana;
- vispārējās valdības budžeta bilance;
- vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni.

2.1. Vidēja termiņa strukturālās bilances mērķu noteikšana

Vispārējā gadījumā FDL paredz, ka strukturālās bilances mērķu definēšanā tiek piemērota vairāku pakāpju metode un tai ir vienlaicīgi jānodrošina atbilstība nacionālā līmeņa fiskālajiem nosacījumiem (bilances nosacījums, izdevumu pieauguma nosacījums un izdevumu pārmantojamības nosacījums), gan arī Stabilitātes un izaugsmes pakta nosacījumiem.

Ņemot vērā, ka 2023. gadā ir spēkā vispārējā izņēmuma klauzula, Stabilitātes un izaugsmes pakta nosacījumi 2023. gadā nav attiecināmi. Tāpat pašlaik nav pamata šos nosacījumus attiecināt uz 2024. un 2025. gadu, jo pašlaik nav pieņemts lēmums par to, kādi fiskāli noteikumi būs spēkā šajos gados.

FDL nacionālais izdevumu pieauguma nosacījums ir noteikts 13. pantā un tajā šis nosacījums ir saistīts ar attiecīgo Stabilitātes un izaugsmes pakta tiesisko regulējumu, kas 2023. gadā netiek piemērots. Līdz ar to nav tiesiska pamata šo nosacījumu piemērot arī nacionālajā līmenī.

Ņemot vērā, ka 2022. gadā fiskālās disciplīnas nosacījumi netika piemēroti, nav pamata 2023. gada pieļaujamos izdevumus noteikt atbilstoši iepriekšējā vidēja termiņa ietvarā noteiktajiem izdevumiem pielietojot pārmantojamību. Ņemot vērā atšķirīgās fiskālās stratēģijas, uz kuru pamata izstrādāti vidēja termiņa budžeta ietvars 2022.-2024. gadiem un 2023.-2025. gadiem, var droši prognozēt, ka pārmantotie koriģētie maksimālie pieļaujamie valsts budžeta izdevumi atšķirsies vairāk, kā par 0,1% no IKP no koriģētajiem maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem, kas aprēķināti saskaņā ar bilances nosacījumu un līdz ar to jāizmanto no bilances nosacījuma aprēķinātie izdevumi.

Līdz ar to strukturālās bilances mērķa noteikšanā tiek izmantots tikai viens fiskālais nosacījums – bilances nosacījums.

Kā jau minēts iepriekšējā sadaļā, fiskālās politikas stratēģija nosaka virkni pasākumu, kas tiek atzīti par vienreizējiem pasākumiem vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances aprēķinā un šo pasākumu izdevumi attiecīgi tiek izslēgti no strukturālās bilances aprēķina.

Ņemot vērā šos apstākļus, šī vidēja termiņa budžeta ietvara izstrādē tiek piemērotas Ministru kabineta apstiprinātā fiskālās politikas stratēģija 2023. – 2025. gadiem.

2.1.1. 2023., 2024. un 2025. gada strukturālās bilances mērķi

Atbilstoši informatīvajam ziņojumam "Par aktualizētām makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023., 2024. un 2025. gadā" (Ministru kabineta 22.12.2022. sēdes protokols Nr.67 1. §) 2022. gadā vispārējās valdības budžeta deficīts pie nemainīgas politikas tika novērtēts 5,0% no IKP. Likuma "Par valsts budžetu 2023.gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025.gadiem" sagatavošanas laikā, novērtējot vispārējās valdības budžeta deficītu pie mainīgas politikas (t.i. ņemot vērā Ministru kabineta lēmumus par valsts budžeta prioritārajiem pasākumiem 2023. gadam un budžeta ietvaram 2023.–2025. gadam (Ministru kabineta 13.01.2023. sēdes protokols Nr. 2 1. §)) 2022. gadā vispārējās valdības budžeta deficīts tiek novērtēts 4,7% apmērā.

Ņemot vērā izlaižu starpību un vienreizējo pasākumu apmēru var konstatēt, ka 2022. gada vispārējās valdības strukturālais deficīts ir 0,03 % no IKP (skat. 2.1 .tabulu). 2023.gadā strukturālais deficīts pie nemainīgas politikas tiek prognozēts 0,2% no IKP. Līdz ar to tas ir zemāks par FDL noteikto vidēja termiņa mērķi, kas ir -0,5% no IKP. Ja, saskaņā ar iepriekšējām prognozēm strukturālais deficīts bija jāsamazina par 0,5% no IKP ik gadu līdz tas sasniedz 0,5%

no IKP vērtību 2025.gadā, tad pie aktuālākajām prognozēm strukturālā deficīta samazināšana nav nepieciešama, to var pat palielināt un turpmāk uzturēt FDL 10.pantā noteiktajā maksimālajā pieļaujamā līmenī.

Saskaņā ar augstāk minēto vispārējās valdības budžeta bilances mērķis 2023. – 2025. gadiem noteikts -0,5% no IKP.

2.1. tabula Vispārējās valdības strukturālās bilances mērķi

		2022	2023	2024	2025
IKP prognoze, milj. euro	(1)	39 439			
2022. gada vispārējās valdības budžeta bilance, milj. euro	(2)	- 1 838,8			
2022. gada vispārējās valdības budžeta bilance, % IKP	(3)=(2)/(1)*100	-4,7			
Izlaižu starpība, % no potenciālā IKP	(4)	0,36			
Bilances cikliskā komponente, % no IKP	(5)=0,378*(4)	0,14			
One-off un citi īslaicīgie pasākumi, % no IKP, tai skaitā	(6)=(7)+(8)+(9)	-4,77			
Covid-19 pandēmijas mazināšanas pasākumi	(7)	-2,02			
Energijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi	(8)	-2,55			
Atbalsts bēgļiem no Ukrainas	(9)	-0,21			
Vispārējās valdības strukturālās bilances prognoze un mērķi, % no IKP	(10)=(3)-(5)-(6)	-0,03	-0,5	-0,5	-0,5

Fiskālās telpas aprēķins

Ņemot vērā iepriekš definētos fiskālos nosacījumus un iepriekš norādītos strukturālās bilances mērķus, tiek noteikta fiskālā telpa 2023. gadam un turpmākajiem gadiem.

2.2. tabula. Fiskālā telpa

	2023	2024	2025
Vispārējās valdības nominālās bilances prognoze pie nemainīgas politikas, % no IKP	-2,6	-0,4	-0,4
Izlaižu starpība, % no potenciālā IKP	-2,08	-1,18	-0,43
Bilances cikliskā komponente, % no IKP	-0,79	-0,45	-0,16
One-off un citi īslaicīgie pasākumi, kas iekļauti nemainīgas politikas scenārijā % no IKP, tai skaitā	-2,07	-0,58	-0,68
Covid-19 pandēmijas mazināšanas pasākumi	-0,18	0,0	0,0
Energijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi	-1,42	0,0	0,0
Aizsardzības un iekšējās drošības finansējums	-0,39	-0,58	-0,68
Atbalsts bēgļiem no Ukrainas	-0,07		
Vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances prognozes nemainīgas politikas scenārijā, % no IKP	0,2	0,6	0,5
Vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi, % no IKP	-0,5	-0,5	-0,5
Fiskālā nodrošinājuma rezerve, % no IKP	0,1	0,1	0,1
Lēmumi, kas ietekmēs telpu, bet kas nav vēl bilancē, % no IKP	-0,1	0,0	0,0
Fiskālā telpa, % no IKP	0,50	0,99	0,86
Fiskālā telpa, milj. euro	215,1	444,2	408,0

2023. gadā fiskālās telpas apjoms ir **215,1** milj. *euro*, 2024. gadā **444,2** milj. *euro* un 2025. gadā **408,0** milj. *euro*. Kā jau tika minēts, ārpus šīs fiskālās telpas var finansēt vienreizējos pasākumus: kas saistīti ar Covid-19 pandēmijas negatīvo seku mazināšanu, enerģijas cenu būtiska pieauguma kompensāciju, valsts aizsardzību, iekšējo drošību un Ukrainas atbalstu.

2.1.2. Koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu noteikšana

Atbilstoši FDL nosacījumiem, līdztekus citiem fiskālajiem rādītājiem, vidēja termiņa budžeta ietvara veidošanas ietvaros ir nepieciešams aprēķināt koriģētos maksimāli pieļaujamus valsts budžeta izdevumus. Šī fiskālā rādītāja aprēķināšanas vispārējos principus nosaka FDL 15. pants.

Izdevumu izlīdzināšanas mērķis ir vidējā termiņā novērst augsti svārstīgu valsts budžeta izdevumu kategoriju ietekmi uz kopējo valsts budžeta izdevumu apmēru, tādējādi plānošanas fāzē nodrošinot izdevumu stabilitāti vidējā termiņā. Praksē ir pierādījies, ka šis mehānisms nestrādā, jo būtiskāku nenoteiktību rada fondu prognožu un izpildes atšķirības un virssaištību mehānisms.

Līdz ar to šā likuma 9. pantā ir ietverta norma, ka izlīdzinātie izdevumi tiek noteikti faktiski prognozēto izdevumu apjomā, tādā veidā faktiski neveicot izdevumu izlīdzināšanu.

2.3. tabulā ir parādīta koriģēto izdevumu aprēķināšana saskaņā ar FDL noteikto kārtību ar to atšķirību, ka izlīdzināto izdevumu vietā tiek ņemti faktiskie attiecīgajā gadā prognozētie izdevumi.

Aprēķinu algoritms tiek uzsākts ar minimāli plānojamās vispārējās valdības strukturālās bilances mērķa definēšanu, kas saskaņā ar iepriekšējās sadaļas aprakstu 2023. gadā ir -0,5% no IKP, 2024. gadā ir -0,5% no IKP un 2025. gadā ir -0,5% no IKP.

Turpmākie algoritma soļi paredz aprēķināt vispārējās valdības budžeta bilances apmēru, kas atbilst minimāli plānojamam vispārējās valdības strukturālās bilances mērķim. To aprēķina pie minimāli plānojamā vispārējās valdības strukturālās bilances mērķa pieskaitot vispārējās valdības budžeta bilances ciklisko komponenti un vienreizējos un citus pagaidu pasākumus (*one-off and other temporary measures*). Līdz ar to tiek iegūta vispārējās valdības budžeta bilance monetārajā izteiksmē, kas 2023. gadā ir -1815,0 milj. *euro*, 2024. gadā ir -1069,3 milj. *euro* un 2025. gadā ir -989,8 milj. *euro*.

Tālāk tiek aprēķināta valsts budžeta bilance pēc naudas plūsmas metodes, ko iegūst no iepriekš aprēķinātās vispārējās valdības budžeta bilances atskaitot prognozēto pašvaldību budžeta bilanci, prognozēto atvasināto publisko personu un budžeta nefinansēto iestāžu budžeta bilanci, kā arī EKS korekciju apjomu. Veicot iepriekš minētās darbības, tiek iegūta valsts budžeta bilance katram gadam. Tās apmērs 2023. gadā ir -1994,0 milj. *euro*, 2024. gadā ir -865,8 milj. *euro* un 2025. gadā ir -1452,4 milj. *euro*.

Lai aprēķinātu maksimāli pieļaujamus valsts budžeta izdevumus, no prognozētajiem valsts budžeta ieņēmumiem tiek atskaitīta iepriekš aprēķinātā valsts budžeta bilance. Tādējādi, tiek iegūti maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, kas 2023. gadā ir 14716,3 milj. *euro*, 2024. gadā ir 14701,5 milj. *euro* un 2025. gadā attiecīgi 14968,9 milj. *euro*.

Lai aprēķinātu koriģētos maksimāli pieļaujamus valsts budžeta izdevumus saskaņā ar FDL no maksimāli pieļaujamajiem valsts budžeta izdevumiem tiek atskaitīti izlīdzinātie izdevumi, kurus nosaka FDL 18. pants. Atbilstoši FDL 18. panta otrajā daļā noteiktajam,

izdevumu izlīdzināšana tiek piemērota:

- ES struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem;
- valsts budžeta izdevumiem, kas saistīti ar tās valsts parāda daļas apkalpošanu, kura ietilpst Valsts kases kompetencē.

Lai arī FDL to neparedz, izlīdzināmo izdevumu grupā šajā likumā tiek ietverts arī Atveseļošanas un noturības fonds un Taisnīgas pārkārtošanās fonds. Šie mehānismi ir jauni un tāpēc tie nebija paredzēti izstrādājot FDL, Tomēr pēc sava rakstura tie atbilst tiem gadījumiem, kad FDL paredzēja izdevumu izlīdzināšanu.

Izdevumu izlīdzināšana ES struktūrfondu, Atveseļošanas un noturības mehānisma, Taisnīgas pārkārtošanās fonda, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem tiek veikta 2014.-2020. gada un 2021.-2027. gada ES plānošanas periodam.

Kā jau tika minēts augstāk, 2023, 2024. un 2025. gadā izlīdzināto izdevumu apmērs tiek noteikts attiecīgajā gadā faktiski attiecīgajos fondos prognozēto izdevumu apmērā.

Pēc izlīdzināto izdevumu noteikšanas ir iespējams noteikt koriģētos maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus, no maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem atskaitot izlīdzināto izdevumu apmēru. Koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi 2023. gadā ir 12545,7 milj. *euro*, 2024. gadā ir 12164,4 milj. *euro* un 2025. gadā attiecīgi 12655,6 milj. *euro*.

Koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi turpmākajiem trim gadiem ir maksimālais izdevumu sliexsnis, kuru var atļauties sasniegt valsts budžetā, neskaitot ES fondu izdevumus un valsts parāda apkalpošanas izdevumus, kā arī 5. pantā noteiktos izdevumus (skat. zemāk sadaļu "Pasākumu finansēšana virs maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem").

Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi atbilstoši FDL tiek noteikti pie koriģētajiem maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem pieskaitot faktiskos ES fondu un faktiskos valsts parāda apkalpošanas izdevumus. Kā parādīts 2.4. tabulā, maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi atbilstoši FDL 2023. gadā ir 14716,3 milj. *euro*, 2024. gadā ir 14701,5 milj. *euro* un 2025. gadā attiecīgi 14973,0 milj. *euro*. Savukārt, faktiskie valsts budžeta izdevumi 2023. gadā ir 14668,9 milj. *euro*, 2024. gadā ir 14660,3 milj. *euro* un 2025. gadā attiecīgi 14925,5 milj. *euro*. Starpību starp šiem diviem lielumiem, veido fiskālā nodrošinājuma rezerve un vispārīgā gadījumā atlikusī fiskālā telpa pēc lēmumiem par fiskālās telpas sadali 2023. gada budžeta sagatavošanas procesā. Jāatzīmē, ka šogad tika sadalīta visa fiskālā telpa gan 2023. gadam, gan turpmākajiem gadiem, tāpēc atlikusī fiskālā telpa gan 2023. gadā, gan turpmākajos divos gados ir nulle.

2.3. tabula. Fiskālie rādītāji, kas tiek izmantoti koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanā

		2023	2024	2025
0	Iekšzemes kopprodukts, faktiskajās cenās, milj. <i>euro</i>	42 617	44 911	47 479
1	Strukturālās bilances mērķis, % no iekšzemes kopprodukta	-0,5	-0,5	-0,5
2	Cikliskā komponente, % no iekšzemes kopprodukta	-0,8	-0,4	-0,2
3	Vienreizējie un pagaidu pasākumi, % no iekšzemes kopprodukta	-3,0	-1,4	-1,4
4=1+2+3	Vispārējās valdības budžeta nominālā bilance, % no iekšzemes kopprodukta	-4,3	-2,4	-2,1
5=4*0	Vispārējās valdības nominālā bilance, milj. <i>euro</i>	-1 815,0	-1 069,3	-986,8

		2023	2024	2025
6	Pašvaldību budžeta bilance, milj. euro	-41,7	-42,4	-14,4
7	Atvasināto personu un budžeta nefinansētu iestāžu budžeta bilance, milj. euro	-6,0	-9,2	-25,8
8	EKS korekcijas, milj. euro	226,7	-151,9	505,9
9=5-6-7-8	Valsts budžeta bilance, milj. euro	-1 994,0	-865,8	-1 452,4
10	Valsts budžeta ieņēmumi, milj. euro	12 722,3	13 835,7	13 516,5
11=10-9	Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, milj. euro	14 716,3	14 701,5	14 968,9
12=12.1+12.2	Izlīdzinātie izdevumi, milj. euro	2 170,6	2 537,1	2 313,3
12.1	t.sk. izlīdzinātie ES fondu izdevumi, milj. euro	1 971,3	2 203,5	1 854,3
12.1.1	t.sk. neatmaksājamā daļa	223,6	191,4	206,4
12.1.2	atmaksājamā daļa	1 747,8	2 012,1	1 647,9
12.2	Izlīdzinātie valsts parāda apkalpošanas izdevumi	199,3	333,6	459,1
13=11-12	Koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, milj. euro	12 545,7	12 164,4	12 655,6
14=15+16	Faktiskie izdevumi	2 170,6	2 537,1	2 313,3
15	t.sk. Eiropas Savienības fondu izdevumi – augšup vērstā metode	1 971,3	2 203,5	1 854,3
15.1	t.sk. neatmaksājamā daļa	223,6	191,4	206,4
15.2	atmaksājamā daļa	1 747,8	2 012,1	1 647,9
16	Valsts parāda apkalpošanas izdevumi	199,3	333,6	459,1
17=13+14	Valsts budžeta izdevumi, milj. euro - lejup vērstā metode	14 716,3	14 701,5	14 968,9
18	Valsts budžeta izdevumi, milj. euro - augšup vērstā metode	14 673,7	14 656,6	14 921,4
19=17-18	Starpība	42,6	44,9	47,5
20	Fiskālā nodrošinājuma rezerve atbilstoši FDL	42,6	44,9	47,5
21	Fiskālā telpa	0,0	0,0	0,0

Maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu precizēšana budžeta izpildes laikā

FDL 5. panta pirmās daļas 1. punkts nosaka, ka koriģētos maksimāli pieļaujamajos valsts budžeta izdevumos precizē, ja rodas izmaiņas valsts pamatbudžeta izdevumos sakarā ar aktuālākām valsts sociālo pabalstu un pensiju saņēmēju kontingenta prognozēm.

Lai šo likuma normu varētu pielietot, ir nepieciešams fiksēt valsts sociālo pabalstu un pensiju saņēmēju kontingenta prognozes koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas brīdī, tātad prognozes, saskaņā ar kurām, ir izstrādāts likums “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadiem”. Līdz ar to šo paskaidrojumu:

- 4. pielikumā ir sniegta informācija par no Aizsardzības ministrijas pamatbudžeta programmas “Militārpersonu pensiju fonds” izmaksājamo izdienas pensiju saņēmēju prognozēm;
- 5. pielikumā ir sniegta informācija par no Labklājības ministrijas pamatbudžeta izmaksājamo valsts sociālo pabalstu saņēmēju prognozēm;
- 6. pielikumā ir sniegta informācija par no Labklājības ministrijas pamatbudžeta izmaksājamo izdienas pensiju saņēmēju prognozēm;
- 7. pielikumā ir sniegta informācija par no Labklājības ministrijas pamatbudžeta izmaksājamo piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensijas saņēmēju prognozēm.

FDL 5. panta pirmās daļas 2. punkts nosaka, ka koriģētos maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumus precizē, ja rodas izmaiņas valsts speciālā budžeta izdevumos sakarā ar aktuālākām sociālās apdrošināšanas pakalpojumu saņēmēju kontingenta, kā arī pensiju un pabalstu vidējā apmēra prognozēm. Tādējādi ir nepieciešams fiksēt sociālās apdrošināšanas pakalpojumu saņēmēju kontingenta, kā arī pensiju un pabalstu vidējā apmēra prognozes koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas brīdī, tātad prognozes, saskaņā ar kurām ir izstrādāts likums "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadiem". Šī informācija ir sniegta 8. pielikumā.

Pasākumu finansēšana virs maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem

FDL 9. pants nosaka, ka:

(1) Ja Ministru kabinets iesniedz Saeimā izskatīšanai likumprojektu, kas izraisa ietvara likumā noteikto koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu pārsniegumu, kurš nav saistīts ar FDL 5.panta pirmajā daļā minētajiem gadījumiem, vai kas izraisa ietvara likumā plānoto valsts budžeta ieņēmumu samazinājumu, Ministru kabinets vienlaikus iesniedz Saeimai arī likumprojektu vai likumprojektus, kas paredz izdevumu pieauguma vai ieņēmumu samazinājuma kompensēšanu. Kompensēšana notiek, palielinot ieņēmumus vai samazinot izdevumus.

(2) Ja Ministru kabinets pieņem normatīvo aktu, kas izraisa ietvara likumā noteikto koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu griestu pārsniegumu, kurš nav saistīts ar šā likuma 5.panta pirmajā daļā minētajiem gadījumiem, vai kas izraisa ietvara likumā plānoto valsts budžeta ieņēmumu samazinājumu, Ministru kabinets nodrošina, ka vienlaikus stājas spēkā arī tāds normatīvais akts vai tādi normatīvie akti, kas kompensē izdevumu pieaugumu vai ieņēmumu samazinājumu. Kompensēšana notiek, palielinot ieņēmumus vai samazinot izdevumus.

Tā, kā fiskālās politikas stratēģija izdevumus iedala "miera laika" un "krīzes laika" izdevumos un pēdējos budžeta izpildes gaitā var palielināt, palielinot attiecīgo apropriāciju, ja ir pieņemts attiecīgs Ministru kabineta lēmums un Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisija piecu darba dienu laikā no attiecīgās informācijas saņemšanas dienas ir to izskatījusi un nav iebildusi pret apropriācijas palielinājumu, rodas pretruna starp šo normu un FDL 9. pantu. Lai novērstu minēto pretrunu šā likuma 15. pantā tiek noteikts, ka Ministru kabinetam ir tiesības pārsniegt koriģētos maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumus, ja pārsniegums ir saistīts ar 5. pantā noteiktajiem izdevumiem. Līdz ar to šī norma, kā jaunāka, atceļ FDL 9. panta nosacījumus attiecībā uz "kara laika" izdevumu pieaugumu.

2.1.3. Uzkrāto bilanču starpības

FDL 11. pants nosaka automātisko *ex-post* korekcijas mehānismu, t.i. minimālās plānojamās vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances koriģēšanu, lai nodrošinātu to, ka iepriekšējo gadu faktiskās novirzes no bilances nosacījuma (FDL 10. pants) neietekmē budžeta sabalansētību. Ja budžeta izpildes gaitā tiek konstatēts, ka uzkrātā faktisko strukturālo bilanču novirze no plānoto bilanču apmēra ir pasliktinājusies par vismaz 0,5% no iekšzemes kopprodukta, nākamā vidēja termiņa budžeta likuma trešajā gadā vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi nosaka par 0,5% no IKP lielāku. Lai novērtētu uzkrāto bilanču starpību, tika veikti aprēķini, kas attēloti 2.4. tabulā.

2.4. tabula. Uzkrāto bilanču starpības aprēķins

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	Iekšzemes kopprodukts (faktiskajās cenās), milj. euro	22 749	23 626	24 378	25 371	26 984	29 154	30 679	30 294	33 696
2	Faktiskā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, % no iekšzemes kopprodukta	-0,7	-1,0	-1,5	-0,3	-1,2	-1,9	-1,2	-0,5	-1,1
3.((1.×2.) /100)	Faktiskā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, milj. euro	-164,1	-246,9	-360,2	-72,1	-335,1	-546,7	-373,2	-143,1	-387,2
4	Minimālā plānojamā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, % no iekšzemes kopprodukta	-1,3	-1,0	-1,0	-0,9	-1,0	-1,2	-0,6	-0,5	-2,1
5.((1.×4.) /100)	Minimālā plānojamā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, milj. euro	-295,7	-236,3	-243,8	-228,3	-269,8	-349,8	-173,8	-140,8	-707,6
6.(3.-5.)	Saimnieciskā gada bilanču starpība, milj. euro	131,6	-10,6	-116,4	156,3	-65,2	-196,8	-199,4	-2,3	320,5
7.((6./1.) ×100)	Saimnieciskā gada bilanču starpība, % no iekšzemes kopprodukta	0,6	0,0	-0,5	0,6	-0,2	-0,7	-0,6	0,0	1,0
8.(Σ(6.))	Uzkrāto bilanču starpības summa (kumulatīvi), milj. euro	131,6	121,0	4,6	160,9	95,7	-101,2	-300,5	-302,8	17,6
9.((8./1.) ×100)	Uzkrāto bilanču starpības summa, % no iekšzemes kopprodukta	0,6	0,5	0,0	0,6	0,4	-0,3	-1,0	-1,0	0,1
10	FDL 11. panta nosacījums, % no iekšzemes kopprodukta	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5

Salīdzinot ar likumu "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam" tika precizēti vispārējās valdības strukturālās bilances faktiskie rādītāji visā apskatāmajā laika periodā. Izmaiņas skaidrojamas gan ar potenciāla IKP pārskatīšanu no Finanšu ministrijas puses, gan ar faktisko IKP datu korekciju, ko veic Centrālā statistikas pārvalde, kas ietekmēja

cikliskās komponentes rādītājus un līdz ar to arī vispārējās valdības strukturālo bilanci. Rezultātā, gatavojot likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadiem” tika secināts, ka tikai 2019 un 2020. gadā uzkrāto bilanču starpības summa pārsniedz pieļaujamo kritēriju.

Atbilstoši FDL 11. panta ceturtajam punktam, minimālo plānojamo vispārējās valdības budžeta strukturālo bilanci koriģē, ja uzkrāto bilanču starpību summa pārsniedz robežvērtību ietvara likumprojekta sagatavošanas gadā. Uz pašreizējo brīdi pēdējais gads, par kuru ir pieejami faktiskie statistikas dati par nominālo budžeta bilanci ir 2021. gads, kas attiecīgi tālāk tiek izmantots kā references gads nosacījuma pārbaudei. Ņemot vērā statistisko informāciju par vispārējās valdības budžeta nominālo bilanci un Finanšu ministrijas izlaižu starpības novērtējumu, uzkrāto bilanču starpību summa 2021. gadā nepārsniedz FDL noteikto robežvērtību -0,5% no IKP un ir 0,1% IKP, tādējādi nav jāveic strukturālās bilances mērķa korekcijas.

2.1.4. Vidēja termiņa strukturālās budžeta bilances mērķu salīdzinājums

2.5. tabulā ir atspoguļots salīdzinājums starp likumā “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam” un likumā “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” noteiktajiem vispārējās valdības strukturālās bilances mērķiem.

2.5. tabula. Vispārējās valdības budžeta mērķu salīdzinājums starp vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam un vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam

	Vidēja termiņa budžeta ietvara likums 2022-2024		Vidēja termiņa budžeta ietvars 2023-2025		Starpība (3)=(2)-(1)
	Strukturālās bilances mērķis (1)	Noteicošais fiskālais nosacījums	Strukturālās bilances mērķis (2)	Noteicošais fiskālais nosacījums	
2022	-4,7	Bilances nosacījums	x	x	x
2023	-2,1	Bilances nosacījums	-0,5	Bilances nosacījums	-1,6
2024	-1,4	Bilances nosacījums	-0,5	Bilances nosacījums	-0,9
2025	x	x	-0,5	Bilances nosacījums	x

Salīdzinot strukturālās bilances mērķi 2023. gadam un 2024. gadam, starp abiem vidēja termiņa budžeta ietvariem, jāņem vērā specifiskie apstākļi 2021. gadā un 2022. gadā, kas izskaidro būtisko starpību attiecīgajos gados un ir detalizēti aprakstīti 2.1.1. nodaļā.

2.1.5. Vispārējās valdības sektorā klasificēto kapitālsabiedrību faktiskā ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci un parādu

Likuma “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” 21. pantā ir noteikts, ka informācija par vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību faktisko un prognozēto ietekmi uz vispārējās valdības izdevumiem, ieņēmumiem, budžeta bilanci un parādu ir publiski pieejama un Finanšu ministrija to iekļauj likuma paskaidrojumos. Informācija par vispārējā valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību faktisko ietekmi uz vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9) un parādu 2019., 2020. un 2021. gadā tiek atspoguļota 1. pielikumā. Informācija par vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozēto ietekmi vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9) 2023., 2024. un 2025. gadā atrodama 2. pielikumā, un informācija par vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozēto ietekmi uz vispārējās valdības parādu 2023., 2024. un 2025. gadā atrodama 3. pielikumā.

2.2. Vispārējās valdības budžeta galvenie fiskālie rādītāji

2.2.1. Vispārējās valdības budžeta struktūra

ES dalībvalstīs makroekonomisko rādītāju un publisko finanšu statistiku uzskaita atbilstoši vienotai un harmonizētai metodoloģijai – Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmai (turpmāk – EKS)⁶. 2014. gada septembrī ES tika ieviesta pārskatītā un atjaunotā EKS 2010, savukārt līdz tam nacionālo kontu sistēmas aprēķinos lietoja EKS 95, kas balstījās uz ANO 1993. gadā pieņemtajām nacionālo kontu sistēmas metodoloģijas rekomendācijām.

EKS ir starptautiski atzīts gan vispārēju ekonomikas procesu, gan atsevišķu ekonomikas sektoru, piemēram, valdības finanšu uzskaites standarts. EKS piemēro Māstrihtas kritēriju uzraudzībai, un tā ir ES fiskālās pārvaldības pamatā.

Ja Latvijā valsts finanšu vadībai izmanto naudas plūsmā balstītu nacionālo metodoloģiju, tad EKS mērķis ir, ievērojot detalizētus metodiskus nosacījumus, transformēt naudas plūsmas ieņēmumus un izdevumus uz EKS ieņēmumiem un izdevumiem. Tādējādi arī budžeta deficītu vai pārpalikumu var izteikt kā:

- vispārējās valdības budžeta bilanci (EKS metodoloģija) vai
- konsolidētā kopbudžeta bilanci (nacionālā metodoloģija).

⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr. 549/2013 par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu ES.

2.1.att. Vispārējās valdības budžeta struktūra (S130000)

Lai nodrošinātu pāreju no nacionālās uzskaites kopbudžeta uz vienoto EKS standartu, konsolidētā kopbudžeta bilancei piemēro EKS korekcijas, kas sevī ietver uzskaites metodoloģijas atšķirības. Būtiskākās EKS publisko finanšu statistikas metodoloģijas atšķirības salīdzinājumā ar nacionālo metodoloģiju ir šādas:

- EKS uzskaites pamatā ir uzkrājuma princips, savukārt nacionālajā budžeta vadībā ievēro naudas plūsmas principu;
- nacionālajā uzskaitē atsevišķu veidu finanšu darījumi (izdevumi u.tml.) EKS izpratnē var būt nefinanšu darījumi, attiecīgi ietekmējot budžeta izdevumus;
- EKS ir plašāks sektorālais tvērums – tas ir attiecināms uz visu vispārējās valdības institucionālo sektoru, tajā skaitā uz valsts vai pašvaldību kontrolētām un finansētām komercsabiedrībām, taču nacionālā budžeta uzskaitē aptver vien tipiskās budžeta iestādes.

Valsts finanšu uzskaiti atbilstoši EKS metodoloģijai Latvijā veic CSP. Savukārt FM izstrādā vispārējās valdības budžeta prognozes, ievērojot CSP izmantoto EKS metodiku, tādējādi nodrošinot prognozēto rādītāju metodoloģisku atbilstību vienotajiem EKS pamatprincipiem.

FM, veidojot vispārējās valdības budžeta bilances prognozes, veic pieklasificēto valsts un pašvaldību komersantu aptauju. Aptaujās tiek apkopota informācija par visu vispārējās valdības sektorā ietilpstošo valsts un pēc apgrozījuma lielāko pašvaldību komersantu plānoto saimniecisko darbību. Apkopotā informācija ļauj FM aprēķināt šo komersantu saimnieciskās darbības rezultāta ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci.

2.2.2. Vispārējās valdības budžeta bilance

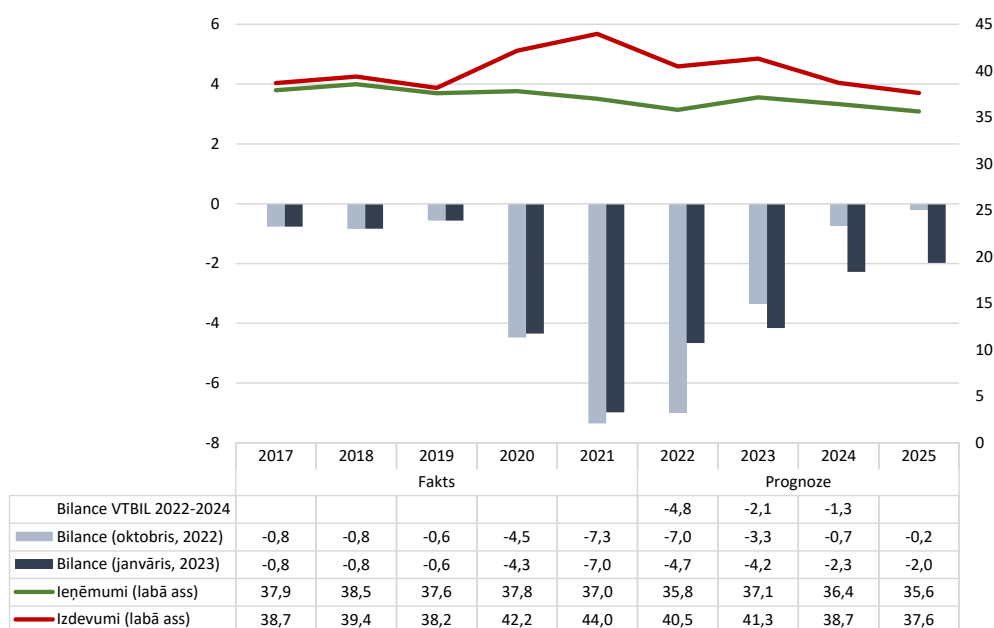
Finanšu ministrija, ņemot vērā Valsts kases publicētos datus par konsolidētā kopbudžeta izpildi 2022. gada janvārī-decembrī, ir aktualizējusi vispārējās valdības budžeta bilances novērtējumu 2022. gadam. Pēc EKS metodoloģijas vispārējās valdības budžeta deficīts **2022. gadā** bija 4,7% no IKP. Oficiālie dati par vispārējās valdības budžeta deficītu 2022. gadā

⁷ Valsts (S130130) vai pašvaldību struktūru (S130330) kontrolētās finansētās komercsabiedrības. Komersantu saraksts ir pieejams CSP tīmekļvietnē: <https://tools.csb.gov.lv/isk/lv>

⁸ No valsts budžeta daļēji finansēto atvasināto publisko personu (S130160) un budžeta nefinansēto iestāžu budžeti (S130150). Iestāžu saraksts pieejams CSP tīmekļvietnē: <https://tools.csb.gov.lv/isk/lv>

būs pieejami 2023. gada aprīlī, kad tiks pabeigti aprēķini par visiem vispārējās valdības sektora darījumiem, tai skaitā par vispārējās valdības kapitālsabiedrību darbības rezultātiem, un Centrālā statistikas pārvalde iesniegs Eurostat vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda notifikāciju.

Valsts kases dati liecina, ka 2022. gads noslēgts ar 1 450,7 milj. *euro* lielu deficītu konsolidētajā kopbudžetā. Salīdzinot ar 2021. gadu, vērojama kopbudžeta bilances uzlabošanās par 394,1 milj. *euro*, taču tā joprojām ir būtiski augstāka nekā pirms pandēmijas un pirmajā pandēmijas gadā, t.i., 2020. gadā. Straujā bilances pasliktināšanās 2020. un 2021. gadā skaidrojama ar nozīmīgu atbalstu Covid-19 pandēmijas seku mazināšanai, savukārt 2022. gadā šim atbalstam mazinoties, nākuši klāt atbalsta pasākumi energoresursu cenu pieauguma samazināšanai un atbalsts Ukrainas bēgļiem. Ja kopējā atbalsta ietekme uz deficītu 2020. gadā veidoja ap 1 miljardu *euro* jeb 3,2% no IKP un 2021. gadā tā palielinājās līdz 2,1 miljardam *euro* jeb 6,2% no IKP, tad 2022. gadā pēc FM novērtējuma kopējais atbalsts palielināja vispārējās valdības budžeta deficītu par 1,5 miljardiem *euro* jeb 3,8% no IKP, no kā gandrīz pusi veidoja energoatbalsts un atbalsts Ukrainas civiliedzīvotājiem. Jāatzīmē, ka 2022. gadā rudenī 430 milj. *euro* jeb 1,1% no IKP no valsts budžeta tika izlietoti dabasgāzes rezervju iegādei, ko vienlaikus ar atbalsta pasākumiem arī var uzskatīt par vienreizējiem izdevumiem. Savukārt, budžeta ieņēmumu pusē 2022. gadā bija novērojams straujš pieaugums, galvenokārt būtiski pieaugot kopbudžeta nodokļu ieņēmumiem par 1,5 miljardiem *euro* jeb 15,2% salīdzinājumā ar 2021. gadu. Augstākus ieņēmumus 2022. gadā nozīmīgi ietekmēja ekonomiskās aktivitātes kāpums gada sākumā, darba samaksas pieaugums, kā arī strauji augošais cenu līmenis visa veida precēm un pakalpojumiem.

2.2. att. Vispārējās valdības budžeta bilance, ieņēmumi un izdevumi, % no IKP (Datu avots: Eurostat, FM)

Vispārējās valdības budžeta deficīts **2023. gadam** tiek prognozēts 1,8 miljardu *euro* jeb 4,2% no IKP apmērā, tai skaitā 2023. gadā plānotā atbalsta ietekme ir 0,8 miljardi *euro* jeb 1,9% no IKP. Atbalsta ietekmi uz deficītu galvenokārt veido energoatbalsts 622 milj. *euro*, atbalsts Ukrainas civiliedzīvotājiem 102 milj. *euro* un Covid-19 atbalsta ietekme 89 milj. *euro* apmērā, pamatā nodrošinot finansējumu vakcīnām.

2024. un 2025. gada vispārējās valdības budžeta deficīts tiek prognozēts attiecīgi 2,3% no IKP un 2,0% no IKP. Prognožu pamatā ir aktualizētie budžeta ieņēmumi un izdevumi,

balstoties uz 2022. gada decembrī sagatavoto vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenāriju, valdības pieņemtajiem lēmumiem par jauniem pasākumiem, kā arī ņemot vērā pašvaldību un citu atvasināto publisko personu budžetu iespējamo attīstību turpmākajos gados.

Sagatavojot vispārējās valdības budžeta bilances prognozes 2023.-2025. gadam, papildus atbalstam krīžu mazināšanai tika ņemti vērā vēl šādi pasākumi:

- Valsts drošības un aizsardzības izdevumu palielināšana, galvenokārt pretgaisa aizsardzības sistēmām 200 milj. *euro* apmērā katru gadu, tādējādi aizsardzības izdevumiem jau 2023. gadā sasniedzot 2,8% no IKP;
- Minimālās darba samaksas paaugstināšana no 500 *euro* līdz 620 *euro* mēnesī ar 2023. gada 1. janvāri un līdz 700 *euro* ar 2024. gada 1. janvāri;
- Atlīdzības palielināšana ārstniecības personām, pedagogiem (nodrošinot zemākās mēneša darba algas likmes pieaugumu gan pirmsskolu, gan vispārējās izglītības pedagogiem), asistenta un pavadoņa pakalpojuma sniedzējiem un horizontāli valsts pārvaldē kapacitātes stiprināšanai;
- Lielāki izdevumi veselības aprūpes pakalpojumu uzlabošanai, tai skaitā onkoloģijas jomā; satiksmes nozarei, tai skaitā autoceļu pārbūvei un atjaunošanai, sabiedriskajam transportam un dzelzceļa infrastruktūrai; augstākajai izglītībai, zinātnes bāzes finansējumam un valsts pētījumu programmai;
- 2023. gadā Latvijā sagaidāma 32 jaunu elektrovilcienu piegāde, negatīvi ietekmējot komersantu bilances vispārējās valdības budžetā. Lai gan liela daļa no vilcienu iegādes darījuma tiek finansēta no ES Kohēzijas fonda līdzekļiem, tiek nodrošināts arī valsts budžeta līdzfinansējums vilcienu iegādei, un pēc EKS metodoloģijas izdevumi tiek uzskaitīti atbilstoši vilcienu faktiskajai piegādei.

**2.6. tabula. Vispārējās valdības budžeta un konsolidētā kopbudžeta bilance
2021. - 2025. gadā, milj. euro un % no IKP**

	2021	2022	2023	2024	2025	2023	2024	2025
	Fakts	Novērt.	Prognoze (pie nemainīgas politikas) ⁹			Prognoze		
Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP	-7,0	-4,7	-2,6	-0,4	-0,4	-4,2	-2,3	-2,0
Vispārējās valdības budžeta bilance	-2 350,6	-1 838,8	-1 129,2	-196,4	-181,4	-1 772,4	-1 024,4	-939,2
Centrālā valdība	-2 584,2	-2 157,8	-1 224,5	-249,5	-147,9	-1 893,7	-1 112,7	-941,8
<i>t.sk. komersanti</i>	27,1	-20,0	-197,6	-26,9	-26,2	-197,6	-26,9	-26,2
Vietējā valdība	-77,7	50,9	47,2	-15,5	-62,4	49,2	-13,5	-60,4
<i>t.sk. komersanti</i>	-22,9	-26,1	-9,9	4,8	-4,5	-9,9	4,8	-4,5
Sociālās nodrošināšanas fondi	311,3	268,1	48,2	68,6	28,9	72,1	101,8	62,9
EKS korekcijas	-505,8	-388,2	262,3	-147,1	507,6	226,7	-151,9	505,9
KOPBUDŽETA BILANCE	-1 844,8	-1 450,7	-1 391,5	-49,4	-689,0	-1 999,0	-872,5	-1 445,2
Ieņēmumi	12 549,2	14 273,8	14 952,7	16 238,8	16 034,6	15 094,0	16 316,4	16 108,4
Nodokļu ieņēmumi	10 031,0	11 557,3	12 244,2	12 899,9	13 574,7	12 286,7	12 960,1	13 636,5
Ne-nodokļu ieņēmumi	771,2	847,6	781,3	690,7	704,6	847,5	708,0	716,5
Pašu ieņēmumi	372,5	427,7	421,8	414,4	416,6	423,1	414,4	416,6
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 371,0	1 439,7	1 504,6	2 233,0	1 337,9	1 536,0	2 233,1	1 338,0
Pārējie ieņēmumi	3,4	1,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Izdevumi	14 394,0	15 724,5	16 344,1	16 288,2	16 723,6	17 093,1	17 188,9	17 553,5

⁹ Atbilstoši MK 22.12.2022 informatīvajam ziņojumam "Par aktualizētām makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025.gadā"

	2021	2022	2023	2024	2025	2023	2024	2025
	Fakts	Novērt.	Prognoze (pie nemainīgas politikas) ⁹			Prognoze		
Atlīdzība	2 939,5	3 120,2	3 385,9	3 459,6	3 479,0	3 497,7	3 605,1	3 633,2
Preces un pakalpojumi	1 554,6	2 313,2	1 908,2	1 847,8	1 903,8	2 008,4	1 895,3	1 955,0
Procentu izdevumi	256,6	196,5	229,0	362,6	484,2	230,0	363,8	485,5
Subsīdijas un dotācijas	3 627,6	3 840,9	4 145,2	3 748,5	3 699,2	4 631,6	4 370,0	4 262,2
Sociālie pabalsti	4 291,3	4 523,6	4 854,7	5 067,8	5 327,5	4 856,6	5 089,7	5 349,5
Iemaksas ES budžetā	398,4	391,9	384,6	382,1	436,1	384,6	382,1	436,1
Kapitālie izdevumi	1 268,2	1 280,4	1 375,8	1 376,8	1 351,7	1 421,2	1 439,8	1 389,7
Pārējie izdevumi	57,8	57,8	60,8	43,0	42,1	63,0	43,1	42,3

Valsts pamatbudžets

Valsts pamatbudžetā 2022. gadā līdzīgi kā iepriekšējos gados augstu izdevumu līmeni noteica valdības apstiprinātie atbalsta pasākumi krīžu mazināšanai. 2023. gadā Covid-19 atbalsta finansējums jau paredzēts krietni mazākā apmērā, vienlaikus valdība paredzējusi finansējumu energoresursu cenu mazināšanai 622 milj. *euro* apmērā un Ukrainas civiliedzīvotājiem 102 milj. *euro* apmērā.

2023. gadā kā prioritāte ir noteikta minimālā ienākuma līmeņa palielināšana, turpmāk piesaistot to sociāli ekonomiskajiem rādītājiem. Minimālo ienākumu sliekšņu noteikšanā Latvijā notiks pāreja no minimālā ienākuma sliekšņa skaitliskās vērtības *euro* izteiksmē uz procentuālo vērtību, līdz ar to minimālo ienākumu sliekšnis nebūs zemāks par 20% no CSP tīmekļvietnē publicētās minimālo ienākumu mediānas uz vienu ekvivalento patērētāju mēnesī. Plānots, ka jaunie minimālo ienākumu sliekšņi būs lielāki nekā iepriekš un stāsies spēkā 2023. gada 1. jūlijā. Sākot ar 2024. gadu, tos plānots pārskatīt katra gada janvārī. Pašlaik vismazākais ienākums ir 109 *euro*, no jūlija tas pieaugs līdz 125 *euro*.

Vienlaikus valsts prioritātes ir investīcijas cilvēkos un konkurētspējas stiprināšanā, novirzot būtisku finansējumu zinātnei, pētījumiem un augstākās izglītības jomai. Turpinot mērķtiecīgu atbalstu veselības stiprināšanai, papildu finansējums piešķirts veselības aprūpes pakalpojumu pieejamībai onkoloģijas jomā, tajā skaitā inovatīviem medikamentiem, kā arī pakalpojumu pieejamībai bērniem.

Valdība būtisku finansējumu atvēlējusi valsts drošības stiprināšanai, kur pamatā tika atbalstīts finansējums vienreizējiem pasākumiem, kurus ir iespējams finansēt ārpus fiskālās telpas. Tostarp ir paredzēts finansējums ne tikai Aizsardzības ministrijai un Iekšlietu ministrijai, bet arī kritiski svarīgu iekārtu iegādei sabiedriskajiem medijiem. Tas nodrošinās televīzijas signālu nepārtrauktību un mobilitāti, kas ir pamats sabiedrības informēšanai par notiekošo valstī. Paredzēts finansējums valsts pārvaldes kapacitātes stiprināšanai, nodrošinot stratēģiski svarīgo amata grupu atlīdzību. Valdība ir atbalstījusi arī papildu finansējumu tiesu darbinieku kapacitātes stiprināšanai un Uzņēmumu reģistra veiktspējai.

2023. gadā un tālākajos gados valsts pamatbudžetā tiek prognozēti ievērojami lielāki izdevumi ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu īstenošanai salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem. To sekmēs finansējums ES fondu 2021.-2027. gada plānošanas perioda projektu īstenošanai, kā arī finansējums Atveseļošanas fonda projektiem un *Rail Baltica* īstenošanai.

Valsts speciālais budžets

Pateicoties ļoti labai sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumu izpildei, augstu darba samaksas pieauguma tempu ietekmē, 2022. gadā valsts speciālajā budžetā bija pārpalikums 343,5 milj. *euro* apmērā, kas salīdzinājumā ar 2021. gadu palielinājās par 143 milj. *euro*. Ja valsts speciālā budžeta ieņēmumi 2022. gadā palielinājās par 523,0 milj. *euro* jeb 15,3%, tad

izdevumi kāpa par 380 milj. *euro* jeb 11,8%. Ņemot vērā 2022. gada ļoti augsto pensiju indeksācijas koeficientu, kā arī ātrāku pensiju indeksāciju no 2022. gada 1. augusta, šajā budžetā vērojami par 262 milj. *euro* jeb 11,9% augstāki izdevumi vecuma pensijām. Tāpat 2022. gada sākumā strauji pieaugošais slimības gadījumu skaits dēļ Covid-19 vīrusa omikrona paveida gadā kopumā veicināja izdevumu kāpumu slimības pabalstiem par 46,1 milj. *euro* jeb 14,7%.

2023.-2025. gadā tiek prognozēta valsts speciālā budžeta pārpalikuma tālākā samazināšanās, īpaši 2023. gadā izdevumu pieauguma tempam pārsniedzot ieņēmumu pieaugumu, ko turpinās noteikt izdevumu pieaugums vecuma pensijām 2022. gadā veiktās augstās indeksācijas ietekmē. Pensiju saņēmēju skaits pensionēšanās vecuma paaugstināšanas dēļ turpina sarukt, tomēr 2025. gadā pensiju reforma noslēgsies, un pēc tās atbilstoši *Eurostat* demogrāfiskajām prognozēm ir sagaidāms iedzīvotāju 65+ pieaugums.

Bezdarba līmenim pieaugot 2023. gadā, salīdzinot ar 2022. gadu, tiek prognozēts, ka valsts speciālajā budžetā izdevumi bezdarbnieku pabalstiem pieaugs, taču sākot ar 2024. gadu bezdarba līmenim samazinoties, izdevumi šajā pozīcijā pieaugs lēnām, pamatā palielinoties vidējam pabalsta apmēram.

Prognozējot izdevumus pensijām un sociālajiem pabalstiem vidējā termiņā, ir ņemtas vērā šādas izmaiņas:

- No 2014. gada pakāpeniski palielinās pensionēšanās vecums – ik gadu par trim mēnešiem, līdz 2025. gadā tiks sasniegts 65 gadu vecums. Tiesības uz valsts vecuma pensiju 2023. gadā būs personām, kuras sasniegs 64 gadu un 6 mēnešu vecumu. Personām, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem, ir tiesības pensionēties priekšlaicīgi – divus gadus pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas, tātad 2023. gadā pensionēties priekšlaicīgi var personas, kuras sasniegušas 62 gadu un 6 mēnešu vecumu;
- 2022. gada augustā indeksēja pensijas un atlīdzības vai to daļu, kas nepārsniedz 534 *euro* mēnesī. Indeksētas tika vecuma, invaliditātes, izdienas un apgādnieka zaudējuma pensijas un atlīdzības, kuras piešķirtas vai pārrēķinātas līdz 2022. gada 31. jūlijam. Vecuma pensijām atkarībā no apdrošināšanas stāža tika piemēroti indeksi 1,2287-1,2369;
- Piešķirto piemaksu par katru apdrošināšanas stāža gadu, kas uzkrāts līdz 1995. gada 31. decembrim, no 2022. gada 1. augusta palielināja no 1,74 līdz 2,14 *euro* – ja vecuma pensija piešķirta līdz 1996. gada 31. decembrim vai invaliditātes pensija piešķirta un vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamais vecums sasniegts līdz 1996. gada 31. decembrim; no 1,16 līdz 1,43 *euro* – ja vecuma vai invaliditātes pensija piešķirta, sākot no 1997. gada 1. janvāra;
- No 2023. gada 1. janvāra palielinās vecāku pabalsta apmēru strādājošiem vecāku pabalsta saņēmējiem. Vecāku pabalsts līdzšinējo 30% vietā tiks palielināts līdz 50% no piešķirtā pabalsta apmēra, ja atsāk nodarbinātību laikā, kad vēl ir tiesības saņemt vecāku pabalstu. Izmaiņas attieksies uz tiem vecākiem, kuri ir nodarbināti un neatrodas bērna kopšanas atvaļinājumā vai gūst ienākumus kā pašnodarbinātie;
- No 2023. gada 1. jūlija minimālo ienākumu sliekšnis nav zemāks par 20% no ienākumu mediānas. Sociālās aizsardzības sistēmas jomās ir noteikti diferencēti minimālo ienākumu sliekšņi, tie attiecas uz valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējiem, minimālo vecuma un invaliditātes pensiju saņēmējiem un sociālās palīdzības pašvaldībā saņēmējiem. Plānots, ka jaunie minimālo ienākumu sliekšņi stāsies spēkā no 2023. gada 1. jūlija, bet turpmāk, sākot ar 2024. gadu, tie tiks pārskatīti katra gada janvārī.

Atvasināto publisko personu budžets

Atvasināto publisko personu budžetā (turpmāk – APP) jau kopš 2016. gada ik gadu veidojas pārpalikums, kas saistīts ar pieaugošu valsts budžeta transfertu apmēru, tāpat arī palielinoties pašu ieņēmumiem, tai skaitā par saņemtajiem maksas pakalpojumiem, ko lielā mērā ietekmē augošie mācību maksu ieņēmumi universitātēs. Vēsturiski deficīta veidošanās APP nosaka augsts ieguldījumu līmenis, piemēram, 2015. gadā noslēdzoties ES fondu 2007.-2013. gada plānošanas perioda ciklam. Tiek sagaidīts, ka vidējā termiņā, kad noslēgsies 2014.-2020. gada ES fondu plānošanas perioda cikls, transfertu apjoms būs zemāks, bet tiks pabeigti lielāki infrastruktūras projekti universitātēs un zinātniskajos institūtos, palielinot izdevumus.

APP budžetā vidējā termiņā paredzēti papildus līdzekļi augstākai izglītībai, zinātnes bāzes finansējuma palielināšanai, finansējuma pieaugums fundamentālo un lietišķo pētījumu programmas projektu īstenošanai, valsts pētījumu programmas īstenošana, tāpat arī citām prioritātēm. Vidējā termiņā APP budžetā sagaidāms mērens kapitālo izdevumu pieaugums, tāpat sagaidāmi augstāki izdevumi precēm un pakalpojumiem, ņemot vērā inflācijas ietekmi, piemēram, uz izdevumiem par komunālajiem pakalpojumiem.

2.7. tabula. Valsts konsolidētā budžeta bilance 2021. – 2025. gadā, milj. euro

	2021	2022	2023	2024	2025	2023	2024	2025
	Fakts	Novērt.	Prognoze (pie nemainīgas politikas) ¹⁰			Prognoze		
VALSTS BUDŽETA BILANCE	-1 753,9	-1 513,6	-1 349,8	-4,9	-672,6	-1 957,4	-830,1	-1 430,7
Ieņēmumi	10 676,9	12 110,9	12 783,0	13 970,7	13 659,5	12 914,0	14 032,9	13 717,5
Nodokļu ieņēmumi	8 347,2	9 617,8	10 242,5	10 787,4	11 358,8	10 274,7	10 832,3	11 404,8
Ne-nodokļu ieņēmumi	691,1	762,9	742,9	664,8	675,0	809,1	682,0	696,9
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 365,0	1 435,0	1 499,0	2 227,4	1 332,3	1 530,4	2 227,5	1 332,4
Pārējie ieņēmumi	273,7	295,2	298,6	291,1	293,3	299,9	291,1	293,3
Izdevumi	12 430,8	13 624,4	14 132,8	13 975,6	14 332,0	14 871,4	14 863,0	15 148,3
Uzturēšanas izdevumi	11 593,6	12 745,8	13 277,3	13 151,8	13 610,1	13 951,2	13 973,2	14 385,3
Kapitālie izdevumi	837,2	878,7	855,4	823,8	722,0	920,0	889,8	763,0
VALSTS PAMATBUDŽETA BILANCE	-1 980,5	-1 889,2	-1 435,2	-95,1	-707,3	-2 065,1	-953,4	-1 499,4
Ieņēmumi	7 418,6	8 291,9	8 686,8	9 622,0	9 100,7	8 797,1	9 653,1	9 126,7
Nodokļu ieņēmumi	5 329,1	6 078,3	6 405,3	6 704,3	7 071,7	6 416,5	6 718,0	7 085,7
Ne-nodokļu ieņēmumi	620,4	673,2	680,6	599,5	606,7	746,8	616,7	618,7
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 345,9	1 409,8	1 479,0	2 207,4	1 312,3	1 510,4	2 207,5	1 312,4
Pārējie ieņēmumi	123,2	130,7	121,9	110,9	109,9	123,4	110,9	109,9
Izdevumi	9 399,2	10 181,2	10 121,9	9 717,1	9 808,0	10 862,2	10 606,4	10 626,1
Uzturēšanas izdevumi	8 591,4	9 322,3	9 330,3	8 952,8	9 148,4	10 002,5	9 776,1	9 925,5
Kapitālie izdevumi	807,7	858,9	791,6	764,3	659,6	859,7	830,3	700,6
VALSTS SPECIĀLĀ BUDŽETA BILANCE	200,5	343,5	91,1	99,4	60,6	113,7	132,5	94,5
Ieņēmumi	3 410,1	3 933,2	4 174,0	4 417,2	4 628,5	4 197,0	4 451,9	4 664,0
Nodokļu ieņēmumi	3 018,0	3 539,5	3 837,2	4 083,1	4 287,1	3 858,1	4 114,3	4 319,2
Pārējie ieņēmumi	392,1	393,6	336,8	334,1	341,4	338,9	337,6	344,9
Izdevumi	3 209,6	3 589,6	4 082,8	4 317,8	4 567,9	4 083,3	4 319,4	4 569,5
Uzturēšanas izdevumi	3 207,9	3 587,6	4 082,0	4 316,9	4 567,0	4 082,1	4 318,5	4 568,6
Kapitālie izdevumi	1,7	2,0	0,8	0,9	0,9	1,2	0,9	0,9
ATVAS. PUBL. PERS. BUDŽETA BILANCE	26,1	33,8	-5,7	-9,2	-25,8	-6,0	-9,2	-25,8

¹⁰ Atbilstoši MK 22.12.2022. informatīvajam ziņojumam "Par aktualizētām makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025. gadā"

	2021	2022	2023	2024	2025	2023	2024	2025
	Fakts	Novērt.	Prognoze (pie nemainīgas politikas) ¹⁰			Prognoze		
Ieņēmumi	508,0	572,4	551,1	557,3	555,6	583,5	602,2	604,9
Izdevumi	481,9	538,6	556,8	566,5	581,5	589,4	611,4	630,7

Pašvaldību budžets

Pašvaldību budžetā 2022. gadā bija vērojams pārpalikums, ieņēmumiem pieaugot straujāk nekā izdevumiem, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Pašvaldību budžetā 2022. gadā ieņēmumi 3,3 miljardu *euro* apmērā bija par 376,7 milj. *euro* jeb 13,1% augstāki nekā, salīdzinot ar 2021. gadu, pamatā dēļ augstākiem iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem. Arī transferti no valsts pamatbudžeta 2022. gadā saņemti 1,1 miljarda *euro* apmērā, kas ir par 77,6 milj. *euro* jeb 7,8% vairāk nekā iepriekšējā gadā. Transfertu pieaugumu galvenokārt nodrošināja mērķdotāciju pieaugums, kas galvenokārt paredzētas pedagogu atlīdzībai. Valsts speciālās dotācijas apmērs, kas tika ieviesta 2019. gadā, lai kompensētu 2018. gada nodokļu reformas ietekmi, 2022. gadā jau samazinājās salīdzinājumā ar 2021. gadu, un tiek plānots to būtiski samazināt 2023. gadā un vidējā termiņā.

Pašvaldību budžeta izdevumi 2022. gadā 3,2 miljardu *euro* apmērā bija par 222,8 milj. *euro* jeb 7,5% lielāki nekā 2021. gadā. Izdevumu kāpums bijis pamatā kārtējiem izdevumiem, kamēr kapitālajiem izdevumiem vērojams kritums. Ievērojams izdevumu pieaugums bijis precēm un pakalpojumiem, kas inflācijas ietekmē pieauga par 136,3 milj. *euro* jeb 23,3%. Lielāki izdevumi pamatā skaidrojami ar augstākiem tēriņiem autoceļu un ielu uzturēšanai, kā arī lielākiem izdevumiem par siltumenerģiju, elektroenerģiju, kurināmo un ēdināšanu pašvaldību iestādēs. Sociāla rakstura maksājumi pašvaldībās 2022. gadā 198,6 milj. *euro* apmērā pieauguši par 62,8 milj. *euro* jeb 46,2%, kas pamatā saistāms ar valsts atbalsta pasākumu sniegšanu Ukrainas civiliedzīvotājiem un energoatbalsta izmaksu veikšanu no pašvaldību budžeta. Savukārt, būvniecības apjomu krituma ietekmē tieši ES fondu projektos pašvaldību budžetā kapitālie izdevumi bijuši par 71,4 milj. *euro* jeb 11,3% zemāki salīdzinājumā ar 2021. gadu.

2023.-2025. gadā pašvaldību budžetā tiek prognozēts deficīts, ņemot vērā mērenu ieņēmumu pieaugumu vidējā termiņā un straujāku izdevumu pieaugumu, it īpaši 2023. gadā. Tiek prognozēts, ka 2023. gadā pieaugs izdevumi visa veida preču un pakalpojumu iegādei, ko nosaka augstās energoresursu cenas un inflācija, kā arī valsts finansējuma palielināšana izglītojamo ēdināšanai no 1. līdz 4. klasei (no 2,15 uz 3,09 *euro*). Tāpat tiek prognozēti augstāki izdevumi sociālajam atbalstam dēļ atsevišķām energoatbalsta izmaksām un atbalsta ukraiņu bēgļiem, ņemot vērā, ka šos jautājumus koordinē pašvaldības, kā arī palielinoties pabalstiem saistībā ar minimālā ienākuma līmeņa celšanu. Pēc salīdzinoši zemāka investīciju apmēra, kāds bija 2022. gadā, 2023. gadā sagaidāms kapitālo izdevumu pieaugums, ko sekmēs ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu aktīvāka īstenošana. Augstāku izdevumu līmeni pašvaldību budžetā nosaka arī papildus piešķirtais finansējums pedagogu darba samaksas paaugstināšanai, minimālās algas paaugstināšanai 2023. un 2024. gadā un asistenta un pavadona pakalpojuma sniedzējiem.

2.8. tabula. Pašvaldību konsolidētā budžeta bilance 2021.-2025. gadā, milj. euro

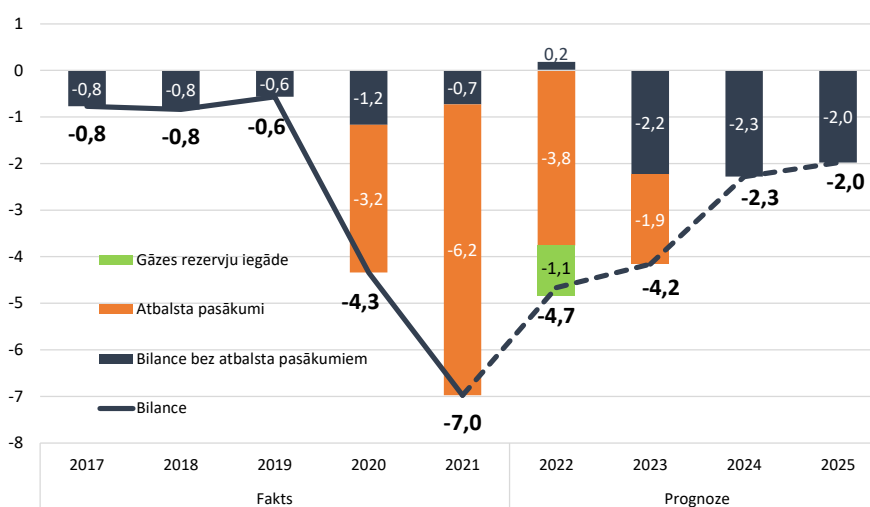
	2021	2022	2023	2024	2025	2023	2024	2025
	Fakts	Novērt.	Prognoze (pie nemainīgas politikas) ¹¹			Prognoze		
PAŠVALDĪBU BUDŽETA BILANCE	-90,9	62,9	-41,7	-44,5	-16,4	-41,7	-42,4	-14,4
Ieņēmumi	2 875,7	3 252,3	3 315,2	3 315,2	3 421,9	3 301,6	3 359,7	3 447,5
Nodokļu ieņēmumi	1 683,8	1 939,5	2 001,7	2 112,6	2 216,0	2 012,0	2 127,9	2 231,7
Transferts no valsts budžeta	990,4	1 068,1	1 106,5	995,5	998,8	1 082,5	1 024,7	1 008,7
Pārējie ieņēmumi	201,4	244,8	207,1	207,1	207,1	207,1	207,1	207,1
Izdevumi	2 966,6	3 189,4	3 356,9	3 359,6	3 438,3	3 343,2	3 402,1	3 461,9
Uzturēšanas izdevumi	2 335,5	2 629,8	2 755,4	2 766,9	2 785,3	2 758,8	2 788,4	2 810,9
Kapitālie izdevumi	631,1	559,6	601,5	592,7	653,0	584,4	613,7	651,0

2.2.3. Atbalsta pasākumi krīžu seku mazināšanai

Kopš 2020. gada sākuma Latvijas tautsaimniecība ir saskārusies ar Covid-19 pandēmiju un tās sekām, kā rezultātā valdība lēma par apjomīgu atbalsta paketi. Savukārt 2022. gada sākumā sākoties energoresursu cenu pieaugumam un Krievijai iebrūkot Ukrainā, valdībai, lai reaģētu uz krīzi, bija jāņem par papildus atbalsta piešķiršanu gan energoresursu cenu pieauguma samazināšanai, gan Ukrainas civiliedzīvotājiem. Saglabājoties augstajam cenu līmenim, 2022. gada jūnijā-septembrī tika lemts par papildus atbalstu 2022./2023. gada apkures sezonai.

Kopējais realizētais atbalsts 2020. gadā veidoja 1,3 miljardus *euro* jeb 4,2% no IKP, savukārt 2021. gadā kopējais atbalsts tika sniegts 2,3 miljardu *euro* apmērā jeb 6,8% no IKP. 2022. gadā pēc FM novērtējuma visiem trim atbalsta veidiem izlietoti 1,7 miljardi *euro* jeb 4,2% no IKP, savukārt 2023. gadam šobrīd ielānoti 833 milj. *euro* jeb 2,0 no IKP.

Atbalsta ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci ir negatīva, un 2020. gadā tā veidoja 3,2% no IKP, 2021. gadā 6,2% no IKP, savukārt FM vērtējumā atbalsta ietekme uz bilanci 2022. gadā bija 3,8% no IKP (kopā ar dabasgāzes rezervju iegādi 4,8% no IKP) un 2023. gadā tā tiek prognozēta 1,9% no IKP.

2.3. att. Vispārējās valdības budžeta bilance ar atbalstu un bez atbalsta pasākumiem, % no IKP (Datu avots: Eurostat, FM)

¹¹ Atbilstoši MK 22.12.2022. informatīvajam ziņojumam "Par aktualizētām makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025. gadā"

Covid-19 atbalsts

Lai nodrošinātu atbalstu iedzīvotājiem un uzņēmumiem Covid-19 krīzē, kopš 2020. gada valdība ir apstiprinājusi un realizē nozīmīgu atbalsta paketi. Ja 2020. gadā faktiskais Covid-19 atbalsts tautsaimniecībai tika sniegts 1,3 miljardu *euro* jeb 4,2% no IKP apmērā, 2021. gadā 2,3 miljardu *euro* jeb 6,8% no IKP apmērā, tad atbilstoši Finanšu ministrijas novērtējumam, apkopojot Valsts kases un citu iestāžu datus, Covid-19 atbalsts 2022. gadā sniegts nepilna 1 miljarda *euro* jeb 2,4% no IKP apmērā, savukārt 2023. gadā 0,1 miljarda *euro* jeb 0,2% no IKP apmērā.

Aktualizējot vispārējās valdības budžeta bilances vidējam termiņam, tika ņemta vērā apstiprinātā atbalsta negatīvā ietekme uz budžeta bilanci. Ja 2021. gadā novērtētā ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci veidoja 2,1 miljardu *euro* jeb 6,2% no IKP, tad, balstoties uz Finanšu ministrijas novērtējumu, 2022. gadā ietekme bijusi 0,8 miljardus *euro* jeb 2% no IKP. Savukārt 2023. gadā ietekme uz bilanci tiek vērtēta būtiski zemākā apmērā – 0,1 miljards *euro* jeb 0,3% no IKP, galvenokārt paredzot finansējumu Covid-19 vakcīnu iegādei un turpinot realizēt investīciju projektus, kas uzsākti iepriekš.

Pieņemtos atbalsta pasākumus Covid-19 krīzes pārvarēšanai var sadalīt vairākās kategorijās – atbalsts nodokļu jomā, atbalsts pabalstu jomā, atbalsts aizdevumu un garantiju jomā, atbalsts nozarēm. Pasākumi ar lielāko fiskālo ietekmi katrā kategorijā ir atspoguļoti 2.9. tabulā.

2.9. tabula. Atbalsts Covid-19 izraisītās krīzes seku mazināšanai tautsaimniecībā un tā fiskālā ietekme, % no IKP un milj. euro

	2021		2022			2023	
	Izpilde		Plāns	Izpilde	Novērtējums	Plāns	Novērtējums
	Apjoms	Ietekme uz bilanci	Apjoms	Apjoms	Ietekme uz bilanci	Apjoms	Ietekme uz bilanci
ATBALSTS KOPĀ	2 284,1	-2 102,8	1 623,0	965,8	-795,7	109,9	-89,5
% no attiecīgā gada IKP	6,8	-6,2	4,1	2,4	-2,0	0,3	-0,2
I Atbalsts nodokļu jomā	62,6	-12,8	35,5	37,0	-4,9	5,5	25,1
II Atbalsts pabalstu jomā, tai skaitā	533,5	-533,5	143,2	87,1	-87,1	-	-
Dīkstāves pabalsti	135,9	-135,9	0	0	0		
Algu subsīdijas	32,7	-32,7	57,0	7,6	-7,6		
Pabalsts ģimenēm ar bērniem	187,9	-187,9	0	0,2	-0,2		
Pabalsts pensionāriem un personām ar invaliditāti	110,0	-110,0	0	0	0		
Slimības pabalsta apmaksā no valsts budžeta līdzekļiem saistībā ar Covid-19	32,7	-32,7	49,0	49,0	-49,0		
Pabalsts vakcinētām personām virs 60 gadiem	15,0	-15,0	30,1	23,8	-23,8		
Slimības palīdzības pabalsts	2,9	-2,9	0	0	0		
Bezdarbnieku palīdzības pabalsts	10,8	-10,8	0	0	0		
Citi pabalsti	5,5	-5,5	6,6	6,4	-6,4		
III Atbalsts aizdevumu un garantiju jomā	133,7	-91,7	230,3	76,9	-72,8	38,9	-21,3
IV Atbalsts nozarēm, tai skaitā	1 497,2	-1 456,3	977,5	594,3	-624,0	65,5	-93,2
Veselības nozarei	578,4	-538,2	573,3	378,3	-408,0	65,5	-79,7
Satiksmes nozarei (t.sk. avio nozarei un autoceļiem)	227,9	-227,9	68,8	68,8	-68,8		
Izglītībai un zinātnei (t.sk. sportam un attālinātajām mācībām)	36,9	-36,9	16,1	16,0	-16,0		
Kultūras nozarei	19,8	-19,8	6,3	4,8	-6,5		
Zemkopības nozarei	24,1	-24,1	0,3	0,2	-0,2		
Augstas gatavības projekti (bez autoceļiem)	52,5	-51,8	93,1	52,0	-52,0	0	-13,5

	2021		2022			2023	
	Izpilde		Plāns	Izpilde	Novērtējums	Plāns	Novērtējums
	Apjoms	Ietekme uz bilanci	Apjoms	Apjoms	Ietekme uz bilanci	Apjoms	Ietekme uz bilanci
Granti apgrozāmajiem līdzekļiem	513,1	-513,1	160,0	55,7	-55,7		
V ES fondu finansējuma atbalsts	57,2	-8,6	236,5	170,6	-6,9	-	-

Energoatbalsts

Valsts atbalsts energoresursu cenu pieauguma apstākļos paredz pasākumu kopumu, kas ietverts Energoresursu cenu ārkārtēja pieauguma samazinājuma pasākumu likumā. Četrus mēnešus – no 2022. gada 1. janvāra līdz 30. aprīlim tika nodrošināti dažāda veida atbalsta pasākumi juridiskām un fiziskām personām, lai daļēji kompensētu pieaugošās energoresursu izmaksas. Atbalsta pasākumu mērķis bija mazināt negatīvo sociālekonomisko ietekmi uz iedzīvotāju labklājību un tautsaimniecības izaugsmi, kas saistīta ar iepriekš nepieredzētu energoresursu strauju cenu kāpumu. Energoatbalsta pakete 2021./2022. gada apkures sezonai tika plānota 372 milj. *euro*, un tika realizēta 348 milj. *euro* apmērā, tai skaitā sniedzot atbalstu gan uzņēmumiem, gan mājsaimniecībām, tai skaitā izmaksājot pabalstus neaizsargātām sabiedrības sociālām grupām.

2022. gada jūnijā-septembī valdība pieņēma lēmumu par atbalstu 2022./2023. gada apkures sezonai un energoatbalsta pakete, ņemot vērā līdz 2023. gada 13. janvārim pieņemtos Ministru kabineta lēmumus, tika plānota virs 1 miljarda *euro* apmērā, galvenokārt daļēji kompensējot mājsaimniecībām un uzņēmumiem elektroenerģijas, centralizētās siltumapgādes izmaksu sadārdzinājumu un dažāda veida kurināmā iegādi. Taču pēc FM novērtējuma, ņemot vērā pasākumu operatīvo izpildi līdz 2022. gada beigām, budžeta izdevumi energoatbalstam 2022. gadā kopumā nesasniedza plānoto par 231 milj. *euro* un bija 605 milj. *euro* jeb 1,5% no IKP, savukārt 2023. gadā tiek prognozēts, ka plāns 622 milj. *euro* jeb 1,5% no IKP apmērā tiks izpildīts.

2.10. tabula. Atbalsts energoresursu cenu pieauguma samazināšanai, % no IKP un milj. *euro*

Pasākumi	2021	2022		2023
	Izpilde	Plāns	Izpilde	Plāns
ATBALSTS KOPĀ	1,9	836,1	605,0	621,6
% no attiecīgā gada IKP	0,0%	2,1%	1,5%	1,5%
Kompensējošie pasākumi cenu pieauguma samazināšanai	1,9	571,1	341,5	547,0
Sociālie pabalsti		214,9	239,9	74,6
Atbalsts energoefektīvajiem uzņēmumiem		50,0	23,5	
2021./2022. apkures sezona	1,9	372,4	347,9	
Kompensējošie pasākumi cenu pieauguma samazināšanai, tai skaitā:	1,9	232,9	217,5	
Elektroenerģijas sistēmas pakalpojuma maksas kompensācija pilnā apmērā visiem galalietotājiem no 2021.gada 1.decembra līdz 2022.gada 30.aprīlim		141,4	134,8	
Dabāsgāzes tirdzniecības pakalpojuma maksas kompensācija no 2022.gada 1.janvāra līdz 2022.gada 30.aprīlim		27,4	26,5	
Obligātā iepirkuma komponentes maksas kompensācija par periodu no 2022.gada 1.janvāra līdz 2022.gada 30.aprīlim		21,2	21,8	
Sociālie pabalsti, tai skaitā:		139,4	130,4	
Valsts budžeta mērķdotācija pašvaldībām mājokļa pabalsta nodrošināšanai - 50 procentu apmērā no faktiskajiem izdevumiem mājokļa pabalstam, kas radušies laikposmā no 2022.gada 1.janvāra līdz 2022.gada 31.decembrim		14,1	5,5	
Atbalsta izmaksa 20 <i>euro</i> mēnesī senioriem un personām ar invaliditāti laikposmā no 2022.gada 1.janvāra līdz 2022.gada 30.aprīlim		44,3	43,8	

Pasākumi	2021	2022		2023
	Izpilde	Plāns	Izpilde	Plāns
Atbalsta izmaksa 50 <i>euro</i> mēnesī ģimenēm ar bērniem laikposmā no 2022.gada 1.janvāra līdz 2022.gada 30.aprīlim		81,1	81,0	
2022./2023. gada apkures sezona		413,7	233,5	621,6
Kompensējošie pasākumi cenu pieauguma samazināšanai, tai skaitā:		338,2	124,0	547,0
Elektroenerģijas izmaksu pieauguma kompensācija mājāsaimniecībām, kuras apkurei izmanto elektroenerģiju		15,2	0,03	37,9
Dabasgāzes izmaksu pieauguma kompensācija mājāsaimniecībām		26,1	6,1	17,4
CSA centralizētās siltumenerģijas izmaksu pieauguma kompensācija mājāsaimniecībām		72,0	26,4	96,0
Malkas iegādes izmaksu pieauguma kompensācija mājāsaimniecībām (ar čeku)		21,8	0,1	21,8
Malka ar kuru nav saglabāts čeks, 60 <i>euro</i> pabalsts (līdz 31.augustam iegāde notikusi)		4,8	12,9	
Brikešu iegādes izmaksu pieauguma kompensācija mājāsaimniecībām		2,0	0,1	2,0
Granulu izmaksu pieauguma kompensācija mājāsaimniecībām		10,5	1,1	11,9
Elektroenerģijas sistēmas pakalpojuma maksas samazinājums uzņēmumiem pilnā apmērā 2022.gada 1.oktobris līdz 2023.gada 30.aprīlis		53,0	31,0	70,6
Starpības kompensācija starp regulēto tarifu un tirgus cenu dabasgāzei mājāsaimniecībām (noteikt dabasgāzes tirgus cenu mājāsaimniecībām identisku regulētās dabasgāzes cenai: 108,7 <i>euro</i> /MWh)		3,1	1,7	7,8
Elektroenerģijas sistēmas pakalpojuma maksas samazinājums uzņēmumiem pilnā apmērā		19,2	5,1	47,9
Centralizētās siltumapgādes izmaksu kompensēšana mājāsaimniecībām		24,9	15,1	62,2
Juridisko lietotāju elektroenerģijas kompensācijas (kompensēt visiem juridiskajiem lietotājiem elektroenerģijas izmaksu pieaugumu 50% apmērā virs elektroenerģijas cenas 160 <i>euro</i> /MWh)		85,7	24,4	171,4
Sociālie pabalsti, tai skaitā:		75,5	109,5	74,6
Valsts budžeta mērķdotācija pašvaldībām mājokļa pabalsta nodrošināšanai - 50 procentu apmērā no faktiskajiem izdevumiem mājokļa pabalstam, kas radušies 2023.gadā				14,7
Ātrāka pensiju indeksācija (no 2022.gada 1.augusta)		52,1	90,8	
Atbalsts senioriem, personām ar invaliditāti, apgādnieku zaudējušām personām (01.11.2022. līdz 30.05.2023 tik izmaksāti 10, 20 vai 30 <i>euro</i> mēnesī, atkarībā no saņēmēja pensijas ienākuma apmēra)		23,1	18,3	59,9

Atbalsts Ukrainas civiliedzīvotājiem

2022. gada 24. februārī Krievijas Federācijas militārie spēki iebruka Ukrainā, kā rezultātā miljoniem ukraiņu ir spiesti pamest savas mājas un emigrēt uz citām valstīm. Atbilstoši Iekšlietu ministrijas informācijai, Latvijā kopš kara sākuma Ukrainā vairāk kā 38 tūkstošiem personām izsniegti uzturēšanās dokumenti ar tiesībām uz nodarbinātību. 2022. gada 3. martā Saeima pieņēma Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumu, kurā noteikta kārtība atbalsta sniegšanai termiņā līdz 120 dienām. Ukrainas iedzīvotājiem, kuri ieceļojuši Latvijā, tiek sniegta sociālā palīdzība un nodrošināti sociālie pakalpojumi. Tiek segti ēdināšanas un izmitināšanas izdevumi, pašvaldības izmaksā vienreizēju pabalstu krīzes situācijā 272 *euro* pilngadīgai personai un 190 *euro* par katru bērnu, valsts nodrošina vienreizēju pabalstu darba uzsākšanai. Tāpat 7,2 milj. *euro* apmērā ir veiktas iemaksas starptautiskajās organizācijās humānās un militārās palīdzības sniegšanai Ukrainai, piešķirts finansējums pirmsskolas izglītības pakalpojuma nodrošināšanai bēgļu bērniem, kā arī līdzekļi latviešu valodas kursiem. 2022. gadā kopējais izdevumu apmērs no valsts budžeta veidoja 81 milj. *euro*, bet 2023. gadam, atbilstoši valdības 2022. gada 20. decembrī lemtajam, paredzēti 102 milj. *euro*. Papildus valsts atbalstam, Latvijas iedzīvotāji ik dienu sniedz palīdzību ukraiņiem Latvijā, kā arī ziedo līdzekļus humānās un militārās palīdzības nodrošināšanai.

2.2.4. Budžeta prognožu salīdzinājums ar aktuālajām EK prognozēm

Salīdzinot FM sagatavotās vispārējās valdības budžeta prognozes ar aktuālajām EK prognozēm, ir būtiski ņemt vērā to izstrādes laiku. Paskaidrojumu sagatavošanas brīdī ir pieejamas EK fiskālās prognozes, kas tika publicētas 2022. gada novembrī. FM gadījumā 2022. gada budžeta deficīta novērtējumā tika ņemta vērā aktuālākā IKP prognoze, kas izstrādāta 2022. gada decembrī un jau ņemti vērā Valsts kases dati par kopbudžeta izpildi 2022. gadā, kas tika publicēti 2023. gada janvārī. Savukārt gatavojot budžetu 2023. gadam, ieņēmumu un izdevumu prognozes ir aktualizētas, ņemot vērā valdības pieņemtos lēmumus par prioritāro pasākumu finansēšanu, kā arī informāciju par valdības apstiprinātajiem atbalsta pasākumiem līdz 2023. gada 13. janvārim.

2.11. tabula FM budžeta prognozes salīdzinājums ar EK prognozi, % no IKP

	LV		EK (rudens 2022) ¹²		Starpība (procentpunktos)	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Vispārējās valdības budžeta bilance	-4,7	-4,2	-7,1	-3,4	-2,4	0,8
Ieņēmumi	35,8	37,1	36,3	37,2	0,5	0,1
Nodokļu ieņēmumi ¹³	29,8	29,4	29,9	29,6	0,1	0,2
<i>Ražošanas un importa nodokļi</i>	13,2	13,0	13,3	13,2	0,1	0,2
<i>Ienākuma un mantas kārtējie nodokļi</i>	6,9	6,7	7,0	6,9	0,1	0,2
<i>Neto sociālās iemaksas</i>	9,6	9,7	9,5	9,5	-0,1	-0,2
Pārējie ieņēmumi	6,0	7,7	6,4	7,6	0,4	-0,1
Izdevumi	40,5	41,3	43,3	40,6	2,8	-0,6
Atlīdzība	10,1	10,4	10,7	10,8	0,6	0,4
Starppatēriņš	6,9	6,0	6,0	6,7	-0,9	0,7
Sociālie maksājumi	13,5	13,2	11,6	11,6	-1,9	-1,6
Procentu izdevumi	0,5	0,6	0,5	0,6	0,0	0,0
Subsīdijas	0,7	0,6	2,7	2,0	2,0	1,4
Bruto pamatkapitāla veidošana	4,3	5,5	5,0	5,3	0,7	-0,2
Pārējie izdevumi	4,5	5,0	6,8	4,1	2,3	-0,9

Atbilstoši 2022. gada rudens prognozēm EK sagaida, ka Latvijas vispārējās valdības budžeta deficīts 2022. gadā būs 7,1% no IKP un 2023. gadā būs 3,4% no IKP. EK prognozētais deficīts 2022. gadam ir augstāks nekā FM novērtētais, pamatā augstāku izdevumu subsīdiju dēļ, visticamāk, iekļaujot energoatbalsta pasākumus valdības sākotnēji apstiprinātajā apmērā, taču faktiskie dati rāda, ka izdevumi energoatbalstam 2022. gadā bija zemāki nekā plānots un tas jau ir ņemts vērā FM prognozē. Savukārt, attiecībā uz 2023. gada vispārējās valdības budžeta deficītu, FM prognozē augstāku deficītu, jo tiek ņemts vērā papildus finansējums valdības prioritātēm, galvenokārt aizsardzības un iekšējās drošības stiprināšanai.

2.3. Vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni

2022. gada 14. decembrī Saeimas ārkārtas sēdē tika izteikta uzticība Ministru kabinetam un attiecīgi uzsākts budžeta 2023. gadam un vidējam termiņam veidošanas process.

¹² Datu avots: AMECO.

¹³ Nodokļu ieņēmumi atbilstoši EKS metodoloģijai (D.2 + D.5 + D.61 + D.91).

Artura Krišjāņa Kariņa vadītais Ministru kabinets atbilstoši “Deklarācijai par iecerēto darbību”¹⁴ (turpmāk – Deklarācijā) ir izvirzījis cilvēku par galveno Latvijas vērtību.

Valdību veidojošie politiskie spēki apņēmušies īstenot politiku, kas sniedz Latvijas iedzīvotājiem drošību un labklājību, stiprinot valsts izaugsmes ceļu. Pēdējo gadu laikā īstenotas būtiskas pārmaiņas augstākās izglītības un zinātnes, finanšu sektora, investīciju piesaistes, administratīvā iedalījuma un citās jomās, kas ir ielikušas nozīmīgus pamatus nākotnes attīstībai. Lai turpmākajos gados varētu īstenot ekonomikas transformāciju, saskaņā ar valdības Deklarāciju, kā svarīgākās prioritātes ir noteiktas **valsts drošība un ārpolitika, izglītība, enerģētika, klimats un vide, konkurētspēja un dzīves kvalitāte.**

Ministru kabineta 2022. gada 22. decembra sēdē, izskatot informatīvo ziņojumu „Par aktualizētām makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.–2025. gadā”, tika pieņemts zināšanai, ka vispārējās valdības budžeta bilance pie nemainīgas politikas tiek prognozēta 2023. gadā -1129,1 milj. *euro* jeb -2,6% no IKP, 2024. gadā -196,4 milj. *euro* jeb -0,4% no IKP un 2025. gadā -181,4 milj. *euro* jeb -0,4% no IKP un tika noteikts, ka **fiskālā telpa 2023. gadā ir 215,1 milj. *euro*, 2024. gadā ir 444,2 milj. *euro* un 2025. gadā ir 408,0 milj. *euro*, neskaitot vienreizējos pasākumus.**

Valdību veidojošo partiju pārstāvji pēc Ministru kabineta 2022. gada 22. decembra sēdes ir plaši izdiskutējuši ministriju un citu centrālo valsts, tai skaitā neatkarīgo iestāžu, finansējuma pieprasījumus prioritārajiem pasākumiem un vienojušies par **papildus atbalstu** vidēja termiņa budžeta prioritātēm **2,4 mljrd. *euro*** apmērā, t.sk. 710,2 milj. *euro* 2023. gadam (1,7% no IKP), 876,7 milj. *euro* (2,0% no IKP) 2024. gadam un 850,9 milj. *euro* (1,8% no IKP) 2025. gadam.

Papildus jau esošajām valsts programmām prioritāro pasākumu īstenošanai tiks izmantoti līdzekļi no fiskālās telpas, budžeta izpildes procesā pārdalāmie finanšu līdzekļi un papildu iemaksas valsts budžetā no valsts kapitālsabiedrībām, kā arī vienreizējiem pasākumiem ir paredzēts finansējums ārpus fiskālās telpas.

2.3.1. Politikas pasākumi vidēja termiņa budžeta prioritāro attīstības virzienu īstenošanā

Drošība

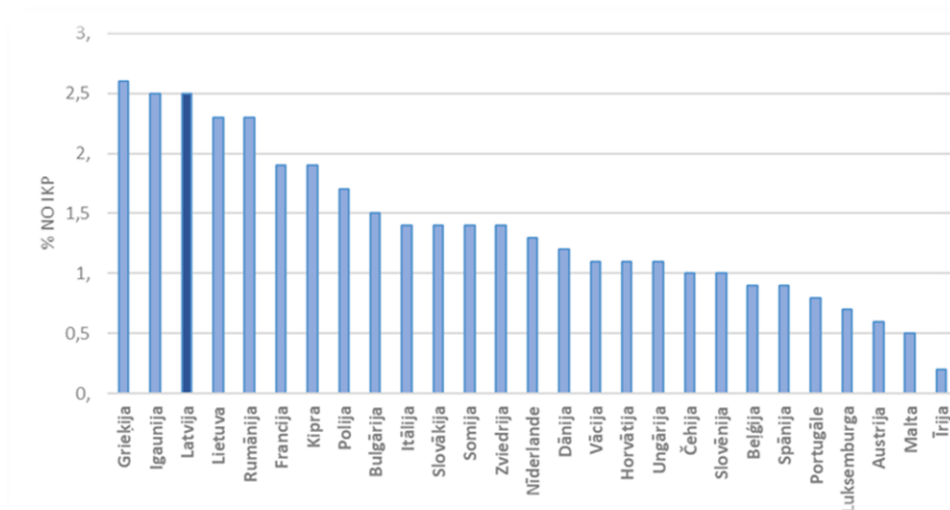
Krievijas militārā agresija Ukrainā ir radījusi 21. gs. vēl nebijušus drošības draudus globālā līmenī. Reagējot uz Krievijas militāro agresiju Ukrainā, valdības Deklarācijā drošība ir izvirzīta par vienu no galvenajām prioritātēm. Drošības joma aptver ne tikai ārējo militāro drošību un ārpolitiku, bet arī iekšējo drošību, tiesiskumu un likuma varas stiprināšanu, kas ietver gan policijas, gan ugunsdzēsēju, gan robezsardzes, gan korupcijas apkarošanas spēkus.

Kā liecina *Eurostat* dati¹⁵, Latvijā vispārējās valdības izdevumi aizsardzībai (kas iekļauj sevī izdevumus militārai aizsardzībai, civilai aizsardzībai, ārvalstu militārās palīdzības izdevumus, izdevumus pētniecībai un attīstībai aizsardzības jomā un citus) 2020. gadā sasniedza 2,5% no IKP (skat 2.4. attēlu). Tādā pašā apjomā izdevumi aizsardzībai tika nodrošināti arī Igaunijā, savukārt Lietuvā 2020. gadā izdevumi aizsardzībai veidoja 2,3% no

¹⁴ Deklarācija par Ministru kabineta iecerēto darbību (14.12.2022.), pieejama: <https://www.mk.gov.lv/iv/media/14490/dowoad?attachment>

¹⁵ *Eurostat* datu bāze, informācija pieejama: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp/default/table?lang=en

IKP. Lielāki izdevumi aizsardzībai bija tikai Grieķijā, kur tie sasniedza 2,6% no IKP. Aizsardzības kapacitātes stiprināšana ir viena no prioritātēm visās Baltijas valstīs.

2.4. att. Vispārējās valdības budžeta izdevumi aizsardzībai atbilstoši funkcionālajām kategorijām 2020.gadā, % no IKP

Lai gan vispārējās valdības izdevumi ir salīdzinoši augsti, līdz ar drošības situācijas izmaiņām, kas saistītas ar Krievijas militāro iebrukumu Ukrainā, ar mērķi stiprināt valsts drošību un aizsardzību un nodrošināt Nacionālo bruņoto spēku kaujas spēju paātrinātu attīstību, tika veikti grozījumi Valsts aizsardzības finansēšanas likumā un budžeta finansējums aizsardzībai (bez valdības atbalstītajām prioritātēm) 2023. gadā tiek plānots 2,25% apmērā no IKP, 2024. gadā 2,4% apmērā no IKP, 2025. gadā 2,5% apmērā no IKP.

Atbilstoši deklarācijā paredzētajam, valsts aizsardzības budžetu tiek plānots palielināt līdz 3% no IKP 2027. gadā, nodrošinot bruņojumu, materiāli tehniskos līdzekļus, kā arī personālsastāvu gan Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem, gan Zemessardzei, kā arī nodrošinot plašāku sabiedrības sagatavotību valsts aizsardzībai, izveidojot valsts aizsardzības dienestu. Liels uzsvars arī tiek likts uz NATO un transatlantiskās sadarbības nozīmi, turpinot līdzdarboties NATO kolektīvās aizsardzības sistēmā, kā arī ES ārējās un drošības politikas iniciatīvās.

Atbilstoši likumam “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” prioritārajam virzienam “Drošība” vidējā termiņā ir paredzēts papildus finansējums vairāk kā 1,1 mljrd. *euro* apmērā, t.sk. ārpus fiskālās telpas vienreizējām investīcijām valsts drošības dienestu un spēju stiprināšanai 2023. gadam 354,1 milj. *euro* (0,8% no IKP), 2024. gadam - 384,5 milj. *euro* (0,9% no IKP) un 2025. gadam - 350,6 milj. *euro* (0,7% no IKP). Galvenās papildus izdevumu pozīcijas 2023. – 2025. gadiem:

- pretgaisa aizsardzības sistēmu iegādei ir paredzēti 600 milj. *euro*;
- speciālo ugunsdzēsības un glābšanas transportlīdzekļu iegādei 166,3 milj. *euro* apmērā;
- valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta depo - katastrofu pārvaldības centru izbūvei: 103,2 milj. *euro*;
- valsts robežas joslas infrastruktūras izveidei - 77,6 milj. *euro*;
- Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam un atbalstam Ukrainas rekonstrukcijai - 77 milj. *euro*;
- kibernetikas stiprināšanai, kā arī iedzīvotāju nodrošināšana ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm valsts apdraudējumu gadījumā - 40,1 milj. *euro*;

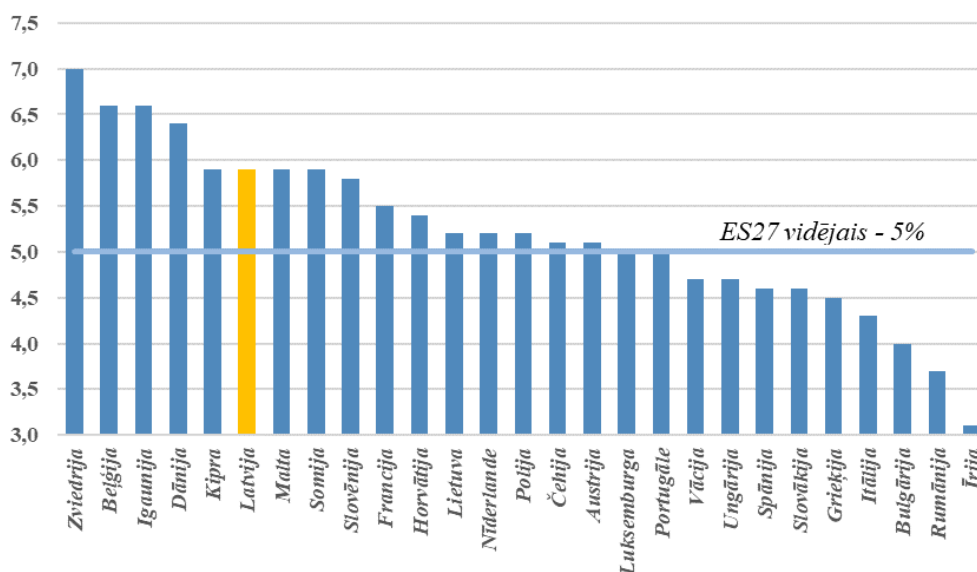
- Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes struktūrvienību nodrošināšanai ar atbilstošām telpām, kā arī piemaksām par darbu svētku dienās amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm - 19,3 milj. *euro*;

Prioritāriem pasākumiem ārpolitikas jomā 2023. – 2025. gadiem iezīmēts papildus finansējums 62,3 milj. *euro* apmērā.

Izglītība

Deklarācijā par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību ir noteikta apņemšanās, īstenojot jaunas reformas vai pilnveidojot uzsāktās, visās izglītības pakāpēs nodrošināt atbilstošus resursus to kvalitatīvai un savlaicīgai ieviešanai, kā arī iesaistīt nozares sociālos un sadarbības partnerus, izveidojot nozares padomi. Valdības mērķis ir panākt, lai līdz 2030. gadam Latvija būtu *OECD PISA*¹⁶ pētījuma rezultātos starp 10 līderiem pasaulē.

Atbilstoši *Eurostat* publicētajiem COFOG¹⁷ vispārējās valdības sektora izdevumu klasifikācijas datiem finansējums izglītības jomā Latvijā (5,9% no IKP pēc 2020. gada datiem) ir sestais augstākais Eiropas Savienībā, pārsniedzot gan Eiropas Savienības vidējo rādītāju (5,0% no IKP), gan arī apsteidzot Lietuvu (5,2% no IKP), bet vienlaikus atpaliekot no Igaunijas (6,6% no IKP). Tas norāda uz to, ka finansējums izglītībai Latvijā ir adekvātā līmenī, bet, ir nepieciešams risināt pedagoģu atalgojuma un noslodzes jautājumus, kā arī, ņemot vērā izmaksu un sekojošo inflācijas pieaugumu, ir nepieciešamība saglabāt izglītības jomā sniegtā atbalsta nodrošināšanu un kvalitāti.

2.5. att. Vispārējās valdības sektora izdevumi izglītības funkciju nodrošināšanai 2020.gadā ES dalībvalstīs (% no IKP), avots: Eurostat

Prioritārajam virzienam **Izglītība** vidējā termiņā tiek novirzīts finansējums vairāk kā 170 milj. *euro* apmērā (45,1 milj. *euro* 2023. gadam, 60,3 milj. *euro* 2024. gadam un 67,0 milj. *euro* 2025. gadam). Papildus minētajam jau 2022. gada rudenī tika panākta vienošanās starp

¹⁶ OECD PISA (*Programme for International Student Assessment*) ir Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas starptautiskās skolēnu prasmiņu novērtēšanas programmas pētījums, kurā pārbauda 15 gadu vecu skolēnu lasīšanas, matemātikas un dabaszinātņu kompetences. Informācija pieejama: <https://www.oecd.org/pisa/>

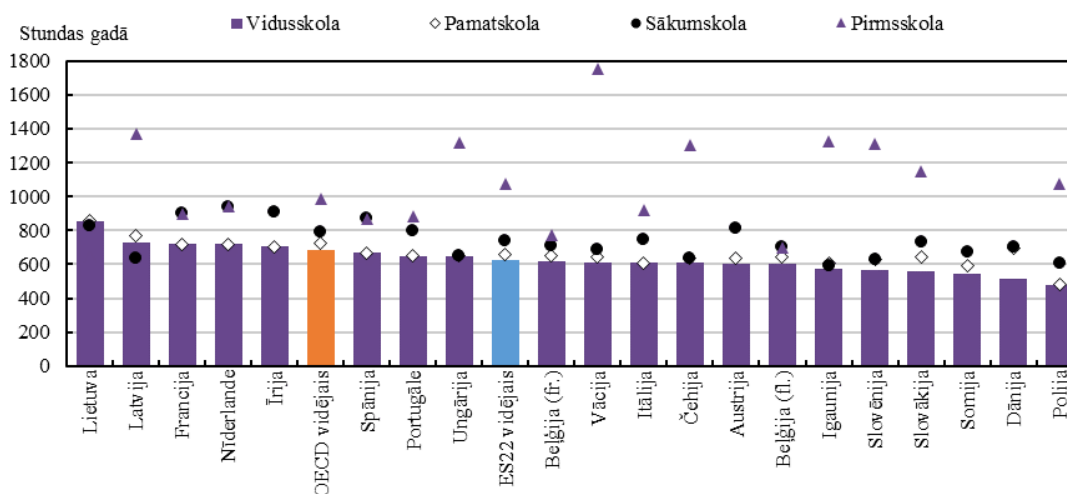
¹⁷ Vispārējās valdības izdevumu sadalījums pēc to funkcijām.

valdību un Latvijas izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrību (LIZDA) par konkurētspējīga pedagogu atalgojuma un sabalansētu slodžu nodrošināšanu, paredzot finansējumu budžeta ietvarā šādā apmērā: 61,6 milj. euro 2023. gadam un 62,3 milj. euro 2024. un turpmākajiem gadiem. Izglītības jomā deklarācijā tiek paredzēta rīcība, lai visos izglītības posmos nodrošinātu izglītības kvalitāti un efektīvi ieviestu izglītības satura reformas, nodrošinot atbilstošus resursus, pilnveidotu jēgpilnu, efektīvu, uz zinātniski pārbaudītiem kritērijiem balstītu izglītības kvalitātes monitoringa sistēmu.

Pedagogu atalgojuma līmeni ir ilgstošs izglītības sistēmas izaicinājums, kura risināšanai Ministru kabinets iepriekšējos divos vidēja termiņa budžeta ietvaros ir piešķīris papildu finansējumu. Arī šajā vidēja termiņa budžeta ietvara periodā pedagogu **atalgojuma un slodzes līdzsvarošana** ir atzīta par vienu no prioritātēm, lai tai novirzītu papildu finanšu resursus.

2022. gada maija izglītības uzņēmuma "Lielvārds" pētījums "Skolotāju balss"¹⁸ apliecina, ka 48% skolotāju ir regulāri pārstrādājušies, tiek norādīts, ka tikai 17% strādā normālu slodzi jeb 33-40 stundas nedēļā, bet katrs desmitais skolotājs (12%) ik nedēļu strādā 57 un vairāk stundas. Vienlaikus 60% skolotāju norāda, ka viņiem pietrūkst laika, lai paveiktu darba pienākumus vēlamajā kvalitātē, trešdaļa aptaujāto jūtas demotivēti un skeptiski raugās uz savu turpmāko karjeru šajā profesijā.

Veicot starptautisko salīdzinājumu skolotāju mācību stundu noslodzē vispārējā izglītībā (sk. 2.6. attēlu), Latvija ir otrajā vietā aiz Lietuvas, savukārt Igaunijas attiecīgais rādītājs ir krietni zemāks. Vidēji OECD valstīs šis laiks vidusskolā ir 685 stundas gadā (Latvijai 726), pamatskolā – 723 stundas (Latvijai 768 stundas), sākumskolā – 791 stunda (Latvijai 640) un pirmsskolā – 989 stundas (Latvijai 1 368, izņēmums, jo norādītas normatīvi noteiktās stundas).

2.6. att. Skolotāju mācību stundu laiks, 2020. gads; avots: OECD

Vienlaicīgi atzīmējams, ka, īstenojot pilnveidoto mācību saturu un pieeju, ir būtiski palielinājies laiks, kas nepieciešams, lai sagatavotos mācību stundām. Tādējādi ar papildu finansējuma piešķiršanu tiek mazināti riski pedagogu pārslodzei, samaksājot par citiem pienākumiem, kas iepriekš nebija aptverti. Tas ļauj uzlabot profesijas pievilcību un piesaistīt no profesijas aizgājušos.

Augstās inflācijas kontekstā viens no aktuālajiem jautājumiem ir izglītojamo no 1. līdz 4. klasei **ēdināšanai** piešķirtā finansējuma pietiekamība, lai izglītības iestādes varētu sniegt

¹⁸ 21.06.2022. MK noteikumi Nr. 376 "Kārtība, kādā aprēķina un sadala valsts budžeta mērķdotāciju pedagogu darba samaksai pašvaldību vispārējās izglītības iestādēs un valsts augstskolu vispārējās vidējās izglītības iestādēs", pieejami: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/7f1

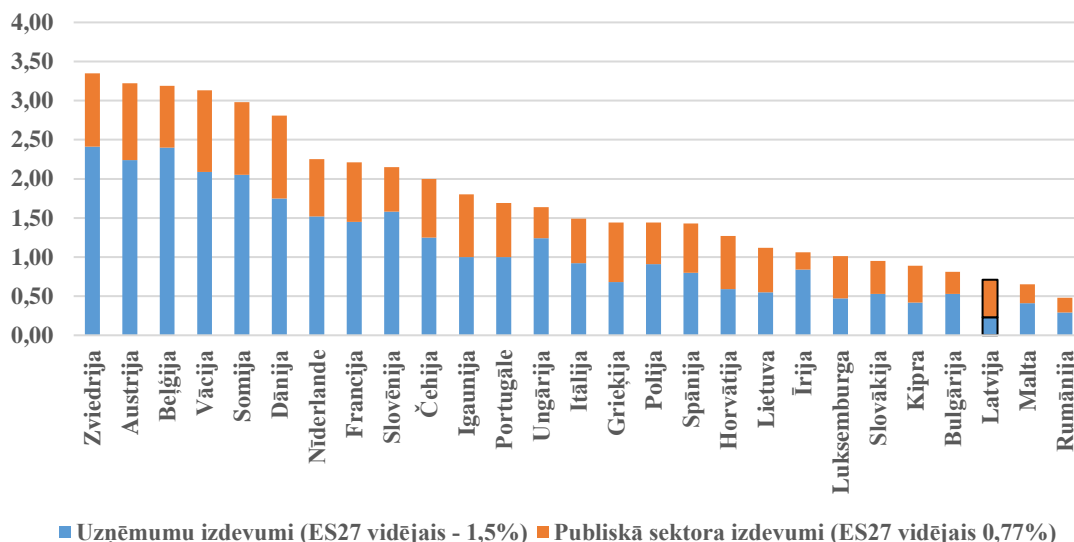
kvalitatīvu un uzturvielām bagātu ēdienu. Attiecīgi Ministru kabinets, lai nodrošinātu iepriekšminēto funkciju, iegādājoties paaugstinātas kvalitātes pārtikas produktus, ir paredzējis papildu finansējumu izglītojamo ēdināšanai līdz 4.klasei, paceļot valsts budžeta finansējumu uz vienu izglītojamo (dienā) no 2,15 uz 3,09 *euro*. Lai pasākumu veiksmīgi ieviestu, tam piešķirts papildu finansējums 6,5 milj. *euro* 2023. gadā, kā arī 6,7 milj. *euro* 2024. un turpmākajos gados.

Līdz ar ECB lēmumiem palielināt procentu likmes ir vērojams salīdzinoši straujš likmju pieaugums starpbanku tirgū, par kādām tās savā starpā aizņemas līdzekļus. Šādas tendences ietekmē izdevumu apmēru valsts un starptautisko finanšu institūciju garantētiem **studiju un studējošo kredītiem** un rada attiecīgi nepieciešamību segt izdevumus saistībā ar procentu likmju celšanos, lai nodrošinātu valsts atbalsta pilnvērtīgu darbību. Lai risinātu doto jautājumu, valdība ir atbalstījusi papildu finansējuma piešķiršanu IZM vidējā termiņā 3,4 milj. *euro* apmērā.

Saistībā ar pilnveidotā mācību satura pieejas ieviešanu ir paredzēts nodrošināt dažādu veidu valsts pārbaudes darbus – eksāmenus, centralizētos eksāmenus un monitoringa darbus. Bet pastāvošā situācija, kad salīdzinoši maz izglītojamo izvēlas apgūt augstākajā mācību satura līmenī **dabaszinātņu jomas mācību priekšmetus**, līdz ar to iegūstot vidējo izglītību, kas ļauj nepievērst uzmanību šiem mācību priekšmetiem, rezultējas apstākļi, ka Latvijā trūkst dabaszinātņu jomas speciālistu. Tādējādi, lai nodrošinātu skolēnu mērķtiecīgāku sagatavošanu dabaszinātņu apguvei, kā arī ņemot vērā Latvijas tautsaimniecības attīstības tendences, kas nosaka darba tirgus prasības nākotnes nodarbinātajiem, Ministru kabinets ir paredzējis iespēju un attiecīgu finansējumu, lai visi vispārējās vidējās izglītības izglītojamie iegūst savstarpēji salīdzināmu snieguma rezultātu kādā no minētajiem mācību kursiem un mācību process tiek īstenots ar atbilstošiem digitālajiem mācību līdzekļiem. Papildu finansējuma piešķiršana šim attīstības pasākumam ikgadēji līdz pat 1,4 milj. *euro* veicinās vidējās izglītības sasaisti ar darba tirgus attīstības tendencēm.

Izglītībai, pētniecībai un attīstībai (R&D) ir galvenā nozīme potenciālā IKP palielināšanā. Ņemot vērā ierobežojumus darbaspēka apjomā, kopējo faktoru produktivitātes paaugstināšana Latvijas apstākļos ir galvenais faktors potenciālā IKP izaugsmē un ekonomikas transformācijas veiksmīgai īstenošanai. Latvijas iedzīvotāju zināšanas, prasmes un spēja būt inovatīviem un apstākļu izveide iespējai inovatīvās idejas īstenot dzīvē ir tie priekšnoteikumi, kas nepieciešami potenciālā iekšzemes kopprodukta izaugsmei.

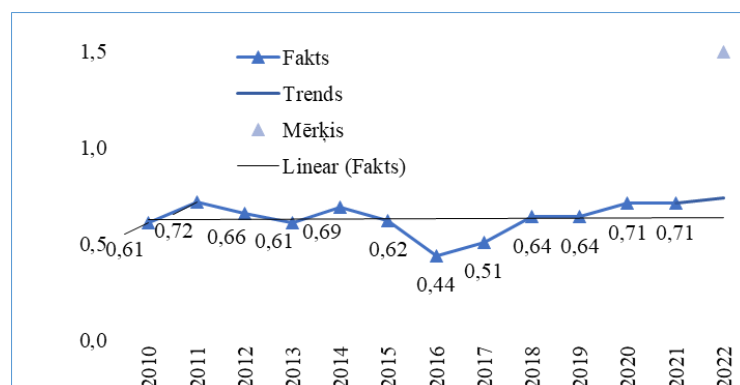
Esošā situācija norāda, ka, lai gan ieguldījumu apjoms pētniecībā un attīstībā Latvijā ir audzis no 140 milj. *euro* 2013. gadā uz 232 milj. *euro* 2021. gadā, sekmējot pētniecības apjoma, produktivitātes, izcilības un starptautiskās redzamības palielināšanos, joprojām gan privātā, gan publiskā sektora ieguldījumu apjoms salīdzinājumā ar citām ES-27 valstīm ir mazs (sk. 2.7. attēlu).

2.7. att. Uzņēmumu un publiskā sektora ieguldījumi pētniecībā un attīstībā ES dalībvalstīs 2021.gadā (% no IKP)

Latvijas pētniecības un attīstības sistēma ir atkarīga no ES struktūrfondu pieejamības (piemēram, 32% no pētniecības un attīstības finansējuma 2021. gadā tika nodrošināti no ārvalstu avotiem, galvenokārt ES struktūrfondi), un ar to saistītās cikliskās svārstības nenodrošina stabilu un ilgtspējīgu dotas jomas cilvēkkapitāla attīstību un pētniecības procesu nepārtrauktību. Pēdējo gadu tendences gan norāda, ka Latvijas pētniecības un attīstības sistēmas lielā balstīšanās uz ES fondu finansējumu ir salīdzinoši samazinājusies. Neskatoties uz minēto, jebkuras ekonomiski dinamiskas valsts pienākums ir atbalstīt ieguldījumus pētniecībā un attīstībā, un Latvija šajā gadījumā nav izņēmums. Latvijas vidēja termiņa attīstības plānā NAP2027 tiek izvirzīta vīzija par jomas attīstību un iezīmētas investīciju aktivitātes, kas ļautu kāpināt publiskā finansējuma apmēru un veicināt privātā sektora līdzdalību jomas attīstībā.

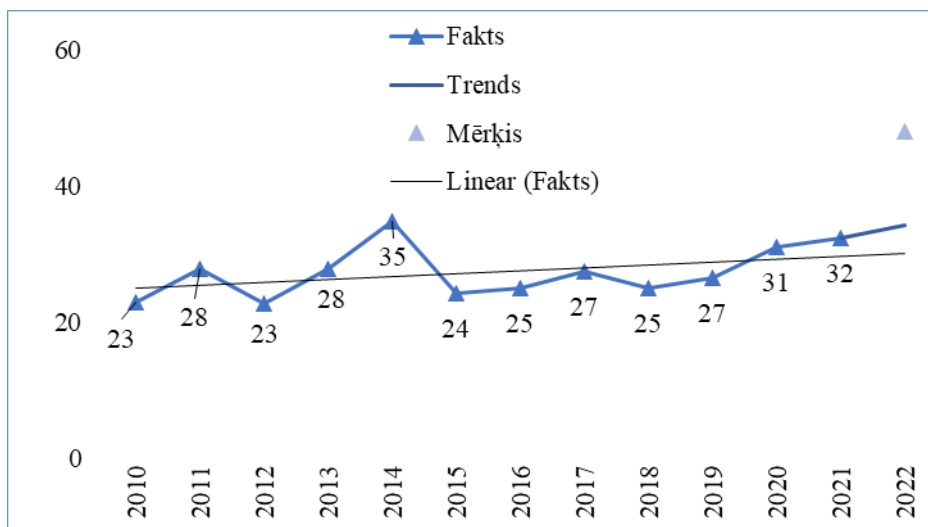
NAP2027 paredz 2027. gadā sasniegt ieguldījumu apjomu pētniecībā un attīstībā 1,5% apmērā no IKP, tādējādi pietuvinot Latvijas investīciju intensitāti ES vidējam līmenim. Pašlaik Latvijas zemā pētniecības un attīstības intensitāte ievērojami atpaliek no sasniedzamā mērķa (sk. 2.8. attēlu), kas ir saistīts gan ar zemo publiskā sektora, gan ar uzņēmējdarbības sektora ieguldījumu apmēru.

2.8. att. Ieguldījumi pētniecībā un attīstībā Latvijā (% no IKP), avots: Eurostat, FM aprēķini

Vērtējot attīstības tendences ilgtermiņa skatījumā, novērojams, ka uzņēmumu ieguldījumu īpatsvars kopējā pētniecības un attīstības ieguldījumu apmērā svārstās ap $\frac{1}{4}$ un $\frac{1}{5}$

(sk. 2.9. attēlu) pretstatā ES dalībvalstīs novērotajam, kur uzņēmumi nodrošina vairāk kā pusi no kopējā pētniecības un attīstības ieguldījuma finansējuma.

2.9. att. Privātā sektora ieguldījumi pētniecībā un attīstībā Latvijā (% no kopējiem ieguldījumiem pētniecībā un attīstībā), avots: Eurostat, FM aprēķini

Zemais ieguldījumu apmērs tieši ietekmē zinātnisko darbinieku iespējas veikt kvalitatīvu, starptautiski konkurētspējīgu pētniecību. 2021. gadā pētniecības un attīstības ieguldījumu apmērs, rēķinot uz 1 zinātnisko darbinieku bija 32 917 *euro* jeb 31% no ES-27 vidējā līmeņa.

Deklarācijā par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību ir apņemšanās palielināt pētniecības un attīstības kopējo finansējumu ne mazāk kā 1,5% no IKP, ieviešot Latvijas Viedās specializācijas stratēģiju, īstenojot starptautisko sadarbību un sadarbību ar industriju, piesaistot starptautisko finansējumu, kā arī paplašinot inovāciju fonda darbību atbilstoši caurspīdības, godīgas konkurences un rezultativitātes principiem. Tiek paredzēts veicināt inovāciju procesu pētniecības organizācijās, investēt zinātnes universitāšu konkurētspējā. Vienlaicīgi, lai uzlabotu augstākās izglītības kopējo kvalitāti un konkurētspēju, atbilstoši Latvijas tautsaimniecības pieprasījumam paredzēts pilnveidot augstākās izglītības un zinātnes finansēšanas modeļus, kā arī, nesamazinot valsts finansēto budžeta vietu skaitu, paredzēts atbalstīt virzību uz plašāku augstākās izglītības pieejamību Latvijas studējošajiem un pārskatīt vienas studiju vietas bāzes finansējumu.

Ministru kabinets prioritāro pasākumu novērtēšanas procesā ir piešķīris papildu valsts budžeta līdzekļus 2023. gadam 17,9 milj. *euro*, bet 2024. gadam 25,5 milj. *euro* un 2025. gadam 28,5 milj. *euro*, kas paredzēti zinātnes bāzes finansējuma palielināšanai, fundamentālo un lietišķo pētījumu programmas projektu un valsts pētījumu programmas īstenošanai¹⁹. Papildus tam ir palielināts finansējums Inovācijas fonda darbībai 10 milj. *euro* apmērā, paredzot ilgtermiņa valsts pasūtījumu, kuru īsteno pētniecības ietvaros, stiprinot zinātnisko kapacitāti RIS3 jomā, lai kāpinātu tautsaimniecības transformāciju uz jaunu un inovatīvu tehnoloģisko risinājumu radīšanu un augstas pievienotās vērtības produktu un pakalpojumu attīstīšanu.

¹⁹ Valsts pētījumu programmas ir valsts pasūtījums zinātnisku pētījumu veikšanai nacionāli prioritārajās nozarēs ar mērķi radīt jaunas zināšanas, prasmes un inovācijas un attīstīt jaunus produktus, procesus un pakalpojumus.

Turklāt ir palielināts finansējums augstākajai izglītībai 10 milj. *euro* apmērā, kas dos nepieciešamo impulsu kvalitatīvu absolventu sagatavošanai un pasaules līmeņa tenūras profesūras veidošanai. Notiks finansēšanas modeļa fokusa maiņa - no studējošā skaita uz kvalitatīvu absolventu skaitu, kā arī plānots ieviest augstskolu efektivitātes kritērijus.

Enerģētika

Enerģētiskās neatkarības nodrošināšana ir viens no svarīgākajiem uzdevumiem. Ar to saistītās investīcijas ir laika un finanšu ietilpīgas. Arī investīciju vadības sistēmas ir sarežģītas, šeit atbildību uzņemas gan privātie investori, gan dabiskā monopolstāvoklī esošie valsts uzņēmumi, gan energoresursu patērētāji ar saviem finanšu līdzekļiem, maksājot par enerģiju. Jaunie investīciju projekti, kur iespējams, tiks izstrādāti tā, lai enerģiju ražotu no atjaunojamiem resursiem, tādā veidā sekmējot oglekļa neitralitāti.

Ar šo projektu saistīto publisko finanšu resursu nepieciešamību un apjomu varēs noteikt investīciju projektu izstrādes gaitā. Būtisks publiskais finansējums enerģētikas attīstībai un klimata pārmaiņu mazināšanai valstī tiek nodrošināts ar ES fondu un ANM palīdzību. Līdz ar to valsts budžeta ieguldījumi pašreizējā posmā ir relatīvi nelieli. Būtiska daļa no šīm vajadzībām nepieciešamā valsts budžeta finansējuma tiek segtas no AS "Latvenergo" dividendēm. Tāpēc, lai arī enerģētika ir viena no deklarācijas prioritātēm un līdz ar to arī vidēja termiņa budžeta prioritārais attīstības virziens, šajā likumā papildus piešķirtais finansējums no fiskālās telpas ir relatīvi neliels un paredzēts pētījumiem šajā nozarē – 1 milj. *euro* 2023. gadā un 5 milj. *euro* 2024. un 2025. gadā.

Konkurētspēja

Konkurētspējas kāpināšana ir saistīta ar uzlabojumiem daudzās jomās. Deklarācijā par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību kā konkurētspēju ietekmējošas ir minētas šādas politikas jomas: finanšu sektora politika, fiskālā politika, valsts budžeta sagatavošana un pašvaldību finanšu sistēma, nodokļu politikas un nodokļu administrēšana, publiskā pārvaldes un investīcijas, uzņēmējdarbība un investīciju vide, mājokļi, cilvēkkapitāls un nodarbinātība, satiksme, zemkopības, mežsaimniecība un zivsaimniecība, reģionālā attīstība un, vide un digitalizācija, reģionālās attīstības politika, uz reģiona atšķirībām un iespējām mērķēta investīciju politika, valsts IKT attīstība un datu drošība un datu ekonomikas attīstība.

Papildus šiem politikas virzieniem konkurētspējas kāpināšanai nozīmīgs ir pētniecības un attīstības potenciāls. Par to detalizētāka informācija sniegta sadaļā "Izglītība".

Valsts inovatīvā potenciāla kāpināšana ir nozīmīga ne tikai kā galvenais faktors potenciālā IKP palielināšanā, bet arī jauno konkurētspējas izaicinājumu un ģeopolitisko satricinājumu kontekstā, kāpinot ekonomikas noturību pret ārējiem šokiem un stimulējot ekonomikas transformāciju uz oglekļa neitralitāti.

Zinātniskā cilvēkkapitāla potenciāla pilnvērtīgai izmantošanai svarīgas ir konkurētspējīgas darba vietas, ko var nodrošināt spēcīgi un bieži vien eksportspējīgi uzņēmumi. Savukārt šādu uzņēmumu attīstībai būtiska ir valsts investīciju politikas un potenciālais atbalsts, kas stimulētu tos tieši Latvijā nostiprināt un pat paplašināt savu darbību. Tādējādi, lai uzsāktu re-industrializācijas procesu un nodrošinātu finanšu pieejamību uzņēmumiem, kas plāno veikt lielus investīciju projektus, ir izveidots Investīciju fonds, kura veiksmīgā darbība un sniegtās iespējas pievienotās vērtības ķēdes radīšanai tautsaimniecībā ir pierādījusi nepieciešamību paplašināt fonda darbības apmēru. Lai kāpinātu atbalsta programmas darbību un spēcīnātu tautsaimniecības konkurētspēju, Ministru kabinets fondam ir piešķīris papildu finansējumu 10 milj. *euro* 2023. gadam un 30 milj. *euro* gan 2024. gadam, gan 2025. gadam.

Dzīves kvalitāte, cilvēka un sabiedrības veselība

Deklarācijai par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību "Dzīves kvalitāte" ir iekļauta apņemšanās sekmēt sabiedrības dzīves kvalitātes līmeņa celšanos, dažādojot cilvēku iespējas iesaistīties ekonomiskajā dzīvē un sabiedrībā, kā arī nodrošināt sociālā budžeta ilgtspēju cienīgām vecumdienām.

Šim prioritārajam virzienam vidējā termiņā tiek novirzīts papildus finansējums vairāk kā 600 milj. *euro* apmērā (2023. gadam – 161,5 milj. *euro*, 2024. gadam – 223,2 milj. *euro*, 2025. gadam – 224,9 milj. *euro*).

Ienākumu nevienlīdzības mazināšana ir viens no svarīgākajiem valsts uzdevumiem un ir viena no Deklarācijā izvirzītajām prioritātēm. Atbilstoši *Eurostat* datiem²⁰, ienākumu nevienlīdzība, kas izteikta ar Džini koeficientu²¹, 2021. gadā Latvijā bija otra augstākā ES. Lai mazinātu ienākumu nevienlīdzību, Deklarācijā ir izvirzīts mērķis pilnveidot minimālā atbalsta sistēmu, tostarp minimālās pensijas, valsts sociālā nodrošinājuma, garantētā minimālā ienākuma, trūcīgas un maznodrošinātas mājsaimniecības ienākuma sliekšņus.

Likums "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" paredz, ka tiek pilnveidota ienākumu sliekšņu noteikšanas metodoloģija, t.i., minimālo ienākumu sliekšņi nav zemāki par 20% no ienākumu mediānas, un tiek regulāri pārskatīti. 2023. gadā jaunie minimālo ienākumu sliekšņi stāsies spēkā no 1. jūlija, bet turpmāk, sākot ar 2024. gadu, tie tiks pārskatīti katra gada janvārī. Likumā "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" minimālo ienākumu sliekšņu pārskatīšanai ir paredzēti 10,3 milj. *euro* 2023. gadā un 20 milj. *euro* turpmākajos gados.

Veselības aprūpe arī ir viena no prioritārajām pakalpojumu jomām valstī. Tā ievērojami ietekmē gan sabiedrību, valsts demogrāfisko situāciju un attīstību kopumā, gan katru indivīdu atsevišķi.

Attiecībā uz veselības jomu, Deklarācija paredz rīcību, lai **mazinātu nevienlīdzību veselībā**, priekšlaicīgu mirstību un darbnespēju, uzlabotu veselības aprūpes kvalitāti, nostiprinātu uz pacientu centrētu aprūpi un veselību kā vērtību, virzoties uz Sabiedrības veselības politikas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam²² (**Ministru kabineta rīkojums Nr. 359** (Rīgā 2022. gada 26. maijā (prot. Nr. 28 43. §)) noteikto sabiedrības veselības politikas mērķu sasniegšanu. Valdība apņemas nodrošināt ilgtspējīgu veselības aprūpes sistēmas darbību, tai skaitā sniedzot atbalstu veselības nozares kapacitātes celšanai un noturības stiprināšanai, tādā veidā stiprinot sabiedrības drošību un noturību mūsdienu nenoteiktības apstākļos. Stiprinot starpsektorālu sadarbību, tiks iedzīvināts princips "veselība visās politikās", tādējādi apzinoties, ka laba iedzīvotāju veselība ir ne vien veselības politikas jomas darbības rezultāts, bet lielā mērā to nosaka rīcībpolitika arī citās politikas jomās.

Latvijas iedzīvotāju veselība, salīdzinot ar ES vidējiem rādītājiem joprojām ir daudz sliktāka, neskatoties uz to, ka pakāpeniski gadu no gada situācija lēnām uzlabojas. Piemēram, jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums no 70,2 gadiem 2000. gadā pieauga līdz 73,1

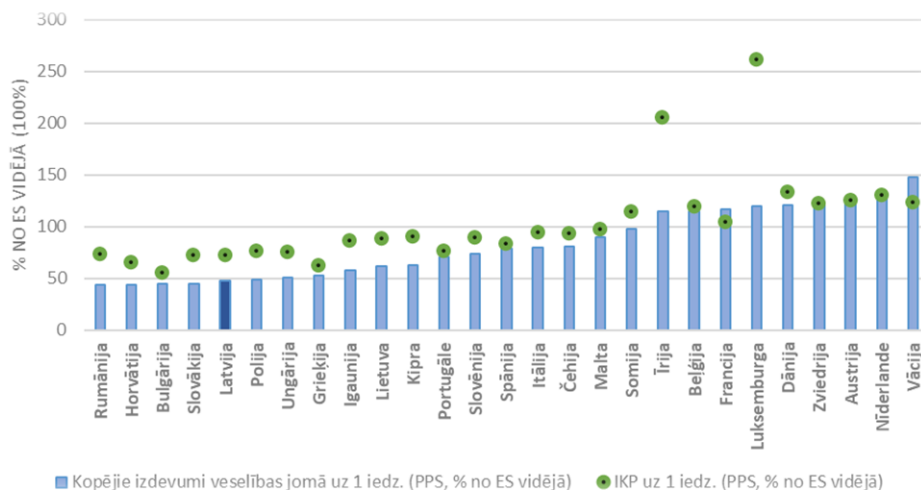
²⁰ *Eurostat* datu bāze, informācija pieejama: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi190/default/table?lang=en>

²¹ Džini koeficients - raksturo ienākumu nevienlīdzību. Tas variē no 0 līdz 100. Džini koeficients ir 0, ja pastāv absolūta ienākumu vienlīdzība (t. i., visiem iedzīvotājiem ir vienādi ienākumi), bet, jo vairāk tas tuvojas 100, jo lielāka ir ienākumu nevienlīdzība.

²² Sabiedrības veselības pamatnostādnes ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas nosaka Latvijas sabiedrības veselības politiku 2021.-2027. gadā; informācija pieejama: <https://likumi.lv/ta/id/332751-sabiedribas-veselibas-pamatnostadnes-2021-2027-gadam>

gadam 2019. gadā²³, bet veselīgi nodzīvoto gadu skaits joprojām ir zemākais visā ES – 2020. gadā sievietēm tie bija 54,3 gadi, vīriešiem – 52,6 gadi²⁴.

Latvijā 2020. gadā 5. zemākie kopējie veselības aprūpes izdevumi uz vienu iedzīvotāju (PPS) 47% no ES vidējā²⁵, tie korelē ar rādītāju - IKP uz vienu iedzīvotāju (PPS), kas Latvijā 2020. gadā arī ir 5. zemākais – 72% no ES vidējā (skat. 2.10. attēlu).

2.10. att. Kopējie izdevumi veselības jomā uz 1 iedzīvotāju un IKP uz 1 iedzīvotāju 2020.gadā (pēc pirktspējas paritātes, % no ES vidējā)

Latvijā iedzīvotāju tiešo izdevumu īpatsvars veselības jomā²⁶ ir viens no augstākajiem ES (4. augstākais 2020. gadā, 31,9%; ES vidējais 2020. gadā – 14,4%).

Latvijas sabiedrības veselības rādītājus ilgtermiņā ietekmē gan sociāli ekonomiskie faktori, gan situācija veselības aprūpes jomā, t.sk. pieejamības problēmas veselības aprūpei.

Izplatītākais mirstības cēlonis gan Latvijā, gan visā ES ir neinfekcijas slimības un hroniskās slimības (sirds un asinsvadu sistēmas slimības, onkoloģiskas slimības, hroniskas respiratoras slimības, cukura diabēts, psihiskās slimības u.c.), tās rada lielāko saslimstības slogu.

Arī demogrāfiskiem faktoriem ir būtiska ietekme. Latvijā pieaug senioru vecumā virs 65 gadiem īpatsvars²⁷ no 12% 1990. gadā līdz 21% 2020. gadā²⁸, turklāt to ienākumi ir salīdzinoši zemā līmenī. Ienākumu nevienlīdzība senioru vecumā virs 65 gadiem 2021. gadā ir otra augstākā ES²⁹. Saskaņā ar apsekojuma “Eiropas Savienības statistika par ienākumiem un dzīves apstākļiem”³⁰ datiem ieņēmumu sadalījumā decilēs iedzīvotāji vecumā virs 65 gadiem

²³ CSP datu bāze: Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums (gados) 1896 – 2021; pieejama: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__POP__IR__IRP/IRP010/table/tableViewLayout1/

²⁴ Eurostat datu bāze, informācija pieejama: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Healthy_life_years_statistics

²⁵ Eurostat datu bāze, informācija pieejama: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TPS00207/default/table>; Total health care expenditure

²⁶ Eurostat datu bāze, informācija pieejama: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TEPSR_SP310/default/table; Out-of-pocket expenditure on healthcare

²⁷ CSP mājaslapas; informācija pieejama: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaitis/preses-relizes/8938-seniori-latvija-2021-gada?themeCode=IV>

²⁸ CSP oficiālās statistikas portāls; informācija pieejama: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__POP__IR__IRD/IRD040

²⁹ Eurostat datu bāze; informācija pieejama: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespn080/default/table?lang=en>

³⁰ CSP oficiālās statistikas portāls; informācija pieejama: <https://data.gov.lv/dati/eng/dataset/eu-silc>

vidēji veido 20%. Pirmajā decilē iedzīvotāju vecumā virs 65 gadiem īpatsvars ir augstāks un tas veido 33%, vēl augstāks – 44% – otrajā decilē. 54% no visiem iedzīvotājiem vecumā virs 65 gadiem ir pārstāvēti pirmajās trīs decilēs. Pieaugot iedzīvotāju vidējam vecumam³¹, veselības sistēmā pieaug hronisko slimību slogs, palielinās pieprasījums pēc veselības un sociālās aprūpes pakalpojumiem, attiecīgi ir nepieciešami ilgtspējīgi risinājumi šajās jomās.

Saskaņā ar *Eurostat* un OECD datiem, 2020. gadā medicīnas personāla skaits Latvijā uz 1000 iedzīvotājiem bija zemāks nekā vidēji ES: praktizējošo māsu skaits bija 4,18 uz 1000 iedzīvotājiem (ES vidēji – 8,8), kas ir viens no zemākajiem rādītājiem ES, savukārt praktizējošo ārstu skaits bija 3,3 uz 1000 iedzīvotājiem, kas arī ir nedaudz zem ES vidējā rādītāja (3,6). Lai arī māsu skaits joprojām ir nepietiekams, tomēr vērojama tendence palielināties praktizējošo māsu skaitam – pēdējo piecu gadu laikā praktizējošo māsu īpatsvars palielinājies par 3% (2018. gadā – 8707; 2022. gadā - 8988).

Kopējais praktizējošo ārsta palīgu nodrošinājums uz 10 000 iedzīvotājiem pēdējo piecu gadu laikā ir palielinājies par 5% (no 12,0 2017. gadā līdz 12,7 2021. gadā), tomēr pieprasījums darba tirgū joprojām saglabājas augsts. Šobrīd apzinātas vismaz 504 vakantas ārsta palīga slodzes, no tām 240 NMPD.

Katru gadu Latvijas izcelsmes ārstiem tiek izsniegtas izziņas kvalifikācijas atzīšanai ārvalstīs - 2016. gadā – 102, 2017. gadā - 85; 2018. gadā – 75, 2019. gadā – 86, 2020. gadā – 72, 2021. gadā -54, 2022 (līdz 2022. g.15. novembrim) - 73.

Latvijā slimnīcās strādājošā personāla skaits ir mazāks kā OECD valstī vidēji: (OECD 14,7 uz 1000 iedzīvotājiem (no tiem, 2,1 ārstu, 5,5 māsas), Latvijā – 10,9 (no tiem 1,8 ārstu un 3,0 māsu uz 1000 iedzīvotājiem). No kopējā praktizējošo ārstu skaita 2020. gadā Latvijas slimnīcās strādāja 55% ārstu un 72% māsu. OECD valstīs vairāk nekā 75% ārstu strādā slimnīcās (tikai 25% strādā ārpus slimnīcu sektora). Principā šie dati norāda uz to, ka pārāk maza proporcija ārstu strādā slimnīcās t.i. stacionārajā segmentā.

Ņemot vērā aprakstītos problēmjautājumus, Ministru kabinets ir lēmis par labu papildus finansējuma palielināšanai vidējā termiņā šādiem prioritāriem pasākumiem:

- 166,2 milj. *euro*, t.sk. ārstniecības personu atalgojumam, personāla pieejamības uzlabošanai Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestā un vispārējās aprūpes māsu profesijas ieviešanai, tai skaitā māsu nodarbinātības profesijā veicināšanai;
- 110 milj. *euro* veselības aprūpes pakalpojumu onkoloģijas jomā uzlabošanai;
- 45 milj. *euro* veselības aprūpes pakalpojumu pieejamībai.

Deklarācijā par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību sadaļā “Dzīves kvalitāte” bez nevienlīdzības mazināšanas un veselības aprūpes uzlabošanas ir virkne citu pasākumu, kas uzlabo dzīves kvalitāti. Jāatzīmē, ka dzīves kvalitāti nosaka ne tikai fiziskā labklājība, bet arī garīgā pasaule un valstij pieejamā kultūrvide. Detalizētāk par papildus piešķirto finansējumu kultūrvides attīstībā skat 2.3.2. sadaļu.

2.3.2. Finanšu resursi vidēja termiņa budžeta prioritāro attīstības virzienu īstenošanā

Valdības noteikto prioritāšu finansēšanai papildus bāzes finansējumam izmantota fiskālā telpa un budžeta izpildes procesā pārdalāmie finanšu līdzekļi, kā arī papildu iemaksas

³¹Latvijā iedzīvotāju vidējais vecums pieaudzis no gandrīz 32 gadiem 1925. gadā līdz 43 gadiem 2021. gadā, liecina Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) 2021. gada tautas un mājokļu skaitīšanas galvenie rezultāti; pieejami: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaitis>

valsts budžetā no valsts kapitālsabiedrībām. Vienlaikus valdība arī pieņēma lēmumus ārpus fiskālās telpas, atbalstot vienreizējās investīcijas valsts drošības dienestu un spēju stiprināšanai.

2.12. tabulā ir atspoguļoti būtiskākie vispārējās valdības ieņēmumu pasākumi, par kuriem lēma Ministru kabinets un Saeima budžeta sagatavošanas procesā.

2.12. tabula. Ieņēmumu pasākumi, milj. euro

Pasākums	Ieņēmumu veids	2023	2024	2025
Papildus ieņēmumi no valsts akciju sabiedrību dividendēs izmaksājamās peļņas daļas	<i>Nenodokļi</i>	49,0	5,1	4,7
Ieņēmumu palielinājums no atalgojuma palielināšanas prioritārajām nozarēm	Kopā, t.sk.,	39,9	59,4	61,1
	<i>IIN</i>	13,6	20,2	20,8
	<i>Sociālās apdrošināšanas iemaksas</i>	20,9	31,2	32,0
	<i>Sociālās apdrošināšanas iemaksas (veselībai)</i>	0,8	1,1	1,2
	<i>PVN</i>	4,6	6,9	7,1
Valsts nodevu ieņēmumu palielinājums	Kopā, t.sk.,	18,9	12,1	7,2
	<i>PVN</i>	1,8	0	0
	<i>Nenodokļi</i>	17,2	12,1	7,2
VID efektivitātes paaugstināšana un ēnu ekonomikas mazināšana	Kopā, t.sk.,	0,9	0,8	0,7
	<i>IIN</i>	0,2	0,2	0,2
	<i>PVN</i>	0,6	0,6	0,5
Pavisam kopā		108,7	77,4	73,7

Ministru kabineta un Saeimas lēmumi par finansējuma palielinājumu vidēja termiņa prioritārajiem virzieniem ir apkopoti 2.13. tabulā.

2.13. tabula. Izdevumu pasākumi, milj. euro

Pasākuma nosaukums	2023	2024	2025
milj. euro			
DROŠĪBA UN ĀRPOLITIKA	31,4	37,5	37,8
Ar valsts drošību saistītie prioritārie pasākumi	4,8	9,2	12,6
Atlīdzības nodrošināšana Iekšlietu ministrijas amatpersonām (darbiniekiem) saistībā ar situāciju uz Latvijas Republikas - Krievijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas	0,7		
Piemaksa par darbu svētku dienās amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm	5,7	5,7	5,7
Latvijas prezidentūra Eiropas Padomē 2023. gadā	0,6		
ANO pārstāvniecības ēkas Ņujorkā rekonstrukcija, pagaidu telpu īre un pārcelšanās nodrošināšana	6,6	3,1	
Latvijas prezidentūra NB8 un citi pasākumi Baltijas jūras un Ziemeļeiropas reģiona sadarbības stiprināšanai	0,1	0,01	
Pabalstu un kompensāciju nodrošinājuma palielināšana par dienestu ārvalstīs kvalitatīvai Latvijas nacionālo drošības un ekonomisko interešu aizstāvībai	12,6	19,0	19,0
Sociālo garantiju diplomātiskā un konsulārā dienesta amatpersonu (darbinieku), valsts tiešās pārvaldes amatpersonu (darbinieku), karavīru, prokuroru un sakaru virsnieku, kuri uzturas ārvalstīs, laulātajiem palielināšana	0,4	0,5	0,5
DROŠĪBA UN ĀRPOLITIKA (ārpus fiskālās telpas)	349,2	375,3	350,6
Ar valsts drošību saistītie prioritārie pasākumi	29,1	48,1	9,0
Pretgaisa aizsardzības sistēmas	200,0	200,0	200,0
Speciālo ugunsdzēsības un glābšanas transportlīdzekļu iegāde	23,1	78,2	65,0

Pasākuma nosaukums	2023	2024	2025
VUGD depo - katastrofu pārvaldības centri	3,6	36,0	63,5
Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes struktūrvienību nodrošināšana ar atbilstošām telpām	1,0	0,6	0,6
Kiberdrošības stiprināšana	9,1		
Iedzīvotāju nodrošināšana ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm valsts apdraudējumu gadījumā	6,2	12,4	12,4
Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsts	72,0		
Atbalsts Ukrainas rekonstrukcijai	5,1		
IZGLĪTĪBA, ENERĢĒTIKA, KLIMATS UN VIDE, KONKURĒTSPĒJA	117,3	213,7	219,5
Valsts pārbaudes darbu ieviešana STEM dabaszinātņu jomas mācību priekšmetos un digitālo mācību līdzekļu iegāde	1,2	1,4	1,4
Malnavas koledžas mācību telpu remontdarbi	0,4		
Finansējuma palielināšana izglītojamo ēdināšanai no 1. līdz 4. klasei (no 2,15 uz 3,09 euro)	6,6	6,8	6,8
Izdevumu segšanai valsts un starptautisko finanšu institūciju garantētiem studiju un studējošo kredītiem saistībā ar EURIBOR likmes palielināšanos	1,0	1,1	1,3
Pāreja uz obligāto izglītību tikai latviešu valodā	0,5	0,9	4,4
Zinātne, pētījumi, augstākā izglītība, t.sk.	29,9	44,5	47,5
Zinātnes bāzes finansējuma nodrošināšana	7,6	13,2	15,2
Finansējuma pieaugums Fundamentālo un lietišķo pētījumu programmas projektu īstenošanai	1,5	3,5	4,5
Valsts pētījumu programmas īstenošana	8,8	8,8	8,8
Inovāciju fonds	2,0	4,0	4,0
Augstākā izglītība	10,0	15,0	15,0
Sporta nozares prioritārām programmām Sporta politikas pamatnostādņu 2022.-2027. gadam mērķu īstenošanai	5,6	5,6	5,6
Valsts pētījumi klimata un enerģētikas jomā	1,0	5,0	5,0
Būvniecības informācijas sistēmas tālāka attīstība un pakalpojumu modernizēšana uzņēmējdarbības vides uzlabošanai	2,3	2,6	2,6
Finanšu instruments investīciju projektiem	10,0	30,0	30,0
Jaunuzņēmumu nozares attīstības un ārvalstu investīciju piesaistes veicināšana Latvijā	0,2		
Vienreizēji izdevumi nekustamā īpašuma Brīvības 55, Rīgā stāvokļa uzlabošanai	0,4		
Eksporta darījumu apdrošināšana tirgus nepilnību novēršanai	2,2		
Uzņēmumu reģistra veikspēja un informācijas sistēmu pielāgošana	1,5	1,3	1,3
Piespiedu dalītā īpašuma izbeigšana privatizētajās daudzdzīvokļu mājās	0,7	1,1	1,9
Par valsts budžeta līdzekļiem veicamās zemes kadastrālās uzmērīšanas nodrošināšana	0,3	0,3	0,3
Finansējums dzelzceļa publiskai infrastruktūrai	18,4	18,4	18,4
Rail Baltica projekta ieviešana (nacionālās aktivitātes)	2,4	3,8	3,8
Projekta "Satiksmes pārvads no Tvaika ielas uz Kundziņsalu" īstenošana		23,0	
Valsts reģionālo un vietējo autoceļu pārbūve un atjaunošana	11,5	15,0	17,0
Ceļa zīmju nodrošināšana lībiešu un latgalešu valodā	0,1		
Dotācija zaudējumu segšanai sabiedriskā transporta pakalpojumu sniedzējiem	10,0	10,0	10,0
Atbalsts lauku attīstības politikai, īstenojot Kopējās lauksaimniecības politikas Stratēģisko plānu 2023.-2027. gadam	0,0	19,1	38,9
Meža attīstības fonds	1,1	1,1	1,1
Uzlabota cilvēkkapitāla un nodarbinātības pārvaldība Latvijā	0,7	0,8	0,8
Jaunas infrastruktūras izveide kontroles dienestu funkciju īstenošanai Uriekstes ielā 42, Rīgā (Kundziņsalu)	0,3	8,2	9,1
Valsts ieņēmumu dienesta Maksājumu administrēšanas informācijas sistēmas (MAIS) attīstība, tai skaitā normatīvo aktu izmaiņas.	5,6	11,1	10,7

Pasākuma nosaukums	2023	2024	2025
Jauna risinājuma datu apmaiņai ar Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru izveide un Iepirkuma uzraudzības biroja publikāciju vadības sistēmas uzturēšana un pilnveidošana	1,5	1,0	0,2
Valsts nekustamo īpašumu nomas maksas un apsaimniekošanas izdevumu pieauguma segšana	1,0	1,0	1,0
Informācijas sistēmu pielāgojumi normatīvā regulējuma par diskvalificētajiem vadītājiem un pārrobežu reorganizāciju ieviešanai	0,3	0,4	0,1
Pakalpojumu pārvaldības jaunās politikas izveide un īstenošana pakalpojumu pārvaldības reformas ietvaros	0,3	0,2	0,2
SIA "Tet" 2021.gadā sniegtā universālā pakalpojuma saistību izpildes radīto zaudējumu kompensācija	0,4		
DZĪVES KVALITĀTE	161,5	223,2	224,9
Atbalsts minimālo ienākumu palielināšanai	10,3	20,0	20,0
Pakalpojuma "Hospisa aprūpe mājās pilngadīgām personām un atbalsts viņu ģimenes locekļiem" nodrošināšana	0,4	0,6	0,6
Ārpusģimenes aprūpes atbalsta pakalpojumu pilnveide, tai skaitā bērniem īpašās situācijās	1,7	7,7	7,9
Atlīdzības palielināšana asistenta un pavadoņa pakalpojuma sniedzējiem	6,0	6,0	6,0
Tehniskie palīg līdzekļi pakalpojuma nodrošināšanai (rindu mazināšanai)	4,4	5,0	5,0
Pabalsts palielināšana transporta izdevumu kompensēšanai personām ar invaliditāti, kurām ir apgrūtināta pārvietošanās	0,9	2,0	2,1
Pakalpojumi vardarbībā cietušām personām un bērniem ar atkarību un uzvedības traucējumiem	0,5	0,5	0,5
Valsts finansēto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamības nodrošināšana	2,5	2,5	2,5
Mājokļu garantiju atbalsta programma un atbalsta programma Balsts	3,0	3,6	3,6
Veselības aprūpes pakalpojumu onkoloģijas jomā uzlabošana	30,0	40,0	40,0
Pakalpojumu pieejamība bērniem	5,0	5,0	5,0
Labklājības nozares politikas īstenošana un sniegto pakalpojumu kvalitātes uzlabošana	4,7	4,7	4,7
Personāla pieejamības uzlabošana Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestā	5,5	7,3	7,3
Nodrošināt vispārējās aprūpes māsas profesijas ieviešanu, tai skaitā veicinot māsu nodarbinātību profesijā	2,9	2,9	2,9
Ārstniecības personu darba samaksas pieauguma nodrošināšana	27,5	55,0	55,0
Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība	15,0	15,0	15,0
Rezidentu apmācības nodrošināšana			1,2
Latvijas Okupācijas muzejam, lai nodrošinātu likuma „Par padomju un nacistisko režīmu slavinošu objektu eksponēšanas aizliegumu un to demontāžu Latvijas Republikas teritorijā” 9. panta otrajā daļā noteikto valsts pārvaldes uzdevuma īstenošanu	0,03	0,03	0,03
Brīvības pieminekļa un Rīgas Brāļu kapu apsaimniekošanai	0,7	1,0	1,1
XXVII Vispārējo latviešu dziesmu un XVII deju svētku nodrošināšana	3,2		
Valsts kultūrkapitāla fonda finansējuma palielināšana	1,4	1,1	1,2
Atlīdzības nodrošināšana par reprografisko reproducēšanu	0,02	0,02	0,02
Dalība nozīmīgos starptautiskos pasākumos	0,5	0,5	0,5
Kapacitātes stiprināšana (valsts teātros, koncertorganizācijās, cirkā un operā, un teātra un kino muzejā)	1,7	3,4	3,4
Teātru darbības nepārtrauktībai	0,4	0,4	0,4
Mantojuma iestāžu darbības nepārtrauktībai	0,5	0,5	0,5
Rīgas pils ekspozīcijas sagatavošana	0,5	0,6	0,6
Kultūras mantojuma ilgtspēja	1,4		
Kultūras pieminekļu konservācija un restaurācija	0,5		
Rīgas Latviešu biedrības nama atjaunošanas programma	0,2		
Latgales informatīvās telpas stiprināšana	0,0		
Kultūras ministrijas profesionālo mūzikas un mākslu vidusskolu aprīkojums un uzturēšana pēc atjaunošanas	0,5		
Sakrālā mantojuma programma	0,5		

Pasākuma nosaukums	2023	2024	2025
Finansējuma palielinājums programmai "NVO fonds"	0,5	0,5	0,5
Demogrāfijas programma (Ģimeņu atbalsta NVO projektu īstenošana pašvaldībās, atbilstoši normatīvajam regulējumam)	0,6		
Abonēto preses izdevumu piegādes pakalpojumu tarifu pieauguma apmaksā	0,2		
Valdības centra stiprināšana	1,9	1,9	1,9
Valsts pārvaldes kapacitātes stiprināšana, nodrošinot stratēģiski svarīgo amata grupu atbildību	25,8	34,5	34,5
Demogrāfijas pasākumiem	0,0	1,0	1,0
Finansējums neatkarīgajām iestādēm	16,0	17,8	18,1
Finansējums neatkarīgajām iestādēm ārpus fiskālās telpas	4,9	9,2	

Diskrecionāro politikas lēmumu ietekme uz publisko finanšu ilgtermiņa stabilitāti

Saskaņā ar FDL fiskālās politikas īstenošanā tiek ievērots ilgspējīgas fiskālās politikas princips – fiskālās politikas mērķis ir nodrošināt, lai vispārējās valdības parāda apjoms neuzliek nesamērīgu slogu ekonomikai, bet veicina tās attīstību ilgtermiņā. Savukārt, saskaņā ar Direktīvas 2011/85/ES 9. panta otrā punkta d) apakšpunktu, dalībvalstīm ir jāveic izvērtējums par to, kā paredzētie politikas lēmumi, ņemot vērā to tiešu ilgtermiņa ietekmi uz vispārējās valdības finansēm, varētu iespaidot publisko finanšu ilgtermiņa stabilitāti.

Līdz ar to šajā sadaļā tiek veikts ilgspējas novērtējums Ministru kabineta un Saeimas pieņemtajiem diskrecionārajiem lēmumiem, analizējot vai jauno politikas pasākumu tiešā ietekme nerada riskus publisko finanšu ilgtermiņa stabilitātei.

Analizēti tiek tikai tādi Ministru kabineta pieņemtie politikas pasākumi, kam ir tieša negatīva ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci, proti, ieņēmumus samazinoši pasākumi un izdevumus palielinoši pasākumi. Tāpat tiek pieņemts, ka ilgtermiņa ietekme ir tikai tādiem pasākumiem, kam ir bāzes efekts uz turpmākajiem gadiem. Līdz ar to netiek analizēti pasākumi, kam ir vienreizējs raksturs. Ja politikas pasākums ir ar bāzes efektu, kam fiskālās ietekmes apmērs nominālā izteiksmē ir laikā nemainīgs, politikas pasākums nerada draudus ilgtermiņa publisko finanšu stabilitātei, jo pie augoša reālā iekšzemes kopprodukta un cenu līmeņa pieauguma, politikas pasākuma tiešā fiskālā ietekme procentos pret iekšzemes kopproduktu laikā samazinās. Attiecīgi kritērijs tam, vai jaunā politikas prioritāte rada riskus publisko finanšu ilgspējīgai, ir pieņemtā politikas pasākuma fiskālās ietekmes pret iekšzemes kopproduktu dinamika.

Izvērtējot šī vidēja termiņa budžeta ietvara izstrādes laikā pieņemtos Ministru kabineta lēmumus, tika secināts, ka nav pieņemti tādi pasākumi, kuri rada risku publisko finanšu ilgspējīgai, jo Ministru kabinets pieņēma lēmumu tikai par tādiem pasākumiem, kuriem ir vienreizējs raksturs vai arī tie ir ar bāzes efektu uz turpmākajiem gadiem, bet to apmērs nominālā izteiksmē laikā ir nemainīgs.

2.4. Pašvaldību finanšu izlīdzināšana

Valsts budžetā 2023. gadam ir plānots finansējums pašvaldībām 82,64 milj. *euro* apmērā, kas paredzēts Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likuma normu izpildei, t.sk.:

1. dotācija pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondam 81,09 milj. *euro*;
2. dotācija pašvaldībām 0,60 milj. *euro* apmērā par iemītniekiem veco ļaužu pansionātos un centros, kuri tajos ievietoti līdz 1998. gada 1. janvārim;
3. dotācija 0,95 milj. *euro* apmērā pašvaldībām, kurām izlīdzinātie ieņēmumi uz vienu izlīdzināmo vienību ir zemāki par 90% no vidējiem izlīdzinātiem ieņēmumiem un

izlīdzināto ieņēmumu pieaugums ir zemāks par 80% no pašvaldību vidējā izlīdzināto ieņēmumu pieauguma.

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas aprēķins tiek veikts atbilstoši Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likumam, kas nodrošina līdzvērtīgas iespējas pašvaldību autonomo funkciju realizācijai, kā arī, pārdomāti pārdalot līdzekļus, veicina pašvaldību ieinteresētību savas administratīvās teritorijas attīstībā. Visi pašvaldību finanšu izlīdzināšanas aprēķinā izmantojamie rādītāji ir publiski pieejami, attiecīgi ikviena pašvaldība var aprēķināt potenciālos pašvaldību finanšu izlīdzināšanas rezultātus, tādējādi prognozējot savus ieņēmumus.

2023. gada pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda ieņēmumi tiek plānoti 245,60 milj. *euro*. Tos veido valsts budžeta dotācija 81,09 milj. *euro* un pašvaldību iemaksas – 164,51 milj. *euro*.

Atbilstoši aprēķinam ir paredzēts, ka iemaksas pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā veiks 8 pašvaldības, bet dotāciju saņems 35 pašvaldības. Lielākie iemaksu veicēji pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā, rēķinot procentuāli no pašvaldību vērtētajiem ieņēmumiem, ir Mārupes novads – 20,18%, Ropažu novads – 15,40%, Ādažu novads – 14,17%. Rīgas valstspilsētas iemaksas būs lielākās pēc kopējo iemaksu apjoma – 125,49 milj. *euro*, kas procentuāli no Rīgas valstspilsētas pašvaldības vērtētajiem ieņēmumiem ir 15,02%.

Paredzēts papildu valsts budžeta finansējums 0,95 milj. *euro* apmērā, lai atbalstītu pašvaldības ar zemākajiem ieņēmumiem.

Lai pašvaldībām tiktu piešķirta papildu valsts budžeta dotācija, tām ir jāatbilst diviem kritērijiem:

1) izlīdzinātie ieņēmumi uz vienu izlīdzināmo vienību ir zemāki par 90% no vidējiem izlīdzinātiem ieņēmumiem (saskaņā ar veikto PFI aprēķinu 2023. gadam 90% no vidējiem izlīdzinātiem ieņēmumiem uz vienu izlīdzināmo vienību ir 516 *euro*);

2) izlīdzināto ieņēmumu pieaugums ir zemāks par 80% no pašvaldību vidējā izlīdzināto ieņēmumu pieauguma (saskaņā ar veikto PFI aprēķinu 2023.gadam 80% no pašvaldību vidējā izlīdzināto ieņēmumu pieauguma ir 12,16%).

Ņemot vērā PFI aprēķinu 2023. gadam, minētajiem kritērijiem atbilst 7 pašvaldības: Augšdaugavas novada pašvaldība, Balvu novada pašvaldība, Krāslavas novada pašvaldība, Kuldīgas novada pašvaldība, Ludzas novada pašvaldība, Rēzeknes novada pašvaldība, Valkas novada pašvaldība.

2.5. Informācija par ministriju padotībā esošām no valsts budžeta daļēji finansētām atvasinātām publiskām personām un budžeta nefinansētām iestādēm

Tabulā Nr. 2.14. apkopota ministriju iesniegtā informācija par to padotībā esošām no valsts budžeta daļēji finansētām atvasinātām publiskām personām 2023. gadā un tabulā Nr. 2.15. apkopota ministriju iesniegtā informācija par padotībā esošām budžeta nefinansētām iestādēm 2023. gadā.

2.14. tabula. 2023. gadā ministriju padoībā esošās valsts budžeta daļēji finansētās atvasinātās publiskās personas

Nr.p.k.	Valsts budžeta daļēji finansētās atvasinātās publiskas personas nosaukums
Izglītības un zinātnes ministrija	
1.	Augstākās izglītības padome
2.	Banku augstskola
3.	Daugavpils Universitāte
4.	Latvijas Sporta pedagogijas akadēmija
5.	Latvijas Universitāte
6.	Liepājas Universitāte
7.	Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija
8.	Rīgas Tehniskā universitāte
9.	Ventspils Augstskola
10.	Vidzemes Augstskola
11.	Latvijas Zinātņu akadēmija
12.	Latvijas Organiskās sintēzes institūts
13.	Latvijas Valsts koksnes ķīmijas institūts
14.	Fizikālās enerģētikas institūts
15.	Latvijas Biomedicīnas pētījumu un studiju centrs
16.	Elektronikas un datorzinātņu institūts
Zemkopības ministrija	
17.	LBTU Agrolesursu un ekonomikas institūts
18.	Valsts zinātniskais institūts "Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts BIOR"
19.	LBTU Dārzkopības institūts
20.	Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte
21.	Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava"
Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija	
22.	Zemgales plānošanas reģions
23.	Vidzemes plānošanas reģions
24.	Kurzemes plānošanas reģions
25.	Rīgas plānošanas reģions
26.	Latgales plānošanas reģions
27.	Nacionālais botāniskais dārzs
Kultūras ministrija	
28.	Latvijas Mākslas akadēmija
29.	Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija
30.	Latvijas Kultūras akadēmija
31.	UNESCO Latvijas Nacionālā komisija
Veselības ministrija	
32.	Rīgas Stradiņa universitāte

2.15. tabula. 2023. gadā ministriju padoībā esošās budžeta nefinansētās iestādes

Nr.p.k.	Valsts budžeta daļēji finansētās atvasinātās publiskas personas nosaukums
Satiksmes ministrija	
1.	Valsts dzelzceļa tehniskā inspekcija
2.	Valsts dzelzceļa administrācija
3.	Transporta nelaimes gadījumu un incidentu izmeklēšanas birojs

Nr.p.k.	Valsts budžeta daļēji finansētas atvasinātas publiskas personas nosaukums
4.	Valsts aģentūra "Civilās aviācijas aģentūra"
Tieslietu ministrija	
5.	Latvijas Republikas Patentu valde
Veselības ministrija	
6.	Zāļu valsts aģentūra
Ekonomikas ministrija	
7.	Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs

3. Ieņēmumu, nodokļu atvieglojumu (atlaižu) un nodokļu parādu summas analīze

3.1. Nodokļu politikas aktualitātes

2023. gada budžeta izstrādes laikā netika pieņemtas būtiskas izmaiņas nodokļu jomā. Šobrīd ir uzsākts darbs pie jaunās Nodokļu politikas stratēģijas sagatavošanas vidējam termiņam, kas kopā ar valdības sociālajiem un sadarbības partneriem tiks sagatavota šī gada laikā.

Nodokļu ieņēmumu prognozes ir sagatavotas, pamatojoties uz vidēja termiņa makroekonomisko rādītāju prognozēm, kā arī, ņemot vērā 2022. gada izpildi, iepriekš pieņemtās izmaiņas likumdošanā un likuma "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" izstrādes gaitā MK atbalstītos un Saeimā pieņemtos pasākumus. Nodokļu ieņēmumu prognozēs netiek ietverti nesadalītie nodokļu ieņēmumi vienotajā nodokļu kontā.

3.1. tabula. Pasākumi, kas ietekmē nodokļu un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumus no 2023. gada, milj. euro (pēc naudas plūsmas)

Priekšlikums	Ieņēmumu veids	2023	2024	2025
Iepriekš pieņemti nodokļu pasākumi, kas ietekmēs nodokļu ieņēmumus no 2023. gada				
Dabas resursu nodokļa likmju pakāpeniska paaugstināšana (sākot ar 2021. gadu) atsevišķiem objektiem un nodokļa ieņēmumu sadalījuma maiņa starp valsts un pašvaldību budžetiem. Izmaiņas ar 2022. un 2023. gada 1. janvāri	Dabas resursu nodoklis	2,1		
Akcīzes nodokļa likmju pakāpeniska paaugstināšana (sākot ar 2021. gadu) cigaretēm, cigāriem, cigarillām, smēķējamai, karsējamai tabakai un e-cigarešu šķidrumiem un akcīzes nodokļa paaugstināšana no tabakas aizstājējproduktiem (piemēram, nikotīnu saturošiem spilventiņiem)	Kopā, t.sk.: Akcīzes nodoklis PVN	3,6 3,0 0,6		
UIN atlaides ziedojumiem intensitātes palielināšana	UIN	-3,0		
IIN avansa maksājumu veikšana saimnieciskās darbības veicējiem no 2023. gada	IIN	+30,0		
Priekšlikums	Ieņēmumu veids	2023	2024	2025
Likuma "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" izstrādes gaitā MK atbalstītie un Saeimā pieņemtie pasākumi				
Nodokļu pasākumi				
VAS "Valsts nekustamie īpašumi" PVN maksājumi par īstenotajiem būvniecības attīstības projektiem	PVN	+24,6	+1,8	+1,0
Akcīzes nodokļa ieņēmumu palielināšana, ņemot vērā akcīzes nodokļa marķu skaita pieaugumu	Akcīzes nodoklis	+0,3	+0,3	+0,3
VID nodokļu administrēšanas uzlabošanas un efektivitātes paaugstināšanas pasākumi	Kopā, t.sk.: IIN UIN VSAOI Muitas nodoklis Akcīzes nodoklis PVN Nenodokļi	+21,1 +4,5 +0,5 +4,3 +0,2 +4,4 +6,7 +0,5	+21,0 +4,5 +0,5 +4,3 +0,2 +4,4 +6,6 +0,5	+21,0 +4,5 +0,5 +4,3 +0,2 +4,4 +6,6 +0,5
Akcīzes nodokļa ieņēmumu palielināšana, ņemot vērā tālākpārdošanas regulējuma ieviešanu un akcīzes preču pārvietošanas regulējumu starp ES dalībvalstīm	Akcīzes nodoklis	+0,9	+0,9	+0,9
Minimālā valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu objekta palielināšana, ņemot vērā izmaiņas minimālajā mēneša darba algā (2023. gadā tā tiek palielināta no 500 līdz 620 euro un 2024. gadā no 620 līdz 700 euro)	VSAOI	+15,0	+26,9	+28,1
Atgriezeniskais efekts no izdevumu palielināšanas atlīdzībai	Kopā, t.sk.: IIN	+39,9 +13,6	+59,4 +20,2	+61,1 +20,8

	VSAOI	+21,7	+32,3	+33,2
	PVN	+4,6	+6,9	+7,1
Priekšlikums	Ieņēmumu veids	2023	2024	2025
Nenodokļu pasākumi				
IeM priekšlikums palielināt ieņēmumus no naudas sodiem, ko uzliek Valsts policija par pārkāpumiem ceļu satiksmē un nodevas par vīzas, uzturēšanās atļaujas vai Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa Latvijas Republikā pieprasīšanai nepieciešamo dokumentu izskatīšanu un ar to saistītajiem pakalpojumiem	Nenodokļi	+6,1	+6,9	+7,4
Valsts akciju sabiedrību dividenžu maksājumu palielināšana	Nenodokļi	+114,0	+24,0	+9,0
ZM priekšlikums palielināt ieņēmumu prognozi valsts nodevām un soda naudām	Nenodokļi	+5,3	+5,3	+5,3
Ieņēmumu palielināšana no valstij piekritīgās mantas realizācijas pēc citu valsts institūciju pieņemtā lēmuma	Nenodokļi	+0,4	+0,3	+0,3
EM priekšlikums palielināt ieņēmumu prognozi valsts nodevai par naftas produktu drošības rezervju uzturēšanu	Kopā, t.sk.: Nenodokļi PVN	+34,0 +28,0 +6,0	+20,4 +16,8 +3,6	+16,2 +13,3 +2,9
IeM priekšlikums palielināt ieņēmumu prognozi valsts nodevai par pasu izsniegšanu un valsts nodevai par personas apliecības izsniegšanu	Nenodokļi	+6,7	+11,1	+6,2
Valsts akciju sabiedrību "Augstsprieguma tīkls" dividenžu maksājumu samazināšana 2024. un 2025. gadā, ņemot vērā tarifu izmaiņām aktualizēto prognozētās peļņas apmēru			-3,9	-4,3
Ieņēmumu palielināšana no nodevas par valsts valodas prasmes atestāciju profesionālo un amata pienākumu veikšanai		+1,0	+0,2	+0,2

3.2. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi

2022. gadā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi bija 11 539,4 milj. *euro*, kas salīdzinot ar likumā "Par valsts budžetu 2022. gadam" noteikto plānu, ir par 1348,7 milj. *euro* jeb 13,2% vairāk. To galvenokārt ietekmēja pārpilde darbaspēka nodokļu jomā, kā galveno iemeslu minot bruto algas apmēra straujāku pieaugumu nekā prognozēts. Tāpat pozitīva izpilde bija PVN, ko sekmēja ar tirdzniecību saistītās nozares.

Salīdzinot ar 2021. gadu, kopbudžeta nodokļu ieņēmumi 2022. gadā tika iekasēti par 1 854,4 milj. *euro* jeb 19,1% vairāk. Kā galvenais iemesls ir darbaspēka nodokļu un PVN pārpilde. Darbaspēka nodokļi vairāk par piektdaļu pārsnieguši pērnā gada līmeni, jo darba samaksas fonda pieaugums 2022. gadā pārsniedza 12%, turpretī nodarbināto skaits nav būtiski mainījies, paliekot 2021. gada līmenī. Arī PVN ieņēmumos salīdzinājumā ar 2021. gadu vērojams kāpums, kas pamatā saistāms ar būtiski pieaugušajiem samaksājamiem nodokļiem tirdzniecības nozarē, ņemot vērā inflācijas, patēriņa cenu un iekšējā pieprasījuma pieaugumu – 2022. gadā vidējais cenu līmenis bija par 17,3% augstāks nekā 2021. gadā. Strauji augošais energoresursu cenu kāpums veicināja augstākus samaksātos nodokļus elektroenerģijas, gāzes apgādes un siltumapgādes nozarēs.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" 2023. gadā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi tiek plānoti 12 286,7 milj. *euro*, 2024. gadā 12 960,1 milj. *euro* un 2025. gadā 13 636,5 milj. *euro* apmērā (skat. 3.2. tabulu).

3.2. tabula. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	11 539,4 ¹	12 286,7	12 960,1	13 636,5
<i>pret IKP, %</i>	29,3	28,8	28,9	28,7
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	10 190,7	10 775,8	11 314,9	
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	1 348,7	1 510,8	1 645,3	
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", %	13,2	14,0	14,5	

¹ Fakts

Informācija par kopbudžeta nodokļu ieņēmumiem sadalījumā pa veidiem laika periodā no 2022. līdz 2025. gadam ir sniegta 3.3. tabulā.

3.3. tabula. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi, milj. *euro*

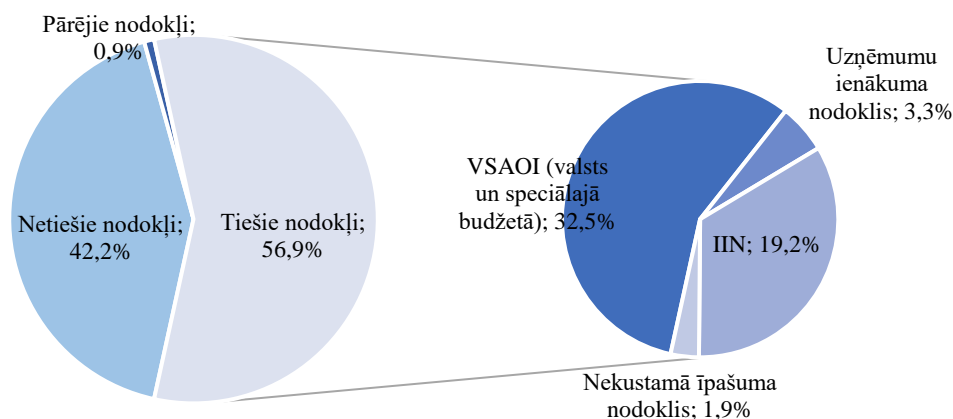
	2022 ¹	2023	2024	2025
Tiešie nodokļi	6 539,1	6 987,7	7 426,0	7 800,1
<i>IIN</i>	2 262,5	2 357,8	2 508,4	2 643,0
<i>VSAOI²</i>	3 667,2	3 997,2	4 262,6	4 474,8
<i>UIN</i>	378,8	402,0	422,0	447,0
<i>Nekustamā īpašuma nodoklis</i>	230,6	230,7	233,0	235,3
Netiešie nodokļi	4 901,5	5 190,8	5 422,1	5 720,4
<i>PVN</i>	3 558,7	3 793,2	3 975,0	4 219,1
<i>Akcīzes nodoklis</i>	1 131,0	1 187,7	1 230,8	1 274,3
<i>Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis</i>	101,5	102,0	104,4	107,7
<i>Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis</i>	22,4	22,1	22,6	23,0
<i>Muitas nodoklis</i>	87,9	85,8	89,3	96,3
Pārējie nodokļi	98,9	108,2	112,0	116,0
<i>Dabas resursu nodoklis</i>	54,4	60,4	63,7	67,2
<i>Izložu un azartspēļu nodoklis</i>	39,5	42,7	43,1	43,6
<i>Elektroenerģijas nodoklis</i>	5,0	5,1	5,2	5,2

¹ Fakts² Neieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.**3.2.1. Tiešie nodokļi**

2022. gadā tiešo nodokļu ieņēmumi bija 6 539,1 milj. *euro*, kas salīdzinot ar plānu, bija par 880,4 milj. *euro* jeb 15,6% vairāk, kur lielākās pārpildes bija VSAOI un IIN ieņēmumiem. Salīdzinot ar 2021. gadu, tiešo nodokļu ieņēmumi 2022. gadā tika iekasēti par 983,5 milj. *euro* jeb 17,7% vairāk.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" tiek plānots, ka 2023. gadā tiešo nodokļu ieņēmumi veidos 56,9% no visiem kopbudžeta nodokļiem, kas ir par 0,2 procentpunktiem vairāk nekā 2022. gadā.

Informācija par tiešo nodokļu sadalījumu ir sniegta 3.1.attēlā.

3.1. att. Tiešos nodokļu sadalījums kopbudžeta nodokļu ieņēmumos 2023.gadā, %

2023. gadā tiešo nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP tiek prognozēts 16,4%, kas ir par 0,2 % mazāk nekā 2022. gadā. To pamatā nosaka IIN īpatsvara samazinājums.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" 2023. gadā tiešo nodokļu ieņēmumi tiek plānoti 6 987,7 milj. euro, 2024. gadā 7 426,0 milj. euro un 2025. gadā 7 800,1 milj. euro apmērā (skat. 3.4. tabulu).

3.4. tabula. Tiešo nodokļu ieņēmumi, milj. euro

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. euro	6 539,1 ¹	6 987,7	7 426,0	7 800,1
<i>pret IKP, %</i>	16,6	16,4	16,5	16,4
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. euro	5 658,6	5 971,1	6 268,2	
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. euro	880,4	1 016,6	1 157,8	
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", %	15,6	17,0	18,5	

¹ Fakts

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

IIN ieņēmumus galvenokārt ietekmē tautsaimniecībā nodarbināto skaits, nodarbināto ienākumi, atvieglojumu apmērs, kā arī minimālā darba alga. Kopējie IIN ieņēmumi 2022. gadā bija 2 262,5 milj. euro, par 335,2 milj. euro jeb 17,4% vairāk kā 2021. gadā. Ieņēmumu pieaugums pret iepriekšējo gadu pamatā saistās ar darba samaksas fonda pieaugumu, vienlaikus ieņēmumu pieaugumu samazināja atvieglojumu apmēru pieaugums. Nodarbināto skaits pēc informācijas no darba devēju ziņojumiem saglabājas aptuveni 2021. gada līmenī (palielinājums par 0,4%), bet ir vērojams darba samaksas fonda apmēra pieaugums par 12,5 procentiem. Savukārt gada plāns ir pārpildīts par 400,5 milj. euro jeb 21,5%, kā galveno iemeslu minot darba samaksas fonda pieaugumu (tika prognozēts 7,9% apmērā, bet pēc aktuālās informācijas tas ir 12,5%).

Pēc CSP datiem 2022. gadā strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa bija 1 373 euro jeb par 7,5% lielāka nekā 2021. gadā. Saskaņā ar NVA informāciju reģistrētā bezdarba līmenis 2022. gada beigās bija 6,1%, kas salīdzinājumā ar 2021.gada beigām ir par 0,6 procentpunktiem mazāk. Pēc informācijas iesniegtajos darba devēju ziņojumos par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām un IIN, 2022. gada novembrī ienākumus virs valstī noteiktās minimālās darba algas saņēma 80,6% darba ņēmēju un to īpatsvars, salīdzinot ar 2021. gada novembri, ir palielinājies par 5,0 procentpunktiem.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" 2023. gadā IIN ieņēmumi tiek plānoti 2 357,8 milj. *euro*, 2024. gadā 2 508,4 milj. *euro* un 2025. gadā 2 643,0 milj. *euro* apmērā (skat. 3.5. tabulu).

IIN ieņēmumu plānu vidējā termiņā ietekmēs prognozētais darba samaksas fonda pieauguma temps, 2022. gada prognozēto izpildi, kā arī 3.1. sadaļā minētie pasākumi.

3.5. tabula. IIN ieņēmumi

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	2 262,5 ¹	2 357,8	2 508,4	2 643,0
<i>pret IKP, %</i>	5,7%	5,5%	5,6%	5,6%
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	1 862,0	1 916,2	2 026,2	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	400,5	441,60	482,20	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", %	21,5%	23,0%	23,8%	-

¹ Fakts

Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ieskaitot solidaritātes nodokļa daļu valsts speciālajā budžetā³²

VSAOI iemaksas galvenokārt ietekmē tautsaimniecībā nodarbināto skaits, nodarbināto ienākumi un minimālā darba alga. VSAOI valsts speciālajā budžetā 2022. gadā veidoja 30,7% no kopbudžeta nodokļu ieņēmumiem jeb 3 540,6 milj. *euro*.

VSAOI salīdzinājumā ar 2021. gadu ir par 523,6 milj. *euro* jeb 17,4% vairāk. Iemaksu pieaugumu ietekmēja straujš vidējās neto darba samaksas pieaugums. 2022. gadā VSAOI valsts pamatbudžetā veselības finansēšanai bija 126,6 milj. *euro*, kas ir par 22,5 milj. *euro* jeb 21,6% vairāk nekā pērn.

2022. gadā sociālās apdrošināšanas iemaksas plānu pārsniedza par 407,3 milj. *euro* jeb plāna izpilde bija 113,0%, ko lielākoties ietekmēja straujāks darba algu pieaugums nekā tika plānots.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" 2023. gadā VSAOI ieņēmumi valsts speciālajā budžetā tiek plānoti 3 858,1 milj. *euro*, 2024. gadā 4 114,3 milj. *euro* un 2025. gadā 4 319,2 milj. *euro* apmērā (skat. 3.6. tabulu). Sociālo apdrošināšanas iemaksu plānu ietekmēs prognozētais darba samaksas fonda pieauguma temps, 2022. gada sagaidāmā izpilde, kā arī 3.1. sadaļā minētie pasākumi.

3.6. tabula. VSAOI ieņēmumi

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	3 540,6 ¹	3 858,1	4 114,3	4 319,2
<i>pret IKP, %</i>	9,0	9,1	9,2	9,1
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	3 133,3	3 366,0	3 528,7	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	407,3	492,2	585,6	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", %	13,0	14,6	16,6	-

¹ Fakts

VSAOI pamatbudžetā veselības finansēšanai 2023. gadā tiek plānotas 139,1 milj. *euro*

³² Neieskaitot VSAOI fondēto pensiju shēmā.

apmērā, 2024. gadā 148,3 milj. *euro* un 2025. gadā 155,6 milj. *euro*.

Uzņēmumu ienākuma nodoklis

UIN ieņēmumi 2022. gadā bija 378,8 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2021. gadu ir palielinājušies par 97,7 milj. *euro* jeb par 34,7 procentiem. Ieņēmumu palielinājums skaidrojams ar sadalītās peļņas apmēra pieaugumu, vienlaikus būtiski samazinoties peļņas, kas gūta līdz 2018. gadam, apmēram (par šādas peļņas sadali nodoklis netiek piemērots). Gada plāns pārpildīts par 62,4 milj. *euro* jeb 19,7%, kā iemeslu minot sadalītās peļņas apmēra pieaugumu, kas pieaug straujāk par iepriekš prognozēto.

Kopš 2018. gada UIN piedzīvoja būtiskas pārmaiņas – nodoklis tiek maksāts peļņas sadales un tai pielīdzināmos gadījumos. 2022. gadā visvairāk deklarētas dividendes vai dividendēm pielīdzinātas izmaksas 2 754,9 milj. *euro*, bet nosacīti sadalītā peļņa 166,4 milj. *euro* apmērā. Ar nodokli apliekamā bāze pēc atvieglojumu piemērošanas šogad ir par 2% lielāka kā pērn attiecīgajā periodā un veido 2 011,8 milj. *euro*.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” 2023. gadā UIN ieņēmumi tiek plānoti 402,0 milj. *euro*, 2024. gadā 422,0 milj. *euro* un 2025. gadā 447,0 milj. *euro* apmērā (skat. 3.7. tabulu). UIN ieņēmumu plānu vidējā termiņā galvenokārt ietekmēs nodokļa apmēra par peļņas sadali pieauguma tendences, 2022. gada prognozēto izpildi, kā arī 3.1. sadaļā minētie pasākumi.

3.7. tabula. UIN ieņēmumi

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”, milj. <i>euro</i>	378,8 ¹	402,0	422,0	447,0
<i>pret IKP, %</i>	1,0	0,9	0,9	0,9
Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2022. gadam” un “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam”, milj. <i>euro</i>	316,4	330,0	345,0	-
Salīdzinājumā ar likumu “Par valsts budžetu 2022. gadam” un “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam”, milj. <i>euro</i>	62,4	72,0	77,0	-
Salīdzinājumā ar likumu “Par valsts budžetu 2022. gadam” un “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam”, %	19,7	21,8	22,3	-

¹ Fakts

Nekustamā īpašuma nodoklis

Nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi 2022. gadā bija 230,6 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 3,6 milj. *euro* jeb 1,5% mazāk. Salīdzinot ar 2021. gadu, nekustamā īpašuma nodoklis bija par 4,4 milj. *euro* jeb 1,9% vairāk (t.sk., par zemi par +1,9 milj. *euro*, par ēkām par +1,3 milj. *euro* un par mājokļiem par +1,3 milj. *euro*).

Nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumu pieaugums pret iepriekšējo gadu skaidrojams ar to, ka 2022. gadā ir pieaugusi kadastrālās vērtības kopsumma. Saskaņā ar Valsts zemes dienesta informāciju, 2022. gadā kadastrālo vērtību kopsummas pieaugums zemei bija 0,6%, ēkām (ēkas un mājokļu) 0,7% un inženierbūvēm 2,2%. Lai arī kadastrālo vērtību bāze ir “iesaldēta”, tās ir mainījušās, jo Kadastra informācijas sistēmā reģistrēti gan jauni nekustamā īpašuma objekti, gan veiktas izmaiņas objektu raksturojošos datos. Piemēram, zemei pašvaldība mainījusi lietošanas mērķi vai kadastrālās uzmērīšanas rezultātā mainījušies apgrūtinājumi vai pēc meža inventarizācijas noteikti citi meža zemes saimnieciskās darbības ierobežojumi u.tml.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” 2023. gadā nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 230,7 milj. *euro*, 2024. gadā 233,0 milj. *euro* un 2025. gadā 235,3 milj. *euro* apmērā (skat. 3.8. tabulu).

Nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumu plānā ņemta vērā 2022. gadā sagaidāmā izpilde, pašvaldību prognozes un prognozētie nekustamā īpašuma nodokļa parādu maksājumi.

3.8. tabula. Nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi

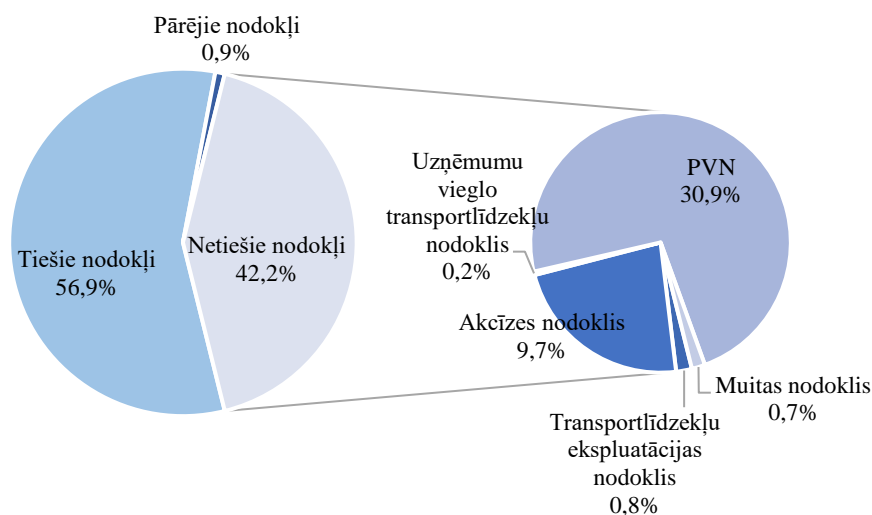
	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	230,6 ¹	230,7	233,0	235,3
<i>pret IKP, %</i>	0,6	0,5	0,5	0,5
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	234,2	237,7	241,3	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	-3,6	-7,0	-8,3	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", %	-1,5	-2,9	-3,4	-

¹ Fakts

3.2.2. Netiešie nodokļi

2022. gadā netiešo nodokļu ieņēmumi bija 4 901,5 milj. *euro*, kas salīdzinot ar plānu, ir par 466,7 milj. *euro* jeb 10,5% vairāk, kur lielākās pārpildes bija PVN ieņēmumiem. Salīdzinot ar 2021. gadu, netiešie nodokļi 2022. gadā tika iekasēti par 840,9 milj. *euro* jeb 20,7% vairāk.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" tiek plānots, ka 2023. gadā netiešo nodokļu ieņēmumi veidos 42,2% no visiem kopbudžeta nodokļiem, kas ir par 0,2 procentpunktiem mazāk nekā 2022. gadā. Informācija par tiešo nodokļu sadalījumu ir sniegta 3.2. attēlā.

3.2. att. Netiešos nodokļu sadalījums kopbudžeta nodokļu ieņēmumos 2023. gadā, %

2023. gadā netiešo nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP tiek prognozēts 12,2%, kas ir par 0,2% mazāk nekā 2022. gadā. To pamatā nosaka PVN īpatsvara samazinājums.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" 2023. gadā netiešo nodokļu ieņēmumi tiek plānoti 5 190,8 milj. *euro*, 2024. gadā 5 422,1 milj. *euro* un 2025. gadā 5 720,4 milj. *euro* apmērā (skat. 3.9. tabulu).

3.9. tabula. Netiešo nodokļu ieņēmumi, milj. euro

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. euro	4 901,5 ¹	5 190,8	5 422,1	5 720,4
<i>pret IKP, %</i>	12,4	12,2	12,1	12,0
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. euro	4 434,7	4 702,1	4 940,7	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. euro	466,7	488,8	481,4	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", %	10,5	10,4	9,7	-

¹ Fakts**Pievienotās vērtības nodoklis**

PVN neto ieņēmumi ir lielākais valsts pamatbudžeta nodokļu ieņēmumu avots, kas 2022. gadā veidoja 30,8% no valsts kopbudžeta nodokļu ieņēmumiem jeb 3 558,7 milj. euro. Salīdzinājumā ar 2021. gadu iekasēts par 796,2 milj. euro (gada pārmaiņas temps bija +28,8%). Tāpat arī 2022. gada izpilde bija par 481,7 milj. euro jeb par 15,7% vairāk nekā bija plānots. Straujāku nekā bija plānots PVN neto ieņēmumu pieaugumu un līdz ar to plāna pārpildi galvenokārt veicināja divi faktori:

- Covid-19 pandēmija:
 - pandēmijas pārvarēšana un līdz ar to tautsaimniecības atveseļošanās veicināja iekšējo pieprasījumu;
 - pandēmijas izraisītie piegādes ķēžu pārrāvumi veicināja cenu kāpumu.
- Krievijas izraisītais karš Ukrainā:
 - izraisījusi ažiotažu veikalos gada pirmajā pusē,
 - veicināja būtisku energoresursu un pārtikas produktu cenu, kā arī vispārējās inflācijas kāpumu.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" PVN neto ieņēmumi tiek plānoti šādos apmēros: 2023. gadā – 3 793,2 milj. euro, 2024. gadā – 3 975,0 milj. euro un 2025. gadā – 4 219,1 milj. euro (skat. 3.10. tabulu). PVN neto ieņēmumu plānu vidējā termiņā ietekmē prognozētie galapatēriņa izdevumi, eksporta un importa dinamika faktiskajās cenās, 2022. gada sagaidāmā izpilde, kā arī 3.1. sadaļā minētie pasākumi.

3.10. tabula. PVN neto ieņēmumi

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. euro	3 558,7 ¹	3 793,2	3 975,0	4 219,1
<i>pret IKP, %</i>	9,0	8,9	8,9	8,9
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. euro	3 077,0	3 300,8	3 502,5	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. euro	481,7	492,5	472,5	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", %	15,7	14,9	13,5	-

¹ Fakts

Akcīzes nodoklis

2022. gadā kopējie akcīzes nodokļa ieņēmumi bija 1 131,0 milj. *euro*. Salīdzinājumā ar 2021. gadu akcīzes nodokļa ieņēmumi palielinājās par 26,2 milj. *euro* jeb 2,4%, savukārt, salīdzinot ar plānoto, 2022. gadā tika iekasēts par 35,8 milj. *euro* jeb 3,1% mazāk, ko noteica akcīzes nodokļa plāna neizpilde naftas produktiem (-31,8 milj. *euro* jeb -5,3%), alkoholiskajiem dzērieniem (-13,3 milj. *euro* jeb -6,1%), alum (-5,6 milj. *euro* jeb -9,6%) un dabasgāzei (-7,2 milj. *euro* jeb -34,7%).

Sagatavojot 2023.-2025. gada akcīzes nodokļa ieņēmumu prognozes, tika ņemts vērā prognozētais IKP, darba samaksas un privātā patēriņa pieauguma temps, 2022. gada sagaidāmā izpilde, pieņemtie grozījumi normatīvajos aktos (skat. 3.1. sadaļu), piešķirtie termiņu pagarinājumi, kā arī akcīzes nodokļa politika Baltijas valstīs un prognozētā akcīzes preču patēriņa dinamika.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" kopējie akcīzes nodokļa ieņēmumi 2023. gadā tiek plānoti 1 187,7 milj. *euro*, 2024. gadā 1 230,8 milj. *euro*, bet 2025. gadā 1 274,3 milj. *euro* apmērā (skat. 3.11. tabulu).

3.11. tabula. Akcīzes nodokļa ieņēmumi

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	1 131,0 ¹	1 187,7	1 230,8	1 274,3
<i>pret IKP, %</i>	2,9	2,8	2,7	2,7
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	1 166,8	1 204,4	1 234,5	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	-35,8	-16,7	-3,7	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", %	-3,1	-1,4	-0,3	-

¹ Fakts

Akcīzes nodoklis naftas produktiem

2022. gadā akcīzes nodokļa naftas produktiem ieņēmumi bija 567,8 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2021. gadu, tie samazinājās par 7,4 milj. *euro* jeb 1,3%, bet, salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 31,8 milj. *euro* jeb 5,3% mazāk.

Saskaņā ar VID informāciju naftas produktu kopējā patēriņa apjoms pārskata periodā³³ salīdzinājumā ar 2020. un 2021. gada attiecīgo periodu palielinājies par 4,1%, t.sk. dīzeļdegvielas patēriņš palielinājies par 3,0%, bet benzīna un sašķidrinātās naftas gāzes patēriņš samazinājies attiecīgi par 5,0% un 6,0%. Degvielleļļas patēriņš samazinājies par 15,6%, bet petrolejas patēriņš palielinājies par 73,8%.

³³ 2021. gada decembrī un 2022. gada 11 mēnešos

3.12. tabula. Akcīzes nodokļa likmes degvielai Baltijas valstīs

	2020-2023
Benzīns, <i>euro</i> par 1000 l	
Latvija	509
Lietuva	466
Igaunija	563
Dīzeļdegviela, <i>euro</i> par 1000 l	
Latvija ¹	414
Lietuva	372
Igaunija	493/372 ²
Sašķidrinātās naftas gāzes, <i>euro</i> par 1000 kg	
Latvija	285
Lietuva	304,10
Igaunija	193

¹ Dīzeļdegvielai, kas tiek marķēta saskaņā ar likuma “Par akcīzes nodokli” 28. pantu un kuru izmanto atbilstoši minētā likuma 18. panta piektajā daļā noteiktajam veidam, mērķiem un nosacījumiem, ar 2018. gada 1. jūliju akcīzes nodoklis tiek piemērots 15% apmērā no akcīzes nodokļa standartlikmes dīzeļdegvielai.

² Likme samazināta ar 01.05.2020.

3.12. tabulā redzams, ka 2021.-2023. gadā Baltijas valstīs akcīzes nodokļa likmes benzīnam, dīzeļdegvielai un sašķidrinātajai naftas gāzei netiek mainītas. Visaugstākā likme benzīnam ir Igaunijā, dīzeļdegvielai – Latvijā, bet sašķidrinātajai naftas gāzei – Lietuvā.

Degvielas patēriņa izmaiņas atspoguļojas arī transportlīdzekļu skaita izmaiņās pa degvielas veidiem. Saskaņā ar Ceļu satiksmes drošības direkcijas informāciju 2022. gada 1. oktobrī, salīdzinot ar 2021. gada 1. oktobri, kopējais reģistrēto transportlīdzekļu skaits palielinājies par 1,1%, t.sk. transportlīdzekļu, kas patērē dīzeļdegvielu, īpatsvars kopējā transportlīdzekļu skaitā ir pieaudzis no 68,0% līdz 69,5% un to skaits bija 604 338, benzīnu patērējošo transportlīdzekļu īpatsvars ir samazinājies no 26,4% līdz 25,7% un to skaits bija 223 366.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” akcīzes nodokļa naftas produktiem ieņēmumi 2023. gadā tiek plānoti 594,6 *euro*, 2024. gadā 623,0 milj. *euro*, bet 2025. gadā 653,9 milj. *euro* apmērā.

Akcīzes nodoklis alkoholiskajiem dzērieniem (neskaitot alu)

2022. gadā akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem (neskaitot alu) ieņēmumi bija 206,0 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2021. gadu, akcīzes nodokļa ieņēmumi no alkoholiskajiem dzērieniem palielinājušies par 9,3 milj. *euro* jeb par 4,7 procentiem. Savukārt salīdzinājumā ar plānoto iekasēts par 13,3 milj. *euro* jeb 6,1% mazāk.

No 2022. gada 1. jūlija Latvijas alkoholisko dzērienu ražotājiem, kuri ir saņēmuši VID izsniegtu patstāvīga sīkražotāja sertifikātu un kuru saražoto alkoholisko dzērienu apjoms nepārsniedz Latvijā noteikto ražošanas apjoma limitu, kas ir noteikts likumā “Par akcīzes nodokli”, ir iespēja piemērot samazināto akcīzes nodokļa likmi 50% apmērā visām alkoholisko dzērienu grupām.

Saskaņā ar VID informāciju 2021. gada decembrī un 2022. gada 11 mēnešos, salīdzinot ar 2020. un 2021. gada attiecīgo periodu, patēriņam nodots par 6,0% vairāk alkoholisko dzērienu (neskaitot alu). Pārējo alkoholisko dzērienu patēriņš palielinājies par 3,8%, vīna un raudzēto dzērienu patēriņš palielinājies par 6,4% un starpproduktu patēriņš palielinājies par 13,9%.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem ieņēmumi 2023. gadā tiek plānoti 214,0 milj. *euro*, 2024. gadā 221,5 milj. *euro*, bet 2025. gadā 229,0 milj. *euro* apmērā.

Akcīzes nodoklis alum

2022. gadā akcīzes nodokļa alum ieņēmumi bija 52,6 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar 2021. gadu, ir par 0,3 milj. *euro* jeb 0,5% vairāk. Salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 5,6 milj. *euro* jeb 9,6% mazāk.

Saskaņā ar VID informāciju alus produktu kopējais patēriņš 2021. gada decembrī un 2022. gada 11 mēnešos un salīdzinājumā ar 2020. un 2021. gada atbilstošo periodu ir samazinājies par 0,7%.

3.13. tabulā atspoguļotas akcīzes nodokļa alum likmes Baltijas valstīs. 2023. gadā akcīzes nodokļa likme alum Latvijā un Igaunijā netiek mainīta, bet Lietuvā tā tiek paaugstināta, kā rezultātā Latvijā 2023. gadā akcīzes nodokļa likme alum ir zemākā Baltijā.

3.13. tabula. Akcīzes nodokļa likmes alum Baltijas valstīs

	2020	2021	2022	2023
Alus, <i>euro</i> par katru spirta tilpumprocentu par 100 l				
Latvija ¹	7,40 / 7,80	7,80 / 8,20	8,20	8,20
Lietuva	7,11	7,11	7,82	8,60
Igaunija	12,70	12,70	12,70	12,70

¹ Latvijā likme 2020. un 2021. gadā tika paaugstināta ar katra gada 1. martu.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" akcīzes nodokļa ieņēmumi alum 2023. gadā tiek plānoti 54,2 milj. *euro*, 2024. gadā 55,2 milj. *euro*, bet 2025. gadā 56,3 milj. *euro* apmērā.

Akcīzes nodoklis tabakas izstrādājumiem

Akcīzes nodokļa tabakas izstrādājumiem ieņēmumi 2022. gadā bija 258,7 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2021. gadu, akcīzes nodokļa ieņēmumi no tabakas izstrādājumiem ir palielinājušies par 17,6 milj. *euro* jeb 7,3%, bet, salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 11,7 milj. *euro* jeb 4,7% vairāk.

Atbilstoši likumam "Par akcīzes nodokli" ar 2022. gada 1. janvāri paaugstinātas akcīzes nodokļa likmes cigaretēm, cigāriem, cigarillām, smēķējamajai un karsējamajai tabakai un tabakas lapām.

Saskaņā ar VID informāciju kopējais patēriņam Latvijā nodoto cigarešu apjoms 2021. gada decembrī un 2022. gada 11 mēnešos un salīdzinājumā ar 2020. un 2021. gada atbilstošo periodu ir palielinājies par 1,8% un cigāru, bet smēķējamās tabakas patēriņš samazinājies par 0,6%, cigāru un cigarillu patēriņš par 9,3%, un karsējamajai tabakai par 7,8%.

Likums "Par akcīzes nodokli" paredz ar 2023. gada 1. janvāri paaugstināt akcīzes nodokļa likmes cigaretēm, cigāriem un cigarillām, smēķējamajai tabakai, tabakas lapām un karsējamajai tabakai (skat. 3.14. tabulu).

3.14. tabula. Akcīzes nodokļa likmes tabakas izstrādājumiem

	Iepriekšējās likmes		Spēkā esošās likmes
	01.03.2021.	01.01.2022.	01.01.2023.
Cigaretēs			
Nodokļa likme par 1 000 cig., <i>euro</i>	92,50	98,00	104,00
Nodokļa minimālais līmenis par 1000 cig., <i>euro</i>	121,40	128,40	135,90
Ad valorem, %	15,0%	15,0%	15,0%
Cigāri, cigarillas	01.01.2021.	01.01.2022.	01.01.2023.
Nodokļa likme par 1 000 gab., <i>euro</i>	104,70	115,2	126,7
Smēķējamā tabaka, tabakas lapas	01.01.2021.	01.01.2022.	01.01.2023.
Nodokļa likme par 1 000 g., <i>euro</i>	80,25	85,90	91,90
Karsējamā tabaka	01.01.2021.	01.01.2022.	01.01.2023.
Nodokļa likme par 1 000 g., <i>euro</i>	160,00	207,00	218,00

Akcīzes nodokļa likmju paaugstināšanas rezultātā ar 2023. gada 1. janvāri:

- cigāru vai cigarillu paciņas (10 gab.) mazumtirdzniecības cenas nodokļu daļa pieauga par 0,14 *euro*;
- viena smēķējamās tabakas 40 gramu iepakojuma mazumtirdzniecības cenas nodokļu daļa pieauga par 0,29 *euro*;
- vienas karsējamās tabakas paciņas (20 gab., 5,3 gramu tabakas) mazumtirdzniecības cenas nodokļu daļa pieauga par 0,07 *euro*;
- vienas cigarešu paciņas (20 cigaretes) nodokļu daļa pieauga par aptuveni 0,15 - 0,18 *euro*.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” akcīzes nodokļa tabakas izstrādājumiem ieņēmumi 2023. gadā tiek plānoti 273,6 milj. *euro*, 2024. gadā 276,7 milj. *euro*, bet 2025. gadā 278,3 milj. *euro* apmērā.

Akcīzes nodoklis dabasgāzei

2022. gadā akcīzes nodokļa ieņēmumi no dabasgāzes bija 13,6 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2021. gadu, akcīzes nodoklis dabasgāzei iekasēts par 4,5 milj. *euro* jeb 24,8% mazāk. Salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 7,2 milj. *euro* jeb 34,7% mazāk.

Likums “Par akcīzes nodokli” nosaka, ka no 2021. gada 1. janvāra līdz 2025. gada 31. decembrim tiek samazināta akcīzes nodokļa likme dabasgāzei, ko izmanto par degvielu transportā.

Saskaņā ar VID informāciju par dabasgāzes patēriņu dabasgāzes daudzums, ko izmanto par kurināmo, 2020. gada decembrī un 2021. gada 11 mēnešos, salīdzinot ar attiecīgo periodu pērn, samazinājies par 26,3%. Patēriņa samazinājumu ietekmēja straujais dabasgāzes biržas cenu pieaugums kopš 2021. gada aprīļa un citu alternatīvo apkures veidu izmantošana, piemēram kā kurināmo izmantojot šķeldu un koksni, ierīkojot siltumsūkņus un saules paneļus.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” akcīzes nodokļa dabasgāzei ieņēmumi 2023., 2024. un 2025. gadā tiek plānoti 13,9 milj. *euro* apmērā ik gadu.

Akcīzes nodoklis pārējām akcīzes precēm

2022. gadā akcīzes nodokļa ieņēmumi no pārējām akcīzes precēm – kafiju, bezalkoholiskajiem dzērieniem, elektroniskajās cigaretēs izmantojamajiem šķidrumsiem un tabakas aizstājējproduktiem – bija 32,5 milj. *euro*. Salīdzinājumā ar 2021. gadu akcīzes nodokļa ieņēmumi no tām ir palielinājušies par 11,0 milj. *euro* jeb 50,9 procentiem. Salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 10,6 milj. *euro* jeb 48,2% vairāk.

Atbilstoši likumam “Par akcīzes nodokli” no 2022. gada 1. janvāra paaugstinātas tabakas aizstājējproduktu un elektroniskajās cigaretēs izmantojamo šķidrumu akcīzes nodokļa likmes un diferencēta bezalkoholisko dzērienu akcīzes nodokļa likme atkarībā no cukura satura, nosakot, ka paaugstināta nodokļa likme ir bezalkoholiskajiem dzērieniem ar cukura saturu no 8 gramiem uz 100 mililitriem.

Saskaņā ar VID sniegto informāciju pārējo akcīzes preču patēriņš 2021. gada decembrī un 2022. gada 11 mēnešos salīdzinājumā ar 2020. un 2021. gada atbilstošo periodu ir palielinājies – bezalkoholisko dzērienu patēriņš palielinājies par 4,9%, kafijas patēriņš par 2,1%, elektroniskajās cigaretēs izmantojamo šķidrumu patēriņš par 123,5% un tabakas aizstājējproduktiem par 140,6%.

Saskaņā ar likumu “Par akcīzes nodokli” ar 2023. gada 1. janvāri tika paaugstinātas akcīzes nodokļa likmes elektroniskajās cigaretēs izmantojamiem šķidrumiem (par 0,04 *euro* par 1 ml šķidruma) un tabakas aizstājējproduktiem (par 20 *euro* par 1000 gramiem).

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” akcīzes nodokļa ieņēmumi no pārējām akcīzes precēm tiek plānoti 2023. gadā 37,4 *euro*, 2024. gadā 40,5 milj. *euro*, bet 2025. gadā 42,9 milj. *euro* apmērā.

Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis

Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi 2022. gadā bija 101,5 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2021. gadu ir par 1,5 milj. *euro* jeb 1,5% vairāk. Salīdzinājumā ar 2022. gada plānu, ieņēmumi atpaliek par 4,7 milj. *euro* jeb 4,4%. Plāna neizpildi ietekmēja pamatpārbaudi veikušo transportlīdzekļu skaita pieauguma tempu samazinājums, salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem.

Nemot vērā, ka nodokļa ieņēmumi 2022. gadā kopumā nerasniedza plānoto līmeni, tad pie nemainīgas nodokļa politikas prognozējams, ka nodokļa ieņēmumi 2023. gadā būs zem iepriekš plānotā apjoma, uzturot mazāku gada pārmaiņu tempu 0,5% apmērā 2023. gadā. 2024. gadā un 2025. gadā nodokļa ieņēmumu pieauguma tempi ir plānoti attiecīgi 2,4% un 3,2% apmērā. Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi 2023. gadā tiek plānoti 102,0 milj. *euro*, 2024. gadā 104,4 milj. *euro* un 2025. gadā 107,7 milj. *euro* apmērā (skat. 3.15. tabulu).

3.15. tabula. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu “Par budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”, milj. <i>euro</i>	101,5 ¹	102,0	104,4	107,7
<i>pret IKP, %</i>	0,3	0,2	0,2	0,2
Saskaņā ar likumu “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam”, milj. <i>euro</i>	106,1	108,7	111,3	-
Salīdzinājumā ar likumu “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam”, milj. <i>euro</i>	-4,7	-6,7	-6,9	-
Salīdzinājumā ar likumu “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam”, %	-4,4	-6,1	-6,2	-

¹ Fakts

Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumu plānu vidējā termiņā ietekmēs prognozējamās ar nodokli apliekamo transportlīdzekļu struktūras un skaita pārmaiņas, kā arī 2022. gada nodokļa ieņēmuma plāna neizpilde.

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi 2022. gadā bija 22,4 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2021. gadu ir par 0,1 milj. *euro* jeb 0,3% mazāk. Salīdzinājumā ar plānu, 2022. gada ieņēmumi bija mazāki par 0,5 milj. *euro* jeb 2,1%. Plāna neizpildi ietekmēja mazāks pamatpārbaudi veikušo transportlīdzekļu skaits nekā bija sākotnēji plānots. Līdz ar to prognoze 2023. gadam ir samazināta par 0,9 milj. *euro* jeb 4,1% no plāna un nodokļa ieņēmumi prognozēti 22,1 milj. *euro* apmērā.

3.16. tabula. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu "Par budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	22,4 ¹	22,1	22,6	23,0
<i>pret IKP, %</i>	0,1	0,1	0,1	0,1
Saskaņā ar likumu "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	22,9	23,0	23,2	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	-0,5	-0,9	-0,6	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", %	-2,1	-4,1	-2,5	-

¹ Fakts

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi 2023. gadā tiek plānoti 22,1 milj. *euro*, 2024. gadā 22,6 milj. *euro* un 2025. gadā 23,0 milj. *euro* apmērā (skat. 3.16. tabulu). Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumu plānu ietekmēs prognozētas ar nodokli apliekamo transportlīdzekļu struktūras un skaita pārmaiņas (skat. 3.17. tabulu), kā arī 2022. gada plāna neizpilde.

3.17. tabula. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa objekti

	31.12.2021.	31.12.2022.		
	Skaits gab.	Skaits gab.	Salīdzinājumā ar 31.12.2021. gab.	%
Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 12. panta 1. daļa	49 078	50 465	1 387	2,8
ar motora tilpumu ≤ 2000 cm ³	37 783	39 117	1 334	3,5
ar motora tilpumu > 2000 un ≤ 2500 cm ³	4 556	4 640	84	1,8
ar motora tilpumu > 2500 un ≤ 3000 cm ³	5 528	5 559	31	0,6
ar motora tilpumu > 3000 cm ³	1 211	1 149	-62	-5,1
Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 12. panta 1. ¹ daļa	725	1 253	528	72,8
Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 12. panta 2. daļa	2 217	2 382	165	7,4
Kopā	52 020	54 100	2 080	4,0

Muitas nodoklis

Muitas nodokļa ieņēmumi 2022. gadā bija 87,9 milj. *euro* apmērā, kas bija par 17,1 milj. *euro* jeb 24,2% vairāk nekā 2021. gadā. Salīdzinot ar plānoto, 2022. gadā bija iekasēts par 26,0 milj. *euro* jeb par 41,9% vairāk.

Būtiskākā plāna pārpilde bija novērojama 2022. gada pirmajā pusgadā, strauji palielinoties ievesto preču apjomam no Krievijas un Baltkrievijas, kas varētu būt saistīts ar savlaicīgi ievestām vai pasūtītām precēm un izejvielām politiskās situācijas dēļ. 2022. gada jūnijā pilnā apmērā stājās spēkā sankcijas pret Baltkrieviju, savukārt 2022. gada jūnijā-septembrī stājās spēkā ierobežojumi, kuri bija noteikti attiecībā uz Krieviju (skat.

Padomes Regulu (EK) Nr. 765/2006 (2006. gada 18. maijs) par ierobežojošiem pasākumiem, ņemot vērā situāciju Baltkrievijā un Baltkrievijas iesaistīšanos Krievijas agresijā pret Ukrainu, un Padomes Regulu (ES) Nr. 833/2014 (2014. gada 31. jūlijs), par ierobežojošiem pasākumiem saistībā ar Krievijas darbībām, kas destabilizē situāciju Ukrainā). Līdz ar to no 2022. gada otrā pusgada muitas nodokļa ieņēmumos vairs nebija vērojama būtiska plāna pārpilde, kaut vidēji tie bija nedaudz augstāki nekā bija plānots.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" muitas nodokļa ieņēmumi tiek plānoti šādos apmēros: 2023. gadā – 85,8 milj. *euro*, 2024. gadā – 89,3 milj. *euro* un 2025. gadā – 96,3 milj. *euro* (skat. 3.18. tabulu). Muitas nodokļa ieņēmumi plānu vidējā termiņā ietekmē prognozētā importa no trešajām valstīm dinamika faktiskajās cenās un 2022. gada izpilde.

3.18. tabula. Muitas nodokļa ieņēmumi

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	87,9 ¹	85,8	89,3	96,3
<i>pret IKP, %</i>	0,2	0,2	0,2	0,2
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	61,9	65,2	69,2	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	26,0	20,6	20,1	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", %	41,9	31,6	29,0	-

¹ Fakts

3.2.3. Pārējie nodokļi

2022. gadā pārējo nodokļu ieņēmumi bija 98,9 milj. *euro*, kas salīdzinot ar plānu, ir par 1,6 milj. *euro* jeb 1,6% vairāk, kur lielākās pārpilde bija dabas resursu nodokļa ieņēmumiem. Salīdzinot ar 2021. gadu, pārējo nodokļu ieņēmumi 2022. gadā tika iekasēti par 30,0 milj. *euro* jeb 43,6% vairāk.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" tiek plānots, ka 2023. gadā pārējo nodokļu ieņēmumi veidos 0,9% no visiem kopbudžeta nodokļiem, kas ir tā pat kā 2022. gadā.

2023. gadā pārējo nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP tiek plānots 0,3%, kas ir 2022. gada apmērā.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" 2023. gadā pārējo nodokļu ieņēmumi tiek plānoti 108,2 milj. *euro*, 2024. gadā 112,0 milj. *euro* un 2025. gadā 116,0 milj. *euro* apmērā (skat. 3.19. tabulu).

3.19. tabula. Pārējo nodokļu ieņēmumi, milj. *euro*

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	98,9 ¹	108,2	112,0	116,0
<i>pret IKP, %</i>	0,3	0,3	0,2	0,2
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	97,3	102,6	105,9	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	1,6	5,5	6,1	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", %	1,6	5,4	5,8	-

¹ Fakts

Dabas resursu nodoklis

Dabas resursu nodokļa maksājumi ir saistīti ar nodokļu maksātāju ekonomiskajām aktivitātēm un to izraisīto vides noslodzi, kā arī veiktajiem vides aizsardzības pasākumiem. Dabas resursu nodokļa ieņēmumi 2022. gadā bija 54,4 milj. *euro*, kas ir par 10,8 milj. *euro* jeb 24,6% vairāk nekā 2021. gadā. Kopējie dabas resursu nodokļa ieņēmumi palielinājušies galvenokārt par vides piesārņošanu, atkritumu apglabāšanu un oglekļa dioksīda emisiju, kas lielā mērā ir izskaidrojams ar izmaiņām nodokļa likmēs. 2022. gadā dabas resursu nodokļa ieņēmumi bija par 9,8 milj. *euro* jeb 22,1% vairāk nekā plānots.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" kopējie dabas resursu nodokļa ieņēmumi tiek plānoti šādos apmēros: 2023. gadā - 60,4 milj. *euro* (t.sk. valsts pamatbudžetā 48,7 milj. *euro*, pašvaldību budžetā 11,7 milj. *euro*), 2024. gadā - 63,7 milj. *euro* (t.sk. valsts pamatbudžetā 51,4 milj. *euro*, pašvaldību budžetā 12,3 milj. *euro*) un 2025. gadā 67,2 milj. *euro* (t.sk. valsts pamatbudžetā 54,3 milj. *euro*, pašvaldību budžetā 12,9 milj. *euro*) (skat. 3.20. tabulu). Dabas resursu nodokļa ieņēmumu plānu vidējā termiņā ietekmē prognozētā tautsaimniecības attīstības dinamika, 2022. gada sagaidāmā izpilde, kā arī 3.1. sadaļā minētie pasākumi.

3.20. tabula. Dabas resursu nodokļa ieņēmumi

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. <i>euro</i>	54,4 ¹	60,4	63,7	67,2
<i>pret IKP, %</i>	0,14	0,14	0,14	0,14
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	44,5	48,4	50,6	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. <i>euro</i>	9,8	12,0	13,1	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", %	22,1	24,8	25,9	-

¹ Fakts

Izložu un azartspēļu nodoklis

Izložu un azartspēļu nodokli maksā uzņēmumi, kas likumā "Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli" noteiktajā kārtībā saņēmuši speciālu atļauju izložu un azartspēļu organizēšanai un uzturēšanai.

2022. gadā izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi bija 39,5 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir palielinājušies par 19,3 milj. *euro* jeb 95,8%. Salīdzinājumā ar plānu ir iekasēts par 8,4 milj. *euro* jeb 17,5% mazāk, kam par iemeslu ir 2022. gada sākumā Covid-19 ierobežojumu rezultātā izsludinātais azartspēļu organizēšanas aizliegums visās spēļu zālēs, bingo zālēs, kazino un totalizatora likmju pieņemšanas vietās Latvijas teritorijā.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" 2023. gadā kopējie izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 42,7 milj. *euro* apmērā, 2024. gadā 43,1 milj. *euro* apmērā un 2025. gadā 43,6 milj. *euro* apmērā (skat. 3.21. tabulu). Sagatavojot izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumu plānu vidējam termiņam, tika ņemtas vērā nozares attīstības tendences, kā rezultātā prognozējams spēļu automātu skaita samazinājums turpmākajos gados.

3.21. tabula. Izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. euro	39,5 ¹	42,7	43,1	43,6
<i>pret IKP, %</i>	0,1	0,1	0,1	0,1
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. euro	47,9	49,3	50,3	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. euro	-8,4	-6,7	-7,2	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", %	-17,5	-13,5	-14,3	-

¹ Fakts**Elektroenerģijas nodoklis**

Elektroenerģijas nodoklis ir daļa no izmaksām, kuras tiek iecenotas tirdzniecības pakalpojumu cenā, jo nodokļu maksātājs ir elektroenerģijas tirgotājs un elektroenerģijas ražotājs. Elektroenerģijas nodokļa likme ir 1,01 euro par megavatstundu, tas ir 0,10 euro par 100 kilovatiem.

Elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi 2022. gadā bija 5,0 milj. euro, kas, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, bija par 0,1 milj. euro jeb 1,2% mazāk. Ieņēmumi šajā periodā ir plānotajā apmērā – pārsniegums vien 2,5%.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" 2023. gadā elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 5,1 milj. euro apmērā, 2024. un 2025. gadā 5,2 milj. euro apmērā (skat. 3.22. tabulu).

3.22. tabula. Elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam", milj. euro	5,0	5,1	5,2	5,2
<i>pret IKP, %</i>	0,01	0,01	0,01	0,01
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. euro	4,9	4,9	5,0	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", milj. euro	0,1	0,2	0,2	-
Salīdzinājumā ar likumu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam", %	2,5	3,8	3,8	-

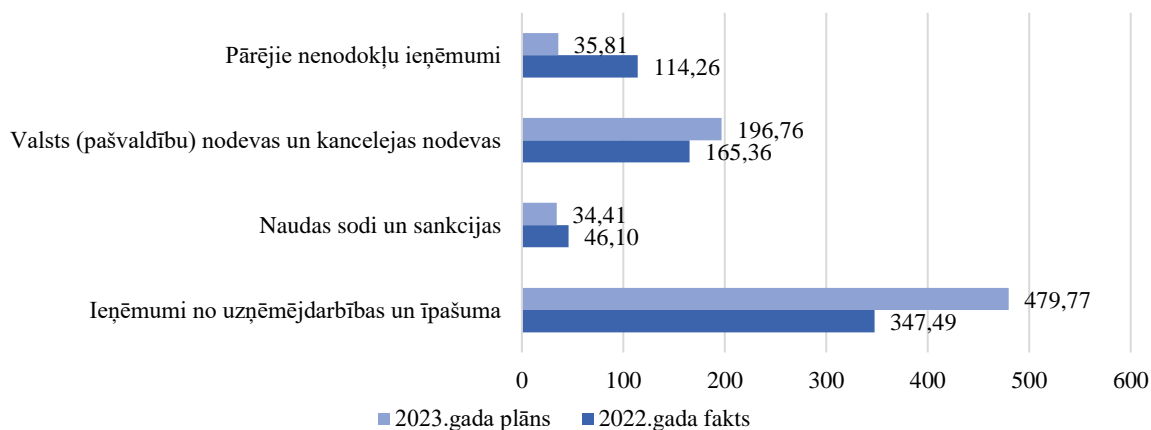
¹ Fakts**3.3. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi**

Pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi 2022. gadā bija 673,2 milj. euro, kas ir par 179,8 milj. euro jeb 36,5% vairāk kā plānots. Salīdzinot ar 2021. gadu, nenodokļu ieņēmumi ir iekasēti par 43,1 milj. euro jeb 6,8% vairāk. Nenodokļu ieņēmumu plāna pārpildi pamatā nodrošināja neplānotie ieņēmumi no pārējiem nenodokļu ieņēmumiem, šīs pozīcijas pārpildi nodrošināja ieņēmumi no konfiscēto noziedzīgi iegūto līdzekļu realizācijas, ko budžetā ieskaitā zvērināti tiesu izpildītāji, 54,4 milj. euro apmērā. Tāpat nozīmīga pārpilde ir arī šādās nenodokļu pozīcijās:

- pārējie iepriekš neklasificētie finanšu ieņēmumi: 2022. gadā izpilde bija 28,0 milj. euro (šajā pozīcijā ienākumi netika plānoti);
- ieņēmumi no Latvijai piešķirto emisijas kvotu izsolīšanas: 2022. gada plāna pārpilde bija 23,4 milj. euro jeb 38,4%.

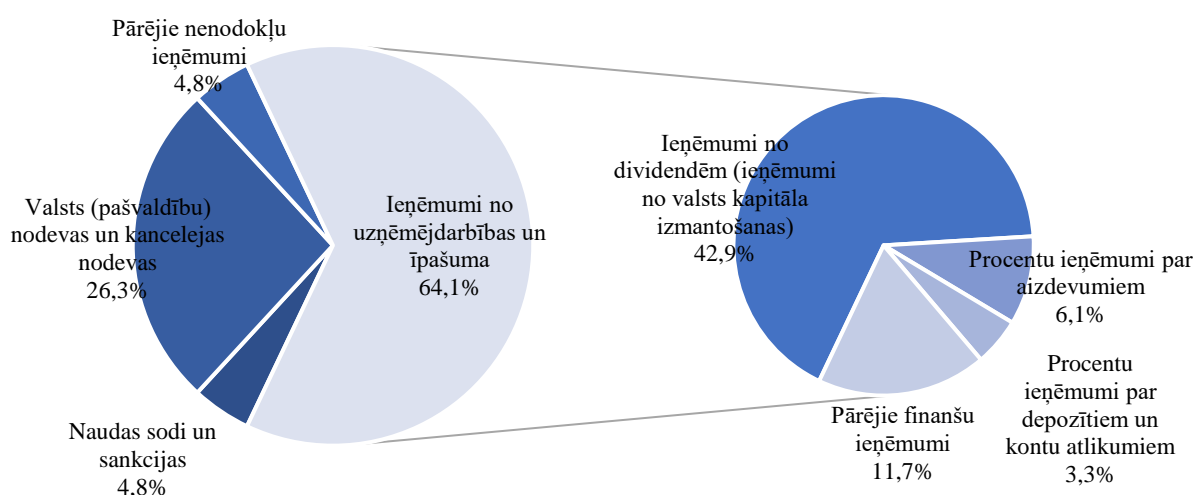
Lielākā neizpilde bija ieņēmumiem no pārējām speciāliem mērķiem paredzētām valsts nodevām – 2022. gada neizpilde ir 1,2 milj. *euro* jeb 3,1%, no kuriem autoceļu lietošanas nodeva neizpildījās par 0,7 milj. *euro* jeb 2,1% un finanšu stabilitātes nodeva neizpildījās par 0,5 milj. *euro* jeb 7,2%.

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” 2023. gadā valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi tiek plānoti 746,8 milj. *euro*, 2024. gadā 616,7 milj. *euro* un 2025. gadā 618,7 milj. *euro* apmērā (skat. 3.23. tabulu).

3.3. att. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi 2022. un 2023. gadā

Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” 2023. gadā lielākais valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumu pieaugums 132,3 milj. *euro* jeb 38,1% apmērā tiek plānots no uzņēmējdarbības un īpašuma.

3.4. att. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumu sadalījums 2023. gadā, %

2023. gadā tiek plānots, ka ieņēmumi no uzņēmējdarbības un īpašuma veidos 64,1% no kopējiem valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumiem. Turklāt šos ieņēmumus lielākoties (42,9% apmērā) veidos ieņēmumi no dividendēm.

Ieņēmumi no dividendēm 2023. gadā tiek plānoti 321,3 milj. *euro*, 2024. gadā 182,7 milj. *euro* un 2025. gadā 184,0 milj. *euro*. Plāns veidots, pamatojoties uz lielāko valsts kapitālsabiedrību sniegtajām peļņas prognozēm vidējā termiņā, kā arī saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 72 “Kārtība, kādā tiek prognozēti, noteikti un veikti maksājumi par valsts kapitāla izmantošanu”, kurā noteikts, ka minimālo dividendēs izmaksājamo peļņas daļu nosaka 64% apmērā no attiecīgās kapitālsabiedrības peļņas (UIN aprēķinot un nomaksājot UIN regulējošos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā). Papildus tam dividenžu un nenodokļu ieņēmumus ietekmē arī 3.1. sadaļā minētie pasākumi.

3.23. tabula. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi

	2022	2023	2024	2025
Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam”, milj. <i>euro</i>	673,2 ¹	745,6	620,4	622,8
<i>pret IKP, %</i>	1,7	1,7	1,4	1,3
Saskaņā ar likumu “Par valsts budžetu 2022. gadam” un “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam”, milj. <i>euro</i>	493,4	434,4	393,5	-
Salīdzinājumā ar likumu “Par valsts budžetu 2022. gadam” un “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam”, milj. <i>euro</i>	179,8	311,2	226,9	-
Salīdzinājumā ar likumu “Par valsts budžetu 2022. gadam” un “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam”, %	36,5	71,6	57,7	-

¹ Fakts

3.4. Pašu ieņēmumi un ārvalstu finanšu palīdzība

Ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem valsts pamatbudžetā 2023. gadā tiek plānoti 122,1 milj. *euro* apmērā, kas ir par 16,6 milj. *euro* jeb 15,7% vairāk nekā plānots 2022. gadā. 2021. gadā valsts pamatbudžetā ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem bija plānoti 104,2 milj. *euro* apmērā. Valsts speciālajā budžetā ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem 2023. gadā plānoti 0,06 milj. *euro* apmērā, kas ir par 0,04 milj. *euro* vairāk nekā plānots 2022. gadā.

Valsts pamatbudžetā ieņēmumi no ārvalstu finanšu palīdzības 2023. gadā tiek plānoti 1 510,4 milj. *euro* apmērā, kas ir par 24,8 milj. *euro* jeb 1,7% vairāk nekā plānots 2022. gadā. 2021. gadā valsts pamatbudžetā ieņēmumi no ārvalstu finanšu palīdzības bija plānoti 1 200,3 milj. *euro* apmērā.

3.5. Nodokļu atvieglojumu (atlaižu) un nodokļu parādu summas

3.5.1. Nodokļu atvieglojumi un atlaides

Par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt jebkuras novirzes no attiecīgās valsts likumos noteiktā vispārējā nodokļu režīma, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, vadoties pēc kritērija, ka nodokļu maksātājs vai to grupa atbilst nodokļu likumā noteiktai pazīmei (ienākumu apmērs, ģimenes stāvoklis, saimnieciskās darbības veids u.tml.). Nodokļu atvieglojumiem var būt dažādas formas: izņēmumi ar nodokli apliekamajā bāzē; ar nodokli neapliekamā bāzes daļa (piemēram, neapliekamais minimums); samazinātas likmes; atlikts nodokļa maksājums; samazinājums nodokļu saistībās.

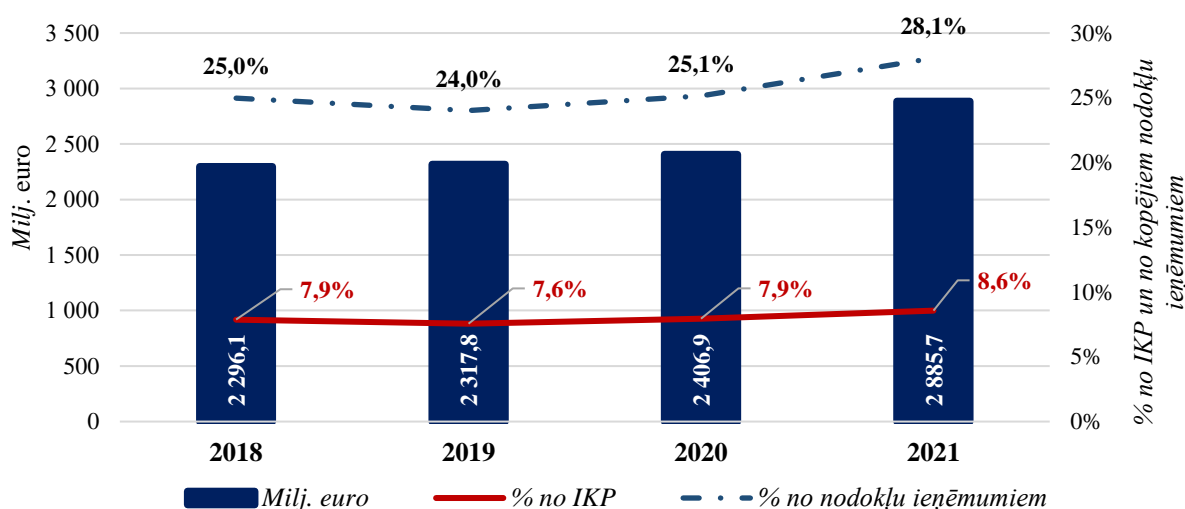
Tā kā nodokļu atvieglojumi nav faktiskie budžeta izdevumi, tad atvieglojumi apmērs ir nosacīts novērtējums, cik būtu jāmaksā nodokļi vispārīgā gadījumā. Nodokļu atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu politikas, kā arī valsts ilgtspējīgas attīstības un vides politikas

mērķu īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu atbalstu iedzīvotājiem, īpaši sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (piemēram, zemu ienākumu saņēmējiem, pensionāriem un personām, kurām apgādībā ir bērni).

Vairāk par nodokļu atvieglojumiem informācija pieejama FM mājaslapā pie nozares politikas “Nodokļu un nodevu politika” – sadaļas “Noderīga informācija” apakšsadaļā “Informatīvie ziņojumi un pētījumi”, kur ir atrodama detalizētāka informācija par piemērotajiem nodokļu atvieglojumu.

Kopējie nodokļu atvieglojumu apmēri

Laikā periodā no 2018. līdz 2021. gadam nodokļu atvieglojumu apmērs gan absolūtā summā, gan attiecībā pret IKP pieaug, 2021. gadā sasniedzot 8,6% no IKP un 28,1% no kopējiem nodokļu ieņēmumiem (skat. 3.5. attēlu).

3.5.att. Nodokļu atvieglojumu apmērs 2018. – 2021. gadā, milj. euro un % no IKP un no kopējiem nodokļu ieņēmumiem

2021. gadā kopējais būtiskāko nodokļu atvieglojumu apmērs bija **2 885,7 milj. euro**, kas ir **8,6% no IKP** un vairāk kā ¼ daļa jeb 28,1% no analizēto nodokļu kopējiem ieņēmumiem (skat. 3.24. tabulu).

3.24. tabula. Būtiskākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra 2019.–2021. gadā

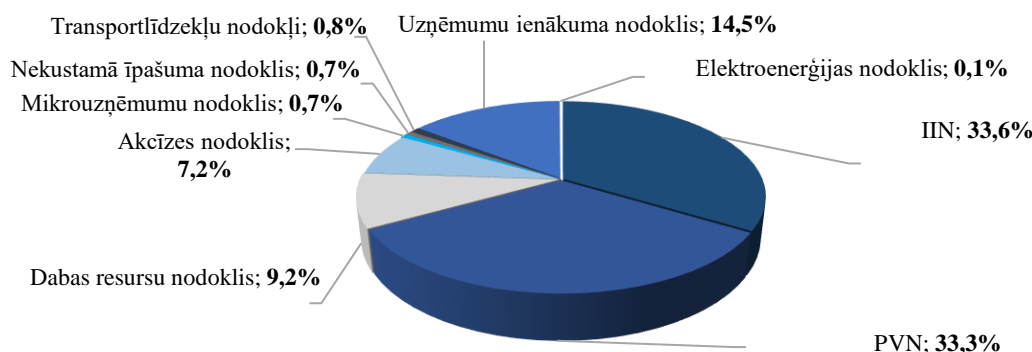
Nodoklis	2021			2020			2019		
	Milj. euro	% no NI ¹	% no IKP	Milj. euro	% no NI ¹	% no IKP	Milj. euro	% no NI ¹	% no IKP
KOPĀ, no tā:	2 885,7	28,1	8,6	2 406,9	25,1	7,9	2 317,8	24,0	7,6
IIN	969,2	50,3	2,9	928,3	51,0	3,1	854,1	44,3	2,8
UIN	418,4	148,8	1,2	20,3	9,8	0,1	19,7	43,9	0,1
Mikrouzņēmumu nodoklis	18,9	33,8	0,1	66,1	99,6	0,2	84,7	104,1	0,3
Nekustamā īpašuma nodoklis	19,1	8,4	0,1	18,8	8,5	0,1	19,2	8,5	0,1
PVN	959,8	34,7	2,8	864,0	34,0	2,9	905,5	34,2	3,0
Akcīzes nodoklis	208,6	18,9	0,6	240,0	22,6	0,8	171,9	16,2	0,6
Dabas resursu nodoklis	266,3	610,1	0,8	246,8	721,3	0,8	241,5	793,2	0,8
Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis	17,7	17,7	0,01	15,7	16,1	0,1	14,4	15,1	0,05
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	5,6	24,8	0,02	4,5	20,9	0,02	4,5	21,4	0,01
Elektroenerģijas nodoklis	2,3	46,4	0,01	2,2	46,8	0,01	2,3	45,0	0,01

¹ % no analizētā nodokļa ieņēmumiem, ailē KOPĀ – % no analizēto nodokļu kopējo ieņēmumiem.

2021. gadā, salīdzinot ar 2020. gadu, kopējais nodokļu atvieglojumu apmērs ir palielinājies par **478,8 milj. euro** jeb par 19,9%. Šeit gan jāmin, ka arī kopējie nodokļu ieņēmumi 2021. gadā, salīdzinot ar 2020. gadu, pieauguši par 7,4%.

2021. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ievērojami pieaudzis ir UIN atvieglojumu apmērs (**par 398,1 milj. euro jeb 1957,7%**), vienlaikus pieaudzis arī PVN atvieglojumu apmērs (par 95,8 milj. euro jeb 11,1%), IIN atvieglojumu apmērs (par 40,9 milj. euro jeb 4,4%) un dabas resursu nodokļa atvieglojumu apmērs (par 19,4 milj. euro jeb 7,9%). Savukārt mikrouzņēmumu nodokļa atvieglojumu apmērs 2021. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, samazinājies par 47,3 milj. euro jeb 71,5%, kā arī samazinājies ir akcīzes nodokļa atvieglojumu apmērs – par 31,4 milj. euro jeb 13,1%. Nodokļu atvieglojumu apmēra (izņemot UIN) izmaiņas kopumā atbilst nodokļu ieņēmumu pieaugumam un ekonomiskai attīstībai.

Lielākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra 2021. gadā ir bijuši IIN un PVN atvieglojumi – attiecīgi **33,6%** un **33,3%** no visiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra. Tiem seko UIN, dabas resursu nodokļa un akcīzes nodokļa atvieglojumi – attiecīgi 14,5%, 9,2% un 7,2% (skat. 3.6. attēlu).

3.6.att. Nodokļu atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2021. gadā

Prognozētie būtiskāko nodokļu atvieglojumu apmēri

Lai sabiedrība iegūtu pilnīgāku un caurskatāmāku priekšstatu par valsts budžeta izstrādes procesu, ir sniegta informācija par būtiskāko nodokļu atvieglojumu ietekmi uz nākamo gadu valsts budžetiem.

3.25. tabula. Diferencētā neapliekamā minimuma, pensionāra neapliekamā minimuma un atvieglojuma par apgādībā esošām personām prognozētais apmērs 2022.-2024. gadā

Nodokļa atvieglojums	Nodokļa atvieglojuma izmaiņas, euro mēnesī				Atvieglojuma prognozētais apmērs, milj. euro ¹		
	2021	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Maksimālais neapliekamais minimums	300	350 / 500²	500	500	165,9	179,5	188,5
Apliekamā ienākuma sliekšnis, līdz kuram tiek piemērots maksimālais neapliekamais minimums	500	500	500	500			
Apliekamā ienākuma sliekšnis, virs kura netiek piemērots neapliekamais minimums	1 800	1 800	1 800	1 800			
Pensionāra neapliekamais minimums	330	350 / 500	500	500	395,7	434,8	458,2
Atvieglojums par apgādībā esošu personu	250	250	250	250	164,6	165,0	167,2

¹ Jāatzīmē, ka atvieglojuma ietekmes apmērs var mainīties, jo nodokļa maksātājam, iesniedzot gada ienākumu deklarāciju, rezumējošā kārtībā tiks aprēķināts gada diferencētais neapliekamais minimums atbilstoši nodokļa maksātāja faktiskajiem gada ienākumiem.

² 2022. gada budžeta izstrādes gaitā valdība atbalstīja lēmumu diferencēto neapliekamo minimumu paaugstināt pakāpeniski – no 2022. gada 1. janvāra līdz 1. jūlijam maksimālais diferencētais neapliekamais minimums noteikts 350 euro mēnesī, bet no 1. jūlija – 500 euro mēnesī, kā arī tādā pašā apmērā paaugstināts pensionāra neapliekamais minimums.

3.26. tabula. PVN atvieglojumu prognozētais apmērs¹ 2022.-2024. gadā

Nodokļa atvieglojums	PVN samazināto likmju izmaiņas, %		Atvieglojuma prognozētais apmērs		
	2021-2022	2023-2024	2022	2023	2024
PVN atvieglojumi, % no IKP			3,0	3,0	2,9
PVN atvieglojumi, milj. euro, no tā:			1 176,6	1 261,1	1 282,6
1. Ar PVN samazināto likmi apliekamie darījumi			180,7	185,0	148,6
2. Ar PVN neapliekamie darījumi	-	-	995,9	1 076,1	1 134,1

¹ Ņemot PVN atvieglojumu apmēru prognozes nākamajiem gadiem tiek aprēķinātas ņemot vērā iepriekšējo gadu tendences atvieglojumu izmantošanā, to kopējo apmēru un īpatsvaru IKP, kā arī Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes ietekmi uz sabiedriskajiem pakalpojumiem. Turklāt atvieglojumu prognožu apmērus ietekmē arī valdības pieņemtie lēmumi par PVN likmju izmaiņām nākamajiem gadiem. Būtisku ietekmi uz prognozēm siltumapgādes jomā rada Krievijas uzsāktais karš Ukrainā, kas, pastiprinoties Rietumvalstu sankcijām, ir radījis būtisku siltumenerģijas izejvielu cenu pieaugumu.

3.27. tabula. Dabas resursu nodokļa atvieglojumu prognozētais apmērs 2022. - 2024. gadā

Nodokļa atvieglojums	Atvieglojuma prognozētais apmērs		
	2022	2023	2024
Dabas resursu nodokļa atvieglojumi, % no IKP	0,8	0,8	0,8
Dabas resursu nodokļa atvieglojumi, milj. euro	314,5	341,3	357,5

3.5.2. Valsts ieņēmumu dienesta administrēto kopbudžeta maksājumu parādi

VID administrēto kopbudžeta maksājumu parāds 2022. gada 1. janvārī bija **1 044,2 milj. euro**. Salīdzinot ar 2021. gada 1. janvāri, kopējais parāds ir palielinājies par 119,5 milj. euro jeb 12,9% (skat. 3.28. tabulu). Kopējā parāda palielinājums 2022. gada 1. janvārī skaidrojams ar ievērojamu aktuālo parādu summas pieaugumu par 19,1%. Sadalījumā pa lielākajiem nodokļu veidiem PVN parāda pieaugums ir vairāk nekā puse no kopējās parādu summas pieauguma, kamēr samazinājums vērojams vien akcīzes nodokļa parādiem, ko nodrošināja termiņa pagarinājumu atlikuma samazinājums par 3,3 milj. euro jeb 37,8%.

3.28. tabula. Valsts ieņēmumu dienesta administrēto kopbudžeta maksājumu parāds 2022. gada 1. janvārī, salīdzinot ar 2021. gada 1. janvāri

	Parāds 2021. gada 1. janvārī	Parāds 2022. gada 1. janvārī	Izmaiņas (2022.g. - 2021.g.)	
			milj. euro	%
Parādu summa kopā, t.sk.:	924,7	1 044,2	119,5	12,9
-aktuālie parādi	483,7	575,9	92,2	19,1
-termiņa pagarinājumi	194,5	200,5	6,1	3,1
-apturētie parādi	246,5	267,8	21,3	8,7
UIN, t.sk.:	49,6	64,8	15,2	30,6
-aktuālie parādi	25,1	32,4	7,3	29,2
-termiņa pagarinājumi	1,4	6,8	5,4	390,6
-apturētie parādi	23,1	25,6	2,4	10,5
PVN, t.sk.:	331,9	390,4	58,5	17,6
-aktuālie parādi	141,3	177,8	36,5	25,8
-termiņa pagarinājumi	72,8	73,2	0,4	0,6
-apturētie parādi	117,7	139,4	21,6	18,4
Akcīzes nodoklis, t.sk.:	40,2	38,6	-1,6	-4,1
-aktuālie parādi	3,5	5,1	1,7	47,7
-termiņa pagarinājumi	8,8	5,5	-3,3	-37,8
-apturētie parādi	27,9	27,9	0,0	0,2
IIN, t.sk.:	269,9	301,1	31,2	11,6

	Parāds 2021. gada 1. janvārī	Parāds 2022. gada 1. janvārī	Izmaiņas (2022.g. - 2021.g.)	
			milj. euro	%
-aktuālie parādi	208,7	232,6	23,9	11,5
-termiņa pagarinājumi	26,8	33,0	6,2	11,9
-apturētie parādi	34,4	35,5	1,1	3,1
VSAOI, t.sk.:	193,6	204,1	10,5	5,4
-aktuālie parādi	83,9	102,1	18,2	21,7
-termiņa pagarinājumi	79,9	76,3	-3,7	-4,6
-apturētie parādi	29,8	25,7	-4,1	-13,6

2022. gada 1. janvārī aktuālo parādu kopsumma bija 575,9 milj. euro, kas, salīdzinot ar 2021. gada 1. janvāri, ir palielinājusies par 92,2 milj. euro jeb 19,1%.

Lai arī Covid-19 izplatības radīto seku pārvarēšanai nodokļu maksātājiem no 2020. gada 28. marta plaši tika piešķirti nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi ar termiņu līdz trim gadiem, termiņa pagarinājumu atlikums 2021. gadā palielinājies par 6,1 milj. euro.

Kopumā 14 980 nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi, kuru sākuma datums ir 2021. gadā, piešķirti 5 093 nodokļu maksātājiem par kopējo summu 184,9 milj. euro, t.sk. 4 777 termiņa pagarinājumi jeb 31,9% un 56,7 milj. euro jeb 30,7% no kopsummas piešķirti sakarā ar atbalstu nodokļu maksātājiem Covid-19 pandēmijas laikā ieviestos ierobežojumus seku pārvarēšanai (skat. 3.29. tabulu).³⁴

3.29. tabula. Nodokļu samaksas termiņa pagarinājumu, kuru sākuma datums ir 2021. gadā, summa, tūkst. euro

Nodokļa veids	Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 24. panta 1. daļas 1., 3., 10., 11. punkts	Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 24. panta 1. daļas 4. punkts (nepārvarama vara)	Likuma "Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību" 3. pants, Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 4. un 4. ² pants	Kopā
PVN	46 646,6	8 756,6	25 116,0	80 519,3
VSAOI	23 516,8	4 914,9	19 951,8	48 383,4
IIN	14 214,7	2 505,6	9 058,9	25 779,2
Akcīzes nodoklis	18 600,0	73,5	1 649,5	20 323,0
UIN	7 048,6	21,5	98,5	7 168,6
Azartspēļu un izložu nodoklis	572,4	466,0	353,4	1 391,8
Mikrouzņēmumu nodoklis	491,7	170,9	196,8	859,4
Dabas resursu nodoklis	176,0	5,2	245,9	427,1
Kopā	111 266,9	16 914,2	56 670,7	184 851,7

Lielākais termiņa pagarinājumu skaits piešķirts nodokļu maksātājiem, kuru pamatdarbības veids saistīts ar vairumtirdzniecību un mazumtirdzniecību; automobiļu un motociklu remontu, izmitināšanu un ēdināšanas pakalpojumiem vai apstrādes rūpniecību (7 320 jeb 48,9% par kopējo summu 125,3 milj. euro jeb 67,8% no visas piešķirtās termiņa pagarinājumu summas). Lielākais termiņa pagarinājumu, kas piešķirti saistībā ar Covid-19 ietekmi, skaits (62,2% jeb 2 973 termiņa pagarinājumi) arī piešķirts vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības; automobiļu un motociklu remonta nozares, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozares un apstrādes rūpniecības nozares nodokļu maksātājiem par kopējo summu 35,9 milj. euro.

³⁴ VID dati uz 25.07.2022.

4. Valsts parāda, aizdevumu un galvojumu finansiālo saistību kopsavilkums

4.1. Valdības parāda attīstības tendences vidējā termiņā

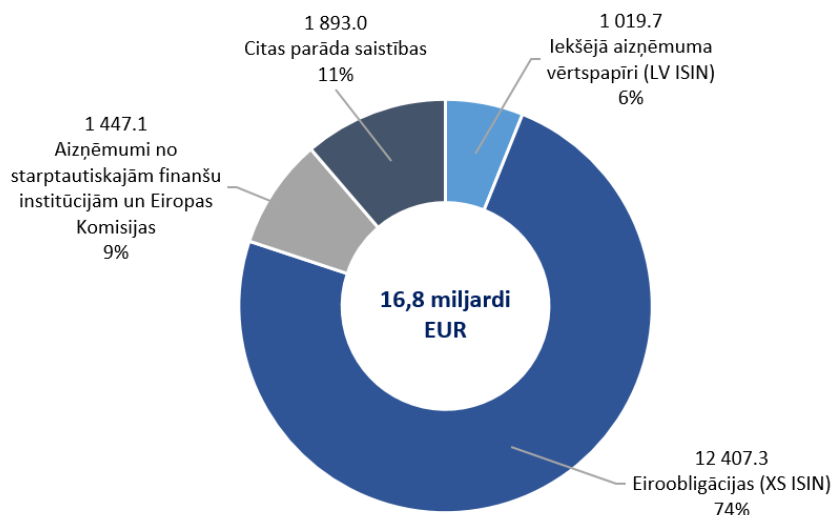
Valsts parāda vadības pamatprincipus un uzdevumus vidējam termiņam nosaka Valsts parāda un naudas līdzekļu vadības stratēģija, kuru apstiprina finanšu ministrs. Saskaņā ar stratēģiju valsts parāda un naudas līdzekļu vadības mērķis ir savlaicīgi nodrošināt finanšu resursu pieejamību finansēšanas nepieciešamības segšanai ar zemām valsts parāda apkalpošanas izmaksām, ierobežojot finanšu riskus un vienlaikus sekmējot iekšējā finanšu tirgus attīstību. Valsts parāda un budžeta saistību izpildē tiek izmantota stratēģiska pieeja valsts aizņemšanās un parāda vadības procesa nodrošināšanā, saglabājot pēc iespējas lielāku elastību finanšu tirgos veicamo aizņēmumu nosacījumu (aizņemšanās laiks, instruments, apjoms, termiņš) izvēlē. Tas ļauj ierobežot finanšu riskus vidējā termiņā, kā arī nodrošināt resursus kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai ar pēc iespējas labvēlīgākiem un izdevīgākiem nosacījumiem.

Covid-19 uzliesmojums izraisīja nepieciešamību 2020.-2021. gadā ievērojamā apjomā nodrošināt finansējumu tā ietekmes mazināšanai un ekonomikas atbalstam ārkārtas situācijā, veicot aizņemšanos gan finanšu tirgos, gan no Ziemeļu investīciju bankas un Eiropas Komisijas (SURE), kā rezultātā ievērojami pieauga vispārējās valdības parāds. Saskaņā ar operatīvajiem datiem 2021. gada beigās vispārējās valdības parāds pēc Eiropas kontu sistēmas (EKS) metodoloģijas sasniedza 14,7 mljrd. *euro* jeb 44% no iekšzemes kopprodukta.

2022. gadā Krievijas iebrukums Ukrainā izraisīja ģeopolitisko spriedzi reģionā, energoresursu cenu globālo pieaugumu un inflācijas strauju pieaugumu, kas negatīvi ietekmēja situāciju ekonomikā un valsts budžeta izdevumus 2022. gadā. 2022. gadā tika nodrošināts finansiālais segums kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai, t.sk. atbalsta pasākumiem iedzīvotājiem un uzņēmumiem augsto enerģijas cenu kompensēšanai, kā arī izdevumiem valsts aizsardzības kapacitātes stiprināšanai, veicot aizņēmumus iekšējā un starptautiskajos finanšu tirgos 2 045 milj. *euro* apmērā. Iekšējā finanšu tirgū 2022. gadā veikti apgrozībā esošo eiroobligāciju papildu laidieni 1 195 milj. *euro* apmērā. Starptautiskajos finanšu tirgos 2022. gadā piesaistīti resursi 850 milj. *euro* apmērā, veicot eiroobligāciju emisiju ar dzēšanu 2027. gada martā, kuponu (fiksēto procentu likmi) 3,875% gadā un ienesīgumu 4,198%. Papildus finanšu tirgos veiktajiem aizņēmumiem 2022. gadā ar finansiāli izdevīgiem nosacījumiem saņemts aizdevums Eiropas Komisijas finansēšanas instrumenta SURE ietvaros 167 milj. *euro* apmērā ar atmaksas termiņu 15 gadi un fiksētu procentu likmi 2,75% gadā.

Papildu aizņemšanās, lai sniegtu atbalstu iedzīvotājiem un uzņēmumiem Covid-19 ietekmes seku novēršanai, kā arī energoresursu cenu straujā kāpuma kompensēšanai izraisīja valsts parāda pieaugumu. Ja 2019. gada beigās, pirms Covid-19 uzliesmojuma, valsts parāds veidoja 35,2% no IKP (jeb 10,8 mljrd. *euro*), tad 2021. gada beigās tā līmenis bija 45,3% no IKP (jeb 15,3 mljrd. *euro*). 2022. gada beigās saskaņā ar Valsts kases operatīvajiem datiem valsts parāds pēc nacionālās metodoloģijas sasniedza 16,8 mljrd. *euro* jeb 42,5% no prognozētā IKP.

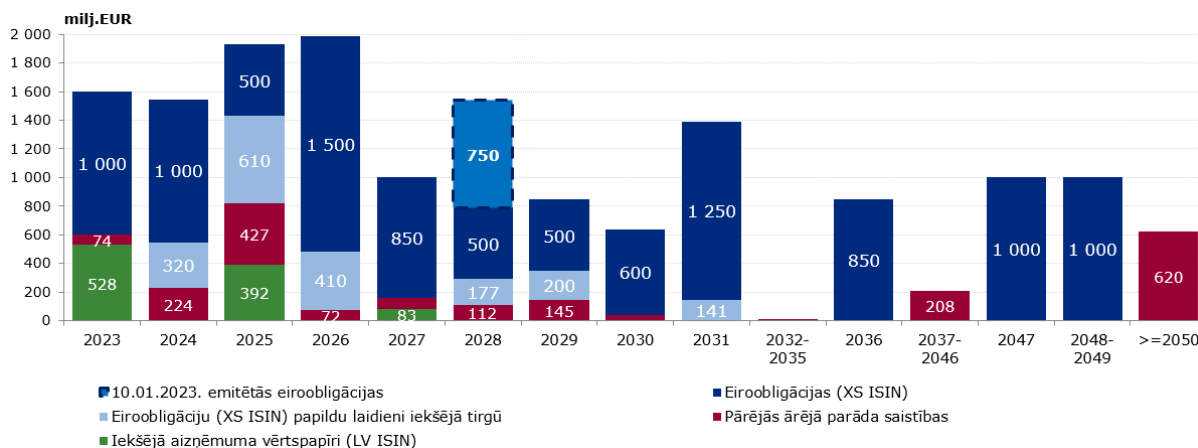
Valsts parāda struktūrā lielāko īpatsvaru veido finanšu tirgos emitētās eiroobligācijas, sasniedzot 74% no kopējā valsts parāda (skat. 4.1. attēlu).

4.1. att. Valsts parāda struktūra nominālvērtībā, milj. euro
(uz 2022. gada 31. decembri)

Aizņemšanās apjomu un valsts parāda līmeni vidējā termiņā ietekmē kopējā finansēšanas nepieciešamība, kuru galvenokārt veido valsts budžeta deficīts, t.sk. dažādi atbalsta pasākumi, valsts parāda atmaksa, valsts aizdevumu izsniegšana (pašvaldībām, valsts kapitālsabiedrībām, ostām un augstskolām), kā arī resursu rezerves uzturēšana Valsts kases kontos dažādu risku vadībai paaugstinātas nenoteiktības apstākļos.

Ņemot vērā līdz 2022. gada 31. decembrim uzņemtās valsts parāda saistības, saskaņā ar valsts parāda atmaksas grafiku 2023. – 2025. gadā, jāpārfinansē valsts parāda saistības ~5,1 mljrd. euro apmērā (skat. 4.2. attēlu). Lielāko daļu no minētajā periodā pārfinansējamā parāda apjoma veido starptautiskajos finanšu tirgos emitētās eiroobligācijas, kurām iestāsies dzēšanas termiņš.

4.2. att. Centrālās valdības aizņēmumu atmaksas grafiks
(līdz 2022. gada 31. decembrim uzņemtās saistības, nominālvērtībā, milj. euro)

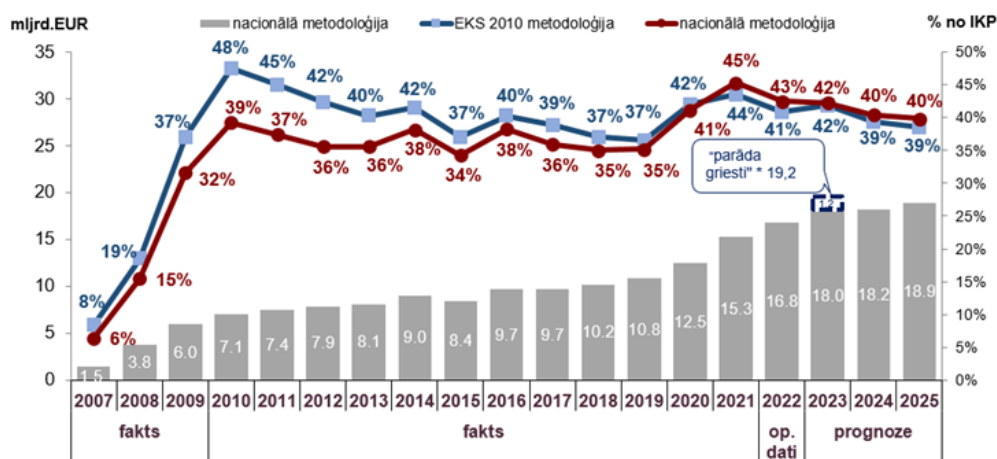
2023.-2025. gadā resursi kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai tiks izmantoti Valsts kases kontos pieejamie resursi un aizņemšanās pasākumi pamatā finanšu tirgos, pieļaujot arī citu aizņemšanās instrumentu izmantošanu atkarībā no situācijas finanšu tirgos un procentu likmju tendencēm. Iekšējā finanšu tirgū resursu piesaisti plānots veikt ar apgrozībā esošo eiroobligāciju papildu laidieniem, izmantojot iekšējā finanšu tirgus potenciālu. Aizņemšanos starptautiskajos finanšu tirgos plānots nodrošināt ar publiskām ilgtermiņa etalona apjoma

eiroobligāciju emisijām, uzturot iespējami elastīgas finansiāli izdevīgu aizņemšanās instrumentu parametru izvēles iespējas.

2023. gada 1. ceturksnī jau veikti pirmie aizņemšanās darījumi. Starptautiskajos finanšu tirgos emitētas jaunas 5 gadu obligācijas 750 milj. *euro* apmērā, ar ienesīgumu 3,693% un fiksējot kupona likmi 3,500%, bet iekšējā finanšu tirgū veiktas apgrozībā esošo 2026., 2027., 2028., 2029. un 2031. gadā dzēšamo eiroobligāciju papildu laidiena izsoles 385 milj. *euro* apmērā.

Plānojot un veicot aizņemšanās pasākumus, tiek ievēroti gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktie ierobežojumi valsts parāda maksimālajam apmēram uz attiecīgā gada beigām. 2023. gada beigās maksimālais valsts parāds nominālvērtībā noteikts 19,2 mljrd. *euro* apmērā, paredzot elastību veikt papildus finansēšanas pasākumus, t.sk. priekšfinansēšanai 2024. gadā plānoto parādsaistību dzēšanai labvēlīgu finanšu tirgus nosacījumu gadījumā un gadījumā, ja iestājas riski ar negatīvu ietekmi uz tautsaimniecību un valsts budžeta deficītu.

Atbalsta pasākumu īstenošana energoresursu cenu pieauguma kompensēšanai, kā arī papildu izdevumi valsts aizsardzības kapacitātes stiprināšanai turpinās ietekmēt valsts parāda tendences vidējā termiņā (sk. 4.3. attēlu).

* likumā "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" noteikts ierobežojums

4.3. att. Valsts parāda attīstības tendences

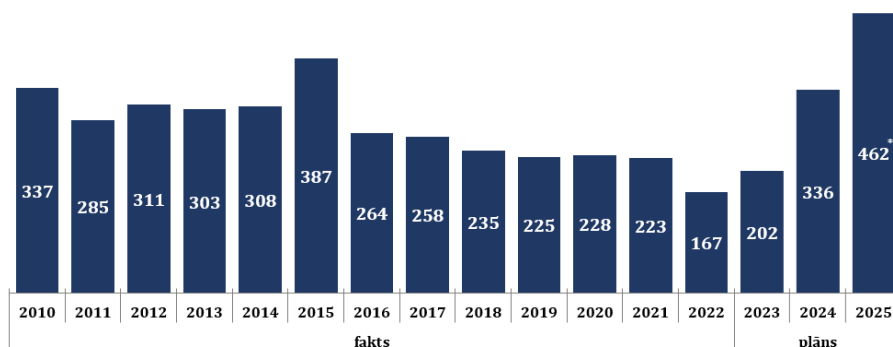
Sagaidāms, ka vidējā termiņā FDL noteiktais parāda nosacījums 60% no IKP tiks ievērots un Latvijas vispārējās valdības parāds nepārsniegs 42% no IKP. Sākot ar 2024. gadu, vispārējās valdības parāda līmenis prognozējams zem 40% no IKP ar nelielu samazināšanās tendenci.

Procentu maksājumi par valsts parāda saistībām tiek veikti no FM pamatbudžeta apakšprogrammas 31.02.00 "Valsts parāda vadība". Apakšprogrammas ietvaros veicamo valsts parāda procentu izdevumu prognozi 2023. – 2025. gadam galvenokārt ietekmē iepriekš uzņemto valsts parāda saistību apkalpošanas (procentu) izdevumi, procentu maksājumi par jauniem aizņēmumiem, kuri prognozēti kārtējā un nākamajos gados, ņemot vērā finansēšanas nepieciešamības novērtējumu un valsts parāda atmaksas grafiku.

Zemo procentu likmju periodā, veicot aizņēmumus un pārfinansējot iepriekšējos gados uzņemtās parāda saistības, fiksētas zemas procentu likmes garos un vidēji garos atmaksas termiņos (zemo likmju periodā veikti aizņēmumi pat ar atmaksas termiņu 2049. gadā).

Jaunu aizņēmumu procentu likmes, kuras ir būtiski pieaugušas paaugstināta finanšu tirgus svārstīguma un nenoteiktības apstākļos, reaģējot uz monetāro iestāžu veiktajiem

pasākumiem (bāzes likmju celšanu) inflācijas ierobežošanai, ietekmēs apakšprogrammas 31.02.00 “Valsts parāda vadība” procentu izdevumus nākamajos gados.

* t.sk. procentu maksājumi Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai par speciālā budžeta līdzekļu izvietojumu noguldījumos Valsts kasē saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem 43,3 milj.euro 2025. gadā

4.4. att. Valsts budžeta apakšprogrammas 31.02.00 “Valsts parāda vadība” izdevumi kopā, milj. euro

Atbilstoši šī brīža indikatīvām prognozēm (sk. 4.4. attēlu) nākamajos gados parāda apkalpošanas izdevumi pakāpeniski pieaugs, salīdzinot ar 2022. gada vēsturiski zemāko apjomu, atgriežoties aptuveni tādā līmenī, kādā tie bija pirms 2016. gada, kad valsts parāds bija ievērojami zemāks nekā šobrīd (sk. 4.3. attēlu). Procentu izdevumu apjoms arī pēc pieauguma joprojām vērtējams kā mērens, jo aptuveni divreiz lielāks parāda saistību apjoms valsts budžetam izmaksās aptuveni tikpat, cik pirms zemo procentu likmju perioda.

4.2. Valsts budžeta aizdevumi un aizdevumu atmaksas

Kopējais valsts aizdevumu portfelis 2022. gada beigās veidoja 2 124 milj. euro.

Katru gadu gadskārtējā valsts budžeta likumā tiek noteikts valsts aizdevumu kopējais palielinājums, t.sk. atsevišķi nosakot pašvaldību aizņēmumu kopējo palielinājumu. Savukārt kopējais gadā pieļaujama izsniedzamo valsts aizdevumu apmērs ietver gan gadskārtējā valsts budžeta likumā noteikto valsts aizdevumu kopējo palielinājumu, gan iepriekšējos gados izsniegto valsts aizdevumu paredzētās atmaksas.

Nemot vērā, ka aizvien aktīvāk tiek izmantotas normatīvajos aktos noteiktās tiesības izņemt valsts aizdevumu, vidējā termiņā valsts uzņemtās saistības aizdevumu izmaksai 2023. gadā ir 202,6 milj. euro, tajā skaitā:

- 54,4 milj. euro aizdevumiem valsts struktūrām;
- 84,5 milj. euro aizdevumiem pašvaldību struktūrām;
- 63,7 milj. euro aizdevumiem nefinanšu sabiedrībām un nerezidentiem.

Valsts pamatbudžeta aizdevumi (izsniegto aizdevumu un izsniegto aizdevumu saņemtās atmaksas starpība) 2023. gadā plānoti 334,5 milj. euro apmērā.

Valsts budžeta izsniegtie aizdevumi plānoti 488,6 milj. euro apjomā, tajā skaitā:

- 54,4 milj. euro aizdevumiem valsts struktūrām;
- 308,6 milj. euro aizdevumiem pašvaldību struktūrām;
- 125,6 milj. euro aizdevumiem nefinanšu sabiedrībām un nerezidentiem.

Saskaņā ar iepriekšējos gados noslēgtajos aizdevuma līgumos iekļautajiem aizdevumu atmaksas grafikiem 2023. gadā valsts aizdevumu atmaksas plānotas 154,1 milj. *euro* apmērā, tajā skaitā:

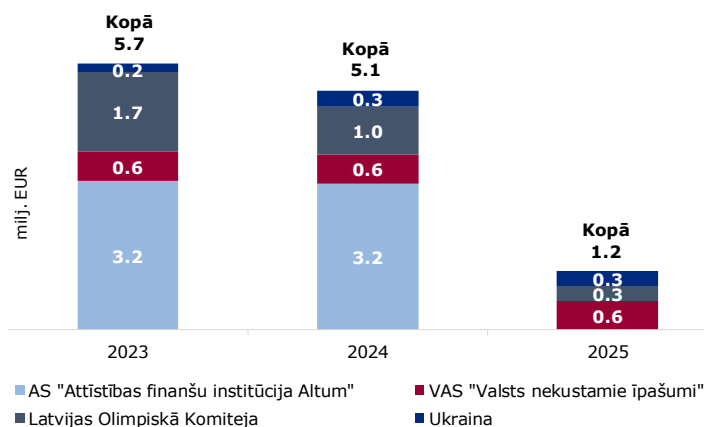
- 9,6 milj. *euro* no valsts struktūrām;
- 126,8 milj. *euro* no pašvaldību struktūrām;
- 17,7 milj. *euro* no nefinanšu sabiedrībām.

4.3. Valsts galvojumu saistības

Kopējais valsts galvoto aizdevumu atlikums 2022. gada beigās veidoja 371,8 milj. *euro* (t.sk. saistības, par kurām valsts galvojums sniegts portfeļgarantijas veidā un par Eiropas pagaidu atbalsta instrumentu bezdarba riska mazināšanai ārkārtas situācijā (SURE) pēc Covid-19 uzliesmojuma), kopš 2021. gada beigām samazinoties par 39,3 milj. *euro*.

Pēc Krievijas Federācijas uzbrukuma Ukrainai 2022. gada 24. februārī nekavējoties tika izstrādāts "Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums", kurš stājās spēkā 2022. gada 5. martā un saskaņā ar šā likuma 8.² pantā noteikto, Latvijas Republika 2022. gada 11. jūlijā parakstīja valsts galvojuma līgumu ar Starptautiskās rekonstrukcijas un attīstības banku (Pasaules Bankas grupas ietvaros) par aizdevumu Ukrainai 10,0 milj. *euro* apmērā un aizdevuma procentiem "Publisko izdevumu administratīvās kapacitātes stiprināšanai Ukrainā" projekta ietvaros. Aizdevuma atmaksas galējais termiņš plānots 2040. gada 15. augustā. Savukārt 2022. gada 1. decembrī Latvijas Republika parakstīja garantijas nolīgumu (turpmāk - Nolīgums) ar Eiropas Komisiju, pamatojoties uz lēmumu par ārkārtas makrofinansiālo palīdzību Ukrainai. Nolīgums paredz līdz 2058. gada 31. decembrim Latvijas Republikai garantēt par aizdevuma pamatsummu 8,1 milj. *euro* apmērā un no 2028. -2058. gadam par aizdevuma procentu maksājumiem.

4.5. attēlā apkopota informācija par valsts galvoto aizdevumu maksājumiem (pamatsummu un procentu maksājumu kopsumma) vidējā termiņā.

4.5. att. Valsts galvoto aizdevumu plānotās atmaksas un procentu maksājumi 2023. – 2025. gadā, milj. *euro* *

* izņemot saistības, par kurām valsts galvojums sniegts portfeļgarantijas veidā un par Eiropas pagaidu atbalsta instrumentu SURE pēc Covid-19 uzliesmojuma

4.4. Valsts saistības kredītu garantijām, ko izsniedz akciju sabiedrība “Attīstības finanšu institūcija “Altum””

2023. gadā plānots īstenot šādas Ekonomikas ministrijas un Zemkopības ministrijas pārraudzībā esošas valsts atbalsta programmas garantijas veidā, kuras tiek iekļautas valsts saistību limitā:

1. Garantijas daudzdzīvokļu dzīvojamo māju energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumu īstenošanai Ministru kabineta 2016. gada 15. marta noteikumu Nr. 160 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 4.2.1. specifiskā atbalsta mērķa “Veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu valsts un dzīvojamās ēkās” 4.2.1.1. specifiskā atbalsta mērķa pasākuma “Veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu dzīvojamās ēkās” un 13.1.1. specifiskā atbalsta mērķa “Atvēršanas pasākumi ekonomikas nozarē” 13.1.1.2. specifiskā atbalsta mērķa pasākuma “Atbalsts daudzdzīvokļu māju siltināšanai” īstenošanas noteikumi” ietvaros. Programmas mērķis: veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu un viedas energovadības un atjaunojamo energoresursu izmantošanu daudzdzīvokļu dzīvojamās mājās. Garantija tiek izsniegta par kredītiestādes, starptautiskas finanšu institūcijas vai alternatīvā ieguldījumu fonda izsniegtu investīcijas aizdevumu līdz 80 % no finansējuma pamatsummas ar termiņu līdz 20 gadiem, garantijas summa vienas ēkas energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumam nepārsniedz 3 milj. *euro*. **Apstiprinātais programmas finansējums ir 25 milj. *euro*** (ERAF un valsts budžeta līdzfinansējums). **Valsts saistības tiek paredzētas par programmā jaunizsniegtajām garantijām no 2016. gada 1. janvāra atbilstoši garantiju programmas faktiskajiem apjomiem 2023. gadā.**

2. Garantijas daudzdzīvokļu dzīvojamo māju energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu īstenošanai Ministru kabineta 2022. gada 14. jūlija noteikumu Nr. 460 “Eiropas Savienības Atvēršanas un noturības mehānisma plāna 1.2. reformu un investīciju virziena “Energoefektivitātes uzlabošana” 1.2.1.1.i. investīcijas “Daudzdzīvokļu māju energoefektivitātes uzlabošana un pāreja uz atjaunojamo energoresursu tehnoloģiju izmantošanu” īstenošanas noteikumi” ietvaros. Programmas mērķis: veikt ieguldījumus daudzdzīvokļu dzīvojamo ēku sektorā, kas veicinās mājokļu jautājuma sakārtošanu Latvijā, palīdzēs sasniegt izvirzītos klimata mērķus siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanā, palīdzēs samazināt enerģētiskās nabadzības līmeni, kā arī veicinās Latvijas tautsaimniecības attīstību, jo ar energoefektivitātes pasākumu īstenošanu tiek nodrošinātas darba vietas un tiek nodrošināts vietējo būvmateriālu pieprasījums. **Apstiprinātais programmas finansējums ir 57,282 milj. *euro*** (ANM finansējums 2022.-2026. gadā). Garantija tiek izsniegta par kredītiestādes izsniegtu aizdevumu projekta īstenošanai, no kura atņemta plānotā kapitāla atlaišanas summa, līdz 80 % no finansējuma pamatsummas ar termiņu līdz 20 gadiem, garantijas summa vienas ēkas energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumam nepārsniedz 3 milj. *euro*. **Valsts saistības tiek paredzētas par programmā jaunizsniegtajām garantijām atbilstoši garantiju programmas faktiskajiem apjomiem 2023. gadā.**

3. Kredīta garantijas saimnieciskās darbības veicējiem konkurētspējas uzlabošanai Ministru kabineta 2020. gada 16. jūnija noteikumu Nr. 383 “Noteikumi par garantijām saimnieciskās darbības veicējiem konkurētspējas uzlabošanai” ietvaros. Programmas mērķis: saimnieciskās darbības veicējiem nodrošināt kredītresursus biznesa projektu īstenošanai, ja esošais nodrošinājums nav pietiekams to saņemšanai. Garantija tiek izsniegta par Latvijā reģistrētas kredītiestādes vai tās meitas sabiedrības izsniegtu finanšu pakalpojumu līdz 80 % no finansējuma pamatsummas ar kopējo termiņu līdz 15 gadiem, garantijas summa vienam saimnieciskās darbības veicējam un ar to saistīto personu grupai

nepārsniedz 5 milj. *euro*. **Apstiprinātais programmas finansējums 2016.-2023. gadam ir 78,813 milj. *euro*** (t.sk. ERAF finansējums, atmaksātais finansējums no ES fondu 2007.-2013. gada plānošanas perioda, un 2004.-2006. gada plānošanas perioda). **Valsts saistības tiek paredzētas par programmā jaunizsniegtajām garantijām no 2016. gada 1. janvāra atbilstoši garantiju programmas faktiskajiem apjomiem 2023. gadā.**

4. Kredīta garantijas lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības pasākumu veicināšanai Ministru kabineta 2019. gada 8. janvāra noteikumu Nr. 9 "Lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības garantiju programmas noteikumi" ietvaros. Programmas mērķis: saimnieciskās darbības veicējiem lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības jomā nodrošināt finansējumu pasākumu īstenošanai, ja esošais nodrošinājums nav pietiekams to saņemšanai. Garantija tiek izsniegta par Latvijā reģistrētas kredītiestādes vai tās meitas sabiedrības vai krājaizdevu sabiedrības izsniegtu finanšu pakalpojumu līdz 80 % no finansējuma pamatsummas ar sākotnējo termiņu līdz 10 gadiem, garantijas summa vienam saimnieciskās darbības veicējam un ar to saistīto personu grupai nepārsniedz 3,5 milj. *euro*. **Apstiprinātais programmas finansējums ir 18,825 milj. *euro*** (Latvijas Lauku attīstības programmas 2007.–2013. gadam un Rīcības programmas Eiropas Zivsaimniecības fonda atbalsta ieviešanai Latvijā 2007.–2013. gada plānošanas perioda pasākuma "Kredītu fonds" atmaksu finansējums, Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam īstenošanas pārejas periodā 2021. un 2022. gadā paredzētais finansējums, valsts budžeta līdzekļi). **Valsts saistības tiek paredzētas par programmā jaunizsniegtajām garantijām no 2016. gada 1. janvāra atbilstoši garantiju programmas faktiskajiem apjomiem 2023. gadā.**

5. Garantijas ģimenēm ar bērniem (līdz 23 gadiem ieskaitot) un jaunažiem speciālistiem (personām, kuras ieguvušas vidējo profesionālo vai augstāko izglītību, un nepārsniedz 35 gadu vecumu) mājokļu iegādei Ministru kabineta 2018. gada 20. februāra noteikumu Nr. 95 "Noteikumi par valsts palīdzību dzīvojamās telpas iegādei vai būvniecībai" ietvaros. Programmas mērķis: sniegt valsts palīdzību mājokļa iegādei vai būvniecībai ģimenēm ar bērniem un jaunažiem speciālistiem, kuriem ir pastāvīgi ienākumi, bet nav pietiekamu uzkrājumu pirmās iemaksas veikšanai. Garantija tiek sniegta par Latvijā reģistrētas kredītiestādes, dalībvalstī reģistrētas kredītiestādes, tās filiāles vai ārvalsts kredītiestādes filiāles izsniegtu aizdevumu:

- ģimenēm ar bērniem līdz 30 % no finansējuma pamatsummas ar termiņu līdz 10 gadiem, garantijas summa nepārsniedz 30 tūkst. *euro* (garantijas nosacījumi tiek noteikti, ņemot vērā bērnu skaitu ģimenē);

- jaunažiem speciālistiem līdz 20 % no aizdevuma pamatsummas un ne vairāk kā 50 tūkst. *euro* ar termiņu līdz 10 gadiem.

Programmas īstenošana un tās pieejamais finansējums ir atkarīgs no Ministru kabineta un Saeimas lēmumiem. **Valsts saistības tiek paredzētas par programmā jaunizsniegtajām garantijām no 2016. gada 1. janvāra līdz 2019. gada 31. decembrim atbilstoši garantiju programmas faktiskajiem apjomiem 2023. gadā.**

Budžeta ietvara I. nodaļas pielikumi

1. pielikums

Vispārējā valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību faktiskā ietekme uz vispārējās valdības B.9 neto aizdevumiem(+)/ neto aizņēmumiem(-) un parādu

milj. euro

	Ieņēmumi	t.sk. ieņēmumu pozīcijas korekcija par ES fondu finansējuma izlietojumu	Izdevumi	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-) (ieskaitot korekciju par ES fondu finansējuma izlietojumu)	Ietekme uz vispārējās valdības parādu	
2019						
	S130130	1 025,757	8,667	1 063,777	-38,020	439,872
	S130330	565,478	7,074	524,112	41,366	286,395
2020						
	S130130	1 083,074	22,879	1 096,757	-13,683	468,237
	S130330	566,184	15,718	545,398	20,786	296,798
2021						
	S130130	1 213,731	17,477	1 186,645	27,086	289,097
	S130330	671,310	29,905	694,166	-22,856	317,242

Datu avots: Centrālā statistikas pārvalde

Vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozētā ietekme uz vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9) 2023., 2024. un 2025. gadā

2023				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
S130130	Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
1	VSIA "Iekšlietu ministrijas poliklīnika"	2 407 400	2 417 092	-9 692
2	SIA "RTU Starptautiskā zinātņu un tehnoloģiju skola"	460 000	452 000	8 000
3	SIA "Latvijas Universitātes nekustamā īpašuma aģentūra"	0	-1 973 300	1 973 300
4	SIA "Bulduru Dārzkopības vidusskola"	817 000	878 940	-61 940
5	VAS "Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum"	27 588 866	20 494 436	7 094 430
6	VSIA "Šampētera nams"	2 582 377	2 567 017	15 360
7	VSIA "Latvijas Koncerti"	700 000	746 000	-46 000
8	VSIA "Valmieras drāmas teātris"	721 900	696 387	25 513
9	VSIA "Daugavpils teātris"	160 000	276 300	-116 300
10	VSIA "Latvijas Nacionālais teātris"	1 450 000	1 370 634	79 366
11	VSIA "Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris"	225 900	223 290	2 610
12	VSIA "Latvijas Nacionālā opera un balets"	3 414 000	3 404 000	10 000
13	VSIA "Valsts Akadēmiskais koris "Latvija""	103 700	103 000	700
14	VSIA "Liepājas Simfoniskais orķestris"	249 000	248 400	600
15	VSIA "Rīgas cirks"	734 048	875 935	-141 887
16	SIA "Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja"	4 000	3 000	1 000
17	VSIA "Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātris"	1 200 000	1 237 000	-37 000
18	VSIA "Latvijas Leļļu teātris"	455 700	356 666	99 034
19	VAS "Tiesu namu aģentūra"	7 870 000	6 158 000	1 712 000
20	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	42 379 331	47 134 595	-4 755 264

2023				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
21	SIA "Vides investīciju fonds"	597 830	491 653	106 177
22	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	2 373 489	2 759 056	-385 567
23	VSIA "Latvijas Televīzija"	500 000	100 000	400 000
24	AS "LatRailNet"	1 324 625	1 324 414	211
25	VAS "Latvijas Valsts ceļi"	18 614 300	18 514 300	100 000
26	VSIA "Autotransporta direkcija"	3 702 114	3 811 991	-109 877
27	VAS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	84 047 450	81 743 760	2 303 690
28	SIA "Eiropas dzelzceļa līnijas"	0	0	0
29	VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi"	2 177 000	2 122 000	55 000
30	VSIA "Latvijas Proves birojs"	565 722	548 222	17 500
31	SIA "Latvijas standarts"	336 551	306 279	30 272
32	AS "Reverta"	0	0	0
33	SIA "FeLM"	0	18 824	-18 824
34	AS "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor"	1 841 170	2 203 752	-362 582
35	SIA "REAP"	0	195 200	-195 200
36	AS "Enerģijas publiskais tirgotājs"	0	43 542 770	-43 542 770
37	VSIA "Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikums"	6 250 000	6 275 000	-25 000
38	SIA "Latvijas Nacionālais sporta centrs"	2 377 844	25 934 171	-23 556 327
39	SIA "Lielstraupes pils"	0	16 000	-16 000
40	SIA "Veselības centra "Bīķernieki""	3 176 812	3 114 312	62 500
41	SIA "Ludzas medicīnas centrs"	4 590 000	4 410 000	180 000
42	VSIA Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīcā "Ainaži"	1 818 000	1 983 971	-165 971
43	VSIA "Piejūras slimnīca"	4 836 000	4 711 072	124 928

2023				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
44	VSIA "Slimnīca "Ģintermuiža""	11 632 541	11 915 031	-282 490
45	VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	21 096 492	23 453 728	-2 357 236
46	VSIA "Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs"	26 348 060	26 653 060	-305 000
47	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	21 343 194	21 463 426	-120 232
48	VSIA "Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca"	24 700 000	24 690 000	10 000
49	VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca"	162 094 351	164 861 625	-2 767 274
50	VSIA "Latvijas Radio"	123 967	57 700	66 267
51	SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	199 595 401	204 450 223	-4 854 822
52	AS "Ceļu satiksmes drošības direkcija"	52 157 162	51 111 176	1 045 986
53	VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca"	9 873 000	9 972 973	-99 973
54	VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	69 417 638	69 794 005	-376 367
55	AS "Pasažieru vilciens"	58 146 283	184 920 082	-126 773 799
56	Nodibinājums "Akadēmiskās informācijas centrs"	242 000	1 915 863	-1 673 863
S130330	Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
57	SIA "Vidzemes slimnīca"	30 115 000	32 199 000	-2 084 000
58	SIA "Dobeles un apkārtnes slimnīca"	714 602	363 581	351 021
59	SIA "Cēsu klīnika"	9 600 000	9 873 000	-273 000
60	SIA "Madonas slimnīca"	11 479 350	11 002 960	476 390
61	SIA "Ogres rajona slimnīca"	13 370 603	14 666 626	-1 296 023
62	SIA "Rēzeknes slimnīca"	26 000 000	25 862 000	138 000
63	SIA "Rēzeknes Satiksme"	2 353 350	1 890 370	462 980
64	SIA "Ziemeļkurzemes reģionālā slimnīca"	22 516 749	22 505 848	10 901
65	SIA "Olimpiskais centrs "Ventpils""	1 631 762	1 620 953	10 809

2023				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
66	SIA "Jūrmalas slimnīca"	9 953 571	10 615 127	-661 556
67	SIA "Rīgas 2. slimnīca"	9 561 500	9 725 270	-163770
68	SIA "Jelgavas pilsētas slimnīca"	15 952 041	14 156 898	1 795 143
69	SIA "Rīgas 1. slimnīca"	24 657 597	25 685 020	-1 027 423
70	SIA "Rīgas Dzemdību nams"	13 948 091	13 978 051	-29 960
71	SIA "Rīgas veselības centrs"	12 511 435	12 449 060	62 375
72	SIA "Liepājas tramvajs"	2 172 060	2 125 400	46 660
73	SIA "Liepājas reģionālā slimnīca"	30 890 684	28 836 077	2 054 607
74	SIA "Aviosabiedrība "Liepāja""	1 760 588	1 618 685	141 903
75	SIA "Daugavpils bērnu veselības centrs"	2 162 350	2 174 468	-12 118
76	SIA "Kuldīgas slimnīca"	8 427 280	7 797 635	629 645
77	AS "Daugavpils satiksme"	11 453 819	10 913 296	540 523
78	SIA "Rīgas satiksme"	186 682 178	198 767 820	-12 085 642
79	SIA "Daugavpils reģionālā slimnīca"	52 207 331	51 521 574	685 757
80	SIA "Jēkabpils reģionālā slimnīca"	18 864 010	18 541 710	322 300
<p>Tabulā ir norādīti vispārējās valdības pieklasificēto kapitālsabiedrību ieņēmumi, izdevumi un ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), atbilstoši kapitālsabiedrību atsūtītajām saimnieciskās darbības anketām.</p> <p>Vispārējās valdības budžeta pieklasificēto kapitālsabiedrību ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), kas iekļauta vispārējās valdības budžeta prognozēs 2023. gadā ir -207 537 293 <i>euro</i>.</p>				

2024				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
S130130	Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
1	VSIA "Iekšlietu ministrijas poliklīnika"	2 407 400	2 417 092	-9 692
2	SIA "RTU Starptautiskā zinātņu un tehnoloģiju skola"	470 000	462 000	8 000
3	SIA "Latvijas Universitātes nekustamā īpašuma aģentūra"	0	0	0
4	SIA "Bulduru Dārzkopības vidusskola"	819 000	883 080	-64 080
5	VAS "Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum"	28 703 386	20 515 320	8 188 066
6	VSIA "Šampētera nams"	2 639 189	2 623 828	15 361
7	VSIA "Latvijas Koncerti"	850 000	901 500	-51 500
8	VSIA "Valmieras drāmas teātris"	975 228	921 493	53 735
9	VSIA "Daugavpils teātris"	180 000	276 000	-96 000
10	VSIA "Latvijas Nacionālais teātris"	1 650 000	1 570 324	79 676
11	VSIA "Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris"	250 400	246 850	3 550
12	VSIA "Latvijas Nacionālā opera un balets"	3 756 000	3 746 000	10 000
13	VSIA "Valsts Akadēmiskais koris "Latvija"	115 000	113 000	2 000
14	VSIA "Liepājas Simfoniskais orķestris"	263 000	262 900	100
15	VSIA "Rīgas cirks"	840 771	900 782	-60 011
16	SIA "Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja"	5 000	3 500	1 500
17	VSIA "Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātris"	1 400 000	1 431 000	-31 000
18	VSIA "Latvijas Leļļu teātris"	749 500	677 466	72 034
19	VAS "Tiesu namu aģentūra"	7 870 000	6 158 000	1 712 000
20	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	42 416 572	46 486 156	-4 069 584
21	SIA "Vides investīciju fonds"	597 830	491 653	106 177
22	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	2 473 175	2 836 720	-363 545

2024				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
23	VSIA "Latvijas Televīzija"	500 000	100 000	400 000
24	AS "LatRailNet"	1 379 580	1 379 375	205
25	VAS "Latvijas Valsts ceļi"	18 418 300	18 318 300	100 000
26	VSIA "Autotransporta direkcija"	3 701 664	3 787 966	-86 302
27	VAS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	86 535 590	83 744 240	2 791 350
28	SIA "Eiropas dzelzceļa līnijas"	0	0	0
29	VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi"	2 177 000	2 122 000	55 000
30	VSIA "Latvijas Proves birojs"	565 722	549 222	16 500
31	SIA "Latvijas standarts"	336 500	304 605	31 895
32	AS "Reverta"	0	0	0
33	SIA "FeLM"	0	0	0
34	AS "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor"	2 301 455	2 167 040	134 415
35	SIA "REAP"	0	195 200	-195200
36	AS "Enerģijas publiskais tirgotājs"	19 539 214	44 366 084	-24 826 870
37	VSIA "Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikums"	6 270 000	6 291 500	-21 500
38	SIA "Latvijas Nacionālais sporta centrs"	3 473 177	3 717 396	-244 219
39	SIA "Lielstraupes pils"	0	0	0
40	SIA "Veselības centra "Biķernieki""	3 326 800	3 264 800	62 000
41	SIA "Ludzas medicīnas centrs"	4 600 000	4 440 000	160 000
42	VSIA Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīcā "Ainaži"	1 818 000	1 757 847	60 153
43	VSIA "Piejūras slimnīca"	4 909 000	4 726 532	182 468
44	VSIA "Slimnīca "Ģintermuiža""	11 632 541	11 446 551	185 990
45	VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	21 100 000	23 012 152	-1 912 152

2024				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
46	VSIA "Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs"	26 548 060	26 714 060	-166 000
47	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	21 983 490	22 086 793	-103 302
48	VSIA "Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca"	25 500 000	25 471 000	29 000
49	VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca"	162 305 201	162 829 189	-523 988
50	VSIA "Latvijas Radio"	123 967	63 400	60 567
51	SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	201 173 981	202 336 586	-1 162 605
52	AS "Ceļu satiksmes drošības direkcija"	54 717 114	51 953 759	2 763 355
53	VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca"	9 873 000	10 623 570	-750 570
54	VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	72 194 343	72 152 401	41 942
55	AS "Pasažieru vilciens"	65 144 131	72 945 157	-7 801 026
56	Nodibinājums "Akadēmiskās informācijas centrs"	241 000	1 914 191	-1 673 191
S130330	Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
57	SIA "Vidzemes slimnīca"	31 620 750	33 761 000	-2 140 250
58	SIA "Dobeles un apkārtnes slimnīca"	749 337	428 003	321 334
59	SIA "Cēsu klīnika"	9 650 000	9 923 000	-273 000
60	SIA "Madonas slimnīca"	11 823 730	11 476 660	347 070
61	SIA "Ogres rajona slimnīca"	13 370 603	12 666 626	703 977
62	SIA "Rēzeknes slimnīca"	27 000 000	26 862 000	138 000
63	SIA "Rēzeknes Satiksme"	2 443 345	1 967 739	475 606
64	SIA "Ziemeļkurzemes reģionālā slimnīca"	22 771 943	22 560 872	211 071
65	SIA "Olimpiskais centrs "Ventpils""	1 654 077	1 640 366	13 711
66	SIA "Jūrmalas slimnīca"	10 796 834	10 547 382	249 452
67	SIA "Rīgas 2. slimnīca"	9 686 600	9 848 600	-162000

2024				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
68	SIA "Jelgavas pilsētas slimnīca"	16 749 643	14 817 829	1 931 814
69	SIA "Rīgas 1. slimnīca"	25 300 059	25 977 739	-677 680
70	SIA "Rīgas Dzemdību nams"	14 366 534	14 297 007	69 527
71	SIA "Rīgas veselības centrs"	13 137 007	13 163 208	-26 201
72	SIA "Liepājas tramvajs"	2 171 954	2 117 598	54 356
73	SIA "Liepājas reģionālā slimnīca"	31 390 684	29 336 077	2 054 607
74	SIA "Aviosabiedrība "Liepāja""	1 936 647	1 784 471	152 176
75	SIA "Daugavpils bērnu veselības centrs"	2 335 700	2 314 470	21 230
76	SIA "Kuldīgas slimnīca"	8 427 580	7 797 645	629 935
77	AS "Daugavpils satiksme"	12 131 894	11 611 261	520 633
78	SIA "Rīgas satiksme"	187 666 487	188 036 465	-369 978
79	SIA "Daugavpils reģionālā slimnīca"	56 383 917	56 107 500	276 417
80	SIA "Jēkabpils reģionālā slimnīca"	19 757 696	19 468 696	289 000
<p>Tabulā ir norādīti vispārējās valdības pieklasificēto kapitālsabiedrību ieņēmumi, izdevumi un ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), atbilstoši kapitālsabiedrību atsūfītajām saimnieciskās darbības anketām.</p> <p>Vispārējās valdības budžeta pieklasificēto kapitālsabiedrību ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), kas iekļauta vispārējās valdības budžeta prognozēs 2024. gadā ir -22 074 491 <i>euro</i>.</p>				

2025				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
S130130	Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
1	VSIA "Iekšlietu ministrijas poliklīnika"	2 407 400	2 417 092	-9 692
2	SIA "RTU Starptautiskā zinātņu un tehnoloģiju skola"	480 000	472 000	8 000

2025				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
3	SIA "Latvijas Universitātes nekustamā īpašuma aģentūra"	0	0	0
4	SIA "Bulduru Dārzkopības vidusskola"	821 000	886 720	-65 720
5	VAS "Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum"	29 277 453	20 284 675	8 992 778
6	VSIA "Šampētera nams"	2 694 612	2 679 251	15 361
7	VSIA "Latvijas Koncerti"	1 000 000	1 053 000	-53 000
8	VSIA "Valmieras drāmas teātris"	979 057	1 042 906	-63 849
9	VSIA "Daugavpils teātris"	220 000	295 800	-75 800
10	VSIA "Latvijas Nacionālais teātris"	1 750 000	1 672 752	77 248
11	VSIA "Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris"	280 500	277 370	3 130
12	VSIA "Latvijas Nacionālā opera un balets"	3 788 000	3 778 000	10 000
13	VSIA "Valsts Akadēmiskais koris "Latvija""	120 000	117 000	3 000
14	VSIA "Liepājas Simfoniskais orķestris"	280 000	279 300	700
15	VSIA "Rīgas cirks"	860 411	931 037	-70 626
16	SIA "Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja"	5 500	3 500	2 000
17	VSIA "Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātris"	1 550 000	1 581 000	-31 000
18	VSIA "Latvijas Leļļu teātris"	750 500	685 066	65 434
19	VAS "Tiesu namu aģentūra"	7 870 000	16 573 113	-8 703 113
20	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	42 455 313	46 656 730	-4 201 417
21	SIA "Vides investīciju fonds"	597 830	491 653	106 177
22	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	2 596 834	2 902 993	-306 159
23	VSIA "Latvijas Televīzija"	500 000	100 000	400 000
24	AS "LatRailNet"	1 439 226	1 438 914	312
25	VAS "Latvijas Valsts ceļi"	18 418 300	18 318 300	100 000

2025				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
26	VSIA "Autotransporta direkcija"	3 574 625	3 671 598	-96 973
27	VAS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	89 178 090	87 647 390	1 530 700
28	SIA "Eiropas dzelzceļa līnijas"	0	0	0
29	VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi"	2 177 000	2 122 000	55 000
30	VSIA "Latvijas Proves birojs"	565 722	549 222	16 500
31	SIA "Latvijas standarts"	336 500	300 000	36 500
32	AS "Reverta"	0	0	0
33	SIA "FeLM"	0	0	0
34	AS "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor"	2 212 714	2 112 792	99 922
35	SIA "REAP"	0	195 200	-195 200
36	AS "Enerģijas publiskais tirgotājs"	20 362 528	44 895 291	-24 532 763
37	VSIA "Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikums"	6 275 000	6 296 500	-21 500
38	SIA "Latvijas Nacionālais sporta centrs"	3 730 567	3 868 431	-137 864
39	SIA "Lielstraupes pils"	0	0	0
40	SIA "Veselības centra "Biķernieki""	3 445 850	3 407 880	37 970
41	SIA "Ludzas medicīnas centrs"	4 600 000	4 440 000	160 000
42	VSIA Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīcā "Ainaži"	1 818 000	1 740 171	77 829
43	VSIA "Piejūras slimnīca"	4 996 000	4 650 932	345 068
44	VSIA "Slimnīca "Ģintermuiža""	11 632 541	11 447 604	184 937
45	VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	21 100 000	22 740 610	-1 640 610
46	VSIA "Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs"	26 748 060	26 849 060	-101 000
47	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	22 642 995	22 732 183	-89 188
48	VSIA "Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca"	26 300 000	26 221 000	79 000

2025				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
49	VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca"	162 526 594	162 109 189	417 405
50	VSIA "Latvijas Radio"	123 967	69 100	54 867
51	SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	204 752 563	205 579 443	-826 880
52	AS "Ceļu satiksmes drošības direkcija"	55 295 233	53 511 132	1 784 101
53	VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca"	9 873 000	10 033 570	-160 570
54	VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	75 804 060	75 575 756	228 304
55	AS "Pasažieru vilciens"	70 926 910	68 926 954	1 999 956
56	Nodibinājums "Akadēmiskās informācijas centrs"	241 000	1 921 201	-1 680 201
S130330	Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
57	SIA "Vidzemes slimnīca"	32 250 000	32 814 000	-564 000
58	SIA "Dobeles un apkārtnes slimnīca"	805 678	473 292	332 386
59	SIA "Cēsu klīnika"	9 600 000	9 873 000	-273 000
60	SIA "Madonas slimnīca"	12 178 440	11 979 780	198 660
61	SIA "Ogres rajona slimnīca"	13 370 603	12 666 626	703 977
62	SIA "Rēzeknes slimnīca"	28 000 000	27 862 000	138 000
63	SIA "Rēzeknes Satiksme"	2 437 855	1 985 962	451 893
64	SIA "Ziemeļkurzemes reģionālā slimnīca"	23 090 290	22 835 067	255 223
65	SIA "Olimpiskais centrs "Ventpils""	1 676 838	1 653 373	23 465
66	SIA "Jūrmalas slimnīca"	11 730 385	11 301 247	429 138
67	SIA "Rīgas 2. slimnīca"	9 686 600	9 848 600	-162000
68	SIA "Jelgavas pilsētas slimnīca"	17 587 125	15 614 511	1 972 614
69	SIA "Rīgas 1. slimnīca"	25 959 260	26 359 599	-400 339
70	SIA "Rīgas Dzemdību nams"	14 797 530	14 928 157	-130 627

2025				
N.p.k.		Ieņēmumi, <i>euro</i>	Izdevumi, <i>euro</i>	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), <i>euro</i>
71	SIA "Rīgas veselības centrs"	13 399 747	13 383 469	16 279
72	SIA "Liepājas tramvajs"	2 171 954	2 231 204	-59 250
73	SIA "Liepājas reģionālā slimnīca"	31 890 684	29 836 077	2 054 607
74	SIA "Aviosabiedrība "Liepāja""	2 112 703	1 961 861	150 842
75	SIA "Daugavpils bērnu veselības centrs"	2 499 430	2 536 740	-37 310
76	SIA "Kuldīgas slimnīca"	8 427 880	7 797 645	630 235
77	AS "Daugavpils satiksme"	12 456 939	11 888 112	568 827
78	SIA "Rīgas satiksme"	189 861 132	201 058 534	-11 197 402
79	SIA "Daugavpils reģionālā slimnīca"	60 894 630	60 781 337	113 293
80	SIA "Jēkabpils reģionālā slimnīca"	20 695 580	20 405 580	290 000
<p>Tabulā ir norādīti vispārējās valdības pieklasificēto kapitālsabiedrību ieņēmumi, izdevumi un ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), atbilstoši kapitālsabiedrību atsūtītajām saimnieciskās darbības anketām.</p> <p>Vispārējās valdības budžeta pieklasificēto kapitālsabiedrību ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), kas iekļauta vispārējās valdības budžeta prognozēs 2025. gadā ir -30 665 417 <i>euro</i>.</p>				

Datu avots: Finanšu ministrija

Vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozētā ietekme uz vispārējās valdības parādu 2023., 2024. un 2025. gadā*

milj. euro

		2023	2024	2025
	Ietekme uz vispārējās valdības parādu, kopā:	610,9	560,2	530,2
S130100				
1	AS "Attīstības finanšu institūcija Altum"	171,2	153,5	135,8
2	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	80,3	87,1	94,7
3	VAS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	17,9	17,9	18,9
4	VAS "Tiesu namu aģentūra"	14,8	13,6	12,3
5	AS "Pasažieru vilciens"	6,1	5,5	4,8
6	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	2,6	2,4	2,2
7	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	0,4	0,3	0,2
8	VSIA "Slimnīca "Gintermuiža""	0,1	0,1	0,1
9	SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca "	0,0	0,0	0,0
10	SIA "Vides investīciju fonds"	0,0	0,0	0,0
11	VSIA "Latvijas Koncerti"	0,0	0,0	0,0
12	VSIA "Latvijas Televīzija"	0,0	0,0	0,0
S130300				
1	RP SIA "Rīgas Satiksme"	311,1	275,8	258,2
2	SIA "Cēsu klīnika"	2,5	2,1	1,7
3	SIA "Rēzeknes satiksme"	1,2	0,8	0,4
4	SIA "Rīgas Dzemdību nams"	0,5	0,4	0,3
5	SIA "Jūrmalas slimnīca"	0,3	0,2	0,1
6	SIA "Kuldīgas slimnīca"	0,3	0,3	0,2
7	SIA "Jēkabpils reģionālā slimnīca"	0,0	0,0	0,0
8	AS "Daugavpils satiksme"	0,2	0,1	0,0
9	SIA "Liepājas Tramvajs"	0,0	0,0	0,0
10	SIA "Ziemeļkurzemes reģionālā slimnīca"	1,0	0,0	0,0
11	SIA "Olimpiskais centrs "Ventspils"	0,0	0,0	0,0

Datu avots: Valsts kase

* Dati sagatavoti apkopojot informāciju no kapitālsabiedrību iesniegtajām veidlapām Finanšu ministrijas organizētās aptaujas rezultātā 2022. gada jūlijā/avgustā.

Aizsardzības ministrijas pamatbudžeta programma 31.00.00. "Militārpersonu pensiju fonds"

Programma/pensijas, pabalsta veids	2023. gada			2024. gada			2025. gada		
	pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	kontingents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā (euro)	pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	kontingents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā (euro)	pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	kontingents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā (euro)
Izdevumi kopā (EKK 6000 Sociālie pabalsti)			18 924 450			18 924 780			18 924 780
Izdienas pensijas – kopā (EKK 6216)	X	X	17 183 504	X	X	17 183 504	X	X	17 183 504
<i>tajā skaitā:</i>									
Izdienas pensijas	698.52	2 050	17 183 504	698.52	2 050	17 183 504	698.52	2 050	17 183 504
Pārējie valsts pabalsti un kompensācijas – kopā (EKK 6239)	X	X	1 740 946	X	X	1 741 276	X	X	1 741 276
<i>tajā skaitā:</i>									
Nacionālās pretošanās kustības dalībnieku pabalsti	340,00	143	583 440	340,00	143	583 440	340,00	143	583 440
Barikāžu pabalsti	100,00	8	9600	100,00	8	9 600	100,00	8	9 600
Obligātā militārā dienesta kompensācijas	231,22	4	11 098	231,22	4	11 098	231,22	4	11 098
Darbā nodarītā kaitējuma atlīdzība	102	2	2448	115.75	2	2778	115.75	2	2778
Veselības bojājuma, traumu un apbedīšanas pabalsti militārpersonām	1500.31	24	432 090	1500.31	24	432 090	1500.31	24	432 090
Veselības aprūpes izdevumi	390.15	150	702 270	390.15	150	702 270	390.15	150	702 270

Datu avots: Finanšu ministrija

Labklājības ministrijas pamatbudžeta apakšprogramma 20.01.00 "Valsts sociālie pabalsti"

Pabalsta veids	2023. gada plāns			2024. gada plāns			2025. gada plāns		
	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts	174,24	21 096	44 109 649	183,50	21 518	47 381 607	183,11	21 948	48 227 331
Pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personām ar invaliditāti, kurām ir apgrūtināta pārvietošanās	92,32	37 230	6 874 292	105,01	39 091	8 209 770	105,01	41 046	8 620 356
Valsts sociālais pabalsts ČAES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem un mirušo ČAES avārijas seku likvidēšanas dalībnieku ģimenēm	118,18	2 802	3 973 684	126,59	2 732	4 150 015	127,00	2 665	4 061 540
Kaitējuma atlīdzība ČAES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem vai viņa nāves gadījumā – viņa apgādībā bijušajiem darbspējīgajiem ģimenes locekļiem	255,25	414	1 268 082	273,37	414	1 358 102	292,77	414	1 454 481
Pabalsts personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama īpaša kopšana	235,20	16 201	45 725 702	235,20	16 201	45 725 702	235,20	16 201	45 725 702
Apbedīšanas pabalsts, ja miris valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējs	370,29	44	195 513	393,69	45	212 594	392,65	46	216 744
Pabalsts par asistenta izmantošanu personām ar I grupas redzes invaliditāti	73,43	1 983	1 747 340	73,43	1 973	1 738 529	73,43	1 963	1 729 717
Valsts sociālie pabalsti ģimenēm ar bērniem - kopā	x	x	292 140 651	x	x	292 683 579	x	x	293 188 273
<i>tajā skaitā:</i>									
bērna piedzimšanas pabalsts	421,20	1 415	7 151 976	421,20	1 415	7 151 976	421,20	1 415	7 151 976

Pabalsta veids	2023. gada plāns			2024. gada plāns			2025. gada plāns		
	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
bērna kopšanas pabalsts un piemaksa pie bērna kopšanas pabalsta un vecāku pabalsta par dvīņiem vai vairākiem vienās dzemdībās dzimušiem bērniem	132,00	33 000	52 272 000	132,00	33 000	52 272 000	132,00	33 000	52 272 000
bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts	318,62	3 154	12 059 130	318,62	3 296	12 602 058	318,62	3 428	13 106 752
ģimenes valsts pabalsts	79,75	219 227	209 800 239	79,75	219 227	209 800 239	79,75	219 227	209 800 239
piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti	107,43	8 422	10 857 306	107,43	8 422	10 857 306	107,43	8 422	10 857 306
pabalsts aizbildnim par bērna uzturēšanu	208,63	2 463	6 166 211	220,98	3 463	9 183 251	220,85	3 448	9 137 995
atlīdzība par aizbildņa pienākumu pildīšanu	54,35	2 649	1 727 678	54,35	3 621	2 361 616	54,35	3 592	2 342 702
valsts atbalsts ar celiakiju slimiem bērniem	108,01	695	900 803	108,01	690	894 323	108,01	685	887 842
atlīdzība par audžuģimenes pienākumu pildīšanu	222,80	524	1 400 966	222,80	919	2 457 038	222,80	914	2 443 650
atlīdzība par adoptējamā bērna aprūpi	489,14	26	152 612	500,39	27	162 126	511,91	28	172 002
bērna adopcijas pabalsts	124,28	1 207	1 800 072	124,28	1 219	1 817 968	124,28	1 224	1 825 425
atlīdzība par bērna adopciju	1 422,87	15	256 117	1 422,87	16	273 191	1 422,87	17	290 265
bēgļu pabalsts	171,28	60	123 322	171,28	60	123 322	171,28	60	123 322
KOPĀ	x	x	408 562 694	x	x	418 732 733	x	x	420 447 347

Datu avots: Labklājības ministrija

Labklājības ministrijas pamatbudžeta apakšprogramma 20.02.00 "Izdienas pensijas"

Pabalsta veids	2023. gada plāns			2024. gada plāns			2025. gada plāns		
	Pensijas/ pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Izdienas pensijas	745,03	9 970	89 135 389	775,45	10 518	97 874 197	804,12	11 010	106 240 334
Apbedīšanas pabalsts, ja miris izdienas pensijas saņēmējs	1 083,13	5	64 988	1 109,98	5	66 599	1 149,07	5	68 944
Pabalsts izdienas pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušajam laulātajam	1 083,17	1	12 998	1 110,00	1	13 320	1 149,08	1	13 789
Piemaksas pie vecuma pensijām, lai saglabātu piešķirto izdienas pensijas apmēru tām personām, kurām izdienas pensijas piešķirtas saskaņā ar nolikumu "Par iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbinieku pensijām (darba devēju pensijām)"	149,87	30	53 953	157,00	35	65 940	165,70	40	79 538
KOPĀ	x	x	89 267 328	x	x	98 020 056	x	x	106 402 605

Datu avots: Labklājības ministrija

Labklājības ministrijas pamatbudžeta apakšprogramma 20.03.00 „Piemaksas pie vecuma un invaliditātes pensijām”

Pabalsta veids	2023. gada plāns			2024. gada plāns			2025. gada plāns		
	Piemaksas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Piemaksas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Piemaksas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Piemaksas pie vecuma pensijām	51,32	274 665	169 144 945	53,07	259 902	165 529 027	54,86	245 952	161 907 713
Piemaksas pie invaliditātes pensijām	14,25	21 654	3 703 387	14,91	19 708	3 525 737	15,44	17 942	3 324 596
KOPĀ	x	x	172 848 332	x	x	169 054 764	x	x	165 232 309

Datu avots: Labklājības ministrija

Valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta programma 04.00.00 "Sociālā apdrošināšana"

Pensijas/pabalsta/atlīdzības veids	2023. gada plāns			2024. gada plāns			2025. gada plāns		
	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēj u skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
04.01.00 Valsts pensiju speciālais budžets			2 915 762 131			3 083 700 876			3 272 740 584
Valsts pensijas – kopā	x	x	2 872 876 856	x	x	3 038 480 596	x	x	3 224 566 298
<i>tajā skaitā:</i>									
Vecuma pensijas	547,03	426 925	2 802 507 605	581,66	424 747	2 964 715 487	620,61	422 639	3 147 507 642
Pensijas apgādnieka zaudējuma gadījumā	309,41	14 968	55 575 064	327,63	14 972	58 862 965	345,28	14 972	62 034 639
Augstākās padomes deputātu pensijas	3 184,80	100	3 821 760	3 184,80	100	3 821 760	3 184,80	100	3 821 760
Izdienas pensijas	628,00	1 456	10 972 427	671,05	1 376	11 080 384	717,54	1 301	11 202 257
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	42 186 923	x	x	44 521 648	x	x	47 474 646
<i>tajā skaitā:</i>									
Apbedīšanas pabalsts	946,47	2 000	22 715 291	994,39	2 000	23 865 309	1 057,28	2 000	25 374 775
Kaitējuma atlīdzība ČAES avārijas rezultātā cietušajām personāmnām	422,22	28	141 866	444,67	28	149 409	467,09	28	156 942
Pabalsts pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušam laulātajam	268,47	6 000	19 329 766	284,82	6 000	20 506 930	304,76	6 000	21 942 929
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	698 352	x	x	698 632	x	x	699 640
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			177 100			177 350			178 250
Eiropas Savienības pensiju shēmai pārskaitītais pensijas kapitāls			521 252			521 282			521 390
04.02.00 Nodarbinātības speciālais budžets			172 612 356			180 704 969			181 228 202
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	50 544	x	x	54 000	x	x	54 000
<i>tajā skaitā:</i>									
Apbedīšanas pabalsts	351,00	12	50 544	375,00	12	54 000	375,00	12	54 000
Valsts nodarbinātības pabalsti naudā – kopā	x	x	172 046 334	x	x	180 135 687	x	x	180 659 844
Bezdarbnieka pabalsts	412,64	34 745	172 046 334	438,80	34 210	180 135 687	461,71	32 607	180 659 844
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	515 478	x	x	515 282	x	x	514 358
<i>tajā skaitā:</i>									

Pensijas/pabalsta/atlīdzības veids	2023. gada plāns			2024. gada plāns			2025. gada plāns		
	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēj u skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			11 225			11 050			10 225
Eiropas Savienības pensiju shēmai pārskaitītais pensijas kapitāls			1 347			1 326			1 227
Pārējie klasifikācijā neminētie no valsts un pašvaldību budžeta veiktie maksājumi iedzīvotājiem naudā	125,73	333	502 906	125,73	333	502 906	125,73	333	502 906
04.03.00 Darba negadījumu speciālais budžets			94 473 640			107 157 487			120 422 183
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	94 467 676	x	x	107 151 131	x	x	120 415 155
<i>tajā skaitā:</i>									
Slimības pabalsts	1 874,91	600	13 499 334	1 982,04	630	14 984 208	2 084,49	660	16 509 146
Atlīdzība par darbspēju zaudējumu	502,00	13 025	78 462 559	539,33	13 817	89 423 477	573,73	14 656	100 902 313
Atlīdzība par apgādnieka zaudējumu	477,01	52	297 655	510,31	54	330 679	541,28	57	370 234
Apbedīšanas pabalsts	1 378,65	6	99 263	1 525,19	6	109 814	1 686,40	6	121 421
Pārējie pabalsti	308,31	570	2 108 865	326,94	587	2 302 953	346,01	605	2 512 041
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	5 964	x	x	6 356	x	x	7 028
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			5 325			5 675			6 275
Eiropas Savienības pensiju shēmai pārskaitītais pensijas kapitāls			639			681			753
04.04.00 Invaliditātes, maternitātes un slimības speciālais budžets			865 067 321			912 670 848			959 880 562
Valsts pensijas – kopā	x	x	268 699 603	x	x	292 184 754	x	x	312 534 373
<i>tajā skaitā:</i>									
Invaliditātes pensijas	302,94	73 701	267 920 825	326,76	74 331	291 459 884	347,12	74 872	311 872 074
Pensijas saskaņā ar speciāliem lēmumiem	76,26	851	778 778	81,19	744	724 870	84,65	652	662 299
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	596 304 606	x	x	620 423 458	x	x	647 284 309
<i>tajā skaitā:</i>									
Slimības pabalsts	1 159,32	26 169	364 060 064	1 238,23	24 864	369 449 079	1 315,44	24 128	380 865 931
Maternitātes pabalsts	4 359,73	1 230	64 349 615	4 687,61	1 230	69 189 124	4 972,53	1 230	73 394 543

Pensijas/pabalsta/atlīdzības veids	2023. gada plāns			2024. gada plāns			2025. gada plāns		
	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēj u skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
Apbedīšanas pabalsts	2 074,02	220	5 475 422	2 224,65	230	6 140 036	2 357,26	240	6 788 909
Kaitējuma atlīdzība ČAES avārijas rezultātā cietušajām personām	328,43	2 260	8 907 022	344,94	2 282	9 445 837	360,28	2 305	9 965 345
Paternitātes pabalsts	773,37	825	7 656 363	722,41	851	7 377 251	758,85	880	8 013 456
Darbā nodarītā kaitējuma atlīdzība	163,57	1 020	2 002 142	171,86	1 020	2 103 577	176,61	1 020	2 161 761
Vecāku pabalsts	606,12	19 700	143 286 768	660,41	19 700	156 120 924	699,96	19 700	165 470 544
Pabalsts pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušam laulātajam	189,07	250	567 210	199,21	250	597 630	207,94	250	623 820
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	63 112	x	x	62 636	x	x	61 880
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			56 350			55 925			55 250
Eiropas Savienības pensiju shēmai pārskaitītais pensijas			6 762			6 711			6 630
KOPĀ	x	x	4 047 915 448	x	x	4 284 234 180	x	x	4 534 271 531

Datu avots: Labklājības ministrija